This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

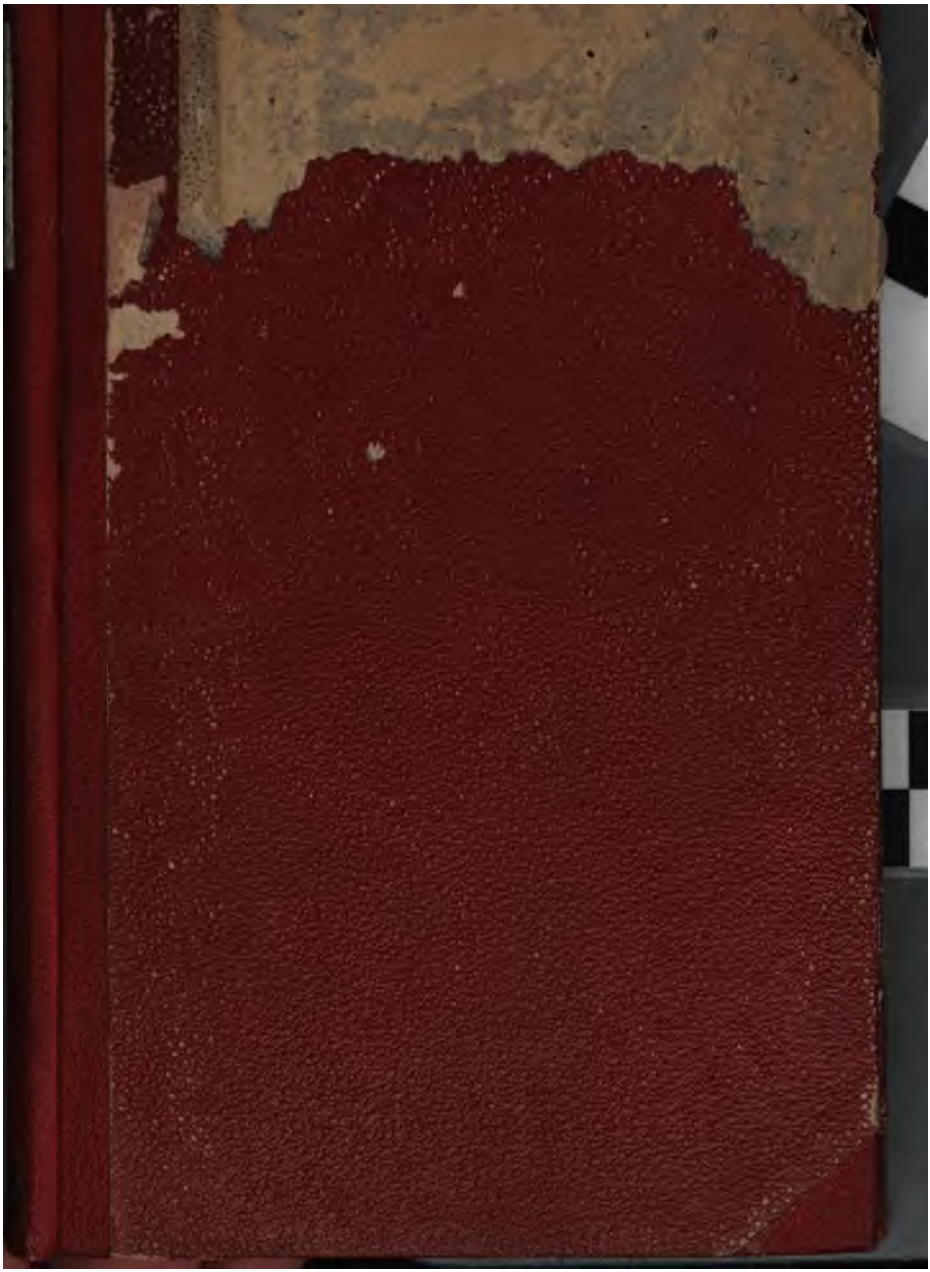

STANFORD UNIVERSITY LIBRARIES

Jos. Hübner

SEBRANÉ SPISY
JOZEFA KAJ. TYLA.

DRUHÉ VYDÁNÍ.

DÍL PRVÝ.

Dekret Kutnohorský. — Prkoš Bilinský. — Slečna Lichnická.
Břeněk Švihovský. — Poslední doby v Bílé věži.

V PRAZE.
NÁKLADEM KNĚHKUPECTVÍ: I. L. KOBER.
1867.

POVÍDKY HISTORICKÉ

OD

JOZ. KAJ. TYLA.

DÍL PRVÝ.

V PRAZE.
NÁKLADEM KNĚHKUPECTVÍ: I. L. KOBER.
1867.

PG5038
T9
1867
v.1

Tiskem Jindř. Mercy-ho v Praze.

Dekret Kutnohorský.

(Padno roku 1841.)

1.

— *Scripsi die XI. mensis Maji, anno Domini 1408 Procopius Boczekus de Lepotic, magister artium liberarum.*

Tato slova — (totiž: Psal jsem dne 11. měsíce května léta Páně 1408 Prokop Boček z Lepotic, mistr svobodných umění) — napsal mistr Boček za krásného jarního jitra, když byl na pěkném, bílém pergamenu latinskou báseň dokončil.

Mistr Boček byl mladý, osmadvacetiletý muž pěkného zrostu a líbezného pohledu. Oči jeho byly jasně modré, jako čistý otisk duše panické, a tváře dlouhým do nocí sedáním poněkud sice ubledlé, ale tak hebké pleti, že se při dosti malinkém pohnutí duše co mladinká růže zarděly. Kolem nich vinuly se pěkně uhlazené, světlohnědé vlasy, padajíce okolo uší na týlo, kdežto se pak co husté, podlouhlé kroužky stáčely.

A takž byl mistr Boček nejen pro nevšední bystrost ducha svého, pro velikou učenost a znamenité básnické schopnosti, nýbrž i pro spanilou podobu těla svého, pro nezkalenou veselost mysli a líbeznou počestnost mravů svých po celé Praze v dobré pověsti.

Toho roku po sv. Havle měl přednášeti na vysokých školách z obzvláštního pobídnutí nejvyššího rektora *artem poëticam et philologicam* a vykládati Homéra.

Svrchu řečeného dne seděl již od čtyr hodin z rána ve své malé, ale čisté a na muže učeného dosti spořádané komnatě, a psal. — Krom zastřeného, v koutě postaveného lože, psacího stolku a několika dřevěných židliček bylo tu ještě jiný větší stůl viděti, na němž hromady rozličných písemností a rozdělaných, sem tam přeházených učených pojednání ležely. Podle stěny stála jednoduchá

dubová police, plná ztuha v kůži vázaných kněh rozmanité velikosti, kteréž byl mladý mistr buď sám vlastní rukou přepsal, anebo za uschráněný peníz dosti draze od mnichů nakoupil. Byloť jich asi dvě stě — na časy tehdejší, kdežto blahé světlo knihotisku do tichých komnat mužův učených ještě nesvítilo — počet zajisté nad obyčej znamenitý, a obsahující v sobě všeliké básníky, řečníky a historiky řecké i latinské, jakož i jich pozdější vykladatele.

Podepsav konečně jmeno své, přečítal Boček ještě jednou, a sice velmi pozorně, nový plod ducha svého. I byl, jak se podobalo, s prací svou spokojen; neboť oko jeho čím dál, tím živěji se jiskřilo a tváře jeho se červenaly.

Znenáhla mezi čtením se zamyslil, v duchu s radostnými obrazy se obíraje. Okolo úst pohrával mu líbý úsměv, a když napotom jako z krásného snu opět procitnul, pozdvihl oči v sladkém zanícení, a rtové zašeptali nevědomky: „Uvidím — zda-liž mi porozumíš, muzo má!“

Nato se vzchopil a začal na sobě sváteční roucho, až na zem dlouhý a široký, skvěle černý talár urovnávati, jejž kolem boku lesklým řemenem přepínal.

V tom se polehounku na dvéře klepalo.

„Já to jsem, učený pane!“ ozval se při tom lahodný ženský hlásek — a Boček šel otevříť.

„Smím?“ tázal se týž hlásek potom ještě na prahu.

„Jen vejděte, panenko!“ odpověděl mladý mistr přívětivě, a do komnaty vešla dívka sotva šestnáctiletá, nesoucí v ruce čistě vypraný, široký a po kraji vyšívaný límec.

Byla to Marie, dceruška paní Háty, pozůstalé vdovy po mistru krejčovském poctivé paměti — jediné potěšení, jediná rozkoš i podpora matčina. Sestaralá žena bylaby častěji nouzi trpěla, kdyby nebyla dívka umělýma rukama skrovný výdělek její rozmnožovala.

Marie byla podivné stvoření — jedno z oněch, ježto příroda někdy jako z rozmarné potutelnosti na svět posílá. U koho pouhá tvářnost za průvodní list a vysvědčení *člověka vnitřního* platí, ten by se v této dívce byl

velmi oklamal. Tvář její byla na první pohled skoro odporná, jako stěna bledá, čelo pihami poseto a vlasy tuhé, přičervenalé. Malý nosíček poněkud se ohrnoval, a oči trochu zašilhávaly; kdo ale do nich hleděti uvyknul — kdo na tuto tvář pohlížel, když dívka živá, plná vřelých citů a nad svůj stav jasného rozumu rozmlouvala: ten neshledal v ní ani té nejmenší nelíbeznosti, a s radostí slova poslouchal, která se jí ze rtů jako dvěma řadami nejčistších perlí řinula. Postava její byla při tom sice malá, ale pravidelně urostlá, šíje i ňádra vnadně sklenuté, oudy plné, ruka nad míru hebounká a noha outlá.

Mistr Boček přebýval již na pátý rok v jednom domě s paní Hátou, a rád jí za skrovný poplatek dopřál správy nad svou malou domácností, k čemuž mimo stravu a prádlo i uklízení komnaty a jiné skrovné obsloužení patřilo. Zhusta ovšem v těchto službách zastávala stárnoucí matku Marie, a protož také, zvláště v prvnějších dětinských letech, častěji okolo učeného souseda bývala, kterýž v ní také co v mladinké sestře zalíbení nalezal a ducha jejího mnohým pěkným poučením zušlechťoval.

I dnes přicházela dívka za příčinou domácího posloužení.

„Pán Bůh rač pozdraviti, vzácný pane!“ řekla, vstupujíc do tiché svatyně latinského básníka. „Odpusťte, že jsem vám již včera límec neuchystala. Musela‘ jsem pod večer pro matinku lázeň připravovati.“

„Stůně paní Háta?“

„Dnes je jí mnohem líp. Měla dobré spaní.“

„A jak vy jste spala, holubičko?“

„Jako dítě, které se umí dobře: Andělíčku, můj strážníčku! modliti,“ řekla dívka s nevinným smíchem a brala se ke dveřím. — „Zachovej Pán Bůh, vzácný pane!“

„Počkejte — počkejte, Marianko! — toť není můj límec.“

„Aj! — a čí pak by byl?“ usmála se dívka, kliku ode dveří již v rukou držíc. „My pro jiného nepereme a samy takových límců nenosíme. Ostatně, učený pane,

znáte snad lépe každou hvězdu na nebi a každého červíčka pod zemí, nežli prádlo své.“

„Nedovádějte, panenko!“ řekl mistr vážně. „Tento límec není můj. Tu jest. Vraťte jej, komu náleží.“

Mlčky, zvolna, třesoucí se rukou brala dívka límec.

„Co jest vám, panenko?“ ptal se jí mladý mistr velmi starostlivě.

„Nic — nic! Jenom z krásného snu se bláhová probouzím — a dobře se mi děje. Zapomnělať jsem na chvilku, že jsem osoba tuze nepatrná — aby tak vzácný a učený pán —“

„Ale co pak se vám přihodilo, milá Máří?“ divil se onen, vida, že dívce slzy po tvářích kanou.

„Jeť to ponejprv, co se opovažuji“ — odpovídala tato hlasem tichým. „Vy jste již tak mnoho laskavého matce mé prokázal, a se mnou sprostým, hloupým děckem míval jste tolik trpělivosti — myslilať jsem — dnes máte slavnost — nový límec by vám dobře slušel — sama jsem jej tedy ušila —“

„I dejte sem, dejte, milá Máří!“ potěšil ji Boček s laskavým úsměvem. „Jest-li to takové, toť milerád váš dárek přijmu — a nezůstanu dlužníkem.“

Radostně vyjasnila se dívce tvář, a lehkým kročejem vyběhla šťastná dárkyně z komnaty. Když ale obdarovaný z domu vycházel, stála po straně u okénka ve své malé světničce, a vystupujíc na prsty dívala se daleko za spanilým a učeným pánem, jak mu límec sluší. Potom se odebrala zas do příbytku jeho, aby v něm pouklidila, nežli se navrátí.

„Tuhle stál“ — řekla, všedši do komnaty — „tuhle stál a pravil: Milá Máří! — a: Milerád váš dárek příjmu — a: Nezůstanu dlužníkem.“

Hlavou její proháněly se divné myšlenky. — Na to přistoupila ke stolku. Báseň, dnes ráno pěkně opsaná, ještě na něm ležela. I vzala dívka bíle skvělý pergamen *do ruky* a jakoby z písma jí neznámého smysl nějaký *vyzpytovati mohla, dlouho* naň hleděla. Mocně ji cosi

pudilo — byl to cit sladkobolestný! — i zašeptala: „Tady spočívala ruka jeho!“ — a jako v letu drahého místečka rtoma se dotknuvši kvapně, s tváří panensky uzardělou, pergamen opět na místo uložila.

2.

Na veliké síni nového Karolina, t. j. onoho domu, jejž byl před lety naproti chrámu sv. Havla Rotlev, bohatý měšťan Pražský, vystavěl, a jejž pak roku 1383 král Václav vysokým školám na místě starého, pro potřeby vzrůstajícího počtu študentův již tuze malého Karolina vykázal — scházeli se mistři a bakaláři, učitelové a doktoři veškerých umění, majíce pro příští rok voliti nového rektora.

Hodina určitá se blížila. V pořádku seděli již údové cizích národů — bavorského, saského a polského — i radili se vespolek a hádali, na koho as volení připadne; toliko čeští mistři procházeli se ještě na předsíni, anebo stáli tři, čtyři pospolu, jakoby o tajných a důležitých věcech rokovali. I zdálo se, že dychtivě na někoho čekají.

Tou dobou šli ale také dva mistři národu českého okolo chrámu sv. Martina, přes uhelný trh, rovnou cestou ke Karolinu. Byli to mužové nejen ve školách, nýbrž i po městech Pražských a na královském dvoře jmena pověstného.

„Vůle má jest pevná a přesvědčení úplné,“ pravil první hlasem tichým a mírným; „učiním již krok tento ke cti a slávě národu našeho; nevím ale, milý Jeronyme, nevím — proč na mne tesklivost přichází?“

„Proto žes odjakživa bázlivý,“ odpověděl druhý s jadrným důrazem, „abys nikoho nepohoršil, nikoho se nedotknul — zvláště co jsi po síni královské choditi se naučil. Ale má-liž kronika národu českého o tobě říci, že jsi byl třtina větrem se klátící? — Jene! Jene! — tys jediný, kterýž pomoci můžeš — pověstnějšího a moudřejšího lékaře nemáme. K čemu jsi bojácný? Ránu vidíš krvácetí — víš, jak ji vyléčiti a ostýcháš se obvazek na

ni přiložiti? Jen váhej, váhej! Čím déle otáleti budeš, tím hlouběji rak do zdravého těla se zažere.“

„Vím, vím; ale oni budou povyk dělati, budou: běda! volati —“

„Nech je volati! Či-li se povyku lekáš? Nechtěj, pro Bůh! abych se na škodu jmena tvého marným vtipem blýskal, otázku ti dávaje: Mluv, jsi-li husa na cizím strništi, že se děsíš křiku najatých pastevců?“

„Já se ho neděsím, neboť vím, že bez něho býti nemůže!“ odpověděl mistr Jan pevně. „Ale z křiku rostou různice a nesváry — mladá krev ráda překypuje, neznajíc ceny své, a jedna krůpěj marně prolitá nedá se ani tisíci jazyky lidskými nahraditi.“

„Zde ale nepoteče marně — ač kdo ví, zdali poteče — a pak ať teče proudem! Odporné, ale zdravé — říká lid, a hořký lék zůstane přece vždy lékem.“

„To zůstane, a já o jiném sladším nevím“ — doložil mistr Jan polohlasně a poněkud se zamlčel.

Na mysli byl již dávno ustanovil, co učiní; ale mírný duch jeho jenom ještě prvního kroku se ostýchal. Překročiv ale první překážku, t. j. zvítěziv nad vlastní touto, a sice jedinou slabostí, náležel pak mistr Jan k oněm vzácným, silným a vytrvalým duchům, jenžto se na dráze nastoupené ničím odstrašiti, ničím s ní svésti nedají. Důvtipný, výmluvný a ohnivý Jeronym znal přítele svého, a protož nemaje starosti, že by snad v době rozhodné od svého úmyslu se odvrátil, podněcoval jej na cestě do Karolina jen tou měrou, aby cnostnému ostýchavci za nějaký osten sloužil. Věděl, že cokoliv i jemu říci může, on sobě sám také povědět dovede.

V okamžení doplnila se veliká síně ve všech prostorách, když do ní Jan a Jeronym vkročili; neboť za nimi vhrnuli se i jejich přátelé, kteří na ně u vchodu a v síni byli čekali. Již i tehdejší rektor, Bernard z Hranovic, s velikým zlatým řetězem okolo krku, seděl na po*výšené, červeným* aksamitem potažené sesli své, a hned

nato začaly se po hlučném zvuku trub a bubnů obyčejné před volením přípravy a obřady.

Ale neobyčejná tichost panovala mezi mistry českými, a všechněch zraky upínaly se zvědavě na muže, kterýž jako prvního místa mezi nimi zaujímal, jsa toho času na vysokých školách učitelem *in rebus theologicis* a na slovo vzatým kazatelem v kapli Betlemské. Byl to Jan Hus, také nazýván Husinecký, a ten se nyní vzchopil a stál tu, muž devětatřicetiletý, s vážnou, ale přívětivou tváří, líbezným okem a hustými vousy porostlou bradou, obraz pevné a k smělému kroku odhodlané mysli. Tváře jeho byly se poněkud zarděly a oko zajiskřilo.

Požádav za krátké pomlčení a poslyšení jal se pak plynným jazykem latinským takto mluviti:

„Jakkoli v obyčeji není, aby kdo v tento den, před volením nejvyššího rektora slavné university naší, o věcech mluvil, k tomu cíli a konci nesměřujících: tedy přece, urození, šlechetní a moudří pánové, doufám před očima vašima odpuštění najíti, že sám o věci podobné řeč tady začínám. Onať jest ale také tak neobyčejná, a dle pravé jistoty své přece o dnu dnešním tak důležita, že se omluviti dá. K vám se obracím, vážení mistrové národů cizích, a mluviti k vám budu ve jmenu národu českého! — Když v Bohu zesnulý král a pán náš, Karel, milostivý otec vlasti, tyto školy vysoké zakládal, učinil pozvání mistrům i žákům národů cizích, aby přišli a stejných s domácími učiteli a školáky prospěchů a stejného práva užívali — jakž o tom nadací list jeho dosti zřetelně mluví, a jakož i vám, pánové moudří, dobře povědomo jest. Avšak pozvaní hosté na školách našich rozpadli se později na tři větve i nazvali se dle původu a vlastí svých národem bavorským, saským a polským, a všechny tyto větve jednoho a téhož stromu, kterýž u nás od věků po věky slouti bude cizinským — všechny tyto větve, pravím, osobily sobě napotom práva škol našich každá pro sebe a zvláště, nikoli všechny vesměs a za jednu, a tak se přihodilo, že kdež potom o rozhodnutí věcí důležitých

hlasováním se jednalo, cizinci mívali tři hlasy, domácí ale toliko na jediném přestávati museli.“

S podivením pohlíželi mistři národů cizích na sebe. Jedni posud nevěděli, k jakému cíli řečník zaměřil; druzí ale smysl slov jeho již pochopivše začali reptati, a starý doktor Anselm z Frankensteina, pohnutí krve potlačiti nemoha, vzchopil se ihned na sedadle svém a zvolal:

„A nejsou vám tato naše práva již po chuti? Řekni nám to bez obalu — bez dlouhého zatáčení, muži učený! Vímeť beztoho, že je Čech odjakživa hlava nespokojená, a jak se podobá, byli byste rádi, aby se věc obrátila — vy abyste měli tři hlasy, a my všickni hlas jediný.“

„Bůh ví, to chceme!“ ozvali se na mnohých místech mistrové čeští, slovy doktorovými k hněvu popuzeni. „To chceme i vyvedeme!“

„Mír, mír — přátelé moji!“ chlácholil je Hus; „nechtějme toto místo vášnivou hádkou zneuctívati! Chcemeť, jak vážený doktor Anselm pravil, aby se věc obrátila, a ona se v dobrotě, sama sebou obrátí. Slavný zakladatel ustanovil vysoké školy Pražské především pro národ český, pro národ svůj, i chtěl, aby se ve všem řídily podle škol Pařížských a Boloňských, kdežto učitelové domácí také více hlasů mají, nežli cizinci, a protož musí universita Pařížská i v těchto věcech Pražské za příklad sloužiti, a to zvláště za nynějších časů, kdežto učených a na slovo vzatých mistrů, Čechů rozených, takové množství jest, že není a nemůže již býti potřeba, aby se všechna místa akademická jenom cizinci osazovala, jakož na počátku činiti se mohlo, dokud domácích učitelů nebylo. A jestliže se vám, učení a vzácní pánové národů cizích“ — mluvil Jan, proudem řeči své již unešen, horlivěji dále, a oči jeho neohroženě přebíhaly řady udivených a pohoršených doktorů — „jestliže se vám z hostinské šetrnosti až posud všude přednost dávala: nyní již pro čest národu českého a na další ujmu jeho mistrů věc tato trpěti se nemůže. Či-liž na tom dosti nemáte, že všecka místa v Praze do*stáváte, an zatím naši* bakaláři dvě léta na školách ven-

kovských, často dosti hubených, tráviti musí — a proč? pro pouhou pohodlnost — nechci říci: neumělost vaši, an se krásnému jazyku těch lidí učiti nechcete, jichžto potem a mozoly se přece živíte! Až posud chovali jen cizinci v rukou svých pečeť universitní, klíče archivu a bibliotéky — až posud byli říkaje oni samotni pánové vysokých škol Pražských; avšak déle nemá a nemůže nepřirozená věc tato běžeti, ledaby Čechové sami nad sebou se zapomenouti a jmeno své a čest svou nazdařbůh káleti chtěli. To ale nechtějí a nebudou chtíti! Pravím to ve jmenu všech tuto přítomných doktorů, mistrů a bakalářů českých, pravím to ve jmenu celého národu českého, pravím to z dobré příčiny právě dnes, an k volení rektora české university přikročiti máme.“

Nastalo hlučné rokování.

3.

Odbilo poledne. V příbytku doktora Anselma panovalo ticho; jen v kuchyni popraskoval skrovný oheň, u něhož letitá hospodyně pro sebe oběd vařila. Pán a velitel její, učený doktor, a dcera jeho, Hedvika, měli dnes obědvati u nynějšího rektora magnifika, kterýž dle způsobu od let předešlých zachovaného, ke cti nově zvolenému nástupci svému velikou hostinu dával, k nížto nejen všickni znamenití členové university, nýbrž i manželky doktorův, a v obzvláštních případech i dcery jejich pozvány byly.

Hedvika byla se již také ozdobně přistrojila a čekala nyní, brzo-li otec pro ni přijde. Nepamatovalať se, aby kdy tak dlouho u volení byl pomeškal. S patrnou zvědavostí a nedočkavostí chodila po komnatě.

Bylať to dívka dvacetiletá — velká, štíhlá postava, krásně podlouhlých tváří, jasné a růžemi lehounce prokvetlé pleti, velkých modrých očí a rusých, bohatých vlasů. Nebyly to vnady slovanské, ty čarovábné, plné bujnosti; ale po celé té velkolepé postavě byla rozlita jakási ne-

obyčejná, vyšší a nadpozemská spanilost, kterážto spíše úcty než milosti plamene rozněcovala, zvláště an se, jako dnes, v dlouhém a řásném oděvu německém z blankytné tkaniny jevila. A celé vzezření její bylo jako otevřená kniha velkého a vzdělaného ducha, jímžto nad veškeré družky věku svého se vznášela.

Pohledši z okna, zda-li otec přichází, posadila se, aby si čas ukrátila, ke stolu, na němž veliký, mnohými obrázky ozdobený a rukou otce jejího psaný latinský herbář ležel, a začala v něm čísti. Za chvíli otevřely se dvéře, a do komnaty vešel otec.

Učený doktor a vyhlášený učitel umění lékařského byl muž asi šedesáti let, vysoké, vytáhlé postavy, přitom hubených oudů a skoro vždy sehnutého týla. Zdálo se, jakoby věčně do kněh hleděl. Jen když mluvil, poněkud hlavu pozvedl, a tu pak bylo vpadlé, hnědé tváře, černé, husté obočí, pod ním nad míru živé, blýskavé oči a nad ním čelo s velkou lysinou viděti.

Nyní vešel s hlavou skloněnou, ale tvář jeho sebou trhala, oči semotam přejížděly a ústa se pohybovala v tak patrném pohnutí celé mysli, že ho dcera pro samé podivení uvítati zapomněla. Také on ji nepozdravil a vystrojení jejího si nevšimnul; nýbrž odloživ černý aksamitový biret, začal velkými kroky po komnatě přecházeti.

Hedvika mlčela. Znalať otce i věděla, že jí svěří, cokoliv svěřiti může.

„Hedviko!“ začal on také posléz a zastavil se před ní, posud pokojně do herbáře hledící. „Hedviko! děvče — pomysli jen — oni chtějí tři hlasy — a my abychom — i nesmrtelný Aeskulape, nedopouštěj! Nežli jsme začali o rektora hlasovati, vystoupil ten Betlemský kazatel — nu, vždyť ho znáš! — komu čest, tomu čest — on ví, jak srdce jazykem protknouti — vstal a dokazoval, že se v akademických právech Čechům křivda děje — že se ....“

I popisoval jí dle způsobu svého celý spor, povstalý *dnes mezi domácími* a cizími doktory; pověděl jí, jak

po řeči Husově všickni mistrové čeští hlasův pozdvihli, a jak zvláště Jeronym přede všemi vystoupil a věc Čechů ohnivě zastával.

„Vždyť ho známe!“ vypravoval doktor v rozhorlení. „Jazyk jeho jest břitký meč, létavá šipka, vřící voda — přitom je člověk nestydatě odvážlivý — nesmrtelný Aeskulape! mně se zdá, že by se neostýchal na kazatelnu vystoupiti a řeč jako hotový *baccalaureus sanctae theologiae* držeti. Ten si počínal, jakoby nás již pod víkem měl — já to znám! — on spolehá na krále, okolo něhož břichopáskuje, i hrozil nám také Václavovým rozhodnutím; ale my nejsme zajícové na širém poli a víme také, jak a kudy se ke dvoru chodí. Ani kroku jsme jim nepostoupili a přece konečně rektora ze své strany zvolili. Trefilo to nynějšího děkana filosofie, *celeberrimum Joannem Hofmannum*“ — doložil na to s patrným pocitem radosti a hrdosti — „a Bůh dá, že tak snadno Čecha do rektorského pláště neoblečeme!“

S těmi slovy se od Hedviky obrátil a přeloživ ruce na zádech začal opět semotam popocházeti, na oběd ani nezpomínaje.

Ani Hedvika teď na hostinu nepomyslila. Otcova zpráva jí divně pohnula. Neurčité, nelibé myšlenky zatemnily ducha jejího, a teskné tušení sklíčilo prsa její. Oči její spočívaly na latinském herbáři — ale duch její poletoval daleko po Praze, a ústa její prohodila po nějaké chvíli polohlasitou otázku: „*Nationes ergo discordia disjectae sunt?*“

„*Disjectae!*“ odpovídal otec. „Nesvár je mezi námi, různice a nenávist! A nechť neumím rozdílu mezi ledvinou a srdcem učiniti, budu-li kdy s Čechy zase přáteliti! Nesmrtelný Aeskulape! — copak se tak nadýmají? Nevědí již ti novopečení doktůrkové, co by bez nás byli?“

Rychleji a rychleji pohánělo jej vnitřní pohnutí po komnatě. Hlavu dle obyčeje svého skloniv na chvíli se hluboko zamyslil.

„Avšak já vím — co tomu kazateli a smělému jeho příteli mozkem vrtá!“ mluvil pak sám k sobě. „Právo a

neprávo české to není — jim se vede dobře, nechť již to nebo ono panuje — ale Viklef je to — — Viklef!“

V tom se klepalo na dvéře.

„*Ave!*“ splynulo hlasitě ze rtův otce i dcery, a do komnaty vešel — mistr Boček.

„Ah, *deliciae meae!* — *Salve!*“ zvolal doktor hostu pravici podávaje, a Hedvika vítajíc jej kynutím hlavy poněkud se zarděla; — u srdce jí něco bodlo a jemné chvění přeletělo oudy její.

„*Salve!*“ opětoval doktor, pravicí mu potřásaje; ale náhle, jakoby ho stisknutím ruky elektrická jiskra byla projela, trhnul sebou a hbitě ucouvnul. Příjemný výraz tváře jeho zmizel a oči divě sršely. — „*Apage!* — *apage*, nepříteli!“ křičel. „Zde, vlku, nadarmo hledáš, koho bys udávil!“

S podivením hleděl Boček na toto přivítání; avšak domysliv se, z jakého asi pramene slova doktorova se prýští, věděl také, že je pro blaženost svou trpělivě snésti musí — a protož neodpovídal.

„Přehlédnul jsi se, otče!“ jala se Hedvika mluviti. „Totě domácí přítel tvůj, vážený pan mistr Boček z Lepotic, s nímžto, jako s posvěcencem všech devíti muz, miláčky svoje, Horáce a Virgila čítáváš.“

„Však já ho znám!“ odpověděl vášnivý stařec. „Však já ho dobře znám. Není on Čech? — *natione et opinione Bohemus?*“

„To jsem — ale i ctitel váš, *domine celeberrime!*“ řekl Boček, jehož jasné tváře mráček zármutku přeletěl; „a nemohu se nadíti, žeby různice, jichžto počátek dnes mezi celými třídami naší *almae matris* vypuknul, také jednotlivých osob mír a spokojenost rušiti měly.“

„Ony je ale budou rušiti, *domine magister!*“ odpovídal doktor ještě horlivěji, an hněv nyní teprva průlevu dostával; „a já nebudu okolo sebe trpěti, cokoli z krve české pochází!“

„Prosím, *celeberrime!*“ ozvala se v tom stará hospodyně hlavu mezi dveřmi vystrkujíc — „je tu pedel s vy*řízením vzácného pana* rektora stran hostiny —“

„Ať mi dají pokoj s hostinou!“ osopil se na ni doktor. „Či mám s těmi ploditeli různic z jedné mísy jísti, a vida jejich ouškleby ještě jim za zdraví připíjeti? Chtějí, abych si do žil jedu naléval? — Že jsem nemocen — že nemohu z domu! Jdi — a máš-li co v kuchyni, přistroj na stůl. Budeme pokojně doma obědvati!“

Po těch slovech odešel do svého laboratorium.

4.

Samoten stál nyní v komnatě mistr Boček s Hedvikou. V srdci obou zaznívali hlasové tajné, tiché žalosti, a obou mysl brala na sebe neobyčejnou, jindy sobě nepřirozenou tvářnost. Hedvika snesla se s nadpozemské výše k lidským nižinám a stala se citlivou ženštinou; Bočkova jindy nekalená veselost ustoupila neobvyklé měkkosti — a takto se oba neviditelnou mocí, ani o tom nevědouce, tajemným svazkem srdcí k sobě přibližovali. Avšak tělem stáli oba ještě bez pohnutí. Žádný z nich nemluvil.

Posléz dal se mladý muž hlasem tichým a jako ostýchavým do řeči.

„Tedy jsem z ráje svého vyloučen?“ ptal se. „Dvéře domu vašeho přede mnou se zavírají — a nadarmo budu se svým toužením okolo prahu vašeho choditi.“

„Otec mluvil jen v prvním rozhořčení,“ odpovídala Hedvika, a srdce jí tlouklo s neobyčejnou prudkostí. Nikdy před tím nebylo učené panně tak volno a spolu i bolestno, jako v tomto okamžení. — „Krev jeho však se usadí, a paměť nebude pak věděti, co ústa jeho mluvíla. Odpusťte, pane, starci vášnivému.“

„Ach, což bych měl a nemohl odpustit otci vašemu, panno Hedviko — a kdyby mě do pustin života vezdejšího vyhnal, kdežby uschnuv opadal krásný květ mého doufání!“

„Aj, vám se všude svět plný pěkného květu okáže!“ nutila se dívka žertovati. „Vaše mysl je čarodějný pramen sladkých radostí — a co jste u nás teď hořkého

zakusil, za malinkou hodinku u pana rektora plnou číší spláknete!“

„Hedviko — panno Hedviko! pro živý Bůh, co to mluvíte?“ zvolal mistr Boček poněkud živěji. „Hostina a plná číše, myslíte, že mi dáti může náhradu za ztrátu, kteráž mi v této hodině u vás hrozí?“

„Za ztrátu?“ opětovala Hedvika tiše a zdlouhavě. „Nevím věru, jakou ztrátu byste u nás utrpěti mohl.“ — Přitom oči k zemi sklopila.

„Hedviko!“ řekl mladý mistr z hlubokosti srdce svého, a ruce, mezi nimiž posavád svůj krásný malý biret držel, prosebně na prsou sepnuv blízko k ní přistoupil. „Vy jste nazvala mysl mou pramenem radostí — a hle! já tu stojím sklíčen žalostí; neboť jsem v boji s obrovskou bázní, a zbraň moje, sladká naděje, láme se na skalnatém štítu jejím. Jakou ztrátu že bych zde utrpěti mohl? — Nevíte to opravdu? — Ach, pak jsem arci zklamané děcko, ježto myslí, že se i soudruhu jeho o něm zdálo, když ono jej ve snách vidělo! Pak jsem snil jako děcko, a nyní k poznání smutné pravdy přicházím!“

Hedvika neodpovídala. Věděla, cítila dobře, co Boček myslí; ale srdce její nemohlo ještě z vazeb chladného rozumu se vymknouti.

„Hedviko!“ začal mladý muž rtoma se třesoucíma opět mluviti. „Nevíte, panno, opravdu, jaké ztráty se nyní, při povstalých různicích, obávám?“

Hedvika ještě mlčela. — Křečovité trhnutí přejelo tvář její. Pozvedla veliké, nebejasné oči své, a opět je rychle uzamkla. Zdálo se, jakoby slzu skrýti chtěla. Na to se odvrátila.

„Panno Hedviko! odpověď vaše rozhodne nad blahostí života mého“ — prosil Boček, a krok za ní učinil; ona ale kynula rukou, aby nechodil, a přistoupila k oknu. Potom se zase obrátila. Sladkým zanícením leskla se tvář její, a oko její bylo zaroseno.

„Zdá se mi, milý mistře,“ jala se odhodlaně mluviti, *„že vím, s jakou* nadějí jste přes práh obydlí našeho při-

cházel; a dle hlasu srdce svého nebudu i nemohu vám rozkazovati: Již toho nečiňte!“

„O Hedviko — o muzo má!“ zvolal Boček radostně a kvapně uchopiv ruku její vroucně ji políbil.

„Ustaňte, ustaňte!“ žádala jej dívka polo káravě a vysoko uzarděná ruku odtáhla. „Či myslíte, že jsem jedna z oněch slabých, pro nižto medové slovo a laskavé pohlédnutí nejnebezpečnější zbraní jest? Znám vás — není-li jinak všecko přetvářkou, čímkoli jste až posud světu se objevoval — a přátelství moje zůstane při vás, dokud srdce vaše tohoto daru panenského vážiti si bude; avšak nechtějme v této osudné chvíli mysl svou zavádivými obrazy ohnivé fantasie přeplňovati. Čekejme, až jak se mračna rozptýlí, ježto nespokojení mistři národu vašeho nad chrámem tichých přání našich sehnali. Já se potěším, až se pobouřená mysl otcova utiší; vy ale jděte a nabuďte veselého ducha ve společnosti u pana rektora.“

„Chcete, abych po medu hořčici požíval — abych po rajském plesu oddal se světským bachanaliím a po zpěvu andělském pozemské skuhrání poslouchal?“ zvolal Boček — a srdce mu hlasitě tlouklo. „O nechtějte, abych si dnešní den takto pokazil! Jako utěšení nebes budou mě slova milosti vaší ochvívati, a nižádným hlukem lidským nedám je zahnati. Těšil jsem se ovšem na dnešní hostinu i napsal jsem báseň k rozmnožení slušného veselí; ale bez hvězdy je noc truchlivá a bez slunce den strašlivý. Vy u pana rektora nebudete — a já —“

„Napsal jste báseň?“ ptala se Hedvika, jakoby proud řeči jinam obrátiti chtěla. „To věru lituji, že ji slyšeti nebudu.“

„A nesměla by se prostá pračička má té přízně dočkati,“ ptal se mladý mistr, „že byste jí čtouc několik okamžení obětovala? Ach, vždyť by beztoho jako slabá květinka na suchopáru svadla, kdyby ji paprslek vaší milostnosti nezahřál!“

Přitom sáhl za ňádra a vyndal pečlivě schovaný pergamen.

„Nebuďte přísná s tímto slabounkým dítkem muzy mé!“ řekl při tom s jemným pohnutím. „Nechávám je v rukou vašich, aby vám — dojde-li jinak milosti před očima vašima — člověka někdy na mysl uvedlo, jejž osud nepříznivý na nějaký čas od vás ovšem odlučuje, kterýž ale okamžení minouti nenechá, aby v duchu při vás nebyl a pomyšlením na vás bolesti své nekonejšil.

5.

V nevelké, ale skvostné komnatě na Vyšehradě seděl král Václav. Před ním stála na pěkném vykládaném stole plná číše Burgundského vína, a na zemi ležel pes nevídané velikosti — zvíře táhlého těla, vysokých běhů a dlouhé, široké tlamy.

Václav ho lektal za ušima, a po nějaké chvíli dlaní do stehna ho udeřiv zkřikl: „Chyť ho!“

Pes vyskočil — zakňučel a vyceniv čtyry dlouhé tesáky po komnatě se ohlížel. Vida však, že tu není, do koho by ostré zuby své zaťal, ohonem klátě hlavu svěsil a zase k nohoum pána svého se ubíral.

„Ha, ha!“ smál se Václav bera číši do ruky. „Na tebe nemá Chytan laskominy!“

Tato slova týkala se muže, kterýž sedě v koutě na nízké stoličce a ruce křížem přeloženy maje v hlubokých myšlénkách tonul. Na smích králův poněkud hlavu pozvedl.

„Buďto ví“ — řekl přitom — „že se mnou žádné žerty nejsou, anebo mi nechce ruce pokaziti, mysle, že jich budu ještě v královské službě potřebovati.“

„Aha! — pan kmotr je dnes veselé mysli!“ dal se Václav zase do smíchu. „Nu, co škodí! Já mám rád veselé tváře okolo sebe — a myslím, že se dnes ještě nasmějí. Jsem žádostiv, jak se naši učení pánové pokousali!“

V tom vešel mladý panoš a oznamoval příchod mistra Jeronyma.

„Jen dále — jen dále!“ rozkazoval veselý panovník. „*Na toho* se právě těšíme.“ Přitom klepnul víčkem stří-

brné konvice, kteráž vedle číše stála. Panoš rozuměl klepnutí a šel pro nádobu, aby ji naplnil. — „Ještě jednu číši!“ velel král — a v několika okamženích vítal Jeronyma.

Rychlým, jistým krokem a přímou postavou vešel mistr do komnaty, jakoby tu doma byl. Krom výrazné tváře a jiskrného oka nebylo na jeho postavě od rána ani památky. Na místě mužného vzezření a černého, dlouhého, vlajícího roucha, jakž je bylo na cestě do Karolina viděti, leskl se nyní na tváři jeho světský rozmar, a tělo jeho bylo ozdobeno strakatým šatem královské družiny.

Pěkně a obratně koleno před králem ohnuv pokorně a přec i také důstojně ho pozdravil.

„Nu, jakž jest, učený šotku?“ smál se Václav na přivítanou mu pravicí kyna. „Máte již po bitvě a po vítězném kvasu?“

„Po bitvě ovšem,“ odpovídal Jeronym bez ostýchání způsobem královského důvěrníka; „ale nepřátelé ještě hodují.“

„A vy při tom nejste? U všech všudy, jací jste to bojovníci? — Nehodují u vás vítězové? Či jste prohráli? ha, ha! — dali jste se na outěk?“

„Čech neutíká, královská Jasnosti!“ řekl na to mistr pyšně hlavu pozvedna — a pak ji opět skloniv doložil jemně: „Pánu a králi národu českého to netřeba teprv dokazovati. My jsme učinili, co se prvním kročejem a s důvěrou v královskou Milost Vaši učiniti dalo. Představili jsme jim práva mistrů domácích — odvolávali se na list v Pánu zvěčnělého otce Vaší Milosti — a plni té sladké jistoty, že syn velikého krále, dobrodince a oslavitele vlasti, pravým a věrným synům ochrany své neodepře — osmělili jsme se projeviti, že i milostivého pána vůle k našim žádostem se skloňuje; ale —“

„Nu — a?“ ptal se Václav nedočkavě se na sedadle vztýčiv.

Jeronym pokrčil rameny.

„Což pak cizincům na tom záleží," řekl, „zdali se královská Milost k lidu vlastnímu kloniti ráčí! Oni se drží svých domnělých zastaralých práv myslíce, že je nemůže nikdo zrušiti."

„Hvězdy boží!" zkřikl Václav a rukou na stůl udeřiv kvapně vyskočil. „Kdo se to opovažuje mysliti? — Já jim okáži, kdo může v Čechách rušiti? — Mámť ještě dobrých přátel, kteří i tu nejtvrdší nevěřící lebku oblomí."

Oči jeho zalítly při tom na muže, kterýž ještě tiše v koutě komnaty seděl. Jeronym sledoval zraků králových a teprva teď si této třetí osoby povšimnul. I pozdravil ji zběžným hlavy kynutím. Podivný muž ale nepoděkoval a obrátil se k Václavovi.

„Učeným lebkám nerozumím," řekl, „a ony nebudou pro novou známost z Karolina cestu až ke mně vážiti. Nech meče, a vezmi jen péro do ruky. Uvidíš, jak si o černé na bílém rohy otrkají."

„To máš dobře, ochotná pravice," smál se Václav, kterýž dnes obzvláště veselé mysli byl a právě plnou číši ohnivého toku vyprázdnil. „A já bych vlastně rád věděl, co as nespokojení učení páni dovedou. Hloupých — ha, ha! — nebo aspoň neučených jsme již hezký počet zkrotili. Podíváme se tedy ještě na doktorskou štvanici. — Připí si, mistře!" mluvil dále, an byl panoš naplněnou konvici přinesl a ještě jednu číši na stůl postavil. „Připí si, ty náš Jeronyme! Já ti slibuji touto číší ochranu a přízeň královskou — ale dřív se musí mela mezi vámi strhnouti."

„Ta se strhne — neměj starosti!" odpovídal muž v koutě, an zatím Jeronym s tajnou nelibostí, že se mu cíl žádoucí na délku odstrkuje, číši k ústům přikládal. — „I vsadil bych se o svou novou červenou kamizolu, že se ještě dnes u pivních korbelů rvačky začnou, a dříve nepřestanou, dokud do toho královská pěst neudeří."

„Přisám Bůh — ha ha!" chechtal se Václav — „to bych rád viděl a mám věru veliké chuti, přesvědčiti se, *jaký prorok jsi. Co* pak dnes máme? Čtvrtek —?"

„Pátek," odpověděl Jeronym ve vší krátkosti.

„Hvězdy boží!" zvolal Václav náhle s velkou vážností. „Dnes tedy nebudou ničeho začínati — dnes nejde člověk pořádný z domu."

„Kdož pak mluví o pořádných?" prohodil zase muž v koutě. „Při samém pořádku mohly by se arci krčmy hned s večera zavírati; ale ďas by potom byl krčmářem! Na štěstí ale neptá se nepořádek ani na pátek, ani na sobotu — a rozpálená krev se ráda ochladí."

„Uvidíme — uvidíme!" řekl Václav semtam několik kroků po komnatě učiniv. „Uvidíme, jak se posty drží. Nechciť, aby pan Zbyněk žalobu vedl, že málo plnění rozkazů církve dbám. Však já mu také nic neprominu — co moje zákony poroučejí."

6.

Temným pláštěm zahalil večer rozlehlá města Pražská. Ticho bylo po velikých ulicích a prostranstvích; jenom pokoutně, v úzkých a odlehlých uličkách dával se ještě hluk slyšeti, vycházející z krčem třídy nejnižší. Přístřeší takových bylo času tehdejšího v lidnaté, bohaté a všemi světskými rozkošemi oplývající Praze veliký počet. Některé z nich byly zvláštní sídla a rejdiště veselých a bez velkých starostí léta svá trávících studentů.

Jedno z nejznamenitějších těchto doupat bylo v Kaprové ulici „u červené lišky" — nepatrné dřevěné stavení. Za dne bylo v něm jako všecko vymřelé. Okenice skoro pořád přimknuty, a dvéře do něho sotva že se otvíraly. Jak mile ale první soumrak do klikaté ulice vklouznul, začal se v nepatrném domku život hýbati — tu cinkaly žbánky, šuměly rozprávky, zněly písně, rozléhal se smích, a rozmanité podoby naplnily začazenou jizbu až do těsna.

Dnešního večera nemohli tu ovšem veselé studentů sbory scházeti. Dnešek byl pro ně znamenitý den, a ten se musel zasvětit.

Veškeré školy byly jako v ohni — a plny radosti; všickni se domnívali býti vítězi. Čechové plesali, že statných obhájců domácího práva nalezli — a cizozemci jásali, že se jich mistrové zastrašiti nedavše rektora z krve své zvolili. Toho dne nebylo na tvářích studentských nic jiného, nežli posměch viděti, a z úst jim vyletovaly samé ousměšky. Museloť se do krčmy — muselo se zavdávati, připíjeti a vypíjeti na zdraví, na zdar i na zkázu.

Neslýchaného povyku bylo „u červené lišky.“ Sešlit se, jako obyčejně, školáci rozličných národů; ale úmluvou neb náhodou shledalo se dnes v tomto pověstném místě více Čechů, a ti opanovali posléz bojiště. Po mnohé jadrné přezdívce přišlo to na vyhazování — a tu měli bavorští a saští mládenci co dělati, aby dvéře našli, nežli se oknem na ulici dostali.

„*Bohemia in aeternum!* — Čechové na věky!“ rozkřiknul se pak mladík, silný jako mladý doubek, vesele plný žbánek zdvihaje.

„*Vivat!*“ řičel po něm celý sbor, a proudem lilo se pivo do všech všude hrdel.

„A Jan a Jeronym!“ zvolal opět školák, jenžto byl jako hlavou celé společnosti.

„*Valeant!*“ křičeli ostatní. — „Nalívejte! — Honem — hoň to matinko!“

„Já ti daruji srdce z marcipánu!“ řekl jeden.

„Já ti koupím šňůrku perlí z dračích zubů!“ křičel druhý.

„Já ti dám na lačný žaludek hubičku!“ křičel třetí — a všickni obklopili osobu, kterouž nazývali matinkou.

Byla to paní Dorota, pověstná krčmářka „u červené lišky“ — žena jako soudeček. Vydávalať se již pětadvacet roků za vdovu, a nikdo se o to s ní nehádal.

Ta stála nyní u prostřed studentů, podobna jsouc veliké naduté tykvi, okolo níž vosy létají, a nevidouc jiné pomoci, jak by se dotíravců zprostila, začala posléz okolo *sebe masitýma* rukama tak důtklivě šermovati, že koho

pěstí jen fukla, zajisté na tři kroky odskočil. Ale rozpálení mladíci nedbali dnes bolestných ran. Odskakovali a zase přiskakovali, tělnatou ženu k obsluhování nutíce a přece ji s místa pustiti nechtíce.

Ona se ale konečně rozhoupala a valila se zvolna, jako naplněná kádě, do zadu, kdež obyčejně na široké židli sedávala, peníze přijímajíc. S hlučným chechtotem valili se študenti za ní, a jeden z nich zpozoroval přitom v nejzazším, dosti tmavém koutě jakousi podobu, kteráž se kroutila a rukama do stolu tloukla, jakoby se také náramně chechtala. Pro povyk ostatních nebylo ji však slyšeti.

„Jaká je to zde opice?“ zkřikl mladík rozehraný a blíže přistoupiv do kouta ukázal.

„Opice?“ ptalo se jich hned několik, a houfem hrnuli se všickni do zadu.

Postava okamžitě umlkla. Ruce jí sklesly — hned ale opět třesoucí-se stolu se chytily a křečovitě se ho držely. Neboť nohy vstávajíce, aby se hlava před nebezpečnými hostmi s výšky poklonila, začaly pod tíží těla klesati.

„Odkud si přiběhla? — mluv, obludo!“ křičeli jedni.

„Chraňte se jí! — ať vás nepokousá!“ smáli se druzí.

„*Salvete, domini — doctissimi...*“ začala postava lidským hlasem mluviti, a brzo jí všechna slova zas na jazyku uvázla.

„I podívejme se, to je učená opice!“ zvolali mladíci. — „Pojď pak ven, pojď, ať se ti na srst podíváme!“

A navzdor všemu zpouzení musel ubohý od stolu.

Byl to muž malé hubené postavy, asi padesátiletý a jak se podobalo, zámožný řemeslník. Strachem třásla se mu na tenkém krčku kostlivá brada, že mu hlasitě zuby cvakaly — a na prsou spínaly se ve smrtelné ouzkosti ruce jeho.

„Nechte mých hostí na pokoji, panáčkové!“ ozvala se nyní paní Dorota, a veškerou hromadu těla svého postavila mezi ulekaného mužíka a rozpustilé mladíky. „Jeť

to pan Sekyrka, poctivý kramář z dlouhé střídy — a mně tak milý, jako každý z pánů studentů.“

„To ale nemá býti — alespoň dnes ne!“ odpovídal rozpustilý mladík. „Dnes tady my panujem — a nezaplatí-li pan kramář celou naši outratu, poletí oknem na ulici!“

„Ano! ano, celou outratu!“ křičeli ostatní, a sahali již po ubohé oběti.

Kramář začal kvičeti, jako by ho napichovali — studenti se smáli, a krčmářka dupala.

„A já vás dám všechny zavříti!“ zlobila se. „Uvidíme, zdali se takto s poctivými hostmi poctivé ženy nakládá!“

Nebylo-li před tím dosti hluku, nyní teprva povstával. Jedni kleli, druzí vejskali a třetí se chechtali krčmářčině poctivosti. Bylo tu pekelného povyku.

V tom se udeřilo z venku na okenici — a hned na to opětovaly se hřmotné rány třikrát po sobě. Spolu dalo se i psí štěkání slyšeti. V okamžení bylo v krčmě ticho — a paní Dorota začala rukama lomiti.

„Hospodine, pomiluj nás!“ jektala při tom — „to je Václav! Já znám jeho tlučení!“

„Ve jmenu krále!“ ozval se po malé přestávce zvučný hlas na ulici, a opět začaly na okenice rány padati.

„Hned, hned!“ chtěla krčmářka zkřiknouti — ale hlas jí v hrdle uváznul. Popadla jen se stolu veliký dřevěný svícen a valila se ke dveřím. — „Jenom hezky zticha, pánové! — stolice honem ke stolům — řekněte, že jste se hádali o věci učené!“

Takto ještě prosila i rozkazovala, a spoléhajíc na dobrou náhodu, nějakou výmluvu, nebo královský rozmar, šla otevřít.

V dlouhém tmavém plášti až po zuby zahalen a klobouk se širokým okrajem hluboko do čela vtlačený maje vešel král Václav do dveří. Za ním stála ještě jedna postava mužská téže podoby — a mezi nima kňučel veliký pes.

„*Jsi ty hospodská?*“ tázal se Václav krátce a ostře.

„Jsem," odpověděla žena třesoucí se.

„Nevíš, o které hodině se dnes krčmy zavírají?"

„Vím — králov —"

„Mlč! — Koho tu dnes přechováváš?"

„Je tam několik hodných pánů studentů — samí usedlí mládenci; mluví a hádají se pořád tak učeně, že je radost poslouchati."

Václav jí neodpověděl a vešel do jizby. Ale u dveří se zastavil.

Dvěma řadama klečelo tu na podlaze asi dvacet mladíků, a tento pohled krále zarazil. Všickni měli smeknuto a birety v rukou.

„*Salve Venceslaus, pater patriae protectorque Bohemorum!*" vzkřikl nyní mladík, dle jehož rady ostatní všecko činili, a kterýž byl tohoto pokoření-se studentův prvním původem.

„*Salve!*" opětovali ostatní jedním hrdlem birety nad hlavou točíce.

Zdlouha, jen co noha nohu minula, šel na to Václav řadama nočních tuláků, a pronikavé oči jeho spočinuly na každém zvláště, jakoby každého vinu zvláště oceniti chtěl.

U posledního se zastavil.

„*Natione?*" zněla pak jeho krátká otázka.

„*Omnes Bohemi fidelissimi!*" odpověděl student.

„Tak?" prohodil Václav. „Krčma je tedy místo, kde se český student až do půlnoci vědami obírá? Korbel je tedy nádoba, z nížto český student žízeň po umění zalívá?"

„Odpuštění, královská Jasnosti!" řekl student neohroženě. „Dnešek je veliká výminka — nebo abych řekl: *licentia poëtica*. Dnes nám bylo řečeno o milosti, jakovouž věrným synům svým prokázati ráčíš — a tuť je pití na tvé zdraví a na záhubu všech nepřátel tak dobrá povinnost, jako seděti u pandektů anebo zpytovati tajemství astrologie."

„Jak se jmenuješ?"

„Václav, milostivý králi! — syn Kuchynky, novoměstského konšela.“

„Ten se na tobě velikých radostí dočká!“

„Pane — já se jmenuji Václav — a nehodlám to drahé jmeno v Čechách zneuctiti.“

„Budeš-li na dnešních cestách pokračovati,“ řekl Václav, jemužto se neohroženost mladíkova líbiti začínala, „tedy ovšem velikou slávu jmenu našemu zjednáš. Budu si tě pamatovati. *Cui rei?*“

„*Arti medicae.*“

„Tedy ti radím, abysi čtyry neděle do krčmy nevcházel. Bude-li se ti doma stýskati, můžeš pilně s Aeskulapem a Hippokratem tovaryšiti. — Rozuměli jste mi?“ obrátil se na to rychle k ostatním. „Čtyry neděle doma — nebo na vždy ze škol! — Vstaňte!“

Po těch slovech bral se ke dveřím.

„Co myslíš“ — řekl tam k svému průvodci s polotajeným úsměvem — „nebyloby těch kluků škoda, kdyby se do tvých rukou dostali? Je to věru jadrné plemeno, a já se nehněvám, jestli mu někdy mladá krev překypí.“

V tom začal v zadním koutě Chytan štěkati, a jakési lidské hrdlo křičeti. Všecko tam obrátilo zvědavých zraků, a z podstolu vylézal na smrt polekaný kramář, kterýž tam byl před králem jistou skrýš vyhledával, skrčen ale na zemi sedě psovu pozornost na sebe obrátil.

„Pro věčné umučení!“ bědoval nešťastný, „zažeňte toho lidojeda! Ach odpuštění — odpuštění, že se opovažuji — tak vzácné hovádko —“

„Jaký to blázen?“ tázal se Václav kolem se ohlédaje. „Mluv! Kdo jsi?“

„Kramář Sekyrka —“

„Pražan?“

„Z dlouhé třídy —“

„A v pátek o půlnoci v pelechu —“

„Vyběhl jsem si — abych se po denním lopocení *trochu — zasmál.*“

„Smáti se chceš?“ ptal se Václav hlasem rázným, a přiblížil se až k samému kramáři, jenž tu na kolenou ležel, celý zdrcený. „Smáti se chceš po krčmách — an zatím žena tvoje doma snad naříká —“

„Já nemám ženu!“ vyrazil ze sebe kramář plný ouzkosti. „Jsem poctivý mládenec!“

„Hvězdy boží!“ zkřiknul Václav a zadupnul, že se kolem až stoly otřásly. „Já ti dám poctivého mládence, proklatý šaškáři! — Jsi bohatý?“

„Nejsem“ — poděsil se kramář, mysle, že bude museti nějakou pokutu platit — „to jest — mám — a mohl bych —“

„Mohl bys ženu uživiti?“

„Mohl — kdybych —“

„Ať jsi tedy za čtyry neděle ženatý!“ poroučel Václav s náramnou přísností. „Protivní jsou mi lidé, kteří mamon sbírají, žádného nemajíce, komu by jej zůstavili. Za čtyry neděle jsi ženatý! — Do té doby ať se mi nezasměješ — a ty“ — obrátil se k paní Dorotě — „ať mi ho po ten čas nepřivítáš — vůbec po čtyry neděle žádného! Rozumíš? A jestli tu mezi tím časem někoho zastihnu, dám tě v koši utopiti.“

Rychlým a pádným krokem bral se na to ze dveří — a ubohé krčmářce vypadl uleknutím z ruky svícen.

7.

Byl krásný den. Král Václav navracel se z lovu, a hojná družina jela za ním. Na velkém dvoře Vyšehradském zastavili se upocení koně — všecko slézalo a čekalo na královské rozkazy.

„Jdi zatím domů,“ obrátil se Václav k lovci, kterýž se byl dnes napořád po boku jeho zdržoval — „a dones přátelům svým ujištění, že je budu v paměti chovati. Dá-li se co dělati“ — doložil pak hlasem tichým a lovce za ruku pojav důvěrně ho několik kroků dále vedl — „můžeš mi věřiti, Jeronyme, žebych zemi svou rád očistil. S Bohem!“

Na to se bral do své komnaty, kdežto již dva panoši čekali, aby velitele v jiný šat oblékli. On ale nedbaje jich posloužení klobouk na stůl hodil a sundav sám roucho povrchní nedbale jím na židli hodil. Potom přistoupil ke stolu, na němžto plná číše uchystána stála. Přiložil ji ke rtům — okusil nápoje a jaksi líbě překvapen zamlasknuv silným na to douškem ji vyprázdnil.

„Z kterého sudu je to víno?“ ptal se pak panošů.

„Doktor Anselm dal je dnes ráno přivezti,“ odpovídal jeden — „a žádal, abychom jím k občerstvení královské Jasnosti hned číši naplnili, jak se z lovu navrátiti ráčí. A poněvadž víme, že královská Jasnost na radu učeného doktora držívá —“

„Dobře — dobře!“ přetrhnul mu Václav další vypravování sám si druhou číši z konvice nalévaje. „Doktor je pečliv o mé zdraví a potěšení. — Nenechal tu nic jiného?“

„Poníženou prosbu“ — odpovídal panoš — „aby směl předstoupiti, jak mile královská Jasnost odpočinouti ráčí.“

„Je-li posud na hradě, ať vejde! Tak pečlivých služebníků nesmíme nechat dlouho čekati“ — doložil s úsměvem — a panoši vyšli z komnaty.

„Však já vím, z kterého sklepa to víno teče!“ zasmál se Václav a hodiv s sebou pohodlně na širokou, měkce vycpanou židli, nohy před sebe natáhnul. — „Jeť to pokladnice tří spojených národů, kteří by neradi ochraptěli — ha, ha! Naposled musí přec oněměti! Muselť bych si bláznů nadati, abych německým pánům neodplatil, že jich krajané českému králi říšskou korunu strhli! Hvězdy boží! ani na to mysliti nesmím!“ zvolal mrzutý a vyskočiv několikráte po komnatě přeběhl.

„Dříve ale musejí učení pánové ještě měšců svých vyklepati!“ začal pak opět po malé přestávce s trpkým ousměškem, „abychom si bolestné rány jejich zlatem aspoň poněkud vyhojili a hořkou mrzutost jich vínem osladili.“

V tom se otevřely dvéře, a panoš uváděl doktora *Anselma.*

„Ah — *salve, amice!* Vítám tě, štědrý vinaři!“ zvolal Václav. „Tys prý mi dnes poslal plný soudeček.“

„Rač prominouti, pane, sluhům svým, kteří by podle skrovných sil nejmilostivějšímu králi nějaké malé potěšení rádi učinili —“

„Děkuji — děkuji!“ řekl Václav dle svého způsobu velmi krátce a jadrně. „A chcete-li co dáti, nebudu žádný dar z vašich rukou za maličkost pokládati! Ale kdo pak jsou ti milí sluhové, kteří tak laskavě na pána svého pamatují?“

„Veškeří mistrové národu saského, bavorského —“

„— a polského? Ach, tedy vlastně dárek od pánů cizích? Nu, tím vítanější. A jestli mi jinak, milý doktore, píti nezapovíš, tedy každý den několik číší na vaše zdraví vyprázdním!“

Přitom se i hned naplněné číše uchopil a s velikým zalíbením plamenný tok zvolna do hrdla vléval. Potom se opět na židli roztáhl.

„Nu — a co mi ještě neseš dobrého?“ ptal se doktora. „Něco nového?“

„Bohužel, že nic dobrého nepřináším!“ pokrčil tento rameny. „Semeno různic, ježto se urodilo v mozku několika rozpálených hlav, padlo mezi lid a začíná bujně vzcházeti.“

„Aj, toť asi zdravé a zralé semeno“ — zasmál se Václav; „anebo jest naše země česká tak úrodná, že se v ní všecko uchytí! — Jaké pak je to semeno?“

„Mluviliť jsme již o tom, pane královský — a týká se naší rozepře o hlasy.“

„Ah tak!“ zasmál se opět král a nohy křížem přeloživ bystře na hajitele cizinců pohlížel. — „Nu, a co se ti zdá, milý doktore — kdo má přece pravdu?“

„Kdyby se v skutku o nic jiného nejednalo, nežli o většinu hlasů,“ řekl Anselm — „věru, ani slova bych neztratil pro věc, kteráž vlastně malého zisku přináší, a jen jako drahý pozůstatek milosti otce tvého ze vší síly hájiti se musí. Ale běží tu o věc důležitější.“

„Nu — a co pak by to bylo?“

„Kacířství začíná české hlavy másti!“ řekl Anselm krátce, ale s velikou jistotou.

„Hvězdy boží!“ zkřikl Václav a rychle vyskočiv celý ve tváři se zapálil. — „Co že pravíš?“

„Aby ze své cesty do Angličan přece nějakých žní užil, rád by nyní váš Pražský Jeronym Viklefovo učení mezi krajany své nasil; a že se mysl česká po novotě ráda obrací, nepracuje chytrý mistr nadarmo.“

„Člověče, neutrhej na cti!“ rozkřikl se král, a oči jeho počaly se divě kouleti. „Hlava ti začíná šedivěti — hleď, abys ji se ctí do hrobu položil!“

„Králi!“ odpovídal stařec hlavu směle pozvedna — „já neutrhám! Pojď a otevři oči mezi lidem — nakloň ucho mezi ním a uvidíš i uslyšíš pravdu slov mých. Najalť a nastrojil si Jeronym tak dobrého pomocníka, mistra Jana, kazatele Betlemského, kterýž koukol rozsívá, kdežto jen čisté zrno Páně vycházeti má. Nemluvím to z pouhé vůle své, ale přicházím a skloňuji před tebou starou hlavu ve jmenu všech věrných a pastýře našeho, arcibiskupa tvého, abysi bedliv býti ráčil věcí nebezpečných, ježto se okolo trůnu tvého páchají.“

„Hvězdy boží! ty se nebudou páchati!“ zvolal Václav. „Toho hříchu se nedopustím, abych podporováním kacířství pomstu nebes na království naše uvalil a památku otce svého takto pokáleti nechal. Ale proč se mi hned o tom nepovědělo?“

„Ještě není pozdě, ovčinec před vlky v rouše beránčím zavříti. Jáť přicházím, sotva že se první nebezpečí ukazuje — a my jsme již také ve jmenu tvém první krok k dalšímu zamezení nebezpečných bludů učinili. Svolaliť jsme veškeré mistry národů našich, ohledali knihy anglického kacíře a po dobrém skoumání 45 bludných, bohaprázdných článků z nich zavrhnuvše žákům spisy jeho čísti přísně zapověděli. Ale moc naše nedosahuje do lidu. Tam si hraje kazatel i při našem zákazu.“

„*To myslíš* Betlemský?“ zamračil se Václav. „Pro

živé nebe! Komu tedy věřiti, jestli jeho jasné oko — ta tichá, velebná tvář a ta líbezná ústa klamou? — Jeronyme! Jeronyme!“ mluvil dále hlasem mezi zuby dušeným, a ruce křížem přeloživ začal s hlavou sklopenou po komnatě přecházeti. — „O tom jsi nemluvil. — Komu věřiti? Tys ovšem chytrá hlava — a já jsem tuze dobrý, lehkověrný — — jestli jsi mne oklamal? — hvězdy boží!“ zvolav hlasitě dupnul a až k samému Anselmovi se přiblížil ... „Ale proč v těch věcech neučinil již pan Zbyněk překážku? Proč nekoná povinnosti pastýřské?“

„On je nikdy s očí nepustil a hodlá je nyní také vyplniti,“ řekl doktor. „Tímto listem žádá tebe, pane královský, za pomoc a byltby sám k trůnu tvému pospíšil — kdyby ho neduh v Roudnici na lůžko nepoutal.“

„Za pomoc?“ opakoval Václav a vzav od něho list s tváří zasmušilou se posadil. Žluč byla v něm rozlita. Krev jeho probíhala žíly jako bouří hnaný proud, kterýž plavce unáší a břehu se chytit nedá.

I jal se čísti dopis arcibiskupův a nalezl v něm z většího dílu, co mu byl již Anselm pověděl. Oznamoval mu vznešený pastýř velmi starostlivě, že se hmyz na vinici Páně rojiti, hladoví vlci ovčinec obcházeti, krupobitné mračno nad střechami věrných dětí stahovati začíná, a prosil jej, aby mu pro drahou krev a bolestné rány Spasitele, jakož i pro svou vlastní blaženost pomocné ruky podati, ďábla podvodu a lsti od sebe odehnati a začaté dílo podvodného pekla zničiti nelenil.

„Ale hvězdy boží!“ zvolal Václav, když byl dočetl, „což pak jsem tovaryšstva s ďáblem vyhledával? — A jestli jsem s ním tovaryšil — proč jste mě již dříve nevarovali? Ját nejsem Bůh, abych vnitřnosti člověka prohledal; ale říci se o mně nemá, žebych nechtěl pravdě ve tvář hleděti. Ať se tedy sejdou mužové, kteří tomu rozumí, a jichžto hlas něco vydá — prelátové, mistři, doktoři, kněží i s biskupem — ať rozváží, co činiti hodno — a my jejich nález, ouskočnému peklu navzdor, královským rozkazem potvrdíme.“

8.

Stalo se. — Tu neděli po Božím těle, u hlučném shromáždění prelátův, kněží, doktorů a mistrů i mnohých osob českého panstva, prohlásil arcibiskup Zbyněk, že sice po pilném zkoušení a pátrání posavad žádného kacířství mezi věrnými syny království českého nenašel; aby se ale všeliké nákaze jemu svěřeného ovčince a stáda ubránilo, kteráž by záhubně, jako rána morová povstati mohla ze čtení, přechovávání neb opisování spisů Viklefových: uznal oněch 45 artikulů, na vysoké škole již dříve zavrhnutých, za bludné, kacířské a nebezpečné, a přikázal všem učitelům, doktorům, mistrům, bakalářům, studentům a osobám jakéhokoli stavu, aby veškeré knihy Viklefovy k upálení v ruce jeho složili — a král vydal na to ještě zvláštní rozkaz, mocí kteréhož se vyvržením z university a kletbou vyhrožovalo každému, kdoby se uzavření tomu nějak protivil a některý z oněch artikulů zastával neb rozhlašoval.

Královský tento rozkaz byl veřejně před staroměstským domem radním prohlášen.

S nadobyčejnou jasností na starých tvářích vešel toho dne Anselm z Frankensteina do svého příbytku. Hlava jeho byla sice skloněna, ale okolo úst pohrávalo mu jakési tajné usmívání, což pro svou neobyčejnost pánu starému velmi dobře slušelo. Oko se mu jiskřilo, jakoby před ním kniha o budoucí blaženosti otevřena ležela.

„Teď se mohou rojiti!“ mluvil sám k sobě; „teď si mohou ústa trhati! Mně se zdá, že jim chuť po třech hlasech zajde. Tvrdohlaví pošetilci! Myslíť oni, že se celý svět ulekne, když se jim z pařeniny mozku něco vylíhne? Nesmrtelný Aeskulape! Dokud my hlavy na ramenou nosíme — budou oni strašáky své nadarmo pouštěti. Však se dostrašili.“

Anselm z Frankensteina byl arci muž nad míru učený — byl ale člověk bez vlasti — jinde narozen, *jinde domovem; byl* jako strom, jemuž na tom nezáleží,

kde svých kořenů rozkládá, jen když jich rozložiti může. V mysli jeho nemohlo pomyšlení místa najíti, žeby člověk i pro něco jiné, nežli je vlastní, osobní zisk nebo záměr — žeby pro národní čest nebo prospěch krajanův něco podniknouti a proti dávno zavedenému zvyku, nechť dobrému neb zlému, opírati se mohl. Ani skvělé příklady, ježto v staré historii nacházel, nemohly tuto víru v něm vzbuditi.

„*Salve, ancilla — salve!*“ pozdravil hospodyni, kteráž v komnatě uklízela, a několikrát po sobě přívětivě hlavou pokýval. — „Pojď, pojď — odepni mi pláštík — a ulož biret.“

Mile překvapena pospíšila věrná služebnice k pánovi. Divilať se neobyčejné veselosti jeho, ale také se z ní radovala; neboť v posledních týchdnech nebylo na tváři jeho nic nežli mrzutost viděti — a to ji, starou upřímnou duši, bolelo.

I nemohla nyní potěšení své tajiti.

„Pochváleno budiž jmeno Páně!“ jala se mluviti, aksamitový doktorův pláštík pozorně skládajíc — „že jednou zase něco líbezného vzácného pána potkalo. Ach, vždyť jsem již pro samou litost ani nevěděla, kam oči otočit.“

„Tedy je otoč k nebesům,“ řekl doktor — „a pomodli se za našeho krále. — Kde je Hedvika?“

„Bude nejspíš v zahradě!“ odpověděla stará hlasem jakési tiché žalosti.

„Aj — tedy pro ni doskoč, ať se raduje!“

„Však — bylby již jednou čas, aby se panna Hedvika zase zaradovala. Tak hodná, krásná i učená — ty milý Bože! jaký by to byl hřích, kdyby se utrápila — v těch nejkrásnějších letech!“

„Co že povídáš?“ obrátil se doktor hlavu pozvedna. „Vyprázdnila jsi v mém laboratoriu některou láhvičku, že se ti smyslové pomátli? Utrápila — moje Hedvika?“

„Nu — a což pak o tom, *celeberrime*, neráčíte vědomost míti?“ divila se stará. „Ját myslila, že vás obadva jeden zármutek tíží.“

„Hleď si kuchyně a špižírny — a ne mého zármutku!“ řekl doktor poněkud nevrle. „Ty tomu šlaka rozumíš! Pověz raději, co ti napadá, žeby se Hedvika utrápila?“

„Jak? Tedy vzácný pán v skutku neví, že naše drahá panna od nějakého času ráda o samotě sedá — plna myšlenek — a že v očích slzičku mívá? O, já to dobře pozorovala, ale poctivému čeledínu nepřisluší o věcech pánů svých rozprávky začínati — já tedy posud mlčela. Učené věci to nejsou, co jí tolik myšlenek dělají — tomu já rozumím“ — mluvila proudem své horlivosti unešena — ale Anselm jí další slova překazil.

„A co je to tedy? — Co víš o Hedvice? Co ji potkalo?“ prohodil starostlivé otázky. „Proč má slze v očích?“

„Inu — protože se zamilovala!“ řekla hospodyně po krátkém zamlčení.

Doktor leknutím ucouvnul. Na tváři jeho střídaly se podivení a pochybnost.

„*Filia mea* —? Nesmrtelný Aeskulape! — Markyto! — moje Hedvika že se zamilovala?“ jal se pak staré tázati.

„A což to, učený pane, opravdu nevíte?“ divila se tato ruce spínajíc. „I ty můj sladký Ježíši! — vidíte, to je tedy stará Markyta v té věci zkušenější, nežli učený pan doktor z Frankensteina. Ano — panna Hedvika se zamilovala. Jistě to sice nevím, to jest, panna Hedvika mi o tom sama ani slova neřekla — ale umříti bych na to chtěla, že se zamilovala. O, já vím dobře, co láska jest! — a mistr Boček je ovšem pán velmi šlechetný a krásný —“

„Mistr Boček?“ zkřikl doktor, kterýž mezi tím se staré ani oka nespustil, jakoby sluchem i zrakem smysl jejích slov pojmouti chtěl. „Toho si Hedvika oblíbila?“

„Tak se domnívám — a Pán Bůh dá, že se nemýlím!“ řekla stará. „Nebo od těch dob, co k nám pan mistr Boček nepřichází, počal smutek panny Hedviky. *A nadarmo nás* mladý mistr nepotkává, kdykoli z chrámu

Páně jdeme — a nadarmo hezký a jindy vždy veseloučký pán tak smutně a toužebně po nás nehledí — a nadarmo panna Hedvika —“

Tu se stará zamlčela. Bylo viděti, že něco pověděti chtěla, co snad tajemstvím zůstati mělo.

„Co Hedvika? — proč nemluvíš?“ domlouval jí doktor. „Je to něco zlého?“

„I Pán Bůh rač chrániti! — jenom se nehoršete, *celeberrime!* Poctivý čeledín nemá se ovšem do tajností pánů svých míchati — ale já k tomu přišla náhodou. Tuhle někde ve stolku“ — mluvila dále a šla k němu pozorně po prstech, otevřít malou příhrádku — „zde leží nějaký pěkný pergamen — a já na tyto své oči viděla, že naň panna Hedvika s obzvláštním zalíbením hleděla — docela jinýma očima, nežli do učených kněh koukává.“

I vyndala ze stolu pergamen pěkně složený a podala jej doktorovi. Ten jej rozevřel a shledal v něm rukou mistra Bočka psanou ódu v latinském jazyku a safickém rozměru. Znělať asi v tento smysl:

„Zavzněte struny ku chvále mudrctví! toho dítěte nebes, jež veškerou světa schránku proniká, a ze slunce jiskru pochytivši osvěcuje temnosti pozemské.

„Zavzněte struny k pochvale všeho umění — divoplodného lékařství, všepořádavého práva, nebepronikavého hvězdářství a líbezné hudby.

„Chvalte a plesejte! Nezávidím vám. Moje struny znějí také. Jáť sobě vyvolil básnictví — to božství od věků mladé a krásné, tu útěchu lidstva.

„O muzo má — zasměj se na mne! Budiž milostiva toužení mému! Modrojasné oko tvé jest nebe, k němužto spínám sepnuté ruce. Vyslyš volání!

„Zlaté vlásky tvoje — ach! jako sítě milosti opnuly srdce mé, a ono nevyvázne z okovů, dokud rty purpurové milost neslíbí.

„Milostí tvou zahřejí se ňádra, a z vroucí krve vyplyne pak chvalozpěv nebes, vlasti tvé — a vítězozpěv lásky, rozkoše zemské.

„Tys úleva moje po denním namáhání — tys naděje moje v světě bouří — tys diamantová kotvice života mého, a bez tebe zpousta!

„Zavzněte struny k pochvale všehomíra! Nezávidím! Na mne se nebe usmívá — mne vyvolilo, zpěvem hlásati slávu jeho a blaženost lidskou“ ....

I když byl již přečetl, hleděl doktor ještě hodnou chvíli na pergamen, smysl básně poznovu na mysli přemítaje. — Bylo-liž to vyznání lásky — anebo pouhý výlev básnického zanícení? — To chtěl vyzpytovati; to byla nejhlavnější otázka, kterou si chtěl zodpovídati. Milovalť dceru svou. Dražšího pokladu ani v domě, ani v srdci svém nechoval. Veliká byla tedy péče jeho.

„Schovej to zase,“ jal se posléz opět k stařeně Markytě mluviti — „a Hedvice ani slova neříkej. Rozumíš?“

„Dobře, *celeberrime!*“

„Potom doskoč — anebo počkej“ — zamlčel se a rychlým krokem začal semotam přecházeti. Bylo viděti, že s nějakým úmyslem zápasí. Hlavu měl hluboce skloněnou, a rtové se mu bezděky pohybovali, jakoby tajný hovor vedli.

„Ano, doskoč“ — řekl pak odhodlaně — „podívej se k mistrovi Bočkovi. Vyřiď mu pozvání moje — že spolu něco důležitého jednati máme.“

Radostně uchystala se dobrosrdečná hospodyně k mladému mistrovi, neboť se pevně domýšlela, že nyní v domě vzácného pána všechen zármutek zahyne.

Podobná domněnka zmáhala se také v Hedvičině otci. Nesoudilť on jinak, nežli že přísným ukončením náboženských novotin, jakž na to nyní nejvyšší duchovní i světský pastýř království doléhali, všechna různice ze škol zmizí, a všecko zase v tom pořádku poběhne, jakož od početí university běželo. Ostatně znal starý doktor mistra Bočka co mladíka vší úcty hodného, velmi učeného — a kdyby Hedvika v skutku ....

„Nu — uvidíme!“ doložil po dlouhém na mysli *přemítání.* „*Nalezá*-li v něm ona štěstí svého — já ne-

budu brániti. Ale — státi nesmí zeť můj mezi nepřátely našich práv — to nesmí! — — Avšak, to je nyní ovšem bázeň daremná. Nepřátelé bývali!“

9.

Mistr Boček měl mezi tím podivnou návštěvu.

Zamyšlen seděl u svého stolu a chtěl pracovati; ale obraznost jeho potácela se s ochromenýma perutěma jen okolo Hedviky. Duch jeho nemohl se nikam upnouti. Odjakživa jasná obloha mysli jeho byla se v posledních časech mrakem zasmušilosti potáhla — a touha jeho neviděla posud paprsku, jenžby temnost dnův jeho rozplašil. Nejistota klíčila duši jeho a tížila ji mnohem bolestněji, nežli by snad jisté zničení lásky jeho bylo činilo.

Psalť právě žalozpěv nešťastného pastýře pro ztrátu milenky, an k němu do komnaty kramář Sekyrka vešel. Učinilť po prstech několik kročejů přes práh, a při každém se hluboko před mistrem poklonil.

Bylať to stará, dobrá duše. — Léta mladosti utekla mu jako veselému jonáku, zůstavivše na něm až do stáří mnohou památku bujných, bezstarostných časů, a tak až do dnešního dne rád po radostech těkal. Ale všecko dělo se u něho odjakživa v nějaké míře a jen do jistého stupně. Věděloť se na př., že plným žbánkem nepohrdá, a přece ho nemohl nikdo pijákem nazvati. Nemohloť se říci, že by krásné a milostné pohlaví nenáviděl — ba naopak: on si až posud rád s ním zahrával; ale vstoupiti s ním v nějaké užší a trvalejší spojení, k tomu se jakživ odhodlati nemohl. Bylať to buď jakási panická ostýchavost, kteráž jen trochu hry milovala, anebo veliká láska k nevázanému živobytí, kteréhož ve stavu manželském pozbyti se obával. Při tom ale vedl svou živnost a domácí hospodářství v nejlepším pořádku — staral se o dobré zboží, měl hojný odbyt, a když večer nastal, tu pozorně krámek i obydlí uzamknuv zalezl do veselých pokoutních krčem, kdežto pak, když jiní dováděli, stranou

sedě se vší chutí se jim smával — anebo nanejvýš po krčmářce nebo její holce chvilkami zamilovanýma očima házel. I byl na mnohých místech hostem dobře známým a mile vítaným.

Poslední jeho potulka skončila se ovšem nešťastně. Od té chvíle nevěděl ubohý, kde mu hlava stojí; sahal po jiném zboží, špatně vážil, více nebo méně dodával, nemohl jísti, nemohl se smáti, nemohl přemýšleti. A toho bylo mu přece potřebí! Kdež tak z ničeho nic nějakou nevěstu vzíti? Zoufanlivě začal všecka děvčata ze sousedstva v duchu prohlížeti; a když mu některá z nich na oči přišla, myslil si v duchu: „To jest ona vyvolená!“ — Ale jak se k ní přiblížiti?

„Starý jsem!“ pravil sám k sobě. „O mých starodávných kouskách vědí — která pak si mě vezme? — Mámť arci trochu mamonu — ale která hodná uváže si na krk otupělou sekyru pro trošku peněz? — A nehodnou? — Bože mne uchovej!“

Den po dni ubíhal, a bázeň ženicha bez nevěsty se množila. Těšilť se někdy ovšem tou nadějí, že naň Václav zapomene — anebo že to jen žert byl, jakých Milost královská ráda vyváděla.

„Ale kdož mi za to ručí?“ trýznila ho zase bázeň. „Kdyby si na mne přece zpomněl? S panem Václavem nejsou žádné žerty .... o já nešťastný mládenec!“

Třetí neděle uběhla — a ubohý kramářík nebyl ještě rozhodlán. Za to byl ale nemocen. Náramná slabost sklíčila oudy jeho. Ležeťť na loži svém jako malomyslný, žádného okolo sebe nemaje, kdoby ho těšil, kdoby ho bavil. Tu teprva poznal, jak bolestno jest na velikém světě o samotě státi, a hned si v duchu umínil, že učiní podle králova rozkazu, jejž nyní za kynutí nebes pokládal.

Sotva se poněkud zotavil a v dobré naději sesílil, ozdobil co možná nejlépe tílko své a bral se k poctivé vdově, paní Hátě, kteráž asi třetí dům od něho bydlela.

Měťť za to, že k nejlepšímu a nejšťastnějšímu cíli *zaměřil.*

„Vdova nemá ničeho nazbyt — sirotek je ubožátko,“ pravil sám k sobě; „a tudíž jim bude plná truhlice vítanou. Děvče není ovšem hezké — ale tím lépe pro mne; aspoň nedostanu tak snadno košíčkem. Za to je čiperné, a jak vidím, vždy čistě oblečené — tedy také pořádné, a lidé povídají, že je jako kuřátko. — Nu, vždyť uvidíme.“

I těšil se, jak mohl; ale srdce mu přece hlasitě klepalo, když po ulici kráčel. Přeříkávalť si ještě jednou, jak matku a pannu Mariánku pozdraví — ale tuto nezastihl doma. Přednesl tedy jen matce žádost svou.

Paní Háta nemohla se ovšem ubrániti radostnému překvapení, vidouc, žeby najednou na svá stará kolena všech starostí pozbyti a své milé dítě na tomto světě v lůně hojnosti zanechati mohla; ale paní Háta byla také žena, kteráž velmi mnoho na dobrou pověst držela — a potom byla také moudrá matka, kteráž nechtěla dítě své ledabylo prodati.

„Mnohovážený pane sousede,“ — jala se tedy na rozpacích mluviti — „já chudá žena považuji ovšem navštívení vaše za veliké štěstí, ale jistou odpověď nemohu vám hned dáti. Za jedno myslím, že je děvče na vdavky ještě tuze mladé a nerozumné — potom — nu vždyť mi budete rozuměti — nechcete ji na den, na týden, a má-li ona při vás po celý život věrně a spokojeně zůstati, musí na vás také zalíbení míti — musímeť se tedy v této věci především dle její libosti říditi. Víte-li co, pane sousede! Já s ní moudře promluvím —“

„Ach ano, ano, milá paní Háto!“ odpovídal ženich, jemužto z přívětivých slov poctivé vdovy již ta nejkrásnější naděje svítala — „učiňte tak, drahá matičko — a prohoďte k vůli starému sousedstvu nějaké prospěšné slovíčko. Vaše Mařenka usedla si tak pevně do mého srdéčka, že nebudu míti dnem a nocí poklidu, dokud nezvím, jak se moje námluvy ukončí.“

„Nu, nu — však ono tak zle nebude!“ usmála se rozšafná vdova, kteráž byla, jak se zdálo, právě na dobrou

myšlénku připadla. — „A víte-li co, pane sousede — mně něco napadá, a vám by mohlo posloužiti.“

„O mluvte, mluvte, milá paní sousedko!“ třásl se starý mládenec radostí. „Co pak je to?“

„Abych se vám upřímně vyznala — já nebudu holku přemlouvati. Rozložím jí to podle svého rozumu — nech potom dělá, co jí srdce poroučí. Vím ale, kdo by jí v té věci velmi dobrou i platnou radu dáti mohl — a toho by jistě poslechla. Je to náš učený pán, mistr Boček — nu, vždyť ho znáte! On s ní posud jako pravý otec nakládal — a jestli holka něco umí, tedy je to jeho napomínáním. Zastavte se tedy u něho — oněť je pán jako máslo a rád vás vyslechne. Předložte mu žádost svou — a řekne-li, že s holkou promluví, můžete míti vyhráno.“

I poděkoval se ženich za radu — jak ujišťoval — právě mateřskou, a slíbil, že se dle ní zachová.

Aby se tedy pod ochranné křídlo platného přímluvce utekl, navštívil v ouzkostech postavený ženich učeného mistra. I byltě si na cestě slova krásně spořádal — ještě krásněji a líbezněji, nežli jaká ve svém krámku nejhezčím děvčatům ke koupenému zboží přidával; ale předstoupiv konečně před svého domnělého ochránce, nemohl nijak nit nalezti, na nižto by ty drahé perle úst svých byl pořádně navlékl.

„Vysoce učený a na slovo vzatý pane!“ jal se mužíček mluviti, skoro bez ustání tělo své k poklonám ohýbaje — „vaše moudrost pochopí, co mojí pošetilosti na srdci leží — léta jsou tady, a psáno stojí: Není dobře člověku samotnému — jakož vy lépe věděti budete, pane učený, ačkoli jsem celého půl druhého léta do školy chodil — a tudíž obrátila se mysl i oči moje k počestné panně, a srdce moje po ní vzdychá.“

S podivením poslouchal mistr Boček Sekyrku hledanými slovy se pachtícího. Neznaťť jej i nerozuměl mu; nemohl se úsměvu zdržeti, vida vystrojeného starce, an *k sladinkým* slovům se nutě v tváři a po čele se potil.

„Co se vám, pane, líbí?“ tázal se ho přívětivě. — „Kdo jste?“

„Ach — ach, já bezhlavý!“ zvolal kramář do čela se uhodiv. „Opovažuji se učeného pána obtěžovati a zapomínám — prosím, nechtějte se hněvati — byl bych nešťastný! Jsem poctivý měšťan, chudý kramář Sekyrka — ty milý Bože! výdělky nejsou veliké, kde by se vzalo bohatství — můj krám je právě vedle —“

„A co u mne pohledáváte?“ ptal se opět Boček vida, že host nijak do proudu se dostati nemůže. „Já nic nekupuji a nic neprodávám.“

„O prodáváte — prodáváte, učený pane!“ zvolal Sekyrka radostně, jakoby se byl slova chytil, ježto jej, vlnami spletené rozprávky zmítaného, k žádoucímu cíli donese. „Svou přízeň, svou milost a přímluvu mi prodejte, slavný pane! Milá moje sousedka, paní Háta, naváží mi na váze laskavosti své tolik naděje, že se důvěrně k moudrosti vaší utíkám. A jeť to moudrá žena, pečlivá matka — vidělať by ráda, kdybych dcerušku její zaopatřil — a já to udělám s radostí — nalezlť jsem zalíbení na počestném děvčeti.“

„Jakže?“ tázal se Boček plný podivení, netroufaje si pravý smysl řeči letitého člověka podložiti. — „A jak to chcete Mariánku zaopatřiti.“

„He he!“ usmál se ženich rozpačitě mezi rukama čepici otáčeje. „Jakž jinak, nežli jak ji poctivý mládenec a upřímný ženich zaopatřiti může.“

„Vy tedy chcete Mariánku — dceru paní Háty, za manželku?“ tázal se mladý mistr opět, a podivení jeho rostlo každým okamžikem. Nevěděltť, má-li sluchu svému věřiti. Marii — to dítě — měl si mysliti jako nevěstu věkem sešlého člověka! S chutí by se byl dal do smíchu, kdyby věc sama sebou nebyla tuze vážná bývala.

„A ví již děvče o tomto vašem křesťanském úmyslu?“ ptal se dále s jakýmsi nelibým pocitem nespokojenosti, že byl dříve nic nezvěděl — anebo vlastně: že mu Marie o tom nic neřekla, jíž proto nejvíce přál, že až posud

skoro žádných tajností před ním nemívajíc dětinskou, čistou mysl svou před ním nezastírala.

„Až posud neví panna o ničem“ — odpověděl Sekyrka — „a protož právě k učenosti vaší se utíkám. Matka mi přeje, i bylaby ráda, kdyby mi také dcera přála. Za tou příčinou odkázala mne k vám, učený pane! Na vás prý panna mnoho drží — pravila mi matka — vy prý jste vždy jako pravý otec o sirotka pečoval, a kdybyste nyní z přirozené dobroty jenom jediné slovíčko k mému prospěchu prohodil — nebude panna váhati —“

V divném pohnutí přecházel Boček po komnatě; nyní ale náhle před domlouvavým ženichem se zastaviv další řeč jeho zarazil.

„Co že?“ jal se poněkud prudce tázati. „Chcete, abych vám činil dohazovače? — Manželka není statek, jehož smlouváním a domlouváním nabýváme; o manželku musí láska do boje — sama a sama, pak je srdce hodno vítězství, pak nás i výhra těší. Myslíte-li, že panna Marie za to stojí, abyste na léta svá boj milostný započal a síly své k dosažení cíle napnul: aj! tedy jděte přímo k děvčeti! Řekněte jí: tak a tak myslím — to a to ti dávám! — Bude-li se moci dívka odhodlati, aby svůj život s vámi strávila: dosáhnete žádostí svých i bez mé přímluvy.“

„O běda mně nešťastníku!“ zabědoval letitý ženich. „Jsem ztracen — veta po mém životě!“

Lekl se živě prohozených slov Bočkových, a maje za to, že sám a sám, svou osobou, u žádoucí nevěsty ničeho nezíská, zhrozil se, a strach jím zatřásl. Tanulať mu na mysli slova králova. Zbledl po celé tváři, a rtové se mu třásli.

„Pro živý Bůh!“ ustrnul nad ním Boček. „Co pak se vám stalo?“

„Ztracen jsem — nedostanu-li manželku!“ bědoval Sekyrka.

„A což vám panna Marie tak hluboko v srdci sedí?“ *diví se mistr.* „Je-liž možno, abyste ve svých letech —“

„Ó, srdce mé je mladé — a láska je všemocná!“

Boček zpomněl na svou Hedviku. Byloť mu líto zamilovaného starce a útrpností pohnut promluvil k němu hlasem utěšujícím: „Nezoufejte si! Promluvím s pannou — to vám slibuji; ale domlouvati jí nebudu — toho neočekávejte!“

„Oko Páně směj se na vás po všechen čas vezdejšího života a po smrti vám ukaž cestu k branám nebeským!“ zvolal Sekyrka jako znovu narozený. Oko se mu zajiskřilo — a v radostném pohnutí hnal se potěšený ženich po ruce mistrově, aby ji políbil. Potom utěšený odešel...

Bočkovi byla celá ta příhoda tak podivná, tak neočekávaná, že nevěděl, zda-li se mu všecko právě snilo — čili opravdu s nastávajícím ženichem Marie rozprávěl. Onť byl až posud uvyklý, dceru paní Háty za pouhé děčko považovati; a náhle měl v dítěti, jež v domácnosti jeho jako ochotný služebný bůžek vládlo — to měl nyní na onom stupni spatřiti, po němžto se nejvroucnější tužby dospělé panny obracejí. Muselť se zasmáti!

Zpomněl si ale zase na spanilou Hedviku — a plamenem zahořela krev jeho! Sladkou žádostí naplnila se prsa jeho — rychlým krokem popocházel po komnatě, oběma dlaněma si tvář ukrývaje, jakoby tím pevněji krásný obraz udržeti chtěl, jenžto se mu najednou před oči stavěl.

Viděl totiž i Hedviku, spanilou Hedviku, jako nevěstu — jako nevěstu svou a zapomenuv na chvíli, jaké překážky mu v cestě stály, oddal se čarolibým snům, v nichžto pravda a skutečnost v krásné podoby s láskou a žádostí jeho splývaly.

V tom k němu vešla Marie.

Byla to obyčejná hodina, kdežto pečlivá stará hospodyně anebo dcera její skoro denně ptát se přicházely, zda-li učený pán něco potřebuje.

Lehkou nohou a s úsměvem na tváři vkročila dívka přes práh i odbyla své uctivé pozdravení.

Boček poděkoval; ale na tváři jeho nespočívala přirozená laskavost; ústa jeho mluvila, jakoby o tom ani hlava, ani srdce nevěděly; byloť, jakoby se byl ze sna probudil — a oko jeho spočinulo s neobyčejnou pozorností na dívčí postavě.

S podivením pozorovala to Marie. Zdáloť se jí, jakoby v očích mladého, krásného mistra něco četla, co v nich ještě nikdy neviděla. Lehounký ruměnec přeletěl bledé tváře její.

A v skutku nebyl Boček ještě nikdy tím okem na dívku pohlédl, jako v této chvíli! I myslil opět, že je ve snách. Marie, to děcko, jež bylo říkaje před jeho očima vyrostlo, jež on od prvopočátku cvičil, jež on skoro za sestru považoval — to děcko stálo nyní před ním jako *nevěsta!* — A on se podivil, nemoha pochopiti, kde po všechen čas oči míval, nepoznav, že byla Marie v skutku panna dospělá — panna krásně a půvabně urostlého těla. Dle tváře hezká nebyla — to musel říci, ačkoliv jí byl dlouhým obcováním přivyknul; ale jak na něj v tuto chvíli hleděla — těma dětinsky důvěrnýma, ale i trochu potutelnýma očima: tu cítil v sobě neobyčejné pohnutí, a duše jeho se zarmoutila myšlenkou, že by toto poupě v rukou starého mládence uvadnouti mělo.

„Ale což pak se to dnes u nás přihodilo, učený pane?“ jala se nyní dívka tázati. „Matinka je neobyčejně veselá — a vy nějak smutný. Co pak je vám, vzácný pane?“

„Paní Háta je tedy vesela?“ opětoval Boček oka s dívky nespouštěje.

„Již dlouhý čas nebyla tak dobré mysli. Domnívám se, že cítí ulehčení při své chorobě.“

„To cítí, neboť vás miluje, a je plna radosti, jakouž jí vaše budoucí zaopatření působí.“

„Jaké zaopatření?“ podivila se Marie.

A Boček jí pověděl, kdo se o ruku její uchází.

Jakoby na ni, uprostřed zemských rozkoší tonoucí, *z nenadání smrt* byla zkřikla, zděsila se dívka slov

Bočkových. Tvář její beztoho vždy bledá, zůstala jako stěna. Rtové se třásli — chtěli vydati hlas, ale ze stísněných prsou nemohla slova cestu najíti.

„Pan Sekyrka zdá se mi hodný člověk“ — pokračoval Boček dále — „jest, tuším, také zámožný, budoucí léta vaše byla by tedy zaopatřena —“

„Nic, nic!“ vyrazila nyní ze sebe dívka zoufanlivě. „Já nechci!“

Po těch slovech se obrátila zastírajíc si oběma rukama tvář, do nížto jí náhle jako panenským studem opět krev se valila.

„Aj, vždyť se toho nemusíte, milá Máří, tak děsiti!“ promluvil Boček, žasnoucí nad dívčí prudkostí. „Stav manželský je nejvyšší povolání ženy na světě — a žádná rozumná nebude se ho lekati. Váš pan ženich myslí to také upřímně —“

„Já nechci žádného ženicha!“ zvolala zase dívka u velikém pohnutí, v němžto se více, nežli dětinská upejpavost ozývala.

„Nebuďte bláhová!“ káral ji mistr hlasem laskavým a blíže k ní přistoupil. „Matka vaše myslí, že se tímto sňatkem vám i jí na stará léta odlehčí — a protož doufá —“

„Co doufá matka?“ tázala se dívka nakvap se k Bočkovi obrátivši a hlavu pozvednuvši. Nevýslovná úzkost usídlila se jí na tváři. „Co doufá?“

„Že budete šťastna!“ vyhýbal se mistr přímé odpovědi — „jakož jí to pan soused sliboval, a jakož si toho ona přeje. Což jiného mohla by doufati? Vyť jste jediná její naděje, rozkoš vysokého stáří, a nemohouc, jak se domnívá, sama dětinské lásce vaší se odměnit — těší se, vidouc, že by jiný učiniti mohl, v čem jí nedostatek překáží.“

Tiše byla Marie mezi touto řečí hlavu sklonila a, jak se zdálo, pozorně poslouchala; ale dvěma proudy řinuly se jí slze jako bohaté perle po tvářích, a rtové její uzavírali se v nemluvné bolesti.

„Já sám přeji vám všelikého štěstí pozemského, milá Máří“ — pokračoval Boček tichým, líbezným hlasem — „a těšil bych se z celého srdce, vida vás na příští zaopatřenou.“

Ale místo co by ji byl měl těmi slovy potěšiti, zdálo se, že jimi tajná bolest její teprva potravy a průchodu nalezla, neboť v okamžení rozplynula se veškerá bytost její v hořký pláč.

„Také vy? — také vy, pane vzácný?“ štkala ubohá spínajíc ruce na vlnících-se ňádrech.

„Ale což pak je vám, Mariánko?“ jal se Boček již ouzkostně tázati, nemoha si dívčí vášnivé jednání nijak vysvětliti. „Myť to s vámi upřímně myslíme — a já zajisté tak srdečně jako vaše matka; ale chraniž nás Bůh, abychom vás k něčemu nutili, nač, jak vidím, bez pláče ani pomysliti nemůžete! Já slíbil panu Sekyrkovi, že s vámi o té věci promluvím, neboť jej sama vaše matka ke mně poslala — ale nic jiného učiniti jsem se nezaručil. Buďtež dobré mysli, milá panenko!“ mluvil dále s přátelskou důvěrností ji za ruce bera, jež vyděšena ještě pořád sepnuté držela. „Což mne neznáte? — Není-li vám ženich po libosti, nebudeme již o něm mluviti.“

„Děkuji — děkuji, vzácný pane!“ zvolala polo v pláči, polo v smíchu. Radost vyjasnila jí tvář jako krásné jarní slunce. Křečovitě chopila se pravice Bočkovy a začala ji líbati.

„Mariánko! — panenko! co děláte?“ zvolal mladý mistr polozmatený, a srdce mu počalo rychleji tlouci. Nevěděl, jaký to sladký nepokoj se ho zmocňuje. Nestál proti dívce jako bratr proti sestře, jako učitel proti žákyni, jako pěstoun proti sirotku — to poznával; avšak cit a poznání toto trvaly jenom okamžik.

„Pusťte mne, pusťte!“ prosil ji ruku svou z rukou jejích vyvinuje; ale dívka se ho tak pevně držela, že ji i s rukama k sobě přitáhl. Tu se ho pustila — a hlava jí sklesla na srdce jeho. Patrně třásla se ubohá na *celém těle.*

„Nebojte se, Mariánko! — Já jsem při vás!“ jal se ji líbeznými slovy těšiti a otočiv levici okolo tílka jejího sklonil ústa svá až k čelu jejímu.

V tom vešla do komnaty stará hospodyně doktora Anselma, řečeného z Frankensteina, přinášejíc mladému mistru uctivé pozvání od svého velitele.

10.

O samotě procházela se Hedvika po zahradě, založené při domě otcovském. Vzácné byliny a květiny nevídané krásy, velikou péčí a znamenitým nákladem od pověstného doktora s dalekých končin zjednané, skvěly se tu na mnohém záhoně — ovocní stromové stáli ve sněholesklém rouše jarním; ale Hedvika si toho všeho dnes nevšímala. Dnes pro ni nebyla zahrada rozkošnou knihou, z níž to jindy bystrá a vybroušená mysl její zázrakům přírody se vyučovala. Dnes obírala se panna s sebou skoumajíc hlubiny srdce svého.

Dokud mistr Boček skoro denně do domu přicházel, nebyla se panna nadála, že by obraz jeho již tak hluboko v duši její tkvěl, aby pozbyvši jeho společnosti pak bez ustání v duchu s ním se obírati — po něm toužiti musela. Hrdá mysl chtěla ji sice ještě posud klamati, že se jí toliko po vzdělaném, učeném hovoru bývalého domácího přítele stýská, s nímžto u přítomnosti otcově často i důmyslné hádky mívala; avšak mladé srdce chtělo ji také přesvědčiti, že ji též mužná krása mladého mistra byla pohnula.

U vysokého keře vonné rozmariny nalezl ji otec pohříženou v hlubokých myšlenkách. Ruka její byla se mimovolně vztáhla, a outlé prsty chopivše pěkný, dlouhý proutek, začaly jej přelamovati.

„Nedopouštěj, Aeskulape!“ ozval se tu za ní otec. „*Filia!* co činíš? Proutek plný puků — a tak ledabylo — na zmar — podívej se! Kdybys jej byla aspoň jak se patří ulomila!“

„Odpusť, otče!“ jala se dívka omlouvati — „byla jsem v myšlenkách —“

„Byla jsi — byla!“ dosvědčoval otec přívětivě hlavou kývaje. Pak ale ruku pozvednuv začal jí prstem laskavě hroziti. „Ač bysi neměla zamyšlena býti, abys o tom sama nevěděla — aby o tom otec nevěděl. — Nač jsi myslila?“

Jako růže zahořela panna při této otázce. Cítilať, že jí veškera krev do tváře vstupuje, a dílem ze studu, dílem z dětinské bázně chtěla se odvrátit.

„Dítě! — dcero — Hedviko!“ zvolal otec hlasem, z něhož tichá výčitka i nesmírná láska otcovského srdce zaznívala, a chopil se dívky za ruku nedopouštěje, aby mu tvář ukryla. „Od kterého času je tvůj způsob, nehleděti otci do očí a míti před ním tajemství? — Dost dlouho se již na to dívám, že samotu vyhledáváš — ač bych proti tomu nic neměl, kdyby tě tajnosti botaniky k mým záhonům vábily; avšak není to botanika, ani jiná částka věčně věků neodhalitelných přírodnických umění — to jsem již vypátral —“

„Nikoli, otče! — nikoli! nedělej si starosti!“ přejala mu dcera kvapně další slova. „Po ničem nepátrej. Dosti veliké jsou tvoje starosti veřejné — nechci, abys měl mrzuté chvíle domácí. Já ti k tomu nedám již pražádné příčiny.“

„O mé *veřejné* starosti neměj žádné péče,“ odpovídal stařec neobyčejně tvář vyjasniv; „ty jsou v koncích! Ano, ano, *filia!* Dívej se na mne, jak chceš — jiného dnes ode mne neuslyšíš: veřejné mrzutosti naše položily se do hrobu. Mistrům Čecháčkům pustili jsme žilou — dodělávají ve smrtelných ouzkostech. Viklef dostane se na hranici, a jeho čeští učedlníci nesmějí králi na oko. Bůh nám Václava zachovej!“

„Je-li možná?“ tázala se dívka s napnutou pozorností otcovu řeč vyslechnuvši, a pablesk radosti osvítil tvář její. „Ukončeny jsou tedy nesváry mezi zdejšími *učenci?*“

„To bude záležeti jenom na libosti Čechů," odpověděl otec. „My se jich nemáme co báti — nebudeme však také jich přátelství vyhledávati. Ostatně ale" — doložil s podivným úsměvem — „jesti s mé strany všecko zapomenuto, jestli se něco mezi mnou a některým mistrem českým nemilého přihodilo — a práh domu mého nebude se horšiti, budou-li přes něj bývalí přátelé choditi."

Zpytavě spočinuly při tom oči jeho na dívce. Tato však, poznávajíc, kam slova otcova míří, nemohla rozpačitost svou cele utajiti, nýbrž hlavu sklopivši sáhla opět do rozmariny a začala proutky lámati.

„Nesmrtelný Aeskulape!" zkřikl doktor za ruku ji chopiv. „Nekaz mi rozmarinu před svatbou!"

„Jakou svatbou?" tázala se Hedvika uzarděna; ale z hlasu jejího zněla spíše panenská pýcha, nežli radostné překvapení.

„*Per deos!*" rozkřikl se otec, a nevrle ruku její pustiv obrátil se, a několik kroků poodešel sem tam po dělané pěšince popocházeje. — „Celý svět je převrácen" — mumlal dosti hlasitě — „brzy sám sebe nepoznám. Což je slepá — hluchá — a nevidí radost mou? — anebo mám veselé kozelce dělati, že jsem jí přišel na stopu?"

Poprvé za všechen čas života svého stála Hedvika před otcem na rozpacích u keře rozmarinového. Cítila trpkost řeči otcovy, poznávala, že je tajemství její na jevu — a lítost a překvapení, naděje a bázeň dojaly dívku tak hluboce, že jí slze do očí vstoupily.

„Co je ti, otče?" jala se tichými slovy tázati. „Proč se horšíš?"

„Pro nic — já se nehoršim" — odpovídal stařec na dceru ani nepohlédna; neboť líbezný hlas projal srdce jeho tak velice, že se bál, aby pohnutí své neprojevil v tom okamžení, kdežto myslil, že má veliké právo na dívku se hněvati.

Nastalo pomlčení.

Hedvika stála u keře a poškubovala stříbrnou páskou, ježto jí štíhlé tělo okolo boku zdobíc napřed ve dvou praménkách skoro až na zem padala. Otec semotam přecházel ruce maje křížem na zádech složené a hlavu sklopenou. Zapomenuv, že se láska a srdce zamilované nikdy dle obyčejných zákonů přírody anebo zavedených pravidel společenských posuzovati nedá, nemohl si chování dceřino vysvětliti.

„Anebo jsem na omylu?“ začal opět před sebe mumlati. „Nesmrtelný Aeskulape! já se nerad mýlívám. — *Sed illa ancilla?* Kam dala stará oči?“

Kroky jeho se napořád rychlily.

Najednou se ale zastavil. Zdálo se, jakoby se byl rychle k něčemu odhodlal. I obrátil se tedy k Hedvice a přistoupiv až k ní samé bystře na ni pohlédl.

„Nerozuměla jsi tedy slovům mým?“ začal se jí vyptávati. „*Responde!* Hrdelní soudce ovšem nejsem ani chytrá žena, abych mocí nebo lstí srdce tvého tajemství prohlédl; ale mohla jsi, tuším, již poznati, že to myslím dobře, otcovsky. — Řekni mi bez obalu, jakož dceři sluší — miluješ mistra Bočka?“

„Otče!“ zvolala dívka, a nemohouc mu do očí pohlédnouti sklonila hlavu mezi keř rozmarinový.

Nikdy nepocítěná sladká bolest, smíšená s pýchou a studem, pobouřila ňádra její. Bylaby ráda vyznala, co v okovech drželo duši její — ale přirozená hrdost jí toho ještě ani před otcem učiniti nedovolovala.

„Tedy ho nemiluješ?“ tázal se otec určitě. „Tedy s nehledala v posledních časech samotu, že ti osten lásky v srdci vězel? — Čili mám jako pacholík svou pěstounku prositi a ruce spínati: Pojď, pojď — povídej mi pohádky! — Hedviko! dcero!“

„Ach otče, drahý otče!“ zvolala dívka starci náhle okolo krku padnouc. „Odpusť nerozumné dívce! — Ach, jáť nevím, co se to se mnou děje! Jsem nešťastna!“

„Nesmrtelný Aeskulape!“ zvolal stařec radostně, a *oběma rukama* dceřinu hlavu pozvednuv začal jí čelo a

uslzené oči líbati. — „Proč bysi byla nešťastna? Mluv! — miluješ mistra?“

Ale dívka nemohla vyznání ze rtů připraviti. Ještě pevněji přivinula se k srdci otcovskému ukrývajíc zardělé a uslzené tváře na starcově rameně.

„*Eheu, suavissima!*“ zvolal doktor opět s veselým pohledem. „Tak je to dobře! Tak ti rozumím, třeba si ani slova nepromluvila. Dobře, Hedviko! — dobře. Tys má jediná — a já nejsem tatík ukrutný, o jakýchž někdy skribenti a poëtové ve svých bajkách vypravují. Tvůj mistr nás dnes navštíví.“

„Mluvil jsi s ním již, otče?“ tázala se dívka rychle s vyjasněnou tváří.

„Já nikoli; ale tuhle někdo přichází, jenžto s ním již bezpochyby mluvil a moje pozvání mu donesl. — Nu, jakž je, *ancilla?*“ obrátil se k staré hospodyni, kteráž za pánem do zahrady přicházela. „Jakž je? co dělá *magister poëta?* — Přijde?“

„Tak mi alespoň slíbil“ — odpovídala stařena. „Poroučí se vzácnému pánu i urozené panně do milosti.“

„Nu, jestli z toho větší potěšení neměl, nežli se tobě na tváři maluje — tedy tam může zůstati! Co jest? Co se stalo? Proč nejsi veselá? Nevidíš-li, jak se nám oči blýskají?“

„Dej Pán Bůh svého požehnání!“ pokývala žena hlavou. „Já jsem také veselá — ale — veselost mi nechce do tváří.“

„Nu!“ zasmál se doktor, „nechť ti jen tedy do rukou vleze, abys nám dobrou svačinu připravila. Chcemeť dnes býti veselí.“ —

I byli veselí — Anselm, Hedvika i Boček.

Mladý mistr kvapně od Marie odstoupiv byl poněkud zaražen, an starou hospodyni vítal.

Patrně užasnuta pohlížela tato podezřivýma očima za dívkou, kterážto překvapena rychle z komnaty ubíhala. Potom teprv pokašlávajíc pozvání pána svého přednesla.

Jako nebeským poselstvím potěšený poslouchal mladý muž slova její; neušla mu však nelibost, kteráž na tváři dobré stařeny se jevila.

„Což je vám, panno Markyto?“ jal se jí důvěrně tázati. „Kdež je vaše srdečnost?“

„I — i prosím vzácného pána — jak bych se směla opovážiti —“

„Ale pro živý Bůh vás prosím, nezhořčujte mi zase první sladké okamžení, ježto mě po tak dlouhém čase potkalo! Snad se nebudete domýšleti? ... Nu, to by se mi líbilo. Ta dívčice je dcera poctivé ženy, kteráž mou skrovnou domácnost pořádá — musel‘ jsem ubohou právě těšiti, an jí matka na smrt stůně.“

„Mhm!“ — kývala stařena hlavou. „Tedy z křesťanské lásky k bližnímu. Nu, což je mi do toho! Takové skutky dějí se nejraději potají. Nebudeme již o tom mluviti. Mám tedy vzácnému panu doktorovi vyřídit, že nás dnes vzácný pan *magister* navštíví?“

Boček posvědčil — a jal se k návštěvě přípravy činiti. Přichystal si nejpěknější oblek, spolu na mysli přemítaje, co asi Anselma pohnulo jej pozvati? — Věděl‘ ovšem, jak bylo zasedání prelátův, kněží a cizích doktorů vypadlo — na čem se byli odpůrci Husovi usnesli; čeho se měl ale on, mistr český, toho dne v domě skoro nejúhlavnějšího nepřítele druhů svých nadíti? Byla se prchlivá mysl jeho dnešním vítězstvím tak oblomila, že z vlastní vůle ruku k smíření podává? — aneb si chtěl z něho posměch tropiti? ... Nikoli! toho se nemohl domýšleti, uváděje si na mysl skoro otcovskou náklonnost, s nížto jej doktor jindy v domě svém vítával.

S tlukoucím srdcem vešel přes práh jeho — přes onen práh, za nímžto se jako v tajné svatyni obraz nejvroucnějších žádostí jeho ukrýval. Pečlivá Markyta naň již čekala a uvedla jej k veliteli svému do laboratorium.

Zvědavost Bočkova napnula se ještě výše. Poznal‘, že *s ním doktor* něco důležitého vyjednávati chce, an jej

do jizby vpustil, kamžto nikdy bez velké příčiny noha cizí nevkročila.

Pověstný doktor neseděl tenkráte u ohniště mezi pánvemi, nerozkládal ostrým nožem oudy zvířecí, ani neprohlédal schránku přepodivných bylin sušených; nýbrž chodil vedle zvyku s rukama nazad přeloženýma a skloněnou hlavou po kamenné podlaze.

„*Salve — salve, domine magister!*“ promluvil, když Boček za sebou dvéře zavřel; i přistoupil k němu a ruku mu podával. Byl‘ to hlas, jímžto jindy domácího přítele vítával, a srdce Bočkovo rozehřálo se blahým tušením.

„Mám s vámi co jednati,“ jal se doktor dále mluviti, nastoupiv opět cestu po jizbě, při nížto se mladý mistr stejným krokem vedle něho držel — „něco důležitého — a upřímného.“

„Toho potěšení již dávno pohřešuji,“ odpověděl Boček.

„Arci, arci! Mrzuté hádky — nesmrtelný Aeskulape! — já za to nemohu! Proč nedají páni poklidu? Avšak doufám, že se nyní utiší — a naději se, že budeme dobří přátelé.“

Radostně tlouklo srdce mladíkovo při těchto slovech urputného doktora. Tolik laskavosti nebyl na něm shledal, co byl přes práh jeho vešel.

„Ach, *domine celeberrime!*“ řekl hlasem nelíčené radosti. „Já‘ neznám většího štěstí, jakož jest ono, nazvou-li mě vždy ústa vaše přítelem!“

„*Verum-ne?*“ usmál se doktor, a zastaviv kroků svých bystře naň pohlédl. „Jest to pravda? Nechcete, *abych vám jinak říkal?*“

„Jak to, *celeberrime?*“ lekl se mistr nemoha se lehkému zardění ubrániti. Onť ovšem po jiném jmeně toužil — směl se toho však v této chvíli nadíti? — Čili věděl Anselm již o jeho tajemství?

„Já jsem vám arci, tuším, při vaší poslední návštěvě řekl,“ začal zase Anselm chodě mluviti, „že nebudu okolo sebe trpěti, co z krve české pochází — nu, nu, jen se nelekejte! Nesmrtelný Aeskulape! k čemuž pak by měl

člověk žluč, kdyby se neměl zlobiti? A onoho dne — to musíte sám vyznati — měl jsem dosti dobrou příčinu se zlobiti — tak dobře, jako že dnes veselé mysli býti mohu. Já to nemyslil ondy doslovně — ale člověka, kterýžby zjevně a naschvál proti mně jednal — *me Hercle!* — toho si nemohu za miláčka vyvoliti! Co? — Nu, a poněvadž se od té doby mnoho *veřejného* změnilo, myslil bych, žeby se také něco *domácího* změniti mohlo. Jakže?“

„Nech se změní, co změní,“ odpovídal mistr pln očekávání, „jen když mi vaše přízeň zůstane, *celeberrime!*“

„Tak! tak!“ kýval stařec hlavou, a po malém zamlčení hlas změniv ptal se ho rázně: „Vy jste napsal pro mou anebo na mou dceru safickou ódu — je-liž pravda? — Nu, co se divíte? Psal jste jich snad více a nevíte nyní, kterou myslím? Začíná tuším: Zavzněte struny ku chvále mudrctví — potom je tam něco, jako: O muzo má — zasměj se na mne! — něco o zlatých vlasech a modrojasných očích — —“

„Já sepsal podobnou ódu na svou muzu,“ odpovídal Boček s uzardělou tváří a tlukoucím srdcem — „i hodlal jsem ji čísti u pana rektora o posledním volení; avšak dověděv se potom, že tam *celeberrime* nepůjdete —“

„Ah, tedy jste ji k vůli mně a snad posléz i o mně napsal?“ přejal mu doktor slova s potutelným úsměvem.

„To nikoli — ale na úsudku vašem nejvíce mi záleželo; a nemoha se ho nadíti, nechal jsem ódu v rukou panny Hedviky doufaje, že tou cestou i do rukou vašich se dostane.“

„Ale nesmrtelný Aeskulape!“ zvolal stařec již poněkud netrpělivě. „Což pak máte nynějšího času vy zamilovaní všickni tak tupý, neohebný jazyk, že nemůžete na světlo vynesti, co v temnostech srdce odpočívá? Čili jste všickni tak hluší a zabednění, že neslyšíte a nepoznáváte, když k vám laskaví otcové mluví? — Mistře — bez okolků! — proč jste nechal ódu v rukou *dcery mé?*“

„Aby jí na mysl uvedla člověka, v jehož srdci skvělý obraz panny po všechen čas života lesknouti se bude!“ řekl mistr ohnivě, neboť poznával ze slov doktorových, že tu nejvřelejší touha jeho není již tajemstvím, a laskavostí starcovou se osměliv přemohl všelikou ostýchavost a bázeň. „Nechal jsem ji v rukou jejích jako rukojemství věrného srdce očekávaje, až by se obloha žádostí mých vyjasnila, ježto se tehdáž temniti začala.“

„Tak, tak!“ dosvědčoval starý slova mistrova hlasem polotemným hlavou přitom kývaje. — „Tedy mou Hedviku milujete?“

„Já bych se neopovážil, vroucí touhu svou projeviti,“ odpovídal Boček v blahém pomatení, „kdybych na vaší tváři laskavého pobídnutí neviděl. Ano, vysoce vážený příteli! — miluji pannu Hedviku, a bez ní, zdá se mi, zůstane život můj pustinou bez lesku a tepla.“

„Nedopouštěj Aeskulap!“ usmál se mimo obyčej rozveselený doktor; „já nechci, aby kdo živ byl v temnosti a chladu — a může-li moje slovo pana mistra z truchlivé pouště vyvesti — s radostí to učiním.“

A při těch slovech podal mu ruku k potvrzení slibu svého.

„Můj drahý pane otče!“ zaplesal jinoch ruku mu líbaje. „V této chvíli rozhodl jste nad štěstím života mého a učinil mne služebníkem vůle své.“

„*Caveas, caveas, mi fili!*“ jal se doktor dobré mysli mluviti; „jenom tuze mnoho nepřipovídejte! Žeť nikdy jakož můj odpůrce a protivník nevystoupíte — *me Hercle!* — to se samo sebou rozumí.“

„Váš odpůrce a protivník, *celeberrime?*“ podivil se mistr. „U všech devatera muz! to mi nikdy nenapadlo, a takovým jsem také nikdy se neukázal. Co se veřejných věcí týče —“

„Nu — nechme je — nechme!“ usmál se starý s jakýmsi hrdým vědomím. „Mohuť se domysliti, že vám o tom nebude dnes milo mluviti — avšak doufám také, že právě dnešek všem rozmíškám již konec učinil. Výpar

několika ohnivých hlav zmizel jako ranní mlha, a jasná poklene se zas nad námi obloha — abych také nějakého básnického porovnání užil, an básníka za zetě přijímám.“

11.

Nevčasně plesali odpůrcové mistrů českých, vážného Jana a ohnivého Jeronyma, myslíce, že odsouzením kněh Viklefových všelikému jich požadování smrtelnou ránu zasadí. *Přivesti národ český na školách Pražských k přirozenému i zákonnému právu a zjednati jeho representantům přednost přede všemi cizinci* — to si obrali řečení mistrové, jakož údové oněch škol a kolegové potlačených mistrů, za úkol svého života, i nedali se ani vyřknutím shromážděných doktorů, ani potvrzením arcibiskupa a samého krále mýliti. Rozhodnutí o většinu hlasův mezi mistry Pražskými — a učení Viklefovo byly jsou vždy docela rozdílné záležitosti jejich, a nikdy nepomíchali tito mužové pohnutky, jichžto k dosažení cíle v těchto dvou věcech užiti za dobré uznávali.

U veřejnosti nečinily se ovšem nějaký čas na to žádné kroky k vyvedení Husova návrhu o posledním volení; leda že študenti čeští s cizími žáky častěji do hádek i rvaček se pouštěli, když tito domnělým vítězstvím učitelů svých naduti, z domácích synů posměch si tropili: avšak potajmo, jakž toho důležitá věc požadovala, sbíraly se síly, ježto by dostačily, s prospěchem zasaditi se o vymožení spravedlivého požadování. Mezi všemi třídami obyvatelstva — od měšťanů až k nejvyššímu panstvu — získali se přátelé, i sama královna, vidouc spravedlivou žádost duchovního rádce svého, Betlemského kazatele, naklonila se k straně české: a tak se konaly odevšad přípravy, učiniti útok na vůli vrtkavého Václava. Čekalo se jen na příležitostnou chvíli. Král totiž velikou část roku toho mimo Prahu trávil; zabýval se na Točníku, *meškal* na Horách Kutných a zajel posléz přes Lužici *do Slezska, maje* rovnati nepokojnou Vratislav.

Jediný mistr český, zdálo se, neměl žádného účastenství ve velikých zámyslech a tajných přípravách mistrů domácích. Byl to *magister Boček de Lepotic.*

Před očima jeho ležel nyní jiný svět, nežli s jakovým zápasiti bylo českým doktorům. Šťastná láska pojala ho v kouzelnou náruč a povznesla jej z trusek života zemského v ony kraje, kdežto zlatí snové lesknavé brady své staví. V tiché domácnosti otvírala se mu květoucí říše věčně mladého básnictví, a mimo dům vedly cesty jeho ve svatyni lásky. O jiné věci se nestaral.

Blaze plynuli dnové milencům. Otec byl skoro pořád veselé mysli. Veškeré žíly jeho byly se domnělým nad Čechy vítězstvím napnuly. Čtení starých básníků, v Čechách času tehdejšího ještě veliká vzácnost, rozpravy o tajnostech přírody dle tehdejšího způsobu učených doktorů, bavily skoro každý den starého Anselma a nastávajícího zetě; spanilé Hedvice zůstalo ale vždy ještě dosti času, promluviti vedle pojednání vědeckého také o záležitostech srdce svého. Nejeden krásný večer nalezl je na domácí zahradě v listnatém loubí, nebo u hustých libovonných keřů. Bylyť to nejsvětější chvíle mladého muže, když buďto poslední červánky růže své kolem rozmetávaly anebo jasná hvězda nad hlavami se jim zaskvěla, a Hedvika mluvila! A nechť mluvila o věcech, kdežto bystrý její rozum vysvítal, nebo kde ušlechtilá mysl její se jevila: pro Bočka byla to vždy hudba nadpozemská, opěvající blaho příštích jeho dnův ....

Bylo to za krásného jitra, skoro již na sklonku léta, když mladý mistr opět u stolu svého sedě latinskou báseň přepisoval. Ale tehdáž byla obraznost jeho živější a mysl radostnější, nežli když před několika měsíci safickou ódu na svou muzu psal. Ale právě jako tehdáž ozvalo se na dveřích komnaty jeho tiché klepání, a když Boček otevřel, přešla jako tenkráte přes práh Marie. Přinášela mistrovi na čisté misce snídaní, pivní polívku.

„Ejhle! jaká je to úcta učiněna domu mému!“ zvolal

Boček v dobrém rozmaru. „Panna Máří sama? Já‡ myslil, že jste již ke mně cestu najíti nemohla!“

„Když je matka zdráva“ — jala se dívka tichými slovy odpovídati, a bledé tváře její zahořely na okamžení temným plamenem — „toť víte, vzácný pane! — ráda sama poslouží, a pro mne se to snad nesluší — abych vás v tichém příbytku vytrhovala — — alespoň to povídá matka má.“

Poslední slova pronesla tak jemně, tak ostýchavě, že je sotva slyšeti bylo.

To nebyla Marie, kteráž byla spanilému mistrovi o posledním volení rektora nový límec přinesla; to nebyla Marie, kteráž byla k pěstounovi, učiteli a bratru svému chodila, nežli jí o starém ženichovi pověděl. Z hravého, prostosrdečného dítěte byla se udělala vážná, časem i těžkomyslná panna, v jejížto outlých, čistých ňádrech hluboké tajemství odpočívalo.

Odběhnuvši od Bočka, an ji byla stará hospodyně Anselmova překvapila, dostala se ovšem s matkou do řeči. Vešla do světnice a padla staré ženě okolo krku. Duše její byla zbouřena.

„Neprodávej mně, matinko — neprodávej svou Marii!“ bědovala, jakoby již opravdu v otroctví odejíti měla.

„Pro Kristovy rány!“ zděsila se letitá matka nevědouc v tom okamžení, co dívka myslí. — „Co pak se ti stalo?“

A polo v pláči vypravovala Marie k srdci matčinu se tuliec, co jí byl mistr Boček svěřil.

„Já si ho nemohu vzíti, matinko — nemohu!“ prosila hlasem pronikavým — „já bych ti zemřela! Nech mne u sebe — neodstrkuj mne, nezavrhuj mne! Dnem i nocí budu pracovati — vždyť jsem mladá, a Bůh mne posilní, abych ti pohodlnější stáří opatřila. Tomu člověku mne ale nedávej, matinko!“

Nyní teprva prsa její výjevem v Bočkově komnatě stísněná nalezala oddechu; nyní teprva svalila hlasitým slovem *tíži, kteráž jí* byla u mistra na srdce padla. Tiše

poslouchala ji pečlivá matka. Ani slova nepromluvila. Stará, churavá žena byla si již lákavý obraz příštích dnů svých na mysli utvořila doufajíc, že pod střechou milovaného dítěte sladký odpočinek po parném dni klopotného života nalezne; ale v tom okamžení řítily se krásné její sny v pustou, prázdnou jistotu, a nemohouc slzí udržeti odvrátila se poněkud od prosící dívky, aby je před ní ukryla.

„Rodičko boží! — matinko, ty pláčeš?“ zvolala Marie hlavu matčinu k sobě obracujíc. — „O neplač! — já tě poslechnu! Já vím, že Bůh poroučí: Cti otce a matku svou — a nemůžeš-li jinak s dítětem naložiti, učiním podle vůle tvé — — aby se mi dobře vedlo na zemi, jako poslušnému dítěti!“

Křečovitě vinula se při tom k matce živé proudy slzí svých na prsou jejích skrývajíc. Slovům bylo sotva rozuměti.

„Marie — Mariánko!“ zděsila se žena churavá, kteráž nikdy podobné prudkosti na dceři své nebyla seznala. „Nerouhej se Bohu všemohoucímu! Aby se ti dobře vedlo na zemi, praviš? a učiníš, jak jsem já ve své mateřské starosti za dobré uznala? — A právě nyní řekla jsi přece, že bysi zemřela! — Chraniž mne Bůh, abych tě k něčemu naváděla, čemuž tvé srdce se protiví! O mých několik let se tady nejedná, nýbrž o tvůj celý život. Bože nedopouštěj! Já nebudu horší, nežli matka krkavčí.“

A od té chvíle nebylo mezi nima o starém ženichu ani řeči. Matka oželela krásné své naděje, a dcera děkovala nebesům, že se od ní bouře odvrátila, kteráž dle domnění dívčího veškerému pozemskému blaženství jejímu zkázou hrozila. Dnové jejich ubíhali obyčejným proudem. Žádná změna nevstoupila v domácí jejich pořádek, leda že se Marie, sama nevědouc proč, mistra Bočka štítit začala. Jen opětné zhoršení matčiny churavosti uvedlo ji dnes do jeho komnaty.

Neobyčejně tlouklo jí srdce, když po delším čase

opět na onom místě stála, kde se byla mistrovi k srdci přivinula — i nemohla mu s onou dětinskou důvěrností do očí hleděti, jako vždy jindy činívala, nežli s ní byl o svatbě promluvil. Zdáloť se, jakoby slova jeho byla v mladistvé duši její zbudila vědomí, že mezi ní a spanilým mistrem již něco leží, co pannu a jinocha od sebe dělívá. Avšak rozpačitost její zmizela záhy na paprscích laskavosti, jakovázvláště v posledních časech ze všech řečí a z celého chování mladého muže zářila.

„Ját se již obával, že se na mne panna Máří hněvá!“ prohodil on žertovně.

„Jak bych se já sprostá dívka směla opovážiti! — a proč?“

„Že jsem jí ženicha dohazoval, k němuž pražádné chuti neměla.“

„Já vím, že to vzácný pán se mnou dobře myslil —“

„To zajisté, panno Máří! — a podruhé si dám lepší pozor, abych jí něco milejšího vyhledal.“

„Děkuji vzácnému pánu“ — uklonila se dívka s uzardělou tváří — „pro mne nemusíte žádného ženicha hledati — já zůstanu svobodnou.“

„Svobodnou?“ usmál se Boček hlasitě. — „A to se mi líbí, že —“

„Mně také!“ ozval se mezi dveřmi libozvučný hlas, a do komnaty vešel mistr Jeronym. — „Mně se to také líbí, že *dominum magistrum poëtam* doma nalezám — ale přestávám se již také diviti, že ho tak pořídku mimo posvátné hnízdečko jeho vídati, an jej v takovéto společnosti nalezáme.“

To všecko přednesl dle způsobu svého živě, kvapně, ukloniv se na polo před Marií, jejíž spanile urostlá postava jej na první okamžik překvapila. Boček nevěděl, co hned na rozmarnou řeč nenadálého hosta odpověděti, a nežli slušných slov nalezl, byla již Marie s hlubokou poklonou ze dveří, tak že Jeronym tvář její, k ňádrům nízce skloněnou, v letu ani nespatřil.

S podivením hleděl za ní — a vrtě hlavou i usmívaje se *pohlížel* na Bočka.

„*Quid vidi, Musarum amice?* — Co jest to? — Neviděl jsem posud? Neslyšel jsem? — Vždyť pak až do dnešní chvíle myslím, že tě jiná muza ve svých loktech drží!“

„Co ti napadá?“ ozval se Boček s tváří vážnou týlo poněkud hrdě vztyčiv. — „Co mluvíš o muze mojí? Vězí v tom něco tak divného, že mi dcera hospodyně mojí, smím-li tak ženu nazvati, ježto mi skrovnou domácnost obstarává — vězí v tom, pravím, něco tak směšného, že mi děvče, ježto pod mýma očima vyrostlo, snídaní přináší, an matka postonává?“

„I chraniž Bůh!“ dal se Jeronym do smíchu, a posadil se na pohodlnou židli Bočkovu, pěkný svůj krátký pláštík pozorně srovnávaje a aksamitový biret s dlouhým bílým perem na stůl položiv. „Pranic divného a směšného. Naopak! já ti vzdávám všelikou pochvalu, jestliže s dceruškou své bezpochyby pečlivé hospodyně laskavě zacházíš. Neboť *juxta fragilitatem humanam* —“

„Jeronyme!“ zakřikl jej Boček v panické tváři se zapáliv. „Já bych tě žádal —“

„Žádej, žádej, *suavissime!*“ vpadl mu onen zase do řeči; „nebo, jak vidíš, jsem dnes v královském rozmaru, i budu štědrý až k neuvěření. Dost možná, že budu pak také něco na tobě žádati. Avšak myslíš-li, panáčku, že se o věcech důležitých jenom s tváří důležitě zamračenou rozmlouvati dá: zastíním hned čelo své několika mráčky, že z nich hrůza půjde! — ačkoliv by škaredost k mým leskle bílým nohavicím a zelenému kabátku tuze dobře seslušela.“

„Vidím, vidím — že jsi dnes neobyčejně tělo své ozdobil.“

„Za jedno,“ uklonil se Jeronym s lehounkým úsměvem, „požadovala to moje dnešní návštěva, a za druhé nechci zůstati za během času našeho a povalovati se v staročeských halenách. — Nu, co na mne hledíš, básníku pod stínem vavřínu svého ležící? Nevíš-li, že bývá Jeronym, kdež toho důstojnost jeho dovolí, také

rád hříšným člověkem? A měl by proto větších hříchů nežli jiní, kdyby činil, co jiní dělají, zapomínajíce na práva národu svého, na svou krev a vlast?“

„Aj, z tebe se dělá najednou opravdivý kazatel!“ prohodil na to Boček nemoha se jakémusi nepokoji ubrániti, kterýž v něm byla poslední slova Jeronymova i pronikavý pohled jeho způsobily. — „A kdož pak se tak nade vlastí zapomíná?“

„Pojď sem — a sedni si! Jsem tomu povděčen, že jsem tě doma zastihnul. Máme spolu co rokovati. Mezi *exordium* můžeš zatím snídati; neboť právě pozoruji, že se z misky kouřiti přestává — a tělo musí býti přec krmeno, má-li se v duchu co ujmouti.“

Boček učinil podle pobídnutí hosta svého, a tento jal se pak dále mluviti.

„Že jsem veselé mysli nabyl, an jsem vešed přes práh tvé tiché svatyně, hezkou dívku u tebe spatřil —“

„Nu, hezkou ji nesmíš přezdívati“ — prohodil Boček s úsměvem. „Na krásu její nedá se píseň složiti.“

„Že nedá? Tedy jsem se přehlídnul. Avšak arci, vždyť jsem ji ve tváři ani neviděl! Ale podle tílka dalo by se o té mladé subrektorce tvého hospodářství mnoho pěkného pověděti. — Tedy není hezká? — Škoda! Nu, což dělati! Spanilost těla není kouzlo věčné, a nenajde-li duch lahodné pastvy — umoří se brzy oko pohledem na hladké tvářinky. Ostatně byla by mně i méně spanilá Češka milejší, nežli nejkrásnější Němkyně. Netrhej sebou! Musíme pořádně domluviti, příteli! — Musím ti konečně říci, jak se přátelům chování tvoje od posledněj ších časů nijak nelíbí.“

„Jaké chování?“ zvolal Boček a tvář jeho počala se hněvem barviti. Vzchopil se a hrdě před hosta svého se postavil.

„Zůstaň seděti!“ řekl tento mírně ho za ruku pojav a k židli přitáhnuv. „Čili nevidíš, mistře básníku! že mám dvorní šaty na sobě? V těch se nesmím zlobiti — v těch musí tvář pořád pěkně uhlazená zůstati. Ostatně

nemysli, že k tobě toliko o své vůli přicházím, abych co Pražský Jeronym k Bočkovi Lepotickému promluvil. Já nejsem mistr tvého mistrovství. Ale přišel jsem k tobě ve jmenu přátel, poctivých Čechů, kteří nemohou se dívati na člověka z krve své, jehož Bůh před mnohými bohatě obdařil, a kterýž jmena svého, ducha svého, síly své, vůbec všech svých vzácných pokladů nepropůjčuje k podniknutí, kteréž je důležitostí celého národu!“

„Já ti nerozumím,“ řekl na to Boček. „Obětuji čas vědomostem a umění, a sedě u stolu svého, mezi výtvory nesmrtelných smrtelníků, procházím se v kouzelné říši obrazotvornosti básnické; nevím ale, co se děje mimo střechu mou — a necítím v sobě ani dosti síly, ani povolání, míchati se v záležitosti veřejné. O čem tedy mluvíš?“

Pronikavě spočinuly na něm po těchto slovech oči Jeronymovy.

„Tedy nevíš opravdu, o čem s tebou rozprávím?“ jal se ho pak ohnivý muž důraznou řečí tázati. — „Nuže, mohu ti to vyložiti. Dřív ti ale musím pověděti, že také jiní obětují čas vědomostem a umění; musím ti říci, že ani mistr Husinecký, ani Zvikovec, ani Jiřík Pražský — a jak se všecka naše slavná jmena jmenují — že ani světamilovný Jeronym času svého nemaří, leda že nejsouce pořád na procházkách v říši básnických snův raději na skutečném světě se ohlížejí, čeho tu potřeba si všímají a — do veřejných záležitostí se míchají. Čili myslíš, že jsme lenoši? milovníci lahodné zahálky a osnovači marných rozbrojů?“

„Zač mne považuješ?“ odpověděl Boček poněkud popuzený, „abych nevěděl, jak čarovného zvuku jmena vaše mají? Vím, jak si vysokosti ducha vašeho vážiti, a nemám pochybnosti, že věci jmena svého důstojné před sebe berete; ale jakž mám o nich u své oddálenosti věděti?“

„Poslyš tedy — abychom čas dlouhými předmluvami nemařili!“ řekl Jeronym židli o něco blíže k Bočkovi přišoupnuv a za ruku jej pojav. „Stav našich škol — stav českých mistrů nemůže déle zůstati, jakovýž právě

jest; anebo musíme v sobě všecku národní hrdost udusiti, všeliké přirozené právo potlačiti, na vlastní škodu lhostejně hleděti, a veškerému světu dovoliti říci: Nic jiného nezasluhují, protože se o nic lepšího nepokoušejí. Avšak netoliko českým mistrům — nýbrž v osobách jejich veškerému národu děje se křivda převráceným, zle vyloženým právem a nadáním slavného zakladatele; v osobách našich ztenčován jest veškeren národ — — avšak u živého Boha!“ zvolal mistr, nit řeči své najednou přetrhnuv a živě vyskočiv. „Komu to povídám? Mluvím k člověku cizímu? Nemluvím Čech k Čechu? — mistr k mistrovi stejně zkracovanému? Potřeba-li před tebou věc teprva rozkládati, jejíž osten i ve svých prsou cítíš? — Poslyš v krátkosti. Přišel jsem, abych tě ve jmenu přátel pobídnul, abysi s několika jinými věc králi přednesl, o nížto mistr Jan při posledním volení rektora první zmínku učinil.“

„Králi?“ podivil se Boček.

„Tak jest!“ posvědčil Jeronym. „Z dobrých pramenů víme, že se tuty dny na krátký čas buďto do Prahy navrátí, nebo na Točníku pozdrží. Chceme k němu tedy poselství vypraviti, aby se královským rozhodnutím rozepře ukončila.“

„Ale což pak jste posledním rozhodnutím stran Viklefových kněh nedostali též rozhodnutí v této záležitosti?“ ptal se Boček poněkud v nesnázi. „Jáť myslil, že je rozepře vaše dávno ukončena.“

Plamen šlechetného hněvu roznítil se na tváři Jeronymově. Bodavě upřel tento až do nejtenší žilky, do nejmenší krůpěje krve *českých* mistr zraků svých na choulostivce — chtěl říci něco hořkého; náhle se dal ale do hlasitého smíchu.

„Ne, ne! — Bůh mne uchovej,“ zvolal, „abych měl kdy zase něco s básníkem vyjednávati! Člověče, máš mne za blázna — anebo jsme se v tobě všickni zklamali? *Víš, co* se děje na zemi — anebo skutečně jen v *povětrných krajích* bloudíš? Jsi-li pak ještě Čech, mistr

Pražský — anebo jsi s tělem a duší té německé čarodějnici propadl? — Neškareď se — není to hana dcery Anselmovy, té pyšné Hedviky! Slepotou musel bych poražen býti, kdybych jasného, nad tisíce jiných ženštin vynikajícího ducha jejího uznati — kdybych i spanilost těla jejího hvězdou mezi pannami Pražskými nazvati nechtěl. Avšak má-liž při tom právo, mistra českého tak pevně v kouzelné síti své držeti, aby se musel *cti své* spustiti?“

„Kdo mi to smí předhoditi?“ zvolal Boček rychle se vzchopiv. „Kdo smí říci, že se hodlám cti své spustiti?“

„*Já* — já ti to opakuji, jestli jsi mi poprvé dobře nerozuměl!“ odpověděl Jeronym hrdě hlavu pozvednuv. „U Pluta a Cerbera — neb jak se všickni pekelní bohové tvých pohanských básníků jmenují — styděti se musím, že s tebou tak dlouho o věci rozprávím, kterou jsi v prvním okamžení pochopiti měl. Čili myslíš opravdu, jako tvůj přežádoucí tchán, jejž k zemi naší nic nepoutá, nežli jeho doktorství —“

„Nečiň mu křivdu!“ ozval se Boček. „Anselm je šlechetný muž, a miluje zemi českou.“

„Aj, proč by nemiloval dub pěknou půdu, v nížto bohaté kořeny své rozkládá?“ usmál se Jeronym kysele. „Neupírám Anselmovi šlechetnost, neboť i nepřítel může býti šlechetný; že se ale nejprudčeji proti spravedlivým žádostem našim zasazuje, není důkaz veliké šlechetnosti, nýbrž — abych to nejmírněji řekl — počítavého rozumu. Čili věří skutečně, a ty po něm, že rozšiřování Viklefových smělých novot a hájení našeho práva z jednoho a toho samého pramene pochází? Věříte skutečně, že obojí tato věc jako jediný velký had srdce a hlavu naši otočila, a že jste ho potřeli, že jste vyhráli, vydavše knihy Viklefovy žravým plamenům?“

„Proč ke mně mluvíš, jakobych i já byl mezi odpůrníky vašemi stál, když se kletba nad anglickým kacířem vyřknula?“ prohlásil se na to Boček poněkud pohoršený.

„Protože se sám k nim počítáš!“ odbyl ho Jeronym již netrpělivě, a přehodiv okraj vyšívaného pláštíku přes ruku několikráte po komnatě přeběhl. — „Styděti se musím, hanbiti sám před sebou, že jsem to s vychválenou výmluvností svou dále nepřivedl!“ jal se polotemnými slovy jako sám k sobě mluviti. „Přijdu lehkověrný pošetilec jako bratr k bratrovi, nechám všeho oklikování, myslím: české srdce chytí plamenem, jak do něho jiskru hodím — i hvězdy boží! — jako Václav horlívá — toť bych raději pohana na spasitelnou víru obracel!“

Na to přikročil ke stolu, kdežto Boček posud tiše stoje v patrných nesnázích konec tohoto výjevu očekával. Kvapnou rukou sáhl Jeronym po svém biretu.

„Řekni mi přímo a bez okolků,“ jal se při tom rázným hlasem choulostivého mistra tázati, „chceš-li s námi přátelsky držeti? O povinnostech, o srdci, o hlavě nebudu s tebou široce mluviti. Každé slovo v krku mi vázne, an člověku mermomocí pochodeň do ruky strkati mám, aby si ne-li na čest, alespoň na zisk posvítil, jejž naschvál v temnostech ležeti nechává. Mluv jak ti nejsilnější pohnutka tvoje káže — můžeme se na tebe spolehnouti?“

„Ale což *musím* k předsevzetí vašemu ruky své podati? Nemůžete vy sami —“ prohodil Boček, avšak cítě hanbu své zdráhavosti, vypustil slova z úst tak nejistě a potichu, že sotva k uchu hosta jeho dolítla. Oči sklopil při tom k zemi.

Jeronym ale, ani odpovědi mu nedav, obrátil se od něho a kvapil ke dveřím.

„Jeronyme!“ zkřikl za ním Boček s výrazem úzkosti. „Posečkej!“

„Co chceš, mistře básníku?“ zeptal se ho rozhorlený obhájce práva domácího u samých dveří se zastaviv. „Chceš, abych ještě něco potěšitelnějšího přátelům vyřídil? Povíš mi ještě něco pěknějšího, nežli jsem posud zaslechl?“

„*Ale považ*, příteli —“

„Co se líbí, pane mistře?“

„Já nemohu vystoupiti proti Frankensteinskému — dovol mi domluviti, příteli! Vím, co mi namítati můžeš. Není to rozepře osobní — doktor Anselm a otec Hedvičin jsou v této záležitosti dvě rozdílné osoby — vím to tak dobře jako ty. Avšak vášnivý stařec nedal by to sobě poděkovati! Žárlivým okem střeží domnělá práva cizích národů — žijeť nyní v té sladké víře, že do kořán vylomil hryz ještěru, kterýž jim hrozil záhubou, a nejen že tedy hněvem zanevře, jestli nenadále zase vystoupíte do boje nového — on se bude považovati za zrazeného a prodaného, bude-li mezi protivníky jeho státi člověk, jemuž práva synovského dopřává — a srdce i dům svůj, bojím se, zavřel by přede mnou na věky. Toho však ode mne nežádej! Vykaž mi povinnost jakoukoli, Jeronyme! — života se odvážím! — avšak nechtěj, aby se zatemnila obloha lásky mé. Milovati musím — i musím býti milován — a bez Hedviky je mrtva duše má, bez Hedviky je veškeren můj život — pouhý hrob!“

V zanícení mluvil mistr básník — proudem lila se mu slova z úst. Avšak náhle zaznělo na blízku jakési úzkostné, pronikavé vzdechnutí — a slova další umřela mu na rtech. S podivením hleděli oba mistrové na sebe — a zamlčeli se. Nevěděli, odkud to vzdychnutí bylo pošlo, i nevěděli, kde je hledati.

„Zdá se, že i stěny nad tebou stenají,“ začal po krátké přestávce Jeronym vážně mluviti. — „I jsi také k politování! Tak bohatého ducha, tak skvělé schopnosti, tak znamenitou pověst — to všecko hoditi nyní k vůli sladké hříčce zamilovaného srdce v posměch světa, a jmeno své pověsiti na pranýř!“

„Co pravíš?!“ trhnul sebou Boček, a hněvem zachvěl se hlas jeho. Oči jeho se zajiskřily.

„Nechtěje se přidržeti věci národní,“ mluvil Jeronym dále na otázku jeho se neohlížeje, „opustiv krajany, bratry z jedné krve, abysi nepopudil vášnivého tchána a milosti nalezl před závistivým cizincem: neztratíš arci nebe své

na zemi, a budeš se potápěti v rozkošech vyslyšené lásky — ač ani panna Hedvika, ví-li jinak spanilá Němkyně, co je čest a pýcha národní, nemůže milovati muže, kterýžto se na svém národu zrádně provinil. Buď si ale jak buď — já ti přeji všeliký dar její milosti — neboť jinak budeš mezi námi státi jako nahý žebrák! Poctivý Čech se od tebe odvrátí — poctivý Čech bude na tebe prstem ukazovati — poctivý Čech bude dětem svým vypravovati: Mistr Boček z Lepotic nechtěl pro čest národu českého učiniti, zač by jiní s radostí život obětovali, kdyby se byli k tomu, jako on, hodili!"

Jako hromovládce byl výmluvný Jeronym tato slova v ustrnulou duši tichého Bočka vmetal, a hrdě čelo vypnuv zmizel bez pozdravení z komnaty.

14.

Zamyšlena seděla spanilá Hedvika u stolku svého, na němžto několik pergamenových, rukou otce jejího popsaných listů leželo. Chtěla je umělým perem na listy čistě opisovati, a byla již také první stránku zhotovila. Zlatou barvou lesknul se na ní mezi podivně skroucenými zelenými větvičkami nápis: *Thesaurus medici vigilantis.* Zde onde proskakovala žlutá, modrá i červená kvítka, majíce léčivé byliny představovati, a okolo prvního velikého *T* míhaly se jakési nemocí sklíčené postavy, před nimiž podoba v dlouhém, tmavém šatě berlou Aeskulapovou boj vedla s kostlivcem, i s kosou již na zem poraženým.

Čelo bělostné na měkkou dlaň a loket na stůl podpírajíc seděla tu nyní spanilá opisovačka — ale pravice její byla pustila omočenou štětičku, a na pergameně, zrovna pod nápisem, udělala se černá skvrna. Ale Hedvika si té zkázy nevšimla. Tělo její bylo přítomno, oko hledělo před sebe, ale duch, oživující toto spanilé ústrojí, toulal se mimo komnatu.

Opodál seděla stará hospodyně. Péče o domácí potřeby a pořádek byly toho dne skončeny, a pracovitá

stařena zabývala se nyní, dílem z mnoholetého zvyku, dílem pro užitečné ukrácení času, bručivým kolovratem. Tenká byla nit, kteráž jí prstami prokluzovala.

Avšak zdálo se, jakoby též ona dnes do práce veliké chuti neměla; alespoň noha její často ustávala, vřeteno se zastavovalo a ruce její klesaly na lůno. Při tom se otáčely staré oči její po panně píšící, a vždy truchlivě na ní spočinuly. Potom zavrtěla hlavou, a opět se obrátivši rukou oči přejela, jakoby tichou slzu stírala. Když ale Hedvika napořád v myšlénkách trvajíc, jako na celý svět vůkol sebe zapomínala, a hluboký zármutek jí ve tvář vstupoval: vzchopila se stařena a pozorně kolovrat odstavivši tichým krokem se k ní přiblížila.

I postavila se za ní, a natáhnouc vetchý krk nahlídla jí do listu.

„I pro všechny svaté, zlatá panno!“ zvolala ruce spínajíc — „jen pak se podívejte, co se vám to stalo!“

Bezděky pozdvihla k ní Hedvika snivé oči, a pak je zase na pergamen sklopivši zpozorovala černou poskvrnu. Ale jakoby se nebylo nic přihodilo, položila štětec na stranu — prohodila: „Nic nedělá!“ — a opět se zamyslila.

Chvíli hleděla na ni stařena, zase ani slova nemluvíc a žalostně oči k nebi obracujíc; potom ale položila ruku dívce na rameno a hlasem co možná nejsrdečnějším jala se k ní mluviti:

„Hedviko!“ prosila. — „Panenko! — Co je vám? — Co vám schází? Pro Ježíše Pána — neseďte zde jako bez života! Včera, předvčírem leželo vám již něco na srdci — já to dobře pozorovala. Moje oči nejsou tak sešlé, aby neviděly zármutek panny, jižto jsem v peřinkách na rukou nosila. — Co je to? Nesmí to stará Markyta věděti? — Nemyslete, že jí věkem srdce tak scvrklo jako tvář, a že nemám citu pro vaše žalosti. Bože vševědoucí! moje srdce je tak vřelé jako vaše, panenko; snad bude spíše o radě a pomoci věděti.“

Hedvika byla mezi touto starostlivou řečí zraků svých na stařenu upřela, a jak se zdálo, pozorně ji poslouchala. Avšak tvář její nejevila ni nejmenšího účastenství — ani nějakého utišení, ani nějakého zbouření.

„Tys hodná, Markyto!“ začala pak mírně mluviti — „a moudrá, vím to dobře, a jednou jsi již dívku nezkušenou trapných bolestí zbavila. Víš, an jsi s otcem o mistru Bočkovi mluvila. Já sama nebyla bych to mohla učiniti, a tak by snad bylo srdce mé touhou svadlo, leda jestli by bylo v božském umění úlevy nalezlo.“

„Ach, moje drahá panno!“ posteskla si žena, „já věru ani nevím, mám-li onu chvíli žehnati nebo na ni naříkati, kdežto jsem s panem doktorem o vašem nynějším panu ženichu mluviti začala.“

„Jak to?“ zvolala Hedvika, a rychle se vzchopivši, vášnivě starou za ruku chopila. „Co se ti zdá o Bočkovi? Mluv! — jaké máš tušení? .... Tajemný hlas lidského srdce pochází s nebes,“ doložila temněji, a oči k zemi sklopivši opět v trudné rozjímání upadla.

„Zachovej Bože!“ ulekla se hospodyně, a začala rozprávku obraceti. „Mně se o panu mistrovi pranic nezdá! — cožby se mi také zdálo? Jak připadáte na tu myšlénku?“

„Nijak!“ odpověděla Hedvika krátce, jakoby také raději řeč o něčem jiném začala, an jí stará na danou otázku dosti důvěrné odpovědi nedala. „Byl to pouhý nápad.“ A po těch slovech se opět posadila, jakoby v práci své pokračovati chtěla.

„Tak — tak!“ kývala stařena hlavou. „Tedy pouhý nápad! Avšak není-liž nápad více nežli sen? A nepochází-liž i sen od Boha? — Odpusťte, že s vámi, učenou pannou, takto rozprávím! Ale není-liž nápad, sen a tajný hlas lidského srdce, dle mého sprostého rozumu, skoro všecko jedno? — Kdož ví, můžete-li tedy říci, že jste měla nápad nadarmo?“

Hedvika neodpovídala, upřeně hledíc před sebe na *pergamen.*

„Hněváte se s panem mistrem?“ zeptala se jí po krátké přestávce pečlivá žena hlasem tichým, skoro prosebným.

„Co ti napadá!“ zvolala dívka, a rychle se opět vzchopivši začala po komnatě přecházeti.

„Nemějte mi za zlé, zlatoušku!“ prosila žena zdlouhavým krokem za ní chodíc. „Vždyť vím také, co láska jest — a bez malé rozepře, bez nedorozumění nemůže téměř ani obstáti. Ostatně — máte-li mezi sebou něco nerzutého — —“

„Nic, nic nemáme!“ odbývala ji dívka.

„Já chtěla již dávno mluviti“ — prohodila stará, ale najednou, jakoby již tuze mnoho byla řekla, opět umlkla.

„Co jsi chtěla mluviti?“ obrátila se k ní kvapně Hedvika. „Proč se chováš tak tajemně? Chceš mi v pomětří nalapanými domněnkami jasnou oblohu důvěry mé zakaliti? Co jest? — Mluv!“

„Aj, aj — zlatoušku!“ prosila stařena. „Jakž pak bych mohla ústa otevříti, nevědouc, k jakému cíli mluviti? — Jakž mám raditi, jak pomáhati, nevědouc, kde bolí? — Hedviko! — drahá panno! svěřte se staré věrné Markytě; snad bude moci potom mluviti.“

Prudce pohybovala se pyšná postava dívčí po tiché komnatě, veliký zápas bouřil v duši její.

„Panno Hedviko!“ prosila opět stařena kostlivé ruce před ní spínajíc. „Jestli jste mě, starou vašeho domu opatrovnici, někdy za něco více, nežli za pouhou služebnici považovala — jestli jsem vám, an jste v outlinkém věku pečlivou matku ztratila, něco upřímnějšího prokázala, nežli je služba najaté děvečky — panno Hedviko! neotvírejte přede mnou srdce své! O věcech, které se lásky a ženského srdce týkají, nedá se ani s tím nejlepším otcem mluviti, jako se ženskou, a byť ani úplného práva k důvěře naší neměla. Ty milý Bože! což pak rozumějí muži srdci ženskému! A náš vzácný pán? — Inu! učený je, a doktor v každém způsobu, ale o lásce nedá se

s ním jednati. Již tedy se mnou, zlatá dušičko, se starou Markytou, má Hedvičko, rozmlouvej! Vždyť já jsem také lásky zkusila — a věř mi, drahé dítě — radši bych se do hrobu položila, nežli abych se takového konce lásky tvé dočekala, jako byl konec lásky mé!“

„A milovala jsi, Markyto, věrně, upřímně?“ tázala se dívka s velkým součastenstvím až k ní samé přistoupivši.

„Ty milý Bože!“ vzdychla stařena, a ruce na prsou sepnouc pozdvihla oči k nebesům. Potom je zvolna zavřela, jakoby se zpomínkám na dávné — dávné časy oddávala. Rtové její pohybovali se zdlouhavě, hlas její podobal se tichému šeptu hustolistého stromoví.

„Jestli jsem milovala věrně a upřímně?“ pravila. „Já nevím; neboť kdož může říci: Já učinil dosti? — ale myslilať jsem, že nemohu bez své lásky zůstati na živu, i držela jsem se kořenů jejích celou silou duše své, až mi je nevěrnost vyvrátila.“

„Oklamal tě milenec?“

„Uzdálo se mu prospěšněji, přistoupiti k oltáři s pannou, kteráž mu něco do hospodářství přinesla, nežli se mnou, ježto jsem mu krom upřímného srdce nic věnem dáti nemohla. — Ach, drahá, zlatá dušinko! kdybych vám měla povídati, co jsem tenkráte zkusila! Já myslila, že se musím do tmavého hrobu položiti! — a byla jsem přece jenom sprostá, všem nehodám zvyklá holčice. Když si ale pomyslím, žeby něco podobného vás, outle vychovanou pannu, potkati mělo — Ježíši Kriste!“ — zvolala stařena proudem řeči své unešena, opět ale náhle umlkla, jakoby již tuze mnoho byla prohodila.

„Nedělej si marných starostí!“ odpovídala panna polo hrdě a polo mrzutě. „Něco takového nemůže se mně přihoditi.“

„Dejž to Pán Bůh!“ řekla stařena. „Já vám chtěla radit, na mne tedy vina nepadne!“

„Ale kdož pak ti praví, že rady tvé potřebuji?“ *zvolala* Hedvika, dílem k žalosti, dílem k nevrlosti *popuzena.* „*Kdož* pak ti dává oka vševědoucího, že mermo-

mocí v hlubinách srdce mého nějaké tajemství vypátrati chceš? Jeť pravda — mám tajemství; ale skrývám je sama před sebou — nechciť zúmyslně ve tvář toho strašidla hleděti! Zdáť mi se po několik dní, jakoby zlý nepřátelský duch mezi mne a mistra Bočka vstupoval — slova, pohledy, chování ženicha mého jsou nejisté, stísněné — ledový dech vane z úst jeho, a oči mu hoří přece plamenem! A opět spočívá oko jeho na mně jako studený led, a ústa se nutí k horoucím slovům — celá bytosť jeho je jako zvrácena!"

„Zlé svědomí!" prohodila stařena s výrazem.

„Jak to?" ptala se Hedvika kvapně a u velikém pohnutí; ale nežli žena odpověděti mohla, otevřely se dvéře a do komnaty vešel Boček.

Mladý mistr patřil při vší vzdělanosti ducha svého k oněm lidem, jižto potopeni jsouce v proudu hlubokých vědomostí, nic důležitějšího a světějšího v životě lidském nenalezají. Nikoli, že by se jim citu k jiným lidstva záležitostem nedostávalo; naopak! — srdce jejich jest líbezně nastruněná harfa, z nížto i nejmenší pohnutí sladkých zvuků vyluzuje; avšak oni neměli posud ani příležitosti, ani času, ani příčiny očí svých otevříti, a přesvědčiti se, že je člověk ještě k vůli něčemu jinému na světě, nežli k vůli osamělému bádání v tajných komorách učenosti.

Od té chvíle, co byl ohnivý Jeronym mistra Bočka s trpkou výčitkou a bolestnou výhrůžkou opustil, stala se veliká změna s tichým básníkem. Onť poznával pravdu slov horlivého muže, cítil posavadní slabost svou, ale nevěděl, jak ji setřásti, jak se pevným úmyslem ozbrojiti; srdce jeho vedlo boj s láskou a povinností, a nechtělo ani jedné ani druhé na škodu jednati. Mysl jeho byla nepokojná, chování plno rozpaků, a když byl u Hedviky, vystupovala trýzeň jeho na stupeň nejvyšší; nemohlť k pramenu, z něhož mu jindy rozkoš a posila se prýštila, ústa skloniti, aby se napil úlevy, nemohl před pannou srdce své otevříti a říci: Hle, podívej se, duše má! — toto hrozí blahosti mé!

A Hedvika pozorovala dobře, že něco těžkého prsa miláčkova tíží — a bolestné tušení sevřelo i prsa její. Ale spanilá panna byla mužnější nežli tichý básník; nesnesitelné jí bylo břemeno, ježto z tajného trudu milencova do ňader jejích se svalilo, i odhodlala se, roztrhnouti záclonu, za nížto se trapné tajemství mladého muže ukrývalo. Nepozorně prohozená slova staré hospodyně úmysl její ještě upevnila.

Tiše poklonil se Boček, když vešel do komnaty; mlčky poděkovala mu Hedvika pokývnutím hlavy a dala staré Markytě znamení, aby odešla.

„Schází vám něco, panno Hedviko?“ jal se jí mladý mistr s tlukoucím srdcem tázati. „Jste nemocna?“

„Nejsem! nejsem!“ odpovídala dívka rychle po komnatě přecházejíc, a s podivením hleděl za ní milenec. Nemohl jindy vážnou pannu v pobouření citů jejích poznati. „Abych se ale nerozstonala,“ mluvila po chvíli dále, „musíte mi vy, pane mistře, pomoci.“

„Já?“ ptal se Boček, a podivení jeho zrůstalo. „Jakž bych já mohl —?“

„Když mi povíte, co vám schází!“ řekla panna kvapně blíže k němu přistoupivši. „Mně nelze hleděti na vaši tvář, na nížto zřejmě psáno, že se něco hrozného v hlubinách srdce vašeho děje — mně nelze hleděti na oči vaše, ježto s tajným nepokojem brzy na mne dychtivě hledí, brzy bojácně se odvracují — mně nelze hleděti na ústa vaše, ježto by ráda pečeť srdce roztrhla, a opět jako leknutím se uzavírají — to vše mi nelze, abych nevěděla, co se s vámi děje. Čili nevíte, co lásku zadati znamená? — Co to u mne znamená? Já chci na dno srdce vašeho pohlížeti, jako sama vždy každou rouško se svého odhalím, abyste do něho jasně nahlédnouti mohl. — Co vás trápí, mistře?“

Zanícena, s planoucí tváří, jiskřícím-se okem, stála panna před Bočkem; slova její řinula se jako perle ze rtů jejích, padala ale také jako ovlažující rosa, jako rozlící *jiskry* v prsa mladého muže.

„O anděli života mého!“ zvolal nyní vroucně ji za ruku chopiv a k srdci i k ústům prsty bělostné přitisknuv. „Nehněvej se na slabého člověka, nad nímžto se divé chmury stahují, že nebude věděti, kam kročiti, jestli ho nepovede ruka tvá! Ano, sklíčena je duše má, a loď života mého kolotá se nad bezednou prohlubní. O, má Hedviko! jakž ti děkuji za tu horoucí lásku tvou, kteráž mě nyní silou nadchnula, že ti s úplnou důvěrou svěřím, co mne a tebe poslední tyto dny strašilo.“

A obšírnými slovy pověděl jí, co přátelé a čeští mistři od něho žádají; pověděl jí, jak se s Jeronymem rozešel, a v jakém boji teď duše jeho zoufá.

S podivením poslouchala dívka starostlivá slova jeho.

„Ale což neustoupili již od svého požadování?“ ptala se konečně. „Otec mi povídal —“

„On sebe sám lahodně klamal, spanilá Hedviko! I klamali se mnozí; ale já nyní vím, že s novou usilovností o právo národa českého se zasazují.“

„A což je vám do toho?“ ptala se panna. „Což je vám do nesvárů nemoudře nespokojených hlav? V chrámu lásky naší přečkáme snadně tato létavá mračna, ježto neočekávaný větřík zase rozpráší.“

„Dejž Bůh, aby se rozprášily, Hedviko má! Ale budu-liž moci do té doby v ochranném chrámu vedle vás, panno, státi? Hněv otce vašeho uvalí se na mne jistě, pakliže se v této věci mistrů českých přidržím.“

„Ale kdož vám poroučí, abyste se jich přidržoval? Čili je vám veřejný hluk o zdánlivé, nepatřičné právo milejší, nežli tiché blaho lásky?“

„A budete mě milovati, kdyby na mne prstem ukazo .... ne, nikoli!“ zvolal bolestně rukou si tvář zastíraje. „Na to nesmím pomysliti!“

„Neděste se marných výtvorů ohnivé obraznosti! Kdož by směl se opovážiti, kárati vás proto, že mírně zachovávaje dávno stanovených zákonů, s rotiteli držeti nechcete, jimžto starý pořádek věcí se již nelíbí, a kteří by rádi na zkáze jiných užitek svůj založili? Čili vám

není úcta doktorů a mistrů tří národů, vážnost všech poctivých a pokoje milovných, přízeň otce mého a láska moje dražší, nežli bláhové sny několika potřeštěných horlivců, které se nikdy nevyplní?“

„Nikoli, nikoli!“ zvolal Boček, jako strachem pohnaný. „Zoufati bych musel nad ssutinami blaha svého, kdybych se měl toho všeho odříci — kdybych se měl vaší lásky zbaviti. V pochybnostech tonul jsem, dokud jste vy cestu mou nevyměřila. Nyní se to stalo, a vůle vaší budu se jako vodicí hvězdy držeti.“

Upokojena rozloučila se Hedvika s milencem, a když na ni pak stará Markyta s dychtivým okem pohlédla, dala jí s vyjasněnou tváří zprávu, že již ví, co pana mistra zarmucovalo.

15.

Byla neděle, a na pozdní roku část den velmi lahodný. Všecko spěchalo z města použít ještě krásného povětří.

Nejhlučněji bylo mezi blízkými vinohrady, odkud boží hojná úroda utěšeně kynula a srdce chodců sladkou nadějí naplňovala. Bylať to od časů Karlových Pražanů oblíbená procházka, kteřížto po zkvétajícím Novém městě cestu zvolivše okolo vísky „na Rybníkách“ do vrchu se pouštěli, odkud pak před sebou drahými révami poseté návrší a pěkné údolí s dvorcem a vesnicí Vršovicemi spatřovali. Na tomto místě stála za oněch časů vedle cesty výstavná krčma s ohraženým sadem, kdežto hospodář času letního vzácnějším hostům pod stinnými stromy, na sprostých ale pevných lavicích místa vykazoval, a na stoly konvice dobrého vína přinášel.

Toho samého dne vyšel si také doktor Anselm z Frankensteina za bránu. Po pravé straně kráčela vedle něho panna Hedvika, po levé mistr Boček, a krok za nimi stará Markyta. Milovalť stařec přírodu — tu věkovitou *panovnici*, v jejíchžto pokladech po celý život

s větším a větším udivením se byl přebíral — milovalť ale také okázati se před světem, neboť věděl, že všude úctu najde. A dnes vyšlapoval si s obzvláštní hrdostí. Mimo obyčej narovnávalo se často týlo jeho, a oči poletovaly sem a tam, rozkoš nalezajíce na tvářích mimojdoucích, kteřížto se spanilé Hedvice obdivovali a pověstnému doktoru i nastávajícímu zeti jeho uctivé poklony činili.

Když pak se byli prošli a ducha krásou okolí, jasnou oblohou, čerstvým vzduchem napojili, ustanovil doktor poněkud i zemdlené staré oudy v blízkém veřejném sadě posilniti. I sedělo tam již vzácných měšťanů se ctihodnými manželkami a rozkvětajícími dceruškami — sedělo tam i mladíků, synků zámožných rodičů a žáků z vysokých škol.

Sem tam hlavou kývaje, jakž jej hosté z rozličných stran vítali, usadil se doktor k prázdnému stolu pod košatou lípu. Veselý hluk, panující v té straně před jeho příchodem, najednou umlknul. Byli to študenti, kteří honem se vzchopivše a němými, hlubokými poklonami slavného doktora uvítavše na okamžení byli utichli, a za nějakou chvíli mlčky dílem na sebe a na konvice, dílem na pověstného učitele a průvod jeho pohlíželi.

Najednou ale vstal mezi nimi, jak se dle šatu a chování zdálo, nejbohatší a hlavní osnovatel společenských radostí, naplnil číši svou a vzav ji do ruky přiblížil se ke stolu Anselmovu.

„*Salvus sis et valeas, domine celeberrime!*“ začal tu, číši před doktorem do výšky pozdvihna, bez ostýchání mluviti. — „Bůh tě posilni, národů cizích statný obhájce! a dovol, abych ve jmenu přátel svých na zdraví tvoje i spanilé a učené dcery tvé, panny Hedviky, tuto číši vyprázdnil. S dovolením, panno milostná!“ obrátil se pak s dvornou poklonou k Hedvice, a přiloživ číši k ústům silným douškem ji vyprázdnil.

S veselým hlukem ozvali se přitom soudruhové jeho, a konvice zaleskly se v rukou jejich.

Tichým a poněkud pyšným hlavy pokynem děkovala uzardělá Hedvika študentovi, statnému to a ozdobené

ošacenému jonáku, an zatím starý učitel oči bystře na žáka upřev nevěděl, má-li si zdvořilost jeho libovati, anebo se na smělost jeho hněvati.

„*Gratias, gratias!*“ prohodil posléz jaksi nejistě. „Jestli se nemýlím — je panáček mladý Kuchynka, *studiosus artis medicae .... verum-ne?*“

„*Celeberrimus* má zdravé oči a dobrou pamět,“ odpověděl mladík neohroženě, „že i tak nepatrnou věc, jako jest moje osoba, nejen snad podle jmena, ale i podle její vlastnosti zná. *Ne irascaris, domine magister*, že jsme těla svá na místo donesli, kam se tvojí učenosti vstoupiti zalíbilo. Jsme tu zajisté, abychom ducha k novým studiím posilnili, a budeme se i u vína jako nejhodnější synové naší *almae matris* chovati.“

Po těch slovech učinil starci přehlubokou poklonu, a dvorně i před Hedvikou tělo své ohnuv bral se vážným krokem zase k svému stolu; ale ti, kteří naň po předu hleděli, mohli zpozorovati, že se ouškleběně usmívá.

Podivno bylo při tomto celém výstupu mistru Bočkovi, jehožto si mladý študent ani nevšimnul. I kdyby pověstného básníka byl neznal — což ale mysliti se nedalo — byl již proto uctění zasluhoval, že se v Anselmově společnosti nacházel; a veselý mladík činil přece, jakoby zde budoucího zetě vyhlášeného mistra ani nebylo. Nemilé tušení sklíčilo Bočkovi prsa, a bezděky zazněla mu zase v uších slova Jeronymova, jichžto zvuk byl jen sladkým hlaholem lásky ukonejšil.

I sám starý doktor, zdálo se, byl poněkud uražen, že mladý *studiosus* vyvoleného ženicha panny Hedviky tak nevšímavě minul, a hlavou zavrtěv i něco zamumlav dlouhou chvíli za odešlým hleděl. Ten ale a společníci jeho nedali se poněkud škaredým pohledem mýliti ve svém vyražení, a brzo povstal u jich stolu takový hluk, že je bylo po celém sadu slyšeti.

Pohoršen rozpustilým počínáním mladíků vzchopil se *doktor*. Tvář jeho škaredila se a z očí zalétaly žhavé *blesky ke stolu* hlučných besedníků. Ohlížel se po ho-

spodáři, aby, zaplativ řád svůj, odešel z místa, kdež takového pohoršení zakusil.

„*Eheu, domine celeberrime!*“ zvolal tu mladý Kuchynka, a vstav od stolu přiblížil se k němu s plnou číší v ruce. Kroky jeho byly trochu nejisté, tváře mu jen hořely a oči se přepodivně leskly. „Nevzdaluj se ještě, hvězdo naše,“ začal jazykem peněkud jektajícím, „a dovol, ať světlo naše před tebou svítí. Radost, žes neopovrhnul vejíti do stínu, kdežto se žáci a ctitelé tvoji za parných dnů skrývají, aby jim při studiích mozek nevyprahnul — toto nebeské *gaudium* rozehřálo srdce i hlavy naše a rozvázalo ústa naše tak, že jsme se dali trochu hlasitěji slyšeti, nežli *in scamnis* a před katedrou. Ale ještě nejsme hotovi —“

„*Taceas, puercule!*“ zakřikl jej nyní stařec, kterýž se byl mezi tím pořád po vinaři ohlížel, a nebo své lidi napomínal, aby se k odchodu chystali. „A neví-li *studiosus* Kuchynka, kde mu sluší mluviti, tedy mu na to připomenu, až bude státi na examenč.“

„*Gratias, domine celeberrime*, již napřed za tu připomínku — a já pak otevru ústa, že bude radost poslouchati, otče náš a — Pražský Hypokrate, neohlížej se po krčmáři, ten stojí u čepu, ale já tu stojím ve jmenu všech *commilitonů*, řádných studentů i beánů, a prosím, abys nám pat svých neukazoval, dokud neposlechneš, co jsme k dovršení radosti své zpívati chtěli.“

„Mladý člověče!“ ozval se nyní Boček, an zatím doktor starou Markytu posýlal, aby se po hospodáři ohlídla, „nezapomínejte na počestnost, kterouž vám před váženým učitelem míti sluší! A jestliže *celeberrimus* řeč vaši laskavě přijímal, dokud se v mezech slušností držela —“

„Nebude toho činiti, když za mezník slušností kotrmelec udělá — není-liž pravda, pane poeto?“ dal se mladík do smíchu. „Děkuji za to velemoudré proroctví, miláčku všech devatera muz — a za šťastného se pokládám, že mně náhoda s tak pověstným mužem a

slovutným Čechem svedla. Jak se podobá, nemá *dominus de Frankensteino* veliké chuti píseň naši poslechnouti — a my bychom ji byli, ačkoliv českými jazyky, přece latinsky zpívali; ale nyní ji poslechněte vy, *poeta ingeniose* — vy jí porozumíte — vám se zalíbí.“

A hned na to, neohlédaje se pranic na odpor, jevící se patrně na tváři mistra básníka i celé společnosti jeho, postavil se zrovna před něho a začal silným hlasem zpívati:

„Bohpomoz, to jsou hoši
Ti letošní páni Češi!
Poctiví to, moudří lidi,
Jenom že se za rod stydí!“

Sotva že byl Kuchynka hlasu svého pozdvihl, vpadl do toho veselý sbor soudruhů jeho, a hřmotným chórem ozvalo se po sadě:

„Jenom že se za rod stydí!“

„*Vivat noster dominus magister Boček de Lepotic!*“ zkřikl na to z plného hrdla Kuchynka, a výskavě opakovali tato slova soudruhové jeho.

Anselm byl s Hedvikou již na odchodu. I mladý mistr chtěl se za ním ubírati; ale rozpustilý študent postavil se mu do cesty, jednou rukou číši nad hlavu pozvednuv, druhou mu na prsa položiv.

„Počkejte, pane poeto! vždyť piju za vaše zdraví — a s písní nejsme také ještě u konce — nejlepší kousek teprva přijde:

„Bohpomozi, to jsou páni,
To je ňáké študování!
Jenom o to málo dbají,
Když to pro vlast jednat mají!“

„Co chcete? co to znamená?“ zvolal Boček, a plamenně zarděla se bělostná tvář jeho. Strašlivě zněla mu zase v uších poslední hrozivá slova Jeronymova — srdce jeho tlouklo a s hrůzou viděl blížiti se dobu, o nížto mu byl rozhněvaný přítel prorockým hlasem věstil.

„Však vy dobře víte, co to znamená,“ dal se mu *Kuchynka na to* dvojí zkřiknutí ouškleběně do smíchu —

„sice byste se nebyl zapálil. Chcete-li ale výklad čili *interpretationem* naší písně slyšeti — tedy je to ponížené a radostné, jako žalm z hlubokosti duše vycházející poděkování českých synů naší *almae matris* svému hrdinskému zástupci a ochranci! Neboť věru! kdyby našeho slavného skladatele safických veršů nebylo, byli by nám, ubohým Čecháčkům, cizí páni doktoři již dávno — *per fas et nefas* — na prkno pomohli.“

„Vy jste nestydatý — kluk!“ chtěl bezpochyby Boček, cítě pichlavý osten slov mladíkových, zvolati; ale poslední slovo nevyšlo mu ze rtů. Neboť náhle padl mu Kuchynka zase do řeči:

„Proč jsem nestydatý, pane poeto?“ zkřikl pořád ho ještě na prsou za kabát poškubávaje. „Snad že vám držím chvalořeč, an toho nezasluhujete? Anebo že chci píti za vaše zdraví, ježto sám uznáváte, že byste měl bradou vzhůru ležeti? Nuže, tedy nepiju za vaše zdraví!“ zvolal dále a mrštil číší o zem. Posavádní úsměšek mizel s tváře jeho, a popouštěl místa vážné opravdivosti. „Nepiju za vaše zdraví — a nechválím vás, babo bojácná!“

„Ha, nesmrtelný Aeskulape!“ zkřikl nyní Anselm, kterýž byl kroky své zastaviv nenadálou rozprávku zetě svého a neohroženého študenta s rostoucím podivením poslouchal. „Co že praviš, *puer nequam?* Jest to chování žáka před učitelem? Jest to školákova uctivost před zasloužilým magistrem? Odejdi, a seber smysly své, abys věděl, co zejtra odpovídati, nežli tě do karceru pošleme!“

Přitom uchopil Bočka za ruku a chtěl s ním odejíti. Hedvika byla se již s Markytou vzdálila. Avšak mladík, horlivostí uchvácený, popadl mistra za druhou ruku, tak že se nemohl z místa pohnouti.

„Pošli mne zejtra kam chceš, *domine celeberrime*,“ jal se při tom hlasitě mluviti, „tys pán můj, a my tě ctíme, jakožto statečného obhájce práv národu svého; ale dnes dovol —“

„Zpátky!“ zvolal nyní Boček studem rozohněný, a vší silou mladíka odstrčil. — „Ustup a poděkuj se plnému žbánu, do něhož jsi tuze hluboko nahlídl, že tě jako veřejného rozpustilce na místě nepotrestám.“

„Aj, tedy pojď a potrestej!“ zvolal študent. „Vytáhni svůj nožíček na péra! Já ti pustím žilou, abych věděl, jak vypadá krev zamilovaného bázlivce, kterýž od svého národu odpadl!“

A mžikem zableskl se v ruce jeho meč, kterýž se mu byl posud mírně po boku houpal. Beze slova, s hrůzou ve tváři, tuto nevídanou smělost pochopiti nemoha, stál tu starý doktor. Boček byl na krok ucouvnul, a ode všech stolů hrnuli se hosté k místu, kdežto se byl výjev udával, jenžto hned od početí zřetel všechněch na sebe obracel. Měšťané a študenti obklopili jevišťě na jednající na něm osoby.

„Mladý pane! — Človíčku, blázníte? — Neboj se, bratře! — Jeden za všecky, všickni za jednoho! — Zpátky, panáčkové! Mějte rozum!“

Takovéto a podobné volání ozývalo se pomíšeně kolem do kola. Kuchynka ale nedbaje ani na varující hlasy měšťanů, ani na ponoukání svých soudruhů, pyšně teď hlavu vztyčil a stoje u prostřed zástupu neohroženě kolem se ohlížel.

„*Pax vobiscum!*“ zvolal „Nebuřte se, ctihodní pánové a šlechetní jonáci! Nebojte se, že něco hloupého dokáži. Já chtěl jenom škrabošku strhnouti s tváře člověka, který v české maškaře po ulici běhaje poctivé lidi za blázny má. Jakož si přítomného, pro svou učenost městům Pražským dobře známého a nyní zde v ustrnutí stojícího pana doktora Anselma z Frankensteina vůbec i proto vážíme, že jakožto rodilý Němec statně na školách našich Němců se ujímá: tak nenávidíme, co jen českým jazykem hýbá, tuto stojícího, pro své veršování dosti čestně známého pana mistra Bočka z Lepotic, že jakožto rodilý Čech hanebně českých práv na universitě naší se odříká, a k hájení jich ruky podati nechce. *To zde pravím* ve jmenu všech synů českých — já —

jestli mne vzácní pánové vesměs neznáte — já, syn radního Kuchynky — a se mnou všickni přátelé moji.“

„Všickni, všickni!“ volali jedním hrdlem študenti. „*Pereat*, kdo Čechům nepřeje!“

„*Per deos infernales!* Nesmrtelný Aeskulape!“ ozval se nyní Anselm, hlasu svého co nejvíce pozdvihnuv, tylo napnuv a očima blýskavýma semotam stříleje. „Spím anebo bdím? Tato smělá slova — *domine magister* — hájení práv — obnažený meč —“

„Toho se nebojte, *celeberrime!*“ skočil mu Kuchynka do řeči. „Ten jsem vytasil jenom na vzácného pana zetě — na jiného bylo by již hanba jej obnažiti.“

Přitom pěkně pracovaný meč o zem opřev tak silně na ocel šlápnul, že se na dva kusy přelomil. Na to vstoupiv mezi zástup měšťanů okolo stojících a podivením, co zmáti, nevědoucích, počal jej rozhrnovati a cestu u prostřed něho si klestiti.

„*Domine celeberrime!*“ obrátil se přitom s hlubokou poklonou k Anselmovi, „neračte se zdržovati, aby se panně Hedvice nezasteskло, kteráž, jak se podobá, tamto s toužeností na pana otce a milého ženicha čeká. Bude-li se ostatně co líbiti — vždyť mně *celeberrimus* zná — zejtra budu ke všemu povolný!“

Rychlým krokem odešel Anselm, jiskřícím-se okem ještě na smělého mladíka mrštiv — a zároveň s ním zmizel mezi zástupem hostů i Boček.

„*Vivat* Kuchynka! *Vivat!*“ dali se na to študenti do kříku; objímali smělého mladíka, potřásali mu rukama, a běželi ke stolu, aby se opuštěných číší chopili. I pili za zdraví jeho. Měšťané ale hlavami vrtíce vraceli se tiše buďto na místa svá, anebo mnohými slovy příhodu vykládajíce v tlupách domů odcházeli.

16.

S tlukoucím srdcem, s tváří planoucí stála Hedvika s Markytou, kteráž strachem umírala, před krčmou. Ona

věděla, proč mladíkové čeští na ženicha jejího zanevřeli, a ouzkostí chvěla se duše její. Bázeň jeho, s jakouž jí byl poslední svou rozmluvu s Jeronymem svěřil, měla až posud za přepjatou starost, a výjevu, jaký se dnes před jejíma očima zběhl, nebyla se nadála. Náhle cítila břemeno hanby, ježto veškerou duši mladého mistra tížilo, jako drtící skálu na vlastních prsou ležeti, a v té chvíli nezdálo se jí, že by tak snadno bylo, hlasu veřejného si nevšímati, jakž byla Bočka těšila. Mrakem zastíralo se příští jeho — to nyní v duchu viděla! — a jen rudým, hrozivým bleskem osvěcovalo údolí života jejího, v němžto stezka lásky její křivě semotam se kroutíc zde onde zmizela. Ani slova nemluvíc a jen křečovitě ruky staré Markyty se držíc hleděla neodvratně na vchod do sadů.

Stará, poctivá duše, nevědouc a nechápajíc, co se děje, volala brzy k Bohu, brzy ptala se dívky, mezi ouzkostí o čest pána svého, mezi hněvem na mladého mistra.

Konečně byl se Anselm dostal ze sadů, a v divném pohnutí, s hlavou nízko svěšenou přiblížil se k ženštinám. Nemohlť pochopiti, z jaké příčiny si mladý Kuchynka tak neslýchanou drzostí z vůbec váženého mistra a budoucího učitele na vysokých školách posměch tropil.

Za ním přicházel Boček. Tvář jeho planula, a když se byly oči jeho s očima Hedvičinýma potkaly, zmateně k zemi je sklopil. Byloť mu, jakoby navždy zneuctěný k dívce přiblížiti se nesměl, nechtěl-li ji s sebou před očima veřejnosti ponížiti. On cítil vinu svou, a jakkoliv duše jeho hněvem naplněna byla na mladého Kuchynku, musel jej přece před svým svědomím omlouvati, ano i odvážlivosti jeho se diviti, pro niž mohl ze škol vyloučen býti.

Mlčky braly se nyní všechny čtyry osoby k domovu. Nikdo nevěděl, jak rozprávku začíti, ačkoliv by byl každý rád promluvil; neboť příhoda byla — i při vší tehdejší nevázanosti študentské — tak neobyčejná, že nebylo možná, bez obšírných slov ji minouti. Všickni mlčeli, *jakoby* byli věděli, že čím déle u nemilého výjevu zdržovati *se budou, tím* více mrzutosti zakusí.

Konečně ale, nemoha se na mysli žádného důvodu dopíditi, pro kterýž by byl směl Kuchynka zetě jeho zneuctiti, pozvedl Anselm hlavu, a pronikavě oči své na mistra upřev vynutil ze sebe otázky: „Ale, nesmrtelný Aeskulape! — povězte mi, mistře! co se s vámi dělo? Co chtěl ten pacholík? Jaká to byla píseň?“

„Nech, milý otče, nech otázek! — *Rogo humillime!*“ odpověděla mu rychle Hedvika vidouc nové nesnáze, v nichžto se Boček utápěl. „Víno pomátlo mozek i jazyk mladíkův — a co se stalo panu Bočkovi, mohlo státi se i jinému, kdyby ho náhoda byla do sadu přivedla.“

„Jakže, dcero? to všecko nebylo by nic jiného nežli študentský kousek? nic více, nežli chlapecká rozpustilost? To mluvte jinému! Já znám Kuchynku. Veselý kluk — ale dobrý, poctivý kluk — dobrá hlava — radost otcova — ozdoba školy — a pro pouhou, k žádnému cíli nevedoucí prostopášnost nevydá se v nebezpečí ze školy vyhn .... ne, ne, *filia!* Víno mu jen mozek osvítilo a jazyk rozvázalo — *in vino veritas* — a náš *dominus magister* ví dozajista, proč na něj český študent tolik hany sypal, že ...“

„Upokojte se, *domine celeberrime!*“ přejal mu další slova Boček, vida, že doktor víc a více do ohně přichází. „Nenechám vás v nejistotě, co Kuchynku k té smělosti přivedlo. Jeť to povinnost moje, s vámi o té věci bez obalu promluviti, a kdybych při tom veškeré blaho života svého do hry nesázel, byl bych to již dříve učinil.“

Řeč jeho nabývala čím dále tím větší jistoty a mírnosti. Poznával, že se musí co nejrychleji rozhodnouti, čeho se bude míti budoucně držeti, aby obstál před světem i svědomím.

„Študenti národu našeho nevrou na mne, že jsem se zpouzel s mistry českými o jich právo se zasazovati,“ jal se dále mluviti, a zrak jeho spočinul zpytavě na tváři Hedvičině. Tato však kráčela vedle otce s očima sklopenýma, s tváří jako mrtvou, beze všeho výrazu; toliko labutí ňádra její pnula se výše, oznamujíce vnitřní nepokoj, jejž nechtěla na odiv dáti.

„O jaké právo?“ ptal se doktor, a podivením zastaviv kroky své hleděl mu naostřeným zrakem do očí, jakoby v nich poznati chtěl, zdali mu dobře rozuměl.

„Nechtěl byste kroků svých zrychliti, vzácný pane?“ ozvala se stará hospodyně oči starostlivě vysýlajíc po obloze, na nížto se byla mezi tím časem deštivá mračna sehnala. „Mně se zdá, že zmokneme.“

„*Taceas, mulier!*“ odbyl ji doktor, a zběžně očima po nebi mrštiv ptal se ještě jednou: „O jaké právo, *domine magister?*“

„Stran tří hlasů v záležitostech naší university,“ odpověděl Boček vážně kroky své zostřiv, aby ženštinám po vůli učinil, ježto již toužebným okem k městu hleděly.

„*Quidne?*“ vyvalil naň stařec oči, a za obě ruce ho pochytiv na okamžik se před ním zastavil. — „Což pravíte, *domine magister?* Právo stran tří hlasů? .... Haha, ha!“

A vyraziv ze sebe hlasitý smích opět pustil mistra užaslého, a bez ustání se chechtaje dal se do tak rychlé chůze, že ostatních na několik kroků za sebou zůstavil.

„Nesmrtelný Aeskulape!“ mluvil sám k sobě hlavou potřásaje — „toho bych se byl dnes nenadál, že tolik bláznovství uvidím a zaslechnu! Stran tří hlasů ... *Fiat!* — však oni mnoho nevykřičí! — Ale pravé české hlavy to jsou — to je pravda — tvrdé jako skála. — Tak snadno neupustí ....“

A zamysliv se dle zvyku svého nízko hlavu sklonil a napořád polovičnými slovy sám s sebou hovor veda, bez ohledu na společníky své, cestou dále se ubíral.

Mlčky brali se v patách za ním Boček s Hedvikou. Srdce jejich byla stísněna. Viděli, že se blíží doba, nad jich milostí rozhodná; neměli však tolik smělosti, aby byli záclonu s příštích dnů odhrnuli. Jazyky jejich byly svázány. —

Veliké, těžké krůpěje začaly s temných, nad Prahou se vznášejících mračen padati, když se k Anselmovu příbytku přiblížili.

„*Intra, domine!* — pojďte, děti, pojďte!“ obrátil se nyní doktor k svým společníkům. „Domů nemůžete — déšť by vás ulil, nežli byste domů doběhl — k večeři bude Markyta snad míti něco v kuchyni. — Mimo to mám s vámi ještě něco mluviti.“

Tvář jeho při tom vesele zářila. Byl se na mysli ushodnul, že bylo marné leknutí jeho při Bočkově zmínce o třech hlasech; přesvědčil sám sebe, že nebude lze mistrům českým zvítěziti, ba že se o právo již ani pokoušeti nebudou.

„Tedy proto, myslíte — *suavissime*,“ jal se Bočka vyptávati, když byli do komnaty jeho vešli, a Hedvika se byla odstranila — „nevrou na vás čeští panáčkové, že jste pánům doktorům také svých rukou nepůjčil, když se proti nám pozdvihovati začali?“

„Nikoli proto, co jsem tehdáž učinil nebo učiniti opominul — ale že jsem se zpouzel rukou svých k tomu podati, co k dobytí práva svého ještě učiniti hodlají.“

„Co učiniti *hodlají?* — Tedy myslíte, žeby skutečně .... žeby se ještě osmělili?“

„Pokud mi známo, ještě se práva svého neodřekli.“

„Nesmrtelný Aeskulape! — což to bylo tedy při posledním sněmu a rozhodnutí samého krále, arcibiskupa a vysokých škol? Neslíbili tu —“

„— podrobiti se obecnému usnešení stran Viklefova učení — *concedo*, *celeberrime* — ale právo tří hlasů je věc docela jiná.“

„Nevěřte tomu, nevěřte! V zapáleném mozku světoběžného Jeronyma a tichého, ale potměšilého kazatele Betlemského straší jenom Viklef, a jedině k tomu cíli měli by rádi volné ruce ve školách.“

„*Celeberrime!* — tomu nevěřte!“ zvolal nyní Boček, jejž tvrdá slova o muži vůbec váženém bolestně dojala. „Anebo kdybych vám i přisvědčil, že jim rozšíření Viklefových bludů na srdci leží, tedy musím přec také říci, že jich snažení o zahájení práva stran tří hlasů z nejčistějšího pramene pochází.“

„*Quidne dicis, domine?*“ podivil se doktor. „Jak že to bylo? Vy byste myslil —?“

„— že ctižádost a zásluhy oněch dvou mužů pro jich dotčené snažení před světem tak malou pohromu ztrpí, jako vaše péče o uchránění práva národů cizinských.“

„*Domine magister!*“ zkřikl stařec užasnutím kostlivé ruce spínaje.

„Nedivte se řeči mé, *celeberrime!*“ mluvil Boček dále vždy horlivěji. „Vy jste mi dal naději, že vás budu smět nejkrásnějším jmenem nazývat — a v této mé sladké naději, že mě za syna přijmete, osměluji se roušku se srdce svého strhnouti a okázati se před očima vašima, jak jsem, jak žiji a cítím.“

„*Perge, perge!*“ volal doktor netrpělivě. „Mluvte!“

„Že Hedviku miluji a v lásce její kořen blaženosti své jsem založil, to vám povědomo, *celeberrime!*“ jal se po krátkém zamlčení mistr mluviti.

„*Scio, scio!* — vím, vím! — Jen dále!“ prohodil Anselm netrpělivě celým tělem potrhnuv. „*Perge!*“

„Na to jste ale tuším ve své přízni k nastávajícímu synu zapomněl — to vám pouhou radostí z domnělého vítězství nad českými doktory z mysli vypadlo, že mě také česká matka ukájela, že mě Čech otec pěstoval, že k pravorozeným synům vlasti náležím, a že — nechci-li vážnosti před vámi, před sebou i před světem pozbyti — bratrů svých odřeknouti se nesmím. Či mohl byste mi přímě do očí hleděti a otcovsky ruku svou vztáhnouti, kdybych jako zrádce práva českého, jako odpadlík od věci svaté s prosbou k vám přistoupil, abyste mi k sňatku s Hedvikou požehnání svého udělil?“

„Jakže, *domine?*“ řekl stařec, po jehožto pohyblivých tvářích směsice divných citů se točila. „Chcete vy svou hodnost teprva podle mojí měřiti a přistřihovati? Chcete věděti, co řeknu, když kročíte nebo skočíte, nežli se k tomu odhodláte? Nesmrtelný Aeskulape! není-liž ve vás vlastní vůle, tak a tak činiti — toho a toho *nechati?*“

„Ta jest ve mně," odpověděl Boček s lehkým uzarděním, „i byla ve mně od početí dnů mých — od početí rozumu mého — od početí lásky mé! Ale tato poslední hrozila vyvrátiti hradby vůle mé, a mezi bázní o ruku Hedvičinu a strachem před nepřízní vaší, *celeberrime*, chtěl jsem vůli své vykázati cestu podle běhu lásky své. Bezčinný chtěl jsem státi mezi vámi a doktory českými; s krvácejícím srdcem — nezapírám toho před vámi — odtrhnul jsem se od přátel, doufaje u vás náhradu nalezti; ale sladký, přemlouvavý hlas lásky musel posléz umlknouti před bouřlivým zvukem poctivé pověsti, a když jsem dnes před mladým Kuchynkou jako zahanbený školák před hněvivým učitelem stál, poznal jsem i v drzých urážlivých slovech mladého Čecha, že nás k této hrstce prsti, kterouž zemí nazýváme, ještě něco vyššího, něco světějšího pouta, nežli omamující láska k dívce."

„*Domine magister!*" zvolal doktor s hrozným podivením od horlivého řečníka couvaje.

„Nechte mě domluviti, *celeberrime*," mluvil Boček dále, „a potom dle své moudrosti úsudek nademnou proneste. — Hedvika je hvězda mého života, zoufale hleděl bych do tmavé dáli příštích dnů svých, maje spatřiti, že mi jasný lesk její zakrylo mračno hněvu vašeho: avšak rovným poutem — ba starší, pevnější vazbou upoutáno jest srdce mé k zemi materské, a odtrhnu-li se od ní, budu zmítán po všech země končinách."

„*Per deos!*" zkřikl Anselm, v němžto nedočkavostí jižjiž každá žilka se napínala. „Co je mi do toho!? — Nechte krásných slov a řekněte mi, co hodláte vlastně počíti?"

Přitom bylo na něm viděti, že čeká na odpověď, kteráž jako jednou ranou všeliký spor mezi nimi rozhodnouti a cestu k *jednomu* cíli urovnati měla. Postava jeho byla vztyčena, týlo napnuté, oči se mu jiskřily — zdálo se, že chtěl mladíka zastrašiti. Avšak Boček náležel k oněm tichým osobám, kteréž bojem citů odporných semtam zmítány, dlouho k jistému, pevnému kroku usta-

noviti se nemohou; posléz ale, v době rozhodné, mužné síly nabývajíce, neohroženě k cíli kráčívají. Vážným hlasem odpověděl tedy Anselmovi:

„Myslím, *celeberrime*, že mohu lásku nejen k Hedvice, ale i ke všemu, co českého jest, dobře v sobě spojiti, a protož hodlám s vroucím, věrným srdcem vytrvati při dceři vaší i přidržeti se hajitelů práva našeho.“

„*Quidne?*“ otevřel Anselm ústa s hrozným užasnutím. „*Dominus magister* chtěl by vystoupiti proti mně? — můj zeť chtěl by vztáhnouti ruku na zasvěcená práva naše? — Ha ha ha! Nesmrtelný Aeskulape!“

S těmi slovy se od něho odvrátil, a hořký, divoký smích nuceně z prsou vysejpaje rychlými kroky po komnatě přecházeti začal. Hlavou kroutě divně potrhoval tvářemi.

„*Excusabis, domine!*“ jal se Boček tišším prosebným hlasem mluviti. „Jáť nevystoupím jako odpůrce *váš*, jako protivník vaší osoby. Zde se jedná o věc a právo celých ústavů, nikoli jednotlivých mužů — zde jest boj všechněch za jednoho a jednoho za všechny; a já nenahlížím, co by moje oddanost k straně českých doktorů škodila lásce mé k spanilé dceři vaší.“

„Že nenahlížíte?“ ozval se doktor kvapně se před mistra postaviv. „Aj, *domine poëta!* tedy vám to povím. Hedvika nesmí, nemůže, nebude milovati muže, kterýž proti otci jejímu hlasu pozdvihuje — neboť věc národu jeho jest věcí *jeho vlastní*, týká se osoby jeho — a otec Hedvičin nechce, nemůže a nebude přáti muži jako synu svému, kterýž pýchu jeho seřítiti, právo jeho zničiti, před světem jej ponížiti hodlá. *Intelligisti-ne? Dixi!*“

Bouřlivě rozehnal se po těchto slovech ke dveřím. Tu do nich vešla Hedvika. Mráčkem starosti byla zastíněna tvář její; neboť byla z venčí prudký hlas otcův zaslechla, i lekla se, že mezi muži již nevole vznikla.

„*Non velis intrare, filia!* — Zůstaň za dveřmi!“ zkřikl na ni otec, a uchopiv ji za ruku ze dveří s ní *pospíchal.*

„Což pak se tu děje?“ tázala se dívka poněkud se zpouzejíc. „Snad zde nenecháme hosta o samotě?“

„Nechť večeří s Markytou, jestli tam ještě prší — a on mým hostem býti chce,“ vyrazil ze sebe prchlivý stařec na prahu se zastaviv. „Já s ním nemohu stolovati — já s ním nemám již co jednati — *per Jovem!* — ani slova nemám a nebudu s ním mluviti — s tím *hadem*, kterého jsem na prsou svých zahříval, a kterýž mne nyní jedovatě uštknouti zamýšlí. Ty naň již také nemysli, Hedviko! *obliviscaris ingrati, filia!* — i tu nejmenší památku vytrhni ze srdce panenského, dcero! myslíc, žes je zadati chtěla — *nehodnému!*“

Slova ta sypala se mu z úst tak spěšně a bouřlivě, že nebylo Hedvice možno, řeč jeho přetrhnouti. Zděšena tímto náhlým, ač nikoli tuze nenadálým převratem všech domácích poměrů a záležitostí srdce svého, nechala sebou volně vládnouti, an ji popuzený otec z komnaty odváděl.

17.

Dešť byl přestal, mraky se rozptýlily, nešeny jsouce lehkým a vlažným západním větrem; zde onde proskakovala na jasnomodré klenbě zlatoleská hvězda. Byl to neobyčejně jemný večer podzimní.

Rychlým krokem bral se mistr Boček po ulici. Sotva že ho byl starý Anselm o samotě zůstavil, opustil dům doktorův, to útočiště srdce svého, ten chrám blaha svého. Byloť ubohému, jakoby se jasné jeho stěny na něho sypaly a pod rumem, tmavou, smutnou hromadou ho pochovati chtěly. Hlava jeho se vířila, srdce bouřilo — duše jeho byla rozťata bolestí a hněvem. Znalť sice Anselma i strachoval se prudkosti jeho: nyní ale, když padla rána, kteráž hrozila pohromou lásce jeho — bolelo i mrzelo jej chování vášnivého hajitele doktorů cizích. Spolu probouzela se pýcha jeho, i zdálo se mu býti nedůstojné mistra českého, majícího před očima právo národní, snášeti urážlivé nemravy.

Veškerá bytost jeho byla zbouřena i toužila po oddechu a úlevě; avšak nemohl se zavříti mezi ouzké stěny svého tichého příbytku — srdce jeho chtělo vykypěti, chtělo bolest, žalost a hněv svůj vyprýštěti pod širým nebem. Honil se tedy večerní tmou po ulicích, nevěda ani, kam a kudy se beře a tudíž jej překvapila posléz pod hvězdnatou oblohou tak pozdní hodina, že nebylo poctivého měšťana, kterýž by se byl tou dobou ještě po ouzkých postranních uličkách toulal, kamž byla náhoda mistra Bočka zavedla. Avšak jemu to bylo všecko jedno. Nehledě ani před sebe ani vedle sebe a tisícerými návrhy na mysli se zanášeje nepozoroval, kde se nachází.

Náhle se roznesl tichou nocí hluk smíšených hlasů a zastavil kroky jeho. Byl to divoký pokřik dvou zástupů, kteří z rozličných křižmo se sbíhajících ulic na malém prostranství do sebe byli vrazili, a jakoby jeden po druhém dávno byl slídil a nyní ho co nepřítele šťastně dopadl, vítězně povykovati začali. Byl to zástup českých a houf německých študentů, a jako se za oněch časů záští mezi učiteli vysokých škol zmáhalo, takž zrůstalo nepřátelství i mezi jich školáky; ano mezi těmito jevilo se a vypukalo tím častěji, an se krev mladická tak snadno na uzdě držeti nedala, jako krev zkušeností zchladlá a rozumem ovládaná doktorů a mistrů.

Rvačka mezi študenty rozličných národů byla za oněch dnů něco obyčejného. I Bočkovi, v jehož uších ještě píseň Kuchynkova a křik soudruhů jeho zněly, napadlo nyní, žeby to něco podobného bylo, a sotva že, probrav se ze svého zamyšlení, ucho v tu stranu napnul, odkud povyk přicházel, rozeznával již latinské floskule, české přezdívky, německé proklínání — a hned na to i břinčení mečů. Zvláště dva jadrní hlasové vynikali z této divné, hučivé směsice — hrdlo českého a německého študenta.

„Hejsa, mišáci, utečte! — zalezte! Dejte jim za hlavu! Držte se, *fratres! Vivant baculi et enses!*“

Takto se ozýval křikloun český, a Boček v něm

poznal mladého Kuchynku. Ani nevěda, co činí, urychlil náhle kroků svých a kvapil na jeviště hlasitého boje.

Bezděky octnul se náhle mezi rozjitřenými zástupy. — „Ve jmenu krále!“ zvolal jazykem latinským a slovy hlasitými — „ve jmenu krále, ustaňte!“ Nevšímal si přitom blýskavých mečů a při měsíčném světle podivně se hemžících postav; toliko důstojností svou puzen mezi ně vstoupil, aby pokoj vyjednal. Na okamžení utichl také povyk mladíků, ale brzy ještě hřmotněji zas vypuknul.

Na slova mladého mistra byli se študenti poněkud zarazili a rozstoupli; shledavše ale, že to jediný člověk, nemající žádného významu čeledi nebo úředníků královských, opět se v hromadu shlukli a mistra obsypali.

„*Apage!* Táhni svou cestou! Nestav se do rány!“ volali jedni. — „Nebojíme se! Co jsi přišel viděti? Utec — rodí se boule — padají modřiny!“ volali druzí.

„I u všech všudy!“ zkřikl Kuchynka přistoupiv a Bočkovi do tváře nahlédnuv. — „Počkejte, *commilitones!* Zadržte rány, aby nepadly vedle!“ obrátil se napolo k svému zástupu. „Totě náš nad míru vlastenecký básník *magister Boček de Lepotic!* — Tomu musíme zvláštní večeři ustrojiti a zas nějakou písničku zazpívati!“

„*Magister Boček?*“ zvolali ostatní. „*Pereat!* Vyprašte mu! Vyklepejte mu to vlastenectví z kotrby!“

Povyk byl strašlivý a tíseň okolo Bočka veliká. I ustoupil poněkud — ne tak z leknutí, jako z hněvu a dychtivosti po zbrani — ustoupil a hnul se k zástupu německému. Kuchynkovi přátelé hrnuli se za ním, a tím povstalo nové tření, povstal nový zápas mezi stranami protivnými. Meče břinčely — klení se rozléhalo — divoký panoval ryk.

Ale náhle proniklo všechnu tu směsici vířivých zvuků bolestné zkřiknutí. Byl to jen jediný tón — ale jako střela projel všechněch nesvorníků sluch i srdce. Byl to zvuk z nejhlubší duše vyražený — zvuk smrtelné bolesti, a hned po něm kácel se mistr Boček na zem.

„Vražda! vražda!“ volali mladíci, mezi nimiž klesal,

a jelikož nikdo nevěděl, kdo krvavý čin vlastně spáchal, zatřáslo toto slovo každým tak, jakoby se byla jeho ocel v krvi skoupala. Přestaly rány, přestal křik — ale jiný ozval se opodál, pomíšený psím štěkotem. Blíže a blíže přicházelo zvučné, silné hafání — a v malé chvíli stál veliký pes u zástupu nesvorných študentů, šklebě na ně své dlouhé, bílé tesáky.

„*Král!* — *král!*“ zvolali někteří, jižto raněného si nevšímajíce pozornost svou na blízké nové hosti obrátili, a jako zkřiknutí hrůzy padla tato slova mezi veškeré množství. Jako rozpustilí kluci před trestem rozprchali se mladíci, kteří ještě před několika okamženími se tvářili, jakoby byli chtěli svět pobořiti. Ale v tom se ozval již také na jevišti krvavého nesváru rázný mužský hlas, a štval velikého psa za prchajícími.

„Chyť je! Drž je — Chytane — kss!“ znělo to po ulici; na to se ozvalo několikráte po sobě silné štěknutí, a sáhodlouhými skoky letěl pes za mladíky. I zdálo se, že je čtvernohý velikán v takové honbě vycvičen; neboť sotva že byl jednoho dostihl, popadnuv jej za stehno tak hluboko mu tesáky své do masa vtisknul, že ubohý študent strašlivě zkřiknuv na zemi se svalil, a bolestí již ani z místa se nepohnul — leda byla-li bázeň před soudem královským ještě větší, nežli bolest jeho. A tak jich ležela brzy veliká část po ulici — a to v rozličné vzdálenosti, jak jich byl totiž Chytan dostihl.

Docela jiný výjev nastal ale nyní na místě, kdež byly před okamžením meče břinčely. S hlubokou ranou pod ramenem, nic o sobě nevěda, ležel tu Boček na zemi. Hlava jeho spočívala na levém koleně mladého Kuchynky, kterýž na pravém vedle něho klečel. On jediný nedal se totiž na outěk u příchodu Václava, an tu člověka viděl, kterýž krví zbrocen byl a lékařské pomoci potřeboval. Divoký plamen jeho byl okamžikem vyhasl, a čistělidská péče o bližního zmocnila se mladé duše jeho.

„*Adalberte* — hochu! *audias!* — Jene! *deliciae meae! Slyšte!* Pojďte mi na pomoc! Vždyť to nejde

o krk!“ tak volal šlechetný mladík za zmizelými soudruhy; ale ani jeden se nenavrátil.

„Královská Milosti — *pater patriae!*“ obrátil se tedy neohroženě k Václavovi, kterýž nyní proti němu stál, „nech prozatím spravedlivého hněvu za sebou a milosrdenství dej vejíti do bran srdce svého. Raněný člověk potřebuje naší pomoci, ale já ho sám neuzdvihnu ani neodnesu — ah! *salve, salve!* vítej nám, pane kmotře! Pojď, pomáhej!“

Tato poslední slova týkala se muže, kterýž byl volným, ale dlouhým krokem za Václavem přišel a nyní jako temný velikán před Kuchynkou stál.

„Kdo pak je to?“ ptal se král, i přistoupil až k samému tělu raněného, a pokynuv na příchozího začal jej ze země pozdvihovati.

Kuchynka jmenoval mladého mistra.

„Hvězdy Boží!“ zvolal král a leknutím byl by málem tělo pozdvižené zase upustil. „Což pak se nám svět převrací? *Magister* Boček? Náš milý veršovec? ten líbezný beránek? Jak zabloudil v tuto hodinu do těchto míst? — Víš, hochu, kde zůstává? — Anebo skoč, kmotře, zatluč někde na dům, ať nám otevrou.“

„Mistr Boček bydlí na blízku,“ odpovídal Kuchynka, „nebude třeba cizích lidí budíti. Doma bude míti nejlepší obsloužení. V malé chvíli jsme u jeho příbytku — jestliže královská Milost a pan kmotr trochu nésti pomohou. Já vás dobře povedu.“

Přitom nečekaje ani na odpověď a meč svůj zastrčiv dal se hned na cestu, drže Bočka za nohy. Král byl ruce své okolo boků raněného otočil, třetí muž držel ho za hlavu, a tak nesli ve mdlobách ležícího mistra k domovu. Král hvizdnul na psa, a okamžitě stál vedle nich čtyrnohý průvodce.

„Ale hvězdy Boží!“ zvolal najednou král mrzutě. „Což pak tu není ponůcky? Anebo se válí na kutích, když má za svou povinností na ulici být?“

„Na kutích bude sotva,“ odpověděl Kuchynka, „to

spíše někde u *čepu*. Ostatně je to, milostivý králi, starodávný osud všech ponůcek, že nikdy *tam* nebývají, kde jich právě potřeba.“

„I bodejž do tebe, prostořeký panáku!“ zasmál se Václav. „Opovažuješ ty se o služebnících Pražské obce tak nešetrně mluviti?“

„Proč bych nemluvil, královská Milosti? Oni za to dle křehkosti lidské nemohou; a vždy je lépe v letě pro žízeň a v zimě pro žízeň a pro ohřání po krčmách holdovati, nežli po ulicích bláto šlapati.“

„Aj, tyť musíš noční příběhy města našeho dobře znáti, že mi tak směle o věcech mluvíš, pro kteréž by tuhle můj kmotr mohl práci dostati, kdybych se chtěl právě zlobiti.“

„Inu, člověk se musí všelikými vědomostmi obohatit,“ prohodil mladík rozmarně, „a z kněh se nedovíme, jak svět v noci vypadá. Co se ale tvého královského hněvu týče, věř, Milosti — několik ponocníků za to nestojí! Jeť to psí řemeslo, to ponůckování, a neuživí člověka. Kdyby nebylo mimo to něco ve dne na práci, musela by při něm poctivá duše hladem zahynouti — a lopocení dnem a nocí je na křehkou přirozenost lidskou zase trochu mnoho. Nech je! však ona se česká země nezvrátí! A kdybysi chtěl — mohl bysi raději takhle mezi jiné pány uhodit, královská Milosti; máme tu několik *radních pánů*, několik *cizích doktorů*, královská Milosti —“

„I dej pak pokoj královské Milosti!“ vskočil mu Václav do řeči. „Což musí noc slyšeti, že si pod jejím rouchem Prahu prohlížím? A byloby to krásné divadlo, haha! kdyby Praha královskou Milost uviděla, jak raněného nočního tuláka odnáší — ha, ha!“

„A proč by nebylo, pane Václave?“ obrátil se Kuchynka hlavou po králi. „Mně se zdá, že bysi mohl v této postavě spíše dáti se malovati potomkům na radostnou památku, nežli v nádherném, studeném rouše královském. Nech takto celý svět na tebe pohlédne, a pak *o tvém otcovském* srdci posoudí! Ne ve skrytosti skvostných

hradů, ale u prostřed potřebného národu objevuje se důstojnost královská ve světle nejkrásnějším!“

„Přisám Bůh! tys dobrý kazatel!“ zvolal král s radostným pohnutím, „a milo tebe poslouchati. Ale hvězdy Boží! jak přicházíš s touto moudrostí v půlnoční hodině na ulici? — Kdo jsi?“

„Starý tvůj známý, pane Václave!“ odpověděl Kuchynka neohroženě, „a ze všeho se ti vyzpovídám. Ale vida, tu jsme již u dveří našeho umlklého veršovce!“

18.

Mžikavá lampička hořela v tiché jizbě paní Háty. Stará, poctivá žena seděla v nočním oděvu na sprostém loži, a vysokými krůpějemi potu byla polita tvář její. Třesoucíma-se rtoma vypravovala dceři své podivný sen, a Marie, kteráž si byla dubovou židlici k posteli přitáhla, poslouchala s rostoucí starostí. Vidění matčino souhlasilo s vlastní její tajnou péčí a strastí, kteráž jí dnes ani lože hledati nedala. Šitím se totiž zabývajíc čekala ještě na mistra Bočka, nijak si vyložiti nemohouc, kdeby se dnes tak dlouho zdržoval. Vždycky, co jej znala, byl se v slušnou hodinu domů navrátil; dnes to bylo ponejprv, co se tak pozdní dobou ještě nevracel.

„Stalo se mu neštěstí?“ ptala se dívka bojácná každou chvíli sama sebe, a bolestnou úzkostí svíralo se přitom její outlé srdce. Pak si chtěla zase namluviti, že je mladý mistr mezi dobrými přátely, že jej povinnost někde zdržuje, anebo že se již snad domů navrátil a že ho přicházeti neslyšela — i vzchopila se, a třikráte běžela po prstech až k samým dveřím jeho komnaty, kladla ucho na zámek, poslouchala — ano posléz — nemohouc tajnému pudu odolati, i na dvéře zaklepala: ale mistr Boček se neozýval — nebyl ještě doma.

S novou starostí vrátila se ku své práci. Matka tvrdě spala. Bylať usnula s domněním, že „vzácný pán“

ve své komnatě pracuje — a Marie se varovala, aby tím nejmenším slovem svou starost i choré matce byla sdělila.

Tu se jí zdálo, jakoby stará žena s těžkými sny zápasila. I vzchopila se od stolku a pozorně kráčela k posteli. V tom se matka s podivným, ouzkostným vzdechem ze sna protrhnuvši — zděšená oči vyvalila a kvapně rukou po dceři sáhla.

„Jsi *ty* to, děvečko?“ ptala se jí zvědavě, a nabyvši jistoty, že drahou dívku za ruku drží, z hluboka si oddechla. — „To jsem ti měla divný sen!“

„Já tě slyšela ze sna úpěti, matičko!“ řekla Marie matce pomáhajíc, aby si mohla usednout. „Co pak se ti zdálo?“

„Divné — divné věci, milá Marie!“ odpovídala stařena hlavu sklonivši a zvolna jí pokyvujíc, jako by si na sen zpomínala. — „Zdálo se mi o našem učeném páničkovi —“

„O Bočkovi?“ zvolala dívka, a jednoduchá slova matčina jí tak trhla, jako by opravdivou nehodu byla zaslechla. — „A co pak se ti zdálo?“

„Nejdříve procházeli jsme se všichni tři — totiž učený panáček, ty a já — ale nestůj tak u mne, děvečko! — vždyť se celá třeseš — neseď mi již tak dlouho do noci — — kolik pak je hodin?“

„Nevím, matinko!“ odpovídala dívka židlici k posteli si přinášejíc — „ale pozdě není. — Kde jsme se tedy procházeli?“

„Kde to vlastně bylo — nevím; já tu krajinu neznala; ale krásná byla jako ráj — a panáček ji tobě okazoval pln radosti. Oči mu přitom jen hořely! „*To je naše země česká!*“ pravil, a my obědvě měly z toho potěšení veliké. Najednou vyskytla se v dálce nějaká bílá postava — byla to divná panna — jako ranní slunéčko leskla se tvář její, a smála se, že mně samotné rozkoší srdce trnulo. Také pana mistra to vidění nepochybně těšilo, neboť se mu tváře zarděly a ruce po *ní napnuly.* Jenom ty jediná jevila jsi nelibost nad

krásnou postavou, a oči sobě zakrývajíc odvracela jsi se na stranu. Tím horlivěji ale toužil po ní pan mistr — i spěchal za ní a napínal po ní ruce; a opět zmizela a opět se zjevila, bez ustání jej dále lákajíc. Já stála v starostlivém očekávání, nemohouc ani oudem pohnouti; tu vidím, že se byl mistr k postavě jižjiž skoro přiblížil a ruce své okolo ní otočiti chtěl. V tom ale začne mezi ním a podivným zjevením jakási řeka se vlniti — ale nebyla to řeka — byl to proud plný krve a tesklivého hučení. Mistr ale nedbá na děsící vlny a maje pořád jen těkavou podobu před očima vrhne se do řeky — i zápasí s vlnami; ale vlny jej přemáhají, síla jeho slabne — žalostně volá o pomoc, vztahuje ruce po lesknavé postavě — ale ta se zamračila, sluneční lesk s ní zmizel a v kouři a dýmu mizeti počala. Já tu stojím zděšená — ubohému pánu hrozí smrt, zoufanlivě lomím rukama i volám o pomoc: v tom jakoby se anděl Páně byl vyskytl, stojí panna vedle mne; znala i neznala jsem ji, ale velikou důvěrou naplnilo se mi srdce při jejím pohledu. Ta zavolá mistra hlasem laskavým a hodí mu pásku, jíž bylo opásáno tílko její. A mistr chopil se pásky, a v ruce jeho sklenula se páska přes krvavou řeku, jako pěkný most, jako duha krásnými barvami zářící — a jistou nohou kráčel ubohý pán po ní a spěchal k pevnému břehu, kdežto pak ochranitelce své okolo krku padnul a vděčně ji k srdci svému přivinul. Radostně přiběhnu, stará žena, blíže, a když bystřeji panně do očí nahlídnu — pomysli si, děvečko! — byla jsi to *ty!*“

„*Já?*“ ulekla se Marie, a na okamžik zarazila se všecka krev v žilách jejích.

„Ano, ty,“ dosvědčovala stařena. „A já se toho — ačkoli ani nevím, proč? — tak ulekla, že jsem se ze sna vytrhla.“

„*Já?*“ opětovala Marie hlasem tichým na další matčina slova již ani pozor nedávajíc, a duše její ponořila se tak hluboce v sladké myšlení, že ani hřmot-

ného tlučení nezaslechla, jímžto se někdo z ulice do domu dobýval.

„Rány Ježíšovy!“ zkřikla Háta nemohouc pochopiti, co to znamená. „Marie! — kde pak jsi s myšlénkami? — Poslechni! Netluče to někdo u nás na dům?“

„Mistr Boček?“ ptala se dívka, a rychle vyskočivši nastavila uši, jakoby se o pravdě matčiných slov přesvědčiti chtěla.

„Ve jmenu krále!“ ozval se nyní hlas na ulici. „Ztratili jste uši? Otevřete!“ a hlučné rány sypaly se opět na dvéře.

„Počkej, matinko — hned jsem zase u tebe!“ zvolala dívka, a popadnuvši se stolu kahánek běžela otevřít. V sínci postavila světlo na zem a nevšímajíc si ani, že se přede dveřmi více hlasů, a to cizích, ozývá, odstrčila závoru.

„Honem — honem! — kde je mistrovo lože — anebo nějaké jiné pohodlné hnízdečko?“ byla první slova Kuchynkova, když se před pozdními hostmi dvéře otevřely.

„Spasiteli na nebesích!“ zkřikla Marie vidouc, že muži neznámí Bočka přinášejí. „Co se to stalo?“

„Pryč, pryč! nepřistupuj, panenko! a nech daremných lamentací! Honem na lože — a pak skokem pro lazebníka! Zde nepomůže marné lekání a kvílení — máte-li tu ale mistra Bočka rádi, vezměte rozum do ruky — a bude vyhráno.“

Takto mluvil Kuchynka, když byla dívka, lampičku bezděky zase popadnuvši, po síni k mistrově komnatě kráčela, a jdouc okolo vlastní jizby na matku zkřikla, aby vstávala.

Brzo ležel raněný mistr na loži, a králův průvodčí svléknuv mu povrchní roucho začal i s mladým studentem ránu jeho ohledávati. Při pozorném nešení byla krev okolo rány pod šatem zhoustla a poněkud se zastavila; nyní ale začala novým hrkem téci, a z prsou raněného *vydralo* se bolestné zastenání, první to znamení *nezhaslého života*.

„Ale pro živý Bůh! milí pánové“ — ptala se nyní Marie přinášejíc čerstvou vodu a čisté kusy plátna k obvazkům — „co pak se dělo s panem mistrem?“

Ale na otázku její nikdo neodpovídal.

„Kde je tu nejbližší lazebník?“ promluvil k ní král.

„Lazebníka hned nepotřebujeme“ — prohodil na to průvodčí — „ale několik sílících kapek, aby nám raněný procitnul. Ránu zaváženie prozatím sami.“

„Doma nic nemáme a do apatyky je tuze daleko,“ řekla na to dívka. „Ale vedle zůstává kramář — ten má zásobu rozličných léků, vodiček a mastiček, pak zvláště dobrý balzám — a sám také v nemoci dobrou radu dává.“

„Počkejtež tedy zatím zde, pane kmotře, kdyby bylo něco potřeba,“ ozval se na to králův průvodčí. „Já se podívám s panenkou k tomu divotvornému sousedu a nahlédnu mu do škatul.“

Při tom, nečekaje ani na odpověď královu, chopil se Marie za ruku a vyšel s ní ze dveří. Ta ho vedla k Sekyrkovi.

Starý tento kramářík, přestáv strachy z výhrůžky královské a domýšleje se, že Václav ještě pořád na cestách meškú, popustil zase uzdu svému zalíbení a vycházel znova na noční potulky. I byl se také této noci právě z podobné procházky domů navrátil a ještě plný líbezného zpomínání na veselost užitou svlékati se začal, an jej těžké rány na domovní dvéře z tiché rozkoše vytrhly.

„Kdo to?“ zvolal kramářík, a vystrčil hlavu okénkem, vyříznutým v dubové okenici.

„*Já to jsem*, pane sousede!“ ozvala se Marie, „já — Marie, pane Sekyrko!“

„I ty Pane nad hvězdami!“ zvolal bývalý ženich její, a poznav libý hlas milé sousedky tak sebou trhnul, že se v úzkém okénku do temena uhodil. Zatav ale zuby a bolest spolknuv bez prodlení spěchal otevřít.

„Jak že se jmenuje váš soused?“ ptal se nyní Marie královský průvodce. „Neřekla jste Sekyrka?“

Marie přisvědčila.

„Starý mládenec? — či ženatý?“ ptal se dále.

„Mládenec!“ řekla dívka nemohouc jakési pohnutí v sobě docela utajiti.

V tom otevřel Sekyrka dvéře, a pozdní hosté vešli do domu; pověděli mu, proč přicházejí, a v malé chvíli na to stáli všickni tři ve skrovném, klenutém krámku, kdežto jim hospodář obratnýma rukama poklady svých skříní vyložil. I vybrali, co se vidělo býti nejpotřebnější, a pak se všickni tři k raněnému vraceli.

Průvodčí králův zdál se míti při tom ještě zvláštní zámysl, že kramáře pobízel, aby nešťastného mistra navštívil a své umění na něm provedl.

Stará Háta stála s rukama sepnutýma u nohou Bočka, kterýž konečně z hlubokých mrákot se protrhuv nyní jako skleněnýma očima, ani se nehýbaje, ke stropu hleděl; u hlavy nemocného stál Kuchynka bedlivě na každé pohnutí jeho pozor dávaje, a Václav stál u okna, v podivných myšlénkách ven do nočních temností hledě, když Marie, Sekyrka a králův průvodčí do komnaty vešli.

V zimničném zanícení nacházela se Marie. Tajná bázeň a tesklivá předtucha její byla se strašlivým způsobem vyjevila. Muž, jemužto hlava i srdce její tak mnoho co děkovati měly — učitel, pěstoun, bratr její ležel mezi životem a smrtí, a ona posud nevěděla, kde a jak ho nehoda byla potkala. I obrátila se tedy k Václavovi, kterýž nechav ostatní muže o raněného starati se, opodál nich radění jejich poslouchal a na lékařské počínání se díval. Především zajímala jej nyní ovšem osoba obratného Sekyrky, jehož podoba mu jako ve snách na mysli tanula.

„Smilujte se, drahý pane, nad mou úzkostí,“ jala se k němu dívka mluviti, „a povězte mi, jaké to neštěstí našeho pana mistra potkalo?“

„To nám bude museti on sám pověděti, až jen bude moci ústa otevřít!“ odpověděl jí Václav poněkud nevrle, *s kramáře oka nespouštěje*, „já to posud sám nevím.

Zatím bysi mi ale mohla ty pověděti, kdo je ten starý vrtílek, jenž se tak hbitě okolo postele otáčí?“

„To je náš soused, pan Sekyrka,“ odpovídala dívka dosti nerada, „kramář, u něhožto jsme byli pro léky.“

„Živé blesky!“ mumlal Václav mezi zuby. „Odkud je mi ta opičí podoba známa? — He, kmotře!“ zkřikl pak hlasitěji na svého průvodce, a když se byl tento přiblížil, ptal se ho hlasem poloutajeným: „Znáš to staré vrtidlo?“

Průvodčí se usmál. Bystře na Václava pohlédna věděl, že mu nevrlost tvářemi potrhuje. Řekl tedy: „Proč bych ho, pane kmotře, neznal? Vždyť jsem ho poznal ve tvé společnosti.“

„To vím — to si myslím! Ale ta dnešní noc mě tak pomátla, že nevím, nač oči otvírám — a tys také již tak pošuchlý, že si budu muset brzo nějakého kmotra na tebe najmouti.“

„Přisám Bůh — to učiň, pane Václave!“ zvolal králův průvodčí, a doložil temným hlasem: „neboť ačkoliv se z milosti tvé raduji, není přece nikde *kat* hostem vítaným. — Zpomeň si na Kaprovou ulici, kdežto si mezi veselými studenty starého mládence nalezl.“

„Hvězdy Boží!“ trhnul sebou Václav. „Kam se poděla moje paměť! He! — mladý ženichu!“

„Pane Sekyrko!“ doložil jeho kmotr.

Stařec kramář se hbitě ohlídl.

„Tuhle by někdo rád s vámi mluvil!“ doložil kat ukázav na krále.

Bez průtahu přihnal se ochotný Sekyrka až k samému Václavovi; na jazyku seděla mu otázka: „Co se líbí?“ ale prvním pohledem na nenadálého hosta uvízla mu mezi zubami. Jako smrtelnou hrůzou poražený zůstal celý bez sebe. Ruce mu sklesly vedle těla, jako dvě hubené kosínky, a kolena se pod ním třásla, div že se na nohou udržel. Oči měl při tom vyvalené jako u vyjevení.

Chvíli hleděli oba, král i kramář, na sebe, ani slova nemluvíce. Ale králi nepochybně se ubohá postava hrůzou

poraženého líbila, začalť ústa k smíchu špouliti a prohodil posléz otázku: „Nu, jak se ti vede ve stavu manželském?“

„Milostivý králi“ — začal Sekyrka jektati, a kolena prohnula se pod ním až k podlaze; nemohl ale hned dále mluviti. Za jedno vrazila se mu tato otázka novou hrůzou do všech žil a oudů, za druhé: otřásla dvě první slova jeho Marií a Hátou, jako ohlas bouřky za jasného nebe.

„Milostivý králi!“ zvolaly obě jedním hrdlem, nedůvěrně s krále na jeho průvodce i na klečícího souseda pohlížejíce a leknutím ruce spínajíce.

„Mlčte, mlčte!“ zakřikl je Václav, „a hleďte si nemocného.“ — Pak se obrátil opět k Sekyrkovi. „Nu? jsi tak spokojen, že mi na kolenou děkovati musíš?“

„Milostivý pane!“ blbotal zase nešťastný ženich, „já jsem — nejsem — ještě nemám — nevím —“

„Nezlob se tady, pane kmotře!“ naklonil se kat k uchu královu. „Mistr musí míti pokoj — nech toho na jindy! Ten chuďas je posud svobodný, a nejlíp tuším bude, když svobodným zůstane!“

„Jak? svobodným?“ rozhorlil se Václav dle prudké své přirozenosti, kteráž nerada nějakého odporu snášela. „Neřekl jsem, abys po třech nedělích starého hříšníka se sebe svlékl a nového, poctivého člověka oblékl? Neřekl jsem — —“

„Smilování!“ vyrazil ze sebe Sekyrka plný ouzkosti proudem slov královych. „*Ona mě nechtěla.*“

Tato poslední slova jeho zněla tak směšně i žalostně, že vznikající hněv Václavův náhle utuchnul.

„To rád věřím!“ zachechtal se srdečně; „není-li slepá a veliká milovnice cizozemských opic, tedy si tě nevezme. Ale jak pak vyplníš rozkaz můj? Či se domníváš, že jsem velel nadarmo?“

„To se nedomnívám — nikoli — ani ve snách mi to nenapadlo — kdyby jen ale panna Mařenka chtěla!“ nutil Sekyrka slova kvapně ze sebe, a ukázal při tom *na Marii.*

„Co že pravíš?“ ptal se nyní Václav s podivením. „Toto poupě bysi chtěl přesaditi do své zahrádky?“

S těmi slovy přikročil k dívce, kteráž tu stála s očima sklopenýma, a vzav ji za bradu pozvedl hlavu její, aby jí ve tvář pohleděl. Vysokým plamenem zardělase panna stydlivá a bázní nebyla v stavu pozdvihnouti očí svých. Se vnitřním zalíbením hleděl na ni Václav. Jakési tajné utrpení bylo celé bytosti její v času nejposlednějším dodalo jistého mužného rázu, kterýž s něžnou její postavou a bledou tváří podivně splýval. Spanilá nebyla; ale dnešní noc byla jí tajné starosti z hlubin duše tak čitelnými a dojímavými písmeny na tvář napsala, že nebylo možno bez pohnutí na ni hleděti.

„Je tento scvrklý kramář tvůj záletník?“ ptal se jí král velmi laskavě.

„O rač mě, pane milostivý, toho neštěstí zachovati!“ sepnula dívka outlé ručinky, a pozvedla zaslzené oči. „On se ovšem o mne ucházel, ale —“

„Ty nemáš velké chuti — není-li pravda, hrdličko? Neměj starosti! Však já mu sám něco vyhledám, že toho bude míti dost až do smrti!“

„To můžete učiniti, královská Milosti!“ ozval se nyní Kuchynka; „teď bych ale prosil, abyste nechal všeho rozkládání — jinak-li vám na tom záleží, aby pan mistr jako na soudnici ducha nevypustil.“

„Pane na nebesích!“ trhla sebou dívka a vymknuvši se králi přiskočila k loži.

„Proklatý kazateli!“ zahorlil Václav na smělého Kuchynku. „Chceš mi předpisovati? — Ale dobře — pravdu máš! Pro starého nočního tuláka zapomněli jsme na ubohého veršovce, a vedle nemocného byli bychom málem námluvy drželi. — Nu, a jakž je tedy, *doctore celeberrime?*“ tázal se dále k posteli přistoupiv. „Co dělá obět, jež padla do rukou tvé mladé moudrosti?“

„Milostivý králi“ — otevřel ústa raněný, jemuž byl Kuchynka mezi tím časem pověděl, co se bylo sběhlo.

„Ticho, ticho!“ napomínal jej mladík. — „Nehýbejte sebou — ani plíce nenamáhejte!“

„Ha, ha! Ty máš nemilosrdného hrobníka, ubohý mistře!“ zasmál se Václav. „To já jsem milostivější — že ne? Až se uzdravíš, uděláš mi o dnešním příběhu několik pěkných veršů. Já bych se také rád jednou v písničce viděl, a dnešní noc nebude jedna z mých nejhorších. Zatím — *valeas!* dá-li se toho latinského příštipku zde užiti. — Mně se zdá, že zůstaneš v dobrých rukou“ — mluvil dále na Marii okem hodiv. „Ráno se podívám, bude-li kdo v Praze, jenž by ti ránu k vůli tvému králi hodně čerstvě zahojil. Ty, *domine doctore* — půjdeš se mnou — mám ještě s panem studentem co mluviti. Ty ale zůstaneš tady, vyšeptalý košťále!“ obrátil se posléz k Sekyrkovi, kterýž tu pořád ještě klečel — „a pomůžeš zatím nemocného hlídati. O svou *nastávající* nemusíš se déle starati; *já ti sám ženu vyhlídnu.*“

19.

Dávno bylo po půlnoci, když se dle stavu a stáří tak rozdílní soudruhové z Bočkova obydlí zase na ulici dostali. Noc byla jasná, tisíce lamp hořelo na modré obloze; ochlazující větřík táhl po městě.

Mlčky kráčeli dlouhou chvíli všickni tři vedle sebe; jenom ohlas kroků jejich ozýval se v ouzkých ulicích.

Líbezné vědomí opanovalo celou duši Václavovu, a protož mlčel, chtěje číši této neobyčejné rozkoše do dna vypiti. Byltě se svým chováním této noci spokojen, a přebíhaje na mysli velikou řadu minulých nocí, kteréž byl ztrávil bez prokázání skutku milosrdného, tak čistě lidského, přál si, aby se mu častá příležitost naskytala, kdežby krále svleci a pouhého člověka na sebe vzíti mohl.

Kat a student kráčeli za ním, každý dle osoby a povahy své jinými myšlénkami se zanášeje. Oba mlčeli. *Kuchyn*ka zpomínal na události předešlého dne a večera, *i chystal se vydati* oučty vůli královské.

Konečně přešli polovic Kaprové ulice, a král se zastavil „u červené lišky.“

„Po denním díle je slušno, aby se tělo posilnilo — slýchal jsem odjakživa,“ jal se tu žertovně mluviti; „rád bych ale také věděl, jestli to oudům neuškodí, když je po nočním díle občerstvíme. Co myslíš, doktore Kuchynko?“

„Je-li tělo královské, se všemi jeho přídatky, z té samé hlíny utvořeno jako lidu sprostého“ — jal se mladík týmž způsobem odpovídati — „tedy bych podle své moudrosti myslil, žeby to pranic neuškodilo, kdybychom křehkým oudům nějakého potěšení dopřáli. Ostatně dá se také lépe mluviti, když něco mokrého hrdlem probíhá, a já tuším, že —“

Poslední slova ztratila se mezi hlukem tří silných ran, kteréž Václav pěstí na viklavou okenici pokoutní krčmy učinil. Zároveň s tímto tlučením zaštěkal také pes, jako by teprv dle tohoto přídavku krčmářka poznati měla, jací to hosté přicházejí.

V malé chvílce otevřely se dvéře, a poctivá vdova, paní Dorota, objevila se v celé své šířce za prahem. Dřevěný svícen třásl se jí v masité ruce a ponížené vítání vázlo jí v ústech. Ticho bylo sice v domě, ale dle úplného obleku poctivé krčmářky bylo viděti, že tu ještě nedávno žíznivých hostů měla.

„Aha!“ zasmál se Václav. „Paní Dorota očekávala zajisté naši milostivou návštěvu, že se tak vyfintila! — Anebo jsi jedna z oněch panen, ježto s naplněnou lampičkou čekají? Nu, potěš se! Ženich nezůstane dlouho za dveřmi — já ti za to ručím.“

Mezi tou řečí byl zatím vešel do jizby — a ostatní i se psem vstoupili za ním.

„Ach, kdybych se mohla nadíti, že se dnes taková milost bídnému domku mému stane, byla bych ratolestmi okrášlila dvéře i cestu!“ odpovídala krčmářka pozorujíc veselou mysl královu a urovnávajíc pozdním hostům nejpohodlnější místo k sednutí.

„A já bych tě byl dal na tom ratolestí uškvařiti!“ prohodil Václav; „neboť vidím, že nejsi k napravení stran krčmářského pořádku; a poněvadž se mi zdá, že tvoje hříšnost ve tvém sádle vězí — nemohu jinak soudit, nežli že nedáš dříve pokoje, leda až s tebe kost a kůže viseti bude.“

„Ach, ty milostivý Bože!“ sepjala krčmářka válcovité ruce. „Já a nepořádek! Hřích! Od té chvíle, co mě nemilost tvá potkala, celý večer ani živé duše pod střechou, ani skřítka u stolu; kde se má vzít nepořádek? — jaký hřích? Ale ať si nikdo přes práh opuštěné lišky nekročí, jen když tvoje Milost u nás pobude. Včera jsem dostala malvazinku — jako med; soudeček leží ještě nenačatý ve sklípku, jako bych byla věděla, že se tou lahůdkou nejvznešenější jazyk v království českém nejdříve ovlažiti musí. Hned sem tady s plným žbánečkem.“

Takto mluvila paní Dorota hbitým jazykem, a pak se valila ze dveří. Ale Václav si jí hrubě ani nevšímal. Chtěl si již odpočinouti; proto si postavil jednu židlici tak, že se zády do kouta položiti mohl, druhou ale tak, že na ní obě nohy složiti a natáhnouti, a tudíž v té nejpohodlnější postavě, polo sedě, polo leže, slíbené lahůdky požiti mohl.

Kmotr jeho posadil se z druhé strany, a Kuchynka, stoje v prostřed jizby, hrál ještě se psem, kterýž se byl, mimo svůj obyčej, s mladíkem již hodně seznámil.

„Nu, pane doktore?“ jal se nyní Václav oudy narovnávaje mluviti. „Nelíbí se také přisednouti? Či ostýchá se moudrost tvoje oddati se světským potřebám, abys neutopil ducha v rozkošech?“

„Pravá moudrost hodí se do všech okolností života,“ odpověděl Kuchynka chápaje se židlice, „protož také v krčmě ke stolu.“

„Aha! proto se hodila také s mečem v ruce na ulici do rvačky!“ prohodil Václav polo v žertu, polo v přísnosti; neboť oči jeho spočinuly při těch slovech zpytavým *hledem na zmužilém* jinochu.

„To nebyla moudrost, královská Milosti!“ odpověděl student přímě. „Tu jsem utopil před tím ve víně. To byla *česká krev!* Ta mě od některého času zpropadeně svrběla, a já myslil, že to bude, jakobych si dal žilon pustit, když mě ocel švábských studentů polektá.“

„Tak? A což kdyby byl ocel český některému Švábu kůži natrhnul? Myslíš, ty prožluklé doktůrče, že každého krev svrbí?“

„Na vysokých školách, tvým slavným otcem založených, *nyní každého.* To mi věř — *per Jovem!*“

„Blesky boží!“ zvolal Václav. „A což pak nevíte, kluci, že vás mohou páni doktoři po každém krve pouštění z domu vyhnati?“

„To mohou! — ale pak bys mohl, i měl bys také páry *doktory, jak nyní jsou,* vyhnati — málo kterého vyjímám. Také je kůže svrbí — a jestli si mečem krve neubírají, zkracují si život žlučí a pelyňkem.“

Dříve, nežli se Václav na úplný smysl slov mladíkových zeptati mohl, vrátila se paní Dorota. Sama přinášela velikou cínovou konvici a dívka za ní tři cínové číše.

„Oho!“ zvolal král dívku zhlídnuv. „Ještě jedna panna, ježto s hořící lampou na ženicha čeká? Na mou duši! mně se zdá, kdybych začal hledati, že jich všech dvanácte naleznu.“

„Ani živé dušinky nenašla by Milost tvoje!“ zaklínala se krčmářka, „leda starou, poctivou ženu, kteráž mi v skrovničkém hospodářství pomáhá.“

„Pomáhá ti tahle také?“ ptal se Václav hlavou pohodiv, a plnou číši k ústům přiloživ ani oka s ní nespustil. Bylať to dívka asi dvacítiletá, zdravých, buclatých tváří, mezi nimiž skoro ploský nosíček jako malý všetečka seděl. Dvé černých, neohroženě kolem těkajících očí dobře se k němu hodilo.

„Ach ty moje Milosti!“ vzdychla si poctivá krčmářka, „toť víš, pane, že ubohá slabá vdova sama všude dohlídnouti nemůže. Nemá-li brzo s mošnou po žebrotě

chodit, musí někoho okolo sebe mít, kterýž by za jedno všude oči měl — a za druhé na hosti přívětivě se usmáti dovedl.“

„Víte-li pak ale, poctivé duše!“ zasmál se Václav, „žebych vás mohl za to vaše přívětivé usmívání strčiti do koše a ve Vltavě vykoupati?“

„A — a —“ začala paní Dorota jektati nevědouc, má-li slova králova za pouhý žert anebo za opravdivou výstrahu považovati, „to by bylo pro nás nehodné tuze mnoho milosti, kdyby měla Milost tvoje takto o nás pečovati!“

„Nu, kdo ví, co se nestane!“ řekl Václav. „Hezké podívání by to aspoň bylo, an bysi sebou házela a se kroutila, až by ti voda do huby tekla; a na způsobné tělo tvoje přišli by se malířové ze všech končin světa podívat.“

„Před Liduškou by také žádný oči nezavřel!“ prohodil nyní Kuchynka. „To je také kousek způsobného těla!“

„I vida vševědoucího panáčka!“ ozvala se na to dívka. „Mně se zdá, že nemůže pan student až posavad nic o způsobnosti nebo nezpůsobnosti mého těla říci — a vůbec by mu lépe slušelo, kdyby nos do kněh strkal, nežli do řeči, když moudří lidé rozprávějí.“

„*Bene, bene, suavissima!*“ chechtal se Václav. „Ty máš zoubek na pravém místě, a kdyby nám času zbývalo, nechal bych tebe a pana doktůrka, abyste se trochu pokousali. Zatím nám ale povězte: která z vás dvou máte chuti do vdavek?“

„Do vdavek?“ podivila se paní Dorota očima s jednoho na druhého přebíhajíc.

„Do vdavek?“ opáčila její pomocnice, jakoby se o žbán piva jednalo. „Do jakých to vdavek?“

„Aha! ta se dobývá hned na jádro!“ zasmál se Václav po notném doušku práznou číši vesele na stůl postaviv. „*Do pořádných, dobrých vdavek*, ještěrko! Mám za *lubem notného* ženicha, a jedna z vás dvou si ho musí vzít.“

„Ale ty milostivý Bože!“ spínala krčmářka masité ruce. „Co pak jsem dnes pomatena samou radostí ze vzácných hostů, že dobře neslyším, anebo —“

„I nedělej se, matičko, hloupější nežli jsi,“ skočila jí dívka do řeči. „Pán má pro nás *dvě* k vdavkám schopné osoby jenom *jednoho* ženicha. Slyšelas to tak dobře jako já. — Je mladý?“ zeptala se pak rozveseleného Václava tak lhostejně, jakoby na trhu o kohouta smlouvala.

„Já nevím, jak daleko mužská léta k mladým počítáš,“ řekl Václav.

„Má snad asi padesát? — Že ne?“

„To má dozajista!“

„To bude vyšeptalý, zakrnělý houžvička . . . nech si ho, matičko!“ vece dívka. „Já mohu ještě počkati, až se mi něco slušnějšího nahodí. Pán chce bezpochyby ženicha jen potrestat, že mu vyhledává nevěstu — a tuť je to jedno, dostane-li *mne* anebo *tebe*.“

„Přisám Bůh, holka! z tebe bych měl udělati doktora, kdyby jednou v Karolině prázdné místo zůstalo!“ zvolal Václav. „Pro mého ženicha bylo by tě škoda. O tebe se jinak postaráme. Zatím se upokoj. A ty, matičko, chovej nám ji jako za sklem — to ti povídám! Za to jsi ode dneška *nevěstou* — *pamatuj si to* a přichystej se k tomu! Až bude čas k oltáři, dám ti vědět. Teď nás ale nech — a podívej se, není-li v soudečku ještě trochu malvazu.“

Jako pomámená valila se krčmářka od stolu, a dívka běžela do sklepa. Václav ale zbytek sladkého nápoje z číše hrdlem propustiv obrátil se ke Kuchynkovi.

„A nyní mi pověz, doktůrče,“ jal se mluviti, „co znamenala prvé slova tvoje, *že bych měl doktory vyhnati, že je kůže svrbí* a tak dále?“

„Ale ty milý pane z královského Vyšehradu!“ zvolal student. „Což pak jsi mi skutečně nerozuměl? Ale arci, rád ti věřím! Pravda není hudba pro uši královské — a pak jsi byl dlouho za mezí — pro jiné starosti neměl jsi času pečovati o rozmíšky svých Pražských doktorů.

Však oni sami zase přijdou, jak mile zaslechnou, že jsi se navrátil — Čechové i Němci přiklusají.“

„Jakže?“ zkřikl Václav a udeřiv na stůl nahnul se až k samému jinochu. „Blesky boží! Co pak si ten pronárod ještě nedává pokoje?“

„A jak by si dal pokoj, když se o něm v pravých puntíkách ještě nikdy neshodl?“

„Neslíbily mi obě strany pod ztrátou mé knížecí milosti, že od toho proklatého učení Viklefova upustí?“

„Jakže, králi?“ tázal se Kuchynka, a jiskrné oči jeho spočinuly na očích královýchs velkým důrazem. „A ty bysi v pravdě myslil, že toliko několik cizozemských bludů českým mistrům hlasu pozdvihnouti velelo? Ty bysi v skutku nevěděl, že toliko svaté právo syny české pohnulo, čest a prospěch národní proti cizím škůdcům hájiti? Myť jsme vůbec toho mínění, že mistr Jeronym i Jan Husinecký věc tuto královské Milosti tvé náležitě přednesli —“

„To učinili!“ řekl Václav poněkud nevrle. „Avšak mluvili také jiní a pověděli mi, jakou hru tito dva páni s věčným spasením lidu našeho začíti hodlají. A podobno je to oběma! Jeronym je živý plamen — hned na střeše — a Jan je tichá voda — a ty bývají hluboké.“

„Kdokoli s tebou, pane, mluvil“ — řekl Kuchynka mimo svůj obyčej velmi vážně — „*v té věci tě obelhal.*“

„Jakže, kluku?“ rozpálil se král. „Víš, co pravíš? Světské i duchovní hlavy tohoto království, se všemi pány, preláty, doktory a mistry usnesli se na tom —“

„— že knihy Viklefovy zavrhnou — pravdu díš, králi můj! — já si to dal dobře vysvětliti,“ přejal mu jinoch další řeč s velikou vážností — „a posud žádná strana — ani ohnivý Jeronym, ani tichý Jan — nikdo neučinil kroku, kterýž by čelil proti usnešení vašemu. Tím ale neodřekli se Čechové práva svého na tři hlasy, jichžto v záležitostech naší *almae matris* užívati mají; *tím* se nezavázali, že složí ruce do klínu, kdežto se *o čest a prospěch* domácích před cizími jedná. A to mi

věř, králi a pane můj!“ pokračoval jinoch s tváří plamennou — a horlivost nedala mu déle seděti; vzchopil se před králem, a slova jeho nabývala vždy větší a větší důstojnosti. „To mi věř, pane! synové oněch Čechů, kteří, nemohouce déle na utrpení lidu a hubení požehnaných dědin pod správou Jindřicha Korutanského hleděti, přirozeného práva svého tou měrou použili, že nehodnému prostopášníku a zhýralci korunu královskou s hlavy strhli a hladovou tuku českého pijavici z dědin svých vypudili — synové oněch Čechů, kteří se pak samovolně pod ochranný plášť slavného děda tvého utekli — těchto Čechů synové, pravím, kteří památku otce tvého jakož oslavitele národu českého hluboko v srdci nosí — pohlédají nyní k *tobě*, co k obhájci národu svého, a jakož jich důvěra pevná jest, tak pevný jest i jich úmysl, že od požadování práva svého dříve neupustí, dokud jim ho spravedlnost tvoje nepotvrdí!“

Pozorně byl Václav mladíka poslouchal, a když mluviti přestal, ještě hodnou chvíli z něho oči nespustil. Potom si naliv čerstvě přinešeného malvazu do číše až po kraj, a jedním douškem ji do sebe vliv s těmito slovy k mladíkovi se obrátil: „Víš-li pak, panáčku, že jsi mi štíra do duše nasadil? — Já tě nechal mluviti, a slova tvoje, nezapírám to, padala jako ohnivé krůpěje do prsou mých —“

„Ó, tedy toho štíra zamáčkni, a ohnivé krůpěje nechať se jako vlažná rosa v prsou tvých rozplynou!“ zvolal mladík a ruce jeho spočinuly přitom sepnuté na srdci. „Můžeš to hravě, pane, můžeš to jediným slovem učiniti, a učiníš jenom dle spravedlnosti. *Přiřkni troji hlas národu českému!*“

„Ale ty prožluklý doktore!“ začal se Václav na židlici otáčeti, dílem jakoby se důtklivým slovům jinochovým uhnouti, dílem jakoby dle nich učiniti chtěl; neboť tak upřímného, tak neohroženého mínění nebyl ještě slyšel. „Což pak mohu soudy v krčmě pronášeti? Uvedl mi to na mysl jiného času a — na patřičném místě.“

„Díky, díky, milostivý pane!“ zvolal Kuchynka a ruku Václavovu pochytiv začal ji dětinsky líbati.

„I blesky boží!“ řekl král. „Dej pak si pokoj, dětino! Přisám Bůh! to je něco pro lidské huby! Král a student po půlnoci v krčmě — a rokování o právech národních! — Ustup, hochu, ustup! Máme čas, abychom se domů podívali. Tuhle náš kmotr začíná se již škaredit.“

„Ještě něco, milostivý pane můj!“ řekl jinoch s tváří radostnou před krále se postaviv, „a sice ponížen ou prosbu stran mé nepatrné osoby. Já dnes, nebo raději včera několik hloupých kousků vyvedl —“

„Však je pravda!“ zachechtal se Václav velmi laskavě. „Tvou zpověď jsem ještě neslyšel.“

„Patří také mezi pletky našich doktorů,“ jal se mladík vypravovati. „Učený Jeroným hledal mezi mistry, kdož by jako statný obhájce vystoupili a věc naši s ponížen ou poklonou před Milost tvou přednesli. I zval k tomu cíli také mistra Bočka, našeho veršovce. Ten ale opovrhnul jeho vyzváním, neboť mu dcera starého Anselma z Frankensteina v srdci a mozkovici vězí —“

„Našeho starého doktora?“ vskočil mu král se smíchem do řeči. „Ah, nesmrtelný Aeskulape! toť se arci nemohl zamilovaný holoubek starému sokolu opříti!“

„Ta baba, jemuž medová slova ze rtů dívčích více platí, nežli prospěch a škoda celého národu! — My to zvěděli, a zastihnuvše bázlivce dnes na procházce nemohli jsme se zdržeti, i před nastávajícím tchánem a nevěstou jej pohaněti. Vůbec podobal se včerejšek k tomu, jakoby nám chtěl všude příležitost poskytnouti, abychom si dávno chovanou žluč na odpornících vylili. Ze zahrady od plných žbánků se navracejíce potkali jsme houfek Švábů, s kterými jsme se již dávno ve školách škádlili. Večer byl tak lahodný — krev hořela — kůže začala svrběti — s Pánem Bohem tedy do toho! Začátek byl dobrý; ale konec — nu vždyť sám víš, jak to vypadlo, *a zejtra* toho bude plná Praha! Abych se upřímně vyznal, *nebojím* se nějaké malé mrzutosti před soudem

pánů mistrů a doktorů — jestiť to věc, jakáž se denně i nejpočestnějšímu člověku přihoditi může; ale k vůli naší věci, k vůli tvé královské Milosti přál bych si, abych neměl žádné mrzutosti, abych čistě a nevinně stál před svými stíhači.“

„A jak to myslíš, doktůrče?“ ptal se Václav chystaje se k odchodu. „Mám já snad viny tvé vzíti na sebe?“

„Na sebe vzíti — nikoliv; ale *se mne svaliti*, pane můj!“

„Tenkráte nemohu ti po vůli učiniti, jelikož dnes na úsvitě Prahu opět opustím. Chceš-li ale, odvolej se na mé slovo; *já ti odpouštím.*“

„Nechtěl bysi mně, pane, dáti něco na důkaz neskončené milosti své?“ řekl kvapně Kuchynka. „Jedno, dvě slova tvou rukou napsaná budou mi pevnou záštitou.“

„Přisám Bůh, člověče!“ zvolal Václav oči pronikavě na mladíka upíraje, „ty se mnou mluvíš a jednáš velmi bratrsky! I přiznávám se, že se proto na tebe nehorším. Hleď jenom, abych příštího času nikdy své důvěry nelitoval — neboť víš, já mám vždy člověka po ruce, kterýž ví, co je pokutovati.“ Při tom pohodiv hlavou kývnul na svého průvodce; ten ale stoje tu jako socha kamenná, ani nelibost, ani zalíbení při těchto slovech nejevil. — „Při tom při všem ale nevím, jak můžeš v těchto místech něco písemného žádati?“

„Nestarej se, *pater patriae!*“ řekl student rozmarně. „*Ego omnia mea mecum porto* — to jest, papír a černidlo mám v kapse, abysi viděl, že se také s jinými věcmi nežli se žbánkem a mečem obírám.“

Přitom vytáhl z ňader malou psací knížku, do nížto dle tehdejšího spůsobu u přednášení učitelů žákové své poznamenání dělali — vyndal i malou, kulatou dřevěnou schránku s černidlem a perem, a vytrhnuv z knížky list papíru vše to před krále na stůl položil. A Václav chopiv se v rozmaru svém pera namočeného, napsal na list tato slova: „Studiosus Kuchynka prázden jest vší viny a těší se z milosti svého krále — Václava.“

20.

Na druhý den po těchto dobrodružných událostech nočních rozlétaly se po městě rozmanité pověsti. Měšťané si povídali o krvavé půtce mezi domácími a cizími studenty vypočítávajíce, kolik Čechů bylo raněno, kolik Němců zabito aneb naopak; studenti se chlubili, každý národ zvláště, jak hrdinských kousků byli dovedli, spolu se zaklínajíce, že ještě větších dovedou; učitelé, potají z rozmíšek mezi mládeží se radujíce, pátrali dle povinnosti své přece po rváčích, velikým trestem hrozíce, a kdokoli tehdáž dosti malého podílu v událostech veřejných brával, byl žádostiv zvěděti, jak se nehody minulé noci ukončí, neboť i sám král, najednou jako s nebe spadlý, hrál při nich znamenitou úlohu.

Ale ještě divnějších povídaček roztrousilo se po městě, když vyšetřování studentů se skončilo. V čele provinilců stál ovšem mladý Kuchynka; avšak počínal si před soudci, jakoby se pranic nebylo zběhlo, a usmívaje se ukázal posléz vysvědčení o nevinnosti své, kteréž byl v krčmě „u červené lišky“ od Václava obdržel. Mistrové a doktoři nechtěli svým zrakům věřiti, a přece nemohl nikdo mladíku královo písmo upříti.

„*Doctissimi atque illustrissimi domini — vel magistri vel doctores!*“ jal se Kuchynka mluviti — „otvírejte oči, nebo je zamkněte; list královskou rukou psaný jest a zůstane v rukou mých, dokud se mně a královské Milosti bude líbiti. Víť pan Václav, proč a komu jej do ruky vložil — a já budu svého prospěchu hleděti. Jsemtě upřímný Čech a napřed vám to povídám.“

„*Puer nequam!*“ zkřikl doktor Anselm, kterýž byl na mladíka obzvláštní žalobu přednesl. „Rozpustilče! Nebyl jsem já přítomen? Neslyšel jsem, neviděl jsem —?“

„Šetřte si plic, *domine!*“ promluvil do toho mladík s velikou chladností. „Za jedno se nejmenuji *puer nequam*, *nýbrž Kuchynka* — a chcete-li, i *dominus* Kuchynka;

pak nejsem rozpustilec, nýbrž *studiosus artis medicae*, jakož vám zápiska u pana rektora patrně dokáže.“

„Nesmrtelný Aeskulape!“ rozhorlil se stařec. „Jaké to časy hrnou se na stará naše léta! Smí-liž žák na školách Pražských takto se svým učitelem mluviti? s touto drzostí proti doktorům se stavěti! *Per Jovem!* — lépe bylo by škamna spáliti a dvéře do posloucháren zabedniti, nežli takové *latrones* — takové prostořeké tuláky do nich pouštěti!“

„Pane doktore Anselme z Frankensteina!“ ozval se na to Kuchynka hlavu hrdě pozvedna, „již jsem vám řekl, jak se jmenuji a kdo jsem. Nejsou-li vám žáci mého rodu a rázu, mé váhy a způsoby dosti dobří — zavřete knihu, sejděte s katedry, setřeste prach s obuvi své a opusťte prahy naší *almae matris*. — Netrhejte sebou, pánové!“ mluvil dále, an mezi doktory při smělých slovech jeho veliké pohnutí povstalo a hlasy ozývati se začaly. „Nelamte si jazyků a šetřte moudrosti své, až jí bude potřebí! I *vy* můžete odejíti, jestli vám chléb český již nechutná; však je dosti mužů mezi rozenými Čechy, kteří místo vaše se stejnou ctí a se stejným prospěchem vyplní. Vy tu vedete na mne žaloby; protož musíte i obrany mé slyšeti — a já jsem zvyklý pravdu mluviti, ať se líbí nebo nelíbí!“

„Mluv ji, mluv!“ zvolal Anselm; „ale dej pozor, abys ji také slyšel a řádně na ni odpověděl! — Nesmál jsi se mistru Bočkovi? Netropil jsi nestydaté žerty s mužem —“

„I dej svatý pokoj tomu veršovci!“ odbyl ho mladík nečekaje, až dopoví. „Kdybysi byl, *domine*, jak náleží moudrý, ani bysi po něm se nezeptal, a nechal ho cestou jíti, která se mu líbí. Mnoho na něm, pane *celeberrime*, neztratíte — to mi věřte; neboť jakož se nevěrným stal věci *naší*, věci svaté, spravedlivé: tou samou měrou může také *vám* se zpronevěřiti — jako křehký sloupec pod vámi se zlomiti, právě když na něho snad nejvíce spoléhati budete.“

„Nesmrtelný Aeskulape!“ obrátil se doktor k mistrům cizích národů. „Je-liž možno, aby vězelo v mladé lebce tolik prostořekosti, jakož jí má tento *puerculus*? Já vám ručím za svého zetě, pánové! Hněval jsem se arci včera na něho — v nedorozumění jsme se rozešli; avšak zvěděl jsem již z dobrých pramenů, že byl včera poraněn, když našich studentů proti českým prostopášníkům zastával.“

„Blahoslaveni jsou, kdo věří!“ zamumlal Kuchynka s ousměchem. — „Já bych se ale chtěl o ztrátu královské milosti založiti, že ani mistr veršovec neví, jak a proč vlastně k ourazu přišel; a ty bys to, pane, chtěl rozhodnouti?“

Podobným smělým tónem opíral se mladík všem domněnkám vyšetřujících doktorů, pevně spolehaje na list Václavův. I byltě posléz beze vší pokuty propuštěn, a jenom několik jiných mladíků, domácích i cizích, muselo ve školním vězení za noční dobrodružství pykati. Ale Čechové se podrobili rádi této pokutě — a když Kuchynka z koleje na ulici vystoupil, kdežto naň četní houfové mladých soudruhů čekali, zaznělo pod širým nebem: „*Vivat noster Kuchynka!*“

Hlasité uvítání studentů, jímžto smělého mladíka mezi sebou, před Karolínem a před celou Prahou uctili, bylo heslo k dalším rozmíškám, a tudíž i denně škádlení, týrání a všeliká kyselost mezi jinochy rozličných národů zrůstala. Nebylo veřejného místa, kde by jich hádka nebyla zazněla, nebylo noci, kde by jich meče nebyly zařinčely. Obzvláštní milost, od Václava prokázaná českému studentovi, dodala smělosti nejen všechněm jeho soudruhům, nýbrž i mistrům českého jazyka; a byť i doktorům cizích národů ničeho nebyla zřejmě zakazovala, přece je jakousi ostýchavostí naplňujíc tak dalece jim překážky v cestu kladla, že sobě nedůvěřovali, zmáhajícím se útiskům české strany silně se opříti.

Avšak mezi tím, co se tyto míruprázdné věci veřejně *dály, panoval i* nepokoj na místech soukromých, Z domu

doktora Anselma vystěhovala se od jakživa tam bytující spokojenost. Stařec byl již uvyknul, mistra Bočka považovati za svého syna, počítati ho již k rodině, a dle toho byl si již také na mysli budoucí léta svá uspořádal. Mimo to dle přirozené hrdosti své nikdy se nenadál, že mistrové národu českého ještě jednou k odporu povstanou — tím méně si tedy kdy pomyslil, že nastávající manžel dcery jeho s národními protivníky v jedné řadě státi bude. A přece to všecko nyní se událo! Čeští mistrové chystali se povstati k novému hájení práva svého — to již doktor poznával — a mezi nimi stál i jeho zeť. Zklamán ve svém doufání, roznítil se hněvem jizlivým, a proklínaje vrtkavost českých slibů odříkal se všeho spolku s lidmi ducha nepokojného.

Z druhé strany přicházela k hořkosti jeho ona noční příhoda, že mistr Boček při šrůtce německých a českých studentů poraněn byl, aniž kdo udati mohl, které strany se byl přidržel. Zaradoval se ovšem stařec, kdykoli mu napadlo, že jeho zeť snad proti Čechům vystoupil; ale okamžení tohoto sladkého klamu trvala jenom na krátce; záhy zněla mu v uších opět slova jich posledního hovoru, a hněv zatal pak znova drápy své do prsou starcových. Toliko pomyšlení na ránu a chorobu druhdy milovaného mistra ulevilo poněkud hořkosti jeho. Dle přirozené náklonnosti a hluboké učenosti své byl by se mu rád k pomoci nabídl; ale uražená hrdost německého doktora a zdánlivě zklamaná důvěra tchánova mu toho nedovolila.

I jediná rozkoš jeho — i spanilá Hedvika stala se mu nyní pramenem hlodavého zármutku. Ústa její sice mlčela, ale na tváři — ačkoliv se násilně přemáhala — bylo psáno čitelným písmem o mukách, ježto jí rozrývaly srdce. Onať mistra milovala se vší horoucností učené, hrdé, čisté panny; ale láska její byla bez oné neobmezené poddanosti do vůle mužovy, bez oné sladké přítulnosti k srdci miláčkovu, bez oné nerozvažující zanícenosti v náručí vyvoleného, kteráž vlastně lásku láskou činí, a

doufala, že on k vůli ní všechny jiné svazky roztrhá. To však se nedělo, a pýcha její byla raněna.

I chtěla jej najednou nenáviděti, chtěla jej najednou za nepřítele otce svého považovati. Nemohlať posavad pochopiti, žeby muž, *k ní* láskou hořící, něco *nad ni* milovati a ji k vůli tomu opustiti mohl. Onať byla v Čechách jako spanilá květina v cizí půdě vyrostlá, a jakkoliv se i hrdinům řeckým a římským pro lásku k vlasti obdivovala, nemohla si přece dáti svědectví, žeby sama něco podobného podnikla, anebo že by muž, kteréhož milostí svou poctila, srdcem jejím opovrhnuv jako svéhlavý odpůrce proti ní se postaviti mohl.

Bylyť ovšem také chvíle, kdežto ji zpomnění na vřelé sliby a sladká slova Bočkova kouzelně ovanulo, kdežto uznávala, že se váženému mistrovi v domě otce jejího křivda stala, kdežto se jí tušení onoho svatého citu zmáhalo, pro nějž Boček do řady otcových odporníků postaviti se hotovil; ale takovéto okamžiky nepostačily převrátiti celou bytost její, a takž se potácela duše její mezi žalostí a blahostí, mezi hnévem a lítostí, mezi pýchou a milostí.

Při všem tom chtěla boj srdce svého před otcem ukrýti, chtěla býti pokojnou; ale tímto nepřirozeným nucením bolesti její zrůstaly, a přece ničeho neskryla. Nesouzvučnost duší panovala v klidné jindy domácnosti; každý věděl o mrzutém nepokoji svém i druhého — žádný ale nechtěl se odhodlati, aby jej zapudil.

Nejpodivněji při tom všem chovala se ale stará Markyta. S hlavou svěšenou chodila z místa na místo, a často vzdychajíc oči na Hedviku upírala; přitom spínala ruce a tvářila se vůbec tak, jakoby veliké tajemství na prsou nosila, kteréž by ráda byla se sebe shodila. Rtové její pohybovali se, zvuku srozumitelného nevydávajíce, a jestli kdy z temného mumlání jejího nějaké slovo zřetelněji vyploulo, bylo to jen: „Já to věděla!“

S těmi slovy zastavila se i pátý den po nešťastné *příhodě Bočkově* před Hedvikou, kteráž ve své komnatě

u stolu sedíc málo si knihy všímala, nýbrž v trudných myšlénkách jen před sebe hleděla.

„Já to věděla!“ vzdychla stará okem starostlivým na dívku pohlédajíc; a hlava její potřásala se přitom, jakoby na každou hlásku důraz položiti chtěla.

„Co jsi věděla?“ ptala se jí Hedvika, po krátkém pomlčení hlavu pozvednouc a zpytavým okem na ústech stařeny spočinouc. „Již jednou obcházela jsi mě jako zlá věštkyně, a místo co bysi byla měla mračna s nebes mých zahnati, sháněla jsi je a děsila mě jako neposlušné děcko. Co jsi věděla? Mluv zřetelně!“

„Nehorši se, panenko!“ prosila stařena. „Nechci tě zarmoutit — o nikoli! rozplašiti chci mráčky s čela tvého, vyjasniti chci tvářičky tvé, abysi déle nesoužila se pro člověka, kterýž tebe nezasluhuje.“

„*Quid dicis, ancilla?*“ zvolala Hedvika kvapně se vzchopivši a starou ženu za ruku uchvátivši. „Co že pravíš, Markyto? — Pro člověka, kterýž mne nezasluhuje? — Nemluvíš ve spaní?“

„Nic ve spaní, zlaté dítě!“ odpovídala stařena. „S otevřenýma očima, se všemi pěti smysly. Mělať jsem již dávno mluviti, již dávno záclonu s tváře toho pokrytce strhnouti —“

„Markyto!“ zvolala dívka, po celém těle trnoucí, a plamen ranních červánků střídal se po tváři její se smrtelnou bledostí. „Netrop se mnou žerty! Mlč, nemůžeš-li na každé slovo svatou přísahu složiti. Můžeš-li ale — jistá — pevná — s čistým svědomím k nebi pohlednouti: tedy dlouho nezaměřuj — a pověz najednou, co pověděti máš!“

I chystala se péčí zkormoucená stařena k důkladné odpovědi; v tom ale klepal někdo ostýchavě na dvéře, a hned na to vešla přes práh Marie. Ani Hedvika, ani Markyta ji neznaly; ona ji nebyla nikdy viděla, tato ji zahlídla v komnatě Bočkově jen letmo okolo se mihnoucí, a tudíž jí podoba nepatrné dívky nebyla v paměti uvízla.

Poněkud bojácně pokročila Marie ku předu, a uctivě se poklonila. Jindy bledé tváře hořely plamenem a prsa její dmula se vysoce.

„Co hledáš, panenko?“ jala se jí stará Markyta ptáti, an jí posud žádná slova se rtů splynouti nechtěla.

„Vzácného pana doktora,“ odpovídala Marie svým stříbrným hláskem, „anebo jeho spanilou dceru.“

„Otec můj není doma,“ řekla Hedvika. „Čím ti mohu posloužiti?“

„Přicházím od pana mistra Bočka,“ jala se dívka tichými slovy mluviti; ale další řeč překazilo jí vykřiknutí obou přítomných.

„Od mistra Bočka?“ opětovala Hedvika, a tajný nepokoj zmocnil se duše její. Planoucí oči její upnuly se chtivě na ústech neznámé dívky.

„Od mistra Bočka?“ opětovala stará Markyta, a s nemenší zvědavostí utkvěl zrak její na dívce, ačkoliv docela z jiné příčiny, nežli zrak Hedvičin.

„Onť arci o tom neví, neboť leží jako v ohni a smyslové jeho bloudí,“ odpovídala Marie s okem zaslzeným; „ale já si dodala smělosti, vejíti přes práh domu, kdež — jak mi praveno — milostiví přátelé jeho bydlí. Odpusťte, panno, že se opovažuji — ale nemohu pochopiti, *proč* a *jak* se tak cele nad vzácným, hodným pánem zapomínáte, jenž i v horečné pomatenosti smyslů jmeno vaše a pana otce vašeho neustále na jazyku má, jakoby jen od vás ulehčení očekával. Nezůstalť sice bez lékaře ani bez ošetření — o nikoli! ale svět mi pravil o veliké učenosti pana doktora Anselma tolik pěkného, že jsem nesměla váhati uctivě a poníženě jej požadovati, aby si za těžké nepokládal, navštíviti příbytek našeho ubohého pana mistra.“

„*Vašeho* pana mistra?“ tázala se Hedvika s podivným názvukem. „Kdo jste, panno? já vás neznám a mistr Boček nám nikdy o svých příbuzných nemluvil.“

„Já nejsem jeho příbuzná,“ řekla Marie s lehkým *uzarděním*, „a nedivím se, že o nás, o mně a matce

mojí, nikdy nemluvil. My jsme tuze nízké, tuze nepatrné, aby si učený pán na nás zpomínal. Stará matka moje obstarává jeho domácnost, a já jsem říkaje tvor jeho milosti. On je slunce, k němužto my důvěrně hledíme, on je hvězda, kteráž leskem svým temná dětinská léta moje osvítila a za nížto se nyní zraky moje obracejí, abych se jí klaněla, abych jí sloužila. A protož jsem ho nazvala naším panem mistrem — a protož přicházím k vaší vzácnosti prosebná, abyste útěchu dala nemocnému, kterýž se jindy z vaší milosti těšíval.“

„Mistr Boček roztrhal outlé svazky, ježto otce mého k němu pojily,“ odpovídala Hedvika, jejížto srdce při slovech libohlasé a výmluvné dívky nepokojně tlouklo. „On sám je tím vinen, že se přátelé od něho vzdalují.“

„Já jsem sprostá dívka a neznám příhody světa hlučného, abych věděla, čím ubohý mistr vzácného pana doktora pohněval. Věřím tedy slovům vašim, panno ušlechtilá! Roztrhal-li však ale také outlé svazky, jimiž upoután byl k srdci *vašemu?*“

Poslední slova pronesla tak tiše, tak ostýchavě, že jí co lehnký dech se rtů splynula. Vědělať i cítilať, že se dotýká nejjemnějších strun srdce panenského.

„Co víte vy o srdci mém?“ tázala se Hedvika, pyšně hlavu pozvednouc a chtíc takto uzardění ukryti, kteréž jí bylo bezděky tváře polilo. „Jste vy tak vřelá důvěrnice pana mistra, že s vámi o věcech mluvívá, kteréž by chovati měl jako neporušené tajemství?“

„Přede mnou neodkryl mistr srdce své,“ řekla Marie hlasem pevným; „ale pověst městská je tak hlasitá, že i v tiché samotě našeho příbytku zvěstovala, komu vážený pan Boček srdce své daroval. Já vím také, co pro svou lásku snášeti musel — v jaké pomluvy, v jakou nenávist se uvrhnul —“

„Panno!“ zvolala Hedvika s planoucí tváří. „Nezapomínejte, že vás nemusím poslouchati.“

„Poslechněte mne! — já vás nechtěla pohoršiti, panno šlechetná! Chtěla jsem vám jen říci, že vás mistr

Boček více a vroucněji miloval, nežli s vůlí přátel jeho se snášelo — ba nežli povinnost jeho dovolovala. Nemračte se, vzácná panno! — pravím ještě jednou: nežli povinnost jeho dovolovala! Či myslíte, že měl k vůli dívčí lásce přátely opovrhnouti, kteří jej v prospěch celého národu ve spolek svůj povolávali? Myslíte, že měl k vůli dívčí lásce na vlast zapomenouti, kteráž od něho potřebné služby požadovala? Či myslíte, že jste právo měla na něm požadovati, aby k vůli vašemu srdci všecky vazby přetrhal, kteréž ho v kole starších a světějších povinností držely?“

„Co se máte po takovýchto věcech ptáti?“ opřela se jí Hedvika s přirozenou hrdostí. „Přišla jste mne jako hrdelní soudce vyslýchati a myšlénky mé skoumati?“

„Chraniž Bůh!“ zvolala Marie kladouc ruku na prsa. „Na to jsem nepomyslila. Já bych vám jen ráda okázala, že nemáte práva na miláčka srdce svého zanevírati — jsou-li jinak city po pansku vychovaných panen také takové, jako děvčat sprostých. Jeť to arci k smíchu, že já, nepatrná dívka, s vámi, učenou pannou, takovéto řeči začínám — ale musím to učiniti, abych říci mohla, že jsem ničeho nezanedbala, co by snad mému dobrodinci k nějakému prospěchu sloužilo.“

„I totě jsem žádostivá“ — prohodila nyní stará Markyta, polo k své velitelce obrácena — „co ten mladý ženský mudrc vyvede! Ale pak budu i já mluviti! Jenom mne nech, dušičko, však uhlídáš.“

„Co tedy myslíte, že musíte v prospěch svého dobrodince, svého pana mistra pronesti?“ ptala se Hedvika poněkud s hořkostí. „Mluvte — abychom se s pomocí neomeškaly!“

„Bůh dej, aby vaše slova srdečnější byla, až domluvím, nežli nyní zazněla!“ řekla Marie s velikým důrazem. „Já vás nemohu přemlouvati — já vám nemohu myšlénky a zdání své vtírati; ale povím jenom, *prostě a pravdivě*, co vám v této případnosti jednoduché

české děvče říci může. Až posavad jsem toho domnění, že povolání mužovo něco více obsahuje, nežli dívku milovati anebo býti od ní milováno. Muži ukládá život vyšších povinností a sladších rozkoší. Víra, národ a vlast drží ho pevným ramenem, a kynouce mu k důstojnému, vznešenému cíli, ženou jej často do tuhého boje s protivnými okolnostmi, z něhož pak unaven se domů navrací, aby se v tichosti zotavil a k novému zápasu pookřál. A potom začne vláda ženina! Potom jest láska dívčí na svém trůně, potom květou růže její, potom se klenou libostinné loubí její — a v nich jest mužova posila a zotavení. Já bych musela muže navzdor své lásce nenáviděti, já bych musela všelikou památku jeho z krvácejícího srdce vytrhnouti — kdyby k vůli mně jedinou myšlénkou, jediným, dosti malým slovem nebo krokem na vlast, na svůj národ, na blaho krajanů svých zapomněl! Já bych jím musela jako zrádcem nejsvětějších citů opovrhnouti a varovati se ho jako člověka, schopného všech neřestí!“

S okem zaníceným, s tváří uzardělou byla dívka mluvila; nehezká tvář její zdála se býti osloněna nadpozemským úsvitem, a všecka nelibost byla z ní zmizela. S podivením poslouchaly ji ženštiny; oko Hedvičino se ani ze rtů jejích nehnulo.

„Odpusťte, že sama o sobě mluvím“ — jala se nyní Marie tišším hlasem dále mluviti. „Kdyby *mne* člověk opustil, kterýž mi snad jednou o lásce mluviti bude — nebylo by arci divu; ale smýšlení moje by se nezměnilo, a kdybych i tak milostně spanilá byla, jako vy jste, panno šlechetná! Avšak rovnou měrou — jako bych zpronevěřilce nenáviděla, tak bych i věrně, nevyvratně a věčně milovala muže, kterýž neohlédaje se, že mu ztráta dívčí lásky hrozí, s bolestí sice, s mučivým zápasem, ale přece mužně veliké své povinnosti koná. Ocelovými řetězy upnula bych na něj duši svou — a zvláště kdyby byl tak hodný, tak dobrý, tak milostný, tak učený a spanilý, jako je mistr Boček.“

„Aj, panno! vy jste si vlastnosti pana mistra velmi dobře prohlídla!“ prohodila Hedvika trochu z kysela, a nemohouc jakési tajné hnutí žárlivosti utlačiti, rychle sem a tam přecházeti začala.

„Spravedlivý Bože!“ zvolala Marie ruce leknutím spínajíc; „já vás prosila, abyste srdečněji promluvila, až já domluvím — a vy nyní — o nechte vší hořkosti!“

„Ale co pak byste vlastně ráda, panenko?“ přejala nyní řeč stará Markyta, vidouc že Hedvika v patrných nesnázích ještě semotam přechází. „Co chcete? — já vám posud nerozuměla.“

„Jen když mi šlechetná panna rozuměla,“ řekla Marie očima po Hedvice zatočivši. „Ona ví, co žádám.“

„To vím“ — řekla tato hrdě, rychle se k ní obrátivši — „a budu za tou příčinou s otcem rozprávěti. Buďte jista, že pro *vašeho* pana mistra všecko učiním, co se slušně učiniti dá.“

„Neslušnosti nepožaduji,“ odpověděla Marie poněkud pohoršena; „a nemáte-li pro *svého* pana mistra co učiniti, pro našeho nečiňte ani kročeje. Dokud je v rukou našich, není ztracen.“

Po těch slovech se obrátila, a kvapněji, než byla vešla, odebrala se z komnaty.

21.

V nemluvném úžasu, s rukama sepnutýma hleděla stará Markyta dlouhou chvíli za odešlou dívkou, a pohlížejíc opět na Hedviku, kteráž ještě u velikém pohnutí po komnatě přecházela — nevěděla, jak rozprávku začíti a tajemství s prsou svaliti, kteréž ji co kámen tlačilo.

„I ty milý Spasiteli!“ jala se posléz horliti. „Podívejme se na tu smělou panenku! Poctivý člověk byl by myslil, že sem vletěla holubička — a on to byl *zatím zakuklený* jestřáb! Jak pokorně, jak přetvářeně! *Ale já to věděla!* — a pranic se tomu nedivím. Pro

svého milánka může i to nejsvětější děvče ústa směle otevříti!“

„*Quid dixisti, ancilla?*“ obrátila se kvapně Hedvika, jako ze sna vystrašená. „Co to vypustili žvatlaví rtové tvoji?“

„Co již dávno vypustiti měli,“ řekla stařena. — „Nu, nu — jen sebou tak netrhej, zlatá panenko! Neškareď se! Celý pan mistr toho ani nezasluhuje — a protož myslím, že nevěru jeho snadno přetrpíš.“

„Nevěru?“

„Přisáhati na to nechci,“ dokládala stařena, „ale panna Hedvika je rozumná, i umí rozeznati bílé od černého. Poslechněte a posuďte sama. Když mne byl vzácný pan otec k panu mistrovi poslal — tehdáž, milá dušičko! — víte, jak měli mezi sebou první mrzutost — dal ho k nám zas pozvati — já dobrá osoba nechala všeho ležeti a běžela, co nohy stačily. Ó kýž bych nebyla nikdy přes práh toho panáčka vkročila! — nebyla bych alespoň *jinou* v jeho náruči nalezla.“

„V jeho náruči?“ vyrazila ze sebe Hedvika, s klopotným srdcem poslouchající, a zahořela v tváři plamenem hněvu, studu a lítosti. „V jeho náruči — povídáš?“

„To mi nemůže pan mistr upříti!“ potvrzovala pečlivá stařena. „Před obrazem Ukřižovaného mu to dosvědčím. Když jsem vešla do dveří, vytrhla se mu holka z náruči.“

„*Vytrhla se mu!*“ zvolala Hedvika s hořkým smíchem. „Tedy ji nechtěl ani před tebou pustiti?“

„To nemohu ujistit. Ale zapálil se ve tváři a nemohl mi pevně do očí se podívati.“

„A tys tak dlouho o tom mlčela? Tys pokojně na to hleděla, an mne snad denně klamal, denně nepravými slíby hlavu a srdce mi naplňoval? — Ty bys i pokojně byla se dívala, kdybych mu byla ruku k věčnému sňatku — — pryč, pryč mi z očí! Tuto stránku duše tvé jsem ještě neznala! Ona je tak černá, jako tvoje novinka!“

Hněvem a lítostí vyhrkly jí veliké, horké slze na planoucí líce, a jako zoufajíc vrhla sebou rozjitřená dívka na sesli. Stará Markyta se zamlčela. Hlava její sklesla, a ruce sepnuly se na prsou. Tak tu stála chvíli. Ticho bylo v komnatě. Konečně pozvedla opět hlavu, a náramná žalost jevila se v tváři její.

„Duše moje není černá, vzácná panno Hedviko!“ jala se tichým, bolestí udušeným hlasem mluviti, a oči její pozdvihly se důvěrně k nebesům. „Ale já vím — pamatuji se, jak zklamaná láska bolí, a protož ráda hořkost vaši snesu. — Proč jsem tak dlouho mlčela? Protože jsem sprostá, hloupá osoba, která se může navzdor svým očím a uším zmýliti — a proto, že jste vy sama moudrá, prozřetelná panna, kteráž — myslila jsem — pravé od nepravého rozezná — kteráž — myslila jsem — sama panu Bočkovi na stopu přijde. Ostatně mohla jste, panenko, pozorovati, že jsem nikdy veselá nebyla, když pan mistr práh domu našeho překročil, a kdybyste se mne byla jenom jednou, sama od sebe, zeptala: Co je ti, stará? Co se mračíš? — já bych byla s pravdou vyjela — jako bych nebyla jazyk za zuby držela, kdyby to bylo mělo s vámi a panem Bočkem k poslednímu kroku přijíti.“

„Dobře, dobře, milá Markyto!“ zvolala dívka čerstvě se vzchopivši, a vzala stařenu za ruku. „Odpusť mi — ublížila jsem ti. Ale pověz — byla zde *ona*, kterou jsi v náruči jeho zastihla?“

„Tak pevně se mi podoba její v starou paměť nevtiskla, neboť okolo mne jen letěla,“ odpovídala stařena. „Ale ta živá starost, ta sladká slova, ta chvála na rtech dívky, ježto zde právě byla —“

„O není pochybnosti!“ zvolala Hedvika oči si dlaní zakrývajíc. „Není pochybnosti! Ona jest to! Nyní teprva jí rozumím!“

Jakýsi tajný odpor, kterýž se jí byl hned při prvním *pohlednutí na* tichou Marii zmocnil a mezi tím, co *vděčná k svému* dobrodinci dívka plamennými slovy

o mistrovi, o povinnostech milenky a milence mluvila, bezděky v prsou jejích zrůstal — všechen onen odpor dostal nyní jisté tvářnosti, proměniv se v žárlivost. Touto jedovatou, ostrozubou saní uchvácena, nemohla déle chladného rozumu hlas poslouchati. Nyní poznávala, nyní věděla, *proč* byla Marie tak horlivými slovy chvalozpěv o Bočkovi zpívala, a dvojí hněv sápal se v duši její — že ji muž oklamal, jemuž byla srdce své zadala, a že jí šťastnější sokyně ještě s prosbou za nevěrníka na oči přijíti a zklamanou takto za blázna míti se opovážila. V prvním okamžení velela jí uražená hrdost, všelikou památku na nevděčníka ze srdce vyrvati a zanechati jej zlému osudu. Potom zase přišeptávala jí panenská pýcha a vědomí svatě zachovalé věrnosti, aby šlechetněji sice, ale také důtklivěji se pomstila. I umínila si otce přemluviti, aby Bočkovi svým uměním, svou lékařskou zkušeností k pomoci přispěl; odhodlala se všecko učiniti, co by k ulehčení trapného stavu jeho posloužilo. Chtělať žhavé uhlí nad hlavou jeho shromážditi a takto mu trn lítosti a hanby do srdce vbodnouti.

Ale záměr její se pokazil. Určitě odepřel jí otec všelikou pomoc, kterouž od něho pro Bočka požadovala.

„Nesmrtelný Aeskulape!“ zvolal, čelo zamračiv. „*Tu mihi insaniam esse videris!* Pozbyla jsi rozumu? Já mám úhlavnímu nepříteli svému pomocnou ruku podávati? tu ruku, kterouž jsem přisáhal naše práva proti útiskům brániti? — aby pozdraviv se mně ji zlomil! Nemluv mi o tom! Prosím tě, *filia!* Vyobcuj nevděčníka z myšlének!“

Avšak Hedvika neustoupila tak snadně od svého záměru. Ona byla pevně ustanovila nevěrníka zahanbiti. Mimo to zmocnilo se jí, když o samotě zůstala, sladké i bolestné tušení. Živá obraznost, ruku v ruce se starou, cele neuspalou milostí uváděla jí na oči obraz nešťastného milence — a takž dvěma odpornými city, mstyžádostí a láskou sklíčena, odhodlala se sama učiniti krok, kterýž by ji náhle k cíli uvedl a světlo v nynějším stavu jejím rozšířil.

Začalo se po ulicích stmívati, když Hedvika rouškou zahalena, se starou Markytou se vedouc, k příbytku nemocného mistra chvátala. Co vlastně u něho chtěla, nemohla si ovšem zřetelně povědĕti — celá bytost její byla roznícena a z kolejí všedních jako unešena; ale mocí nevýslovnou hnalo ji to k němu, jakoby vazbou čarodějnou k němu připoutána byla.

Cesta ji vedla po staroměstském náměstí, dolů k dlouhé třídě, kdežto se domy, nepořádně stavěné, v úzké prostranství sbíhaly. Tu se náhle proti nim zástup mladíků vyhrnul, hlasitý hovor vedoucích a svým množstvím skoro celou cestu zajímajících. Hedvika se lekla, a nějaké rozpustilosti se obávajíc rychle i se svou průvodkyní v otevřená vrata nejprvnějšího domu vklouzla, chtíc počkati, až se veselá čeleď přežene. Ale jakoby se to bylo úmluvou stalo, zarazil se proud večerních tuláků zrovna před domem, v jehož tmavé předsíni Hedvika se byla ukryla.

„Ale ať mi do rána kníry odpadnou! — vím-li, proč vlastně tak na tom veršovci lpíte!“ začal nyní jeden z nich, mezi hučivým hovorem ostatních, své mínění hlasitě rozkládati. „Básnit a bláznit — to je od starodávna jeden pár nohavic!“

„Aha!“ odpovídal druhý. „Rozšafný pan Mrhule vykládá svůj mozeček a rád by něco utržil. Pánové, kupujte! Kdo dá víc? Můžete si jím lenošky vycpati, až vám kraví chlupy vypadají.“

„*Bene, filosofe — optime!*“ ozval se zas první. „Jen kupuj také! Já ti dám přidánku. Nebo do tvé kotrby se toho vejde nejvíce!“

„I dáte-li pak pokoj, štěklouni!“ vmísil se do toho třetí. „Není-li po tvém rozůmku, pane Mrholíku, že se o mistra Bočka staráme — tedy okaž nám všem, i mistrům našim, jak se vlastně chovati máme; ale nezapomeň, že se nebe nad ztracenou, avšak opět navrácenou ovcí více *raduje, nežli nad* stem dobře schovaných“

„I pro mne si dělejte, co se vševědoucím pánům líbí!“ odpověděl první. — „A jelikož o nebi mluvíš a sebe sám bezpochyby za Pána Boha držíš, nemůže býti té nejmenší pochybnosti, že všecko moudře vyvedete. Ale vaše moudrost mi přece dovolí, svoje zdání pronesti? Či je kdo mezi vámi, kterýž myslí, že mi naše věc tak na srdci neleží, jako vám všem? A já vám povídám: Z Bočka nebude nic — pranic! On vězí v tenatech té německé ochechule — vězí v nich až po uši, a Samsonem nebyl nikdy, to víte, aby mohl řetězy přetrhat; to on spíše v bázni Boží na lůně své Delily si pospinká.“

„Ale na mou duši!“ dal se nyní čtvrtý hlas slyšeti. „Frankensteinovic panna za to také stojí, aby člověk na doktorské roztržky trochu zapomněl!“

Ale sotva že byl tato slova ze rtů vypustil, začalo to v celém zástupu jako v oulu hučeti.

„Co že povídáš? — I podívejte se na toho fatkáře! — Dejte mu přes hubu! — Hoďte ho do louže!“ — I dělo se to s křikem a se smíchem.

„Nu, nu, slavná raddo Karolinská,“ zkřikl mezi to zase onen čtvrtý hlas — „neodsuzuj, dokud jsi nevyslechla. Mohu já za to — aneb kdokoliv jiný mezi námi — že je panna Hedvika *quoad corpus et ejus membra* učiněná Venuše? To nebudete přece nikdo zapírati? Jestli ale jinak za to stojí, aby se poctivý Čech a věhlasný mistr k vůli ní nad vlastí zapomněl — to jest jiná otázka, a tu jsem nechtěl svou prvnější propovídku zodpovídati.“

„Ale vždyť pak paní Fama roztrubuje,“ ozval se zase hlas jiný, „že je panna Hedvika miláček tvrdohlavého doktora — jeho zřetelnice, jeho *solatium* a *deliciae*. Což pak by tedy nemohla z lásky k mistrovi otce přemluviti, aby —“

„Těžko přemlouvati, když jazyk za zuby vázne!“ prohodil mezi to druhý. „Panna Frankensteinová je hodná dcera otce svého — a nemá kusa českého srdce, kusa citu pro to, proč a čím národ národem jest. A já bych

se o hlavu založil, že raději mistra nechá, než aby mysl svou změnila.“

„To by nemohla arci nic moudřejšího učinit,“ řekl jiný; „neboť by jí to beztoho žádného sladkého ovoce nepřineslo, i kdyby mistra dostala — leda by s ním bez ustání o samotě safické verše zpívati chtěla. Světu — alespoň českému světu nesměla by se okázati; tu by málo radosti zkusila, a ještě méně cti získala.“

„Ale já nevím, co si věcmi hlavu lámeme, kterých se ani snad za mák strachovati nemusíme!“ prohodil zase jiný. „Což pak to máte tak jisté, že je Boček již na věky k té Němkyni upoután? Mně se všecko zdá, že on doma s někým jiným verše dělá! Já tam zahlídl sám něco ženského —“

„I dej si pokoj!“ začal se druhý z plného hrdla smáti. „Snad nemyslíš tu ploskonosou Popelku?“

„Dej si pozor na hubu!“ ozval se na to hlas, kterýž nebylo posud slyšeti.

„Ah, Kuchynka!“ zvolalo jich na to několik. „Jsi již tady, bratře?“

„Ta ploskonosá Popelka“ — mluvil veselý student dále, „jak jsi pannu Mariánku vtipně pokřtiti ráčil, stojí tak vznešeně nad tebou, žebys k ní jako zakrnělý trpaslík k rozené královně na vysokém trůnu pohlédati měl. Nechte mi tu holku! — nebo na mou duši! kdybych snad někdy ten hloupý kousek udělal, že bych strčil krk pod břemeno stavu manželského, tedy bych to zkusil právě s tou ploskonosou Popelkou! Ostatně stojí od mistra Bočka tak vzdálena — jako čistá luna od naší tmavé špinavé země — a pověstný náš veršovec hoří v skutku jen pro tu pyšnou Němkyni. Mně to můžete věřiti — neboť jsem měl příležitosti, otevřenýma očima na to hleděti.“

„A co dělá? jak se má?“ ptalo se jich několik najednou. „Jak jsi ho nalezl? Jak jsi ho opustil? Myslí ještě na doktorovic? Zůstane na té ochechuli lpíti?“

„To ví Bůh!“ odpovídal Kuchynka — „a dobrý *anděl strážce* — tak alespoň doufám — učiní, že srdce

své od dívky odtrhne, kteráž by nám byla na zkázu; neboť mluvte a myslete, co chcete — my Bočka potřebujeme, a my musíme práva svého dosáhnouti. Ostatně Boček z nejhoršího vyváznul, a kdybych měl dary na rozdání, dal bych staré i mladé hospodynce jeho — té řečené ploskonosé Popelce, věnec, jakýž druhdy Římané — —“

Celý zástup byl se mezi tím pohnul ku předu, a poslední slova Kuchynkova zanikla v dálce.

S klopotným srdcem, křečovitě staré Markyty se držíc, stála v temném sínci Hedvika. Nedůvěřovala si oddechnouti, aby se neprozradila. Tisíce odporných citů bylo její útrobou mezi hovorem studentů proletělo, a nevýslovná ouzkost sevřela duši její. Brzo jí bylo, jakoby na pranýři stála; brzo jakoby se do hrobu položiti, jakoby plakati, jakoby se hněvati měla. Myslilat již, že na ni celá Praha prstem ukazuje — a v tomto strašlivém stavu rozhodla se náhle, jednou ranou zvěděti, za jakou cenu se do úst lidských připravila, čeho se nadíti, čeho se báti má.

„Pojď, pojď!“ zvolala násilně ženu starou za sebou táhnouc. „Já si musím oddechnouti! Já musím roušku s očí strhnouti! — Veď mne k němu! Neváhej — neodmlouvej!“

Dobrá stařena si jen zhluboka oddechla, a oči k nebi pozvednouc, jakoby tam o pomoc prosila, vedla ji rovnou cestou k obydlí nemocného mistra.

22.

V komnatě mistra Bočka bylo ticho; jenom po chvílkách ozvalo se temné vzdechnutí nemocného, kterýž v lehynkém spaní pohřížen, bezpochyby s těžkými sny zápasil.

U postele, u hlavy spícího, seděla Marie, oka s tváří mistrových nespouštějíc. Byltě to obraz nejoutlejší starosti, nejmilostnější péče. Zdálot se, jakoby každé hnutí,

každé jeho dechnutí pozorovati — veliký sen jeho v zpytovati chtěla.

Opodál u stolu seděla matka její, kteráž na vlast churavost zapomenuvši milovaného a váženého mist hlídati a ošetřovati pomáhala. Výraz tváře její byl ž lostný, hlava skloněná, ruce její na klíně složeny, prs hrály se dřevěnými zrny růžence, a rty její pohybova se v tiché modlitbě.

Na stole, kdež jindy knihy a rukopisy hromadc se povalovaly, stálo nyní několik hrnečků, misek, skleni i ležela mast a čisté obvazky; mezi tím hořel na dř věné noze upevněný kahanec, a šlehavý plamínek jeh rozléval kolem ruděžlutou záři. Ve staré stěně byl slyšeti červa vrtati.

Stará paní Háta, několikadenní starostí umdlen nacházela se ve stavu jakéhosi polobdění, a ničeho mim sebe nepozorovala. Tím bystřejší pozornost upnula vša nyní Marie na mistra, na jehož tvářích plamenné uz rdění proskakovati začalo. Prsa jeho dmula se výše, sladkobolný úsměv pohrával mu okolo rtů. Líbezný se roztahoval kouzelné sítě své okolo duše jeho. Zvědav nahnula se Marie až k tváři jeho; vřelý dech ovanul líce jako mocí čarovnou, a přivábil ústa její až k jeh čelu, na němžto pak rtové její s horoucím políbení spočinuli.

Byloť jí v tom okamžení, jakoby duše její v jeh tělo byla přeplynula. Dvě veliké slze skanuly jí p brvách na líce jeho. Avšak i duše Bočkova, zdálo se, z byla z hlubokého jezera mámivých snů na denní světl vyplynula. Otevřelť oči, a jakoby nejkrásnější myšlénk nejsladší žádost života svého před sebou vtělenu vidě rozplynul se blahostný úsměv po celé tváři jeho. Zvoln jakoby se bál, aby milostné zjevení nezaplašil, v pol bdění a polosnění pozvedl hlavu; a rtové jeho setkali s se rtoma blažené dívky, kteráž nevědouc ani co činí, pol *bení jeho opětovala* Bezděky byl Boček i rámě pozdvihn *a jemně okolo šíje dívčí* otočil.

Dlouhou chvíli trvali oba v tomto objetí — v tomto nadpozemském zapomenutí. Potom teprv otevřel nemocný ústa, a tichým, láskyplným hlasem splynula mu se rtů slova: „Proč pláčeš, Hedviko?“

Jako jedovaté uštknutí v nejhlubších vnitřnostech outlé duše její — jako náhle vbodnutý, tříhranný šíp projela dívku tato otázka. Hluboce a ztěsna zastenavši odtrhla se náhle od něho, a vyskočivši postavila se do prostřed komnaty, oběma dlaněma tvář si zakrývajíc. Klopotně pracovalo srdce její, jakoby z ňader vyskočiti chtělo; tváře její hořely — hlava jí šla kolem a země se pod ní bořila. Bylať okamžení nejsladšího klamu zažila — bylať se konečně chvíle dočkala, po nížto panensky čistá, vřelá duše její dávno toužila: ale probuzena z okamžitého omamu, zjevné skutečnosti ve tvář hledíc, děsila se hluboké, krvavé rány, kteráž na ni jako z celé přírody strašivě čněla.

„Milostivé nebe! zachovej mi zdravých smyslů!“ úpěla ubohá ruce křečovitě přede tváří spínajíc — „anebo mne povolej, abych se podruhé takovéto chvíle nedočkala!“

„Hedviko!“ volal v tom Boček hlasem temným — „proč ubíháš?“

„Co byste rád, vzácný pane?“ obrátila se k němu Marie všechnu sílu sebravši; ale v tom se dal na předsíni ženský hlas slyšeti:

„Jen se mne držte, panno Hedviko! — však já si cestu pamatovala, a jistě dvéře najdeme.“

Udivená přiskočila Marie ke dveřím, otevřela je — záře z kahánce rozlila se po předsíni, a vedená náhlým úsvitem vkročila přes práh stará Markyta, vedouc Hedviku.

„Věčná prozřetelnosti!“ zvolala Marie nenadále pozdní hosti poznavši. „Koho to přivádíš?“

„Co jest děvečko?“ ptala se matka starou hlavu ze svého zamyšlení pozvednouc; a spatřivši příchozí ženštiny, vzchopila se, aby je uvítala.

„Co hledáte, vzácná paní?“ jala se pak Hedviky tázati, an tato i průvodkyně její do komnaty vstoupily, ani slova nemluvíce.

„Hedviko!“ zvolal v tom zase nemocný tichým, ale touhyplným hlasem. „Proč mne opouštíš?“

„*Tady* — tady ji máte, vzácný pane!“ odpovídala Marie žalostí se chvějícíma rtoma, a křečovitě pannu za ruku chopíc vedla ji k loži nemocného.

Hedvika šla za ní, nevědouc ani proč. Všechny zámysly, kterékoli doma nebo na cestě v duši její bouřily, byly se prvním krokem do příbytku mistrova změnily. Uleklať se nyní kročeje, kterýž byla učinila, a mezi užíravou, z temného víru cítův jejích promykující žárlivostí a ještě neuspalou milostí přikročila k loži. Bylať slyšela, že po ní Boček toužebně vzdychal — viděla nyní ubledlou tvář jeho, z níž jako svatý, tichý mír vysvítal, a v nejhlubší duši upevnila se jí myšlénka, že ho nemůže tížiti vina nevěry.

Jedním letem spočinulo ještě oko její na Marii a Markytě, a jakoby byla řekla: „Ty, sprostá děvečko, nemůžeš ho poutati!“ a „Ty jsi, milá stařeno, se mýlila!“ — obrátila s novou důvěrou veškerý zřetel svůj na nemocného.

„Hedviko, proč mě opouštíš?“ jal se mistr zase polohlasitým šeptem mluviti, zraky své neodvratně před sebe upíraje, jakoby je s milého zjevení spustiti nechtěl.

Hedvika chtěla odpověděti, ale city a myšlénky její byly tak pomateny, že jí slova, nemohouce jisté tvářnosti nabyti, na rtech mřela.

„Netužte, nevolejte, vzácný pane!“ promluvila za ni Marie k nemocnému se nakloníc. „Panna Hedvika vás navštívila.“

„Vím, vím!“ odpovídal Boček s podivným úsměvem. „Já ji vidím v jasné záři. — O neodcházej již ode mne!“ — Přitom hnul rukou, jakoby chtél Marii obejmouti.

„Ó, promluvte jen slovo, drahá panno!“ prosila tato *úpěnlivým hlasem*, Hedviku za ruku chopíc a od mistra

se oddalujíc; „jen jediné slovo — aby se shledali smyslové jeho!“

„Milý mistře!“ jala se tedy Hedvika s klopotným srdcem mluviti. „Upřímná péče o vaše zdraví přivedla mě k loži vašemu. — Jak se máte?“

Hlas její, zdálo se, zapudil před nemocným obrazy rozpáleného mozku, ježto se byly až posud okolo něho vznášely, a upnuv duši jeho poněkud na pozdní návštěvu vykouzlil před ním jiné stvůry, a to sice z přepodivných tvářností. Upřeltě mistr zraky na Hedviku, a tvář jeho nabyla jiného výrazu; ale nikoli, jakoby na drahou, sobě nade všecko milou, nýbrž na protivnou, nenáviděnou osobu pohlížel. Úsměv jeho zmizel, a jakési tajné zděšení vstoupilo mu do očí.

„Pryč! — pryč ode mne!“ úpěl hlasem bolestným. „Já nechci viděti tvou líčenou tvář — ty zavádivé zraky — já nechci pozbyti pokoje duše své!“

Přitom sebou tak silně hnul, že se Marie lekla, aby si obvazek s rány nestrhnul; protož se opět k němu rychle sklonila, chtíc neočekávaný výraz choroby jeho uchlácholiti.

„Upokojte se, vzácný pane!“ prosila medosladkým hlasem, kterýž jí z nejskrytějších hlubin srdce vycházel; „upokojte se! Věrní přátelé stojí okolo vás — a ruka nejvřelejší lásky nedovolí, aby se k vám přiblížilo, co by vám škodilo.“

„O mluv — mluv, moje Hedviko!“ odpovídal nemocný, když byl hodnou chvíli starostlivé dívce do očí se díval, a předešlý úsměv okolo rtů se mu rozložil. „Tvoje slovo začaruje nepřátely moje, a pevná bude vůle má, že nebudu moci klesnouti — a v potupu světskou padnouti.“

„Já nejsem vaše Hedvika!“ prosila dívka hlasem jemným. „Zpamatujte se! — Tuto je panna Hedvika.“

Oči mistrovy točily se za rukou, jíž Marie v bolestném úžasu tady stojící a mlčící ukazovala — a prvnější zděšení vrazilo mu zase do tváře.

„Pryč — pryč!“ zkřikl. „*Ad inferos* — do pekel — zaklínám tě — *per Jovem!*“

A zděšená panna odskočila od lože.

„Nesmrtelný Bože!“ zvolala ruku silně si na čelo tisknouc, jakoby se přesvědčiti chtěla, zda-li nespí a nesní. „Co se to se mnou děje? Kde jsem se to octnula?“

„Upokojte se, dušinko!“ jala se nyní stará Markyta mluviti — nemohla ale řeč svou dokončiti; neboť rychle a křečovitě popadla ji Hedvika za ruku a vlekla ji ke dveřím.

„Pojď, pojď!“ volala. „Zde hoří podlaha pod nohama — zde se na nás stěny sesypou!“

„Rodičko boží!“ ozvala se nyní stará Háta. „Jakž pak půjdete za takové tmy domů? — Počkejte, já vám objednám člověka, hodného muže, kterýž vás domů dovede.“

Po těch slovech vyběhla z komnaty a zůstavila hosti v rukou Marie, kteráž byla nyní, dvojím, trojím hořem skličena, k Hedvice přistoupila.

„Ó, nedéste mě myšlénkou, že se hněvivě odtud ubíráte!“ jala se prosebně k pohoršené dceři Anselmové mluviti. „Jakž by vás mohla slova lekati, prohozená v zimniční horkosti?“

„Mlčte!“ odpověděla jí Hedvika popuzeně. „Což víte vy o tajnostech přírody? o zjevení nejtajnějších myšlének v zanícení smyslů? — Zrádně vystupují žádosti člověka na jevo, když se ostražití jich strážcové, smyslové, rozletí! On mne nemiluje — a vy jste vražednice lásky!“

„Světice boží!“ zkřikla Marie ruce nad prsami sepnuvši. „Z čeho mě to viníte?“

„Z toho, co vám nyní plamenným písmem, hanbícím-se uzarděním, na tváři psáno stojí!“ zvolala pyšná Hedvika. „Proč se zapalujete, je-li srdce a mysl vaše bez viny?“

„*To jest!*“ zvolala Marie slovem hrdým, uražena jsouc v jemné duši panenské. „Ale žaloba vaše jesti *taková, že ji poctivá* dívka beze studu slyšeti nemůže. *Ne vražednicí* — ale živitelkou jeho lásky chtěla jsem

býti," mluvila dále a slze jí kanuly po lících; „protož jsem k vám přišla s prosbou, abyste jeho touze ulevila. Že vás nyní znáti nechce, je snad kynutí věčně moudré prozřetelnosti, kteráž mu pozdějších bolestí ušetřiti myslí; neboť kdo jenom jedinou myšlénkou o lásce svého vyvoleného pochybuje, přestává ho již tou čistou, bezzištnou láskou milovati, kteráž jediná oblažiti může — a vy byste mu tuto žalost, jak pozoruji, učinila dříve nebo později."

„Dobře, dobře — moje sladká rekyně!" smál se zvukem polovičné šílenosti mistr, kterýž se byl mezi tím na loži svém posadil. „Neboj se krahujcových pazourů!"

„Milosrdný Bože!" zděsila se Marie jako blesk zase k loži přiskočíc. „Nezbavuj mne ubohou smyslů!"

V tom ale otevřely se již také dvéře, a do komnaty vešla zase paní Háta, vedouc s sebou souseda Sekyrku, jemuž pak s mnohými prosebnými slovy hosti své odevzdala, aby je domů doprovodil.

23.

S tlukoucím srdcem, ani myšlénky schopna nejsouc, kvapila Hedvika po tmavé ulici, kdežto byl denní hluk již utichnul, a jen zde onde člověk se vyskytal. Nepozorovalať, že letitá Markyta při jejím spěchu sotva postačiti může a napořád o dva tři kroky pozadu zůstává; neslyšelať ani řeči Sekyrkovy, aby se nestrachovala, ba neslyšela ani výstrahy jeho a prosby starostlivé hospodyně, když se na staroměstské náměstí dostali, a náhle jim zástup studentů z ouzké železné ulice v cestu se vyhrnul. Jako slepotou poražená spěchala ku předu, až se náhle skoro v lůně veselých mladíků octnula, i s hekající stařenou a se svým nyní bázní trnoucím průvodčím.

S podivením byli studenti ustoupili, ačkoliv to jindy právě k jich obyčeji nenáleželo, dívkám se uhýbati, kteréž jim snad někdy v cestu vbíhaly; ale neobyčejná postava, hrdá, prudká *chůze* rozčilené panny je tak překvapila,

že by ji snad byli v prvním okamžení propustili, kdyby nebylo několik soudruhů v pozadi se táhlo, kteří se tak překvapiti nedali.

„Počkej, holubičko! — počkej!“ zvolali dva najednou cestu jí zaskočivše. „A nenašla-lis mezi přátely našimi žádného holoubka — všickni tak kamenné srdce nemáme.“

„Milosrdný Bože!“ zvolala Markyta, mladíků se chopíc a je odstrčiti se snažíc. „Nezdržujte nás, panáčkové! Vzácná panna pospíchá.“

„Tím líp!“ zasmál se mladík. „Já miluji, co je čerstvého. Čerstvě do jídla, čerstvě do díla.“

„Ušetřte svého rozkošného vtipu k jiné příležitosti!“ osmělil se nyní Sekyrka svého hlasu pozdvihnouti: „a nezdržujte pannu, která se ve společnosti poctivých lidí a Pražského měšťana domů ubírá!“

„Čepice dolů, hoši!“ zachechtal se mladík. „Pražský měšťan mluví!“

„Co jest? Co tu máte? Kdo tu mluví?“ obracel se nyní celý zástup a obklopil ženštiny. „Jakou to tu máte kůstku?“

„Nesmrtelný Aeskulape!“ zvolala na tento hluk jako z hlubokého zamyšlení vybouřená Hedvika v duchu a smyslu otce svého, hlavu pozvednouc a s podivením okolo sebe hledíc. „Kdo to zastavuje cesty mé? *Per deos — !* Já chci jíti bez překážky! *Odi profanum vulgus!*“

Mimo latinské floskule mluvila to jazykem německým.

„Svatý Václave, patrone země české!“ ozval se na to hlas mezi zástupem. „Totě německý mistr v ženských suknicích!“

„Sáhni mu na bradu, má-li tam nějaké strniště,“ odpovídal mu jiný; „anebo ho vezmi za nos, má-li pod ním něco mužského. Hlas mu zvoní ženštinou.“

„Pánové! — pánové!“ vrhnul se mezi to Sekyrka, *dosti srdnatě* ku své povinnosti jakožto průvodce a ochránce *se přiznávaje.* „Okraso Pražských škol! Nezapomínejte

na počestnost a pomozte mi raději šlechetnou pannu domů provodit, aby nebyl pan doktor v starosti.“

„I ať ode dneška cestu do koleje a ku své lavici nenajdu, není-li to naše noční opice?“ zvolal druhý Sekyrkovi hodně z blízka do tváře pohlížeje. „Na mou duši, to je náš zamilovaný netopýr! Nu, teď víme, koho to doprovází — a musíme se hned podívati!“

A prohodiv tato slova s hořkým úsměškem, chtěl se ihned po Hedvice otočiti; v tom ale proletělo zástupem hlasité: „Dcera to doktora Anselma!“ — a těmi slovy převrátil se proud posavadních myšlének.

„Ano, ano!“ bylo zase letitou Markytu horlivě doplňující slyšeti, an byla již ve strachu stav dívky prozradila. „Jesti to vzácná panna Hedvika, jediná dcera učeného doktora Anselma, řečeného z Frankensteina — jakož pánové zajisté věděti a našeho pána znáti budete, jestli někteří mezi vámi slavné školy navštěvujete.“

„Anselmova dcera? — Bočkova nevěsta?“ mluvili studenti. „Aj toť abychom děťátko našeho příznivce se zpěvem domů doprovodili!“

„Ať se nám ale dříve okáže — ať ji známe, tu sladkou ochechuli, kteráž mistrům českým hlavy mate!“

„Obrať oči do své knihy — máš-li jakou, anebo je utop v číši!“ zakřikl ho náhle zvučný, vážný hlas, a před očima vyjevila se mu postava německého studenta s vlajícími vlasy a strašlivými kníry.

„Jest to způsob českých mládenců, po ulicích počestné panny zastavovati? Nebojte se, panno šlechetná!“ mluvil dále k Hedvice ruku jí podávaje, jakoby ji vésti chtěl; „nebojte se, a kdyby vám celé stádo takových beranů ve studentských kabátech cestu zabraňovalo!“

„I u všech beánů a zakrnělých školometů!“ ozval se opět hlas mezi zástupem. — „Kdyby mě ty hřívy a ta cizozemská kazajka nezmýlila, řekl bych, že je to náš *ingeniosus* Kuchynka!“

„A což kdyby byl?“ opřel se mu student hlasem přirozeným. „Chtěl by si před ním hanobiti českého školáka?“

Jako hučící vosy sesypali se nyní soudruhové okolo Kuchynky, tak že by byl bez násilí darmo na cestu pomýšlel.

„I podívejme se na cnostného panen ochránce! Hleďte, jak chce holubičku pro sebe uchytit! Nepusťte ho! — Co pak je masopustní noc, že chodí v maškaře? — On je zrádce, drží s odpůrci.“ — Tak to ve zmatku okolo něho zvučelo.

Kuchynka ale nejsa nikdy o radu v nesnázi, co možná se mezi rozpustilci vztýčil a hlas pozdvihl. „Zpátky, pomatenci!“ volal — „a nechcete-li čest jmena svého v bláto strhnouti, nestavte se mi do cesty! Perte a stíhejte cizí mistry a doktory — jejich dcery mějte v uctivosti. A kdo zde ještě cekne, toho vlastní rukou ze školy vyhodím.“

„*Bene dixisti — bene, mi fili!*“ ozval se tu náhle vedle zástupu hlas mužný, a když se Kuchynka po něm kvapně ohlídnul, spatřil ve stínu úzké ulice tři silně zrostlé mužské postavy.

„Veď pannu k domovu“ — mluvila z nich jedna dále, „a kdybysi měl někde na kámen vraziti, my ti jej pomůžeme odvaliti — a nebude-li jinak, i rozdrobiti!“

Kuchynka, zdálo se, znal tento hlas, a radostně překvapen rychle k postavě přikročil.

„Milostivý pane!“ jal se mluviti — ale náhle opět umlknul; neboť muž v černém plášti pochytil jej za ruku a silně mu ji tiskna velel: „Ticho! Zde není žádný milostivý pán — ale přítel, kterýž ti radí, abysi pannu bezpečně domů dovedl!“

„Já tě vyprovodím!“ prohodil s úsměvem ze tří mužů nejmladší — „kdybysi se bál.“

„Však on se nebojí!“ zasmál se první. „Aby ale pan Jeronym neřekl, že mu ničeho nepřejeme, může hocha vyprovoditi.“

Na to pokročiv mezi studenty zvolal hřmícím hlasem: „*In nomine regis!*“ — a jakoby mezi ně byl blesk uhodil, *náhle se všickni* rozutíkali.

24.

Jako v hrobě bylo zase na ulici. Volným krokem vraceli se Kuchynka a mistr Jeronym od příbytku doktora Anselma.

„Jak povídám, vážený mistře!“ mluvil student; „za dobré slovo a žbánek vína všeho se člověk dopídí — arci že přitom nesmí oči mhouřiti a uši zacpávati. Já věděl, že mají něco důležitého před sebou, sotva že se umluvili, kde a kdy se sejdou. Co to může státi, abysi jich tajemství se domakal? — pomyslím sám u sebe — leda že několik ran utržíš anebo se na vyhazov dostaneš. Honem tedy kabát na sebe s člověka, jemužto je všecko jedno, ať mu Němců nebo Čechů spílají — jen když on se nají a napije: národní pletky nadělají mu nejmenších starostí. Barvidlo, falešné kníry a vlasy — vůbec všechny trety, které nám o masopustní noci sloužívají — ty má pořádný student vždycky po ruce, a tak se ze mne v pěti minutách udělal člověk, žeby všickni čeští mistři byli přísáhali: Ten chlapík nás pohltí!“

„Nu, a jak jsi vešel do shromáždění?“ ptal se Jeronym.

„S napnutou hlavou, s vyhrnutým pyskem a rovnýma nohama!“ zasmál se Kuchynka. „Já si počínal tak hrdě a jistě, žeby jim nebylo ani v těch nejdivnějších snách napadlo, žeby se mezi nimi Čech nacházel. Někteří chtěli si mě arci prohlížeti, když jsem již stál v síni; ale já se tak vážně škaredil, že museli mysliti: Ten zde bude asi řádit! Ostatně musím ale vyznati, že se při té celé komedii velmi vážně chovali. Mluvili — že byla radost poslouchati, a že jsem měl co dělat, abych se byl samou radostí a pochvalou neprozradil. Slova se jim z úst jenom řinula — pěkná, ohebná, ohnivá slova — škoda jen, že sama věc, kterouž tak spanilými oracemi ozdobovali, na chatrných nohou stála, a tudíž i sama řeč poříde semotam se viklala.“

„Jak pak se choval Münsterberský?“ ptal se opět Jeronym.

„I toť víte!“ usmál se mladík. „Měsíc v ouplňku a jeho tvář, ty se nikdy nezmění. Málo mluvil — to je pravda; co ale řekl, to mělo váhu a něco vydalo; z většího dílu bylo to jadrné zaklení. On také jinak nemyslí, nežli že se celý svět, protož i těch několik českých doktůrků, mistříků a bakalářků podle jeho bůvolové hlavy držeti musí.“

„A co říkal Anselm?“

„Nad toho se vznesl sám duch svatý! Na mou duši — já vím také, co to je, s ohněm mluviti — vždyť vím, co náš Jeronym umí —“

„I dáš-li pak si pokoj!“ zasmál se mistr. „Co Čechové umějí, to vím; ale povídej, co Němci dělali.“

„Všecku úctu starému doktoru,“ vypravoval Kuchynka dále. „Kdo ve svém domnělém právu, ve svém předsudku tak zakořenělý, tak potopený, zahrabaný žije, toho nemohu zatratit; ontě i při svém bludu ctihodný. Když mluvil Anselm, zdálo se mi, že zdaleka hřímá; blíže a blíže přicházela bouřka, blýskalo se — již bylo jednotlivé hromy a daleký ohlas slyšeti, a srdce všech přítomných se otřáslo. Byloť, jakoby stařec život svůj hájil, jakoby spasení duše své zastával. On je náš nejnebezpečnější odpůrce. — Oni přetrhávají nejhlavnější žíly těla našeho — pravil mezi jiným — oni sahají svátokrádežně po vezdejším pokladu našem, oni otřásají domem naším v nejhlubších základech, a budeme-li se lhostejně na to dívati, budeme-li pýchu, úklady a nátisky jejich trpělivě snášeti: padneme před celým světem v hanebný posměch, krky své nastavíme pod těžké břemeno, a veškeří národové budou na nás prstem ukazovati! Nežli bych se ale té hodiny dočekal, nežli bych potupu jmena svého slyšeti, nežli bych ve svém právu o vlas ustoupiti měl — v právu, kteréž nám zvěčnělý král s dobrým uvážením *udělil*, věda že bez národů cizích strom domácí se *neušlechtí* — *nežli* bych se dívati měl, aby lidé vítězství

nad námi slavili, ježto jsme z nerozumných zvířat v lidi teprva přetvořili —“

„Přisám Bůh!“ dal se Jeronym do hlasitého smíchu. „Ty máš dobrou paměť, a nezapomněl jsi ani med ani pelyněk z té doktorské orace! A jak pak skončil ten nový tvořitel, jemužto by Čechové někde u prostřed země — třeba na vysokém Řípu, nějaký kámen postaviti měli na vděčnou památku, že z ubohých lesních šelem lidí nadělal — jak pak skončil?“

„Slovo za slovem byl bych vám pověděl,“ řekl Kuchynka, „kdybyste mě nebyl z proudu vytrhnul. Teď je těžko se zas do něho dostati. Prosím vás, představte si ho na mysli, jak stojí vztýčený — ta kostnatá podoba s nataženým krkem, oči hořící, ústa hřmící, ruce větrem šermující. Mistři a žáci hleděli naň s rostoucí zvědavostí, a oči jejich, zdálo se, byly by již rády budoucí myšlénky jeho postihly. — A dá-li se král svodnými slovy omámiti, mluvil rozněcený; nežli bych na krok od práv našich ustoupil, raději Prahu opustím, a kdo se mnou cítí, připojí se ke mně. Nech Praha i pán její pozná, co v osobách našich měli a co ztratili. Oni nemohou býti bez nás, my ale dobře bez nich. Pro nás je veškerý svět otevřen.“

„Na mou víru!“ prohodil mistr polohlasitě — „to se mu podobá.“ — Neustupnost doktora nebyla mu sice podivná, ale tato zpráva jej přece překvapila; i nemohl se ubrániti teskným, nelibým myšlénkám. — „Opustit Prahu?“ řekl po krátkém zamlčení. „A co tomu říkali ostatní?“

„I toť si můžete pomysliti!“ odpověděl Kuchynka. „V té chvíli, když nás plamen řečníkův rozpálí, jsme ku všemu hotovi. Přišlo to až k přísaze — a všickni vespolek zavázali se pod ztrátou prstů pravé ruky, že Prahu opustí, jestli král v naše požadování svolí“

„Všickni neodejdou — to je jisté,“ řekl Jeronym po chvíli, kdežto byl slova mladíkova zase na mysli považoval; „ale i tehdáž bude to hluk dělati, jestli jich částka město naše opustí. Živnost se nám ouží! budou měšťané

křičeti — sám Václav — tyto poslední časy obzvláště putovala mnohá kopa stříbrných do jeho váčku — — přisám Bůh! těžká mračna stahují se nad námi — a nebylo by dobře, aby král o nich něco zvěděl.“

„Aj, vždyť jsem já vám nic neřekl“ — prohodil směle Kuchynka — „a jest-li jsem řekl — víte-li, že jsem vás neobelhal?“

„Nech žertu, nech žertu, milý hochu!“ vrtěl mistr hlavou. „Já zajisté nerad něco veselého pokazím — ale dnešní večer, ač dávno jsem se na něj těšil — — nevím, jak ho s králem strávíme. — Bude tu křiku!“ mluvil po chvíli dále — „ale já nemohu pomoci; couvnouti nemohu, a kdyby Pražané jmeno moje na pranýř postavili, nemohu upustit. — O národe můj!“

S hlubokým povzdechem upadl zase v trapné myšlénky a utichnul. Kuchynka poznával důležitou příčinu jeho zasmušilosti, a maje při vší veselé mysli v patřičnou chvíli také dosti mužnosti, jal se k němu takto vážným hlasem mluviti:

„Drahý mistře, nemohu vám zatajiti, co se dále v dnešní schůzce německých mistrů proneslo. Mají tajné zprávy, že kurfiršt saský vysoké školy v zemi své založiti hodlá; ano jmenovali již i Lipsko jakožto místo, z něhož jasné paprsky učenosti německou říši osvětlovati mají.“

„Přisám Bůh — Kuchynko, o tom mlč!“ zvolal Jeronym hlasem temným, studenta za ruku pochytiv. „Nejsi první, kterýž tuto novinu k uchu mému donáší — ale pro živé mocnosti nebes, hochu — hleď, abysi dovedl jazyk za zuby držeti. Král nesmí o tom zvěděti — nic nesmí ty cizí hlavy zde zdržovati. Nechť si odejdou, a pochodní, kterouž v Čechách rozžehli, německé temnosti rozhánějí — však ono to bohdá nebude poslední světlo, které se přes české pomezí k národům sousedním donese, a nám plamen na ohništi domácím přece neuhasne! Král by chtěl saskému Bedřichu třeba překážky v cestu klásti — *snad by* v nenadálém nápadu dosti šlechetné řevnivosti *chtěl mistry* německé tím pevněji k našim školám

přikovati! Ne, ne! — Ať se tedy v přirozeném hnízdě o další pohodlí své starají; Čech musí býti pánem ve své kolébce — a kdyby v ní na počátku i trochu tvrdě ležeti měl!“

„Však on nebude“ — odpověděl horlivý mladík, jenž byl slova jeho s velikým účastenstvím poslouchal — „však on nebude tvrdě ležeti! A kdyby! Za to bude se moci pohodlněji natáhnouti — a měkká poduška je brzy hotova.“

„Dejž Bůh svého požehnání!“ povzdychnul si ještě mistr Jeronym, a oba na to umlkli. Cítiliť, že k příštím hodinám musí se nelibých pocitů a trudných myšlének zprostiti.

25.

V nejzadnějším koutě „u červené lišky“ seděla společnost v přepodivném rozmaru.

Když byli studenti po králově zkřiknutí od Hedviky upustili a kvapně se rozprchli, nezůstaly na ulici než tři osoby, totiž Václav, průvodčí jeho a Sekyrka. Avšak i tento poslední, jsa průvodu dcery Anselmovy již zbaven, byl by se rád jednou cestou za mladíky pustil, kdyby ho nebyl pes jako ze staré známosti za kabát držel, že se z místa hnouti nemohl. Byloť to ono mohutné zvíře, kteréž toulavého kramářika „u červené lišky“ s králem seznámilo.

„U všech černých!“ zvolal Václav, vida, co se děje. „Jakou pak to náš věrný opatrovník kůstku drží?“ — A poznav potom Sekyrku dal se plným hrdlem do smíchu. — „Co je pravda, to je pravda — pilné kupce v naší milé Praze máme — a *tento* je příklad vší přičinlivosti. Kamkoli se otočím, vběhne mi do rukou! — Co tu děláš? Vyběhl jsi zase na ženitbu? — Nevíš-li, že jsem ti řekl, že ti sám nevěstu vyhledám?“

Jektajícíma rtoma, celý se třesa, neboť ho pes pořád ještě držel, pověděl Sekyrka, jak se dostal touto chvíli na ulici a mezi studenty.

„I podívej se, kmotře, na toho košťála!“ obrátil se Václav k svému průvodci — „jaké to má štěstí! Hezké panny domů vodit! Hvězdy boží! posléz ještě všem Pražankám hlavy pomate — a toho přece dopustiti nemůžeme — co? Již je nejvyšší čas, abychom ho někomu do rukou dali, kterýž by mu otěže hezky krátce zadrhnul. — Pusť ho, pusť ho!“ zkřikl pak na psa. „Pán půjde s námi.“

Po těch slovech bral se rychlými kroky přes veliké náměstí do úzkých ulic k „červené lišce.“

„Jdi kmotře, podívej se, je-li voda čistá!“ řekl k průvodčímu, a tento vešed do krčmy navrátil se v několika okamženích i s krčmářkou.

„Blahoslavený den, kterýž tvou Milost pod mou chatrnou střechu přivádí“ — počala tělnatá žena ohebným jazykem krále vítati; ale tento jí bystrý proud řeči brzy překazil.

„Večer je — večer, rozmilá Doroto!“ řekl; „den jsi dávno prodělala. Teď ale skoč a podívej se, abychom tiché místečko dostali, nežli se noc přižene. Přivedl jsem ti několik žíznivých jícnů — a jestli se dobře zachováš, dostaneš dobré zpropitné.“

S těmi slovy bral se za krčmářkou, kteráž neočekávané hosti stranou do komůrky vedla, kdež jenom vyvolení sedali. Tam hodil sebou Václav do kouta a natáhl nohy na lavici; tichý průvodce jeho sedl si naproti němu, a pes lehl pod stůl. Jediný Sekyrka zůstal u prostřed jizby státi, nevěda co počíti.

Kramářka přinesla víno.

„Hoj, ty pečlivá Marto!“ promluvil na ni Václav. „Postav se tuhle trochu vedle našeho milého měšťana. — Tak! — A teď se na sebe hezky z ostra podívejte.“

Krčmářka nevěděla co se děje. I upřela své navlhlé *oči v masitých* tvářích na Sekyrku, jejž arci tuze dobře

znala, a špoulila ústa k podivnému úsměchu. Ubohý kramářík ale myslil, že se pod ním podlaha boří. Rozumělť již, co Václav obmýšlí, a studený pot vyrazil se mu na čele. Nebyl v stavu, oči k paní Dorotě pozvednouti. Stál tam s hlavou svěšenou.

„Já ti přislíbil jednou ženicha, ty masitá pivnice!“ jal se na to král zase mluviti, když byl hrdlo notným douškem propláchnul. „Co myslíš — kdybych ti dal tohoto mužíka?“

Krčmářka vyvalila oči. Chtěla se dáti do smíchu — ale netroufala si. I pohlédla zase na Sekyrku, jenž tu vedle ní při své malé, hubené postavě stál jako sukovitá hůl vedle vycpaného žoku, a zeptala se: „A co pak s ním mám dělat?“

„I strč ho třeba do kapsy!“ odbyl ji král. „Ale on bude tvým pánem, a bude mi hledět u „červené lišky“ na pořádek!“

„Královská milosti!“ vyrazil nyní kramářík ze sebe a padl na kolena — „rač mě ubohého ušetřiti!“

„Oho, pane ženichu!“ rozesmál se Václav. „Ty si špatně svou nevěstu nadháníš — ona ti to jednou zle odplatí!“

„Já učiním pokání!“ bědoval zděšený Sekyrka. „Ani nohou z domu se nehnu — budu hleděti v bázni boží svého obchodu —“

„To můžeš všecko, a já tě za to pochválím; ale paní Dorota ti bude pomáhati. Co pak máš proti naší milé hospodyni? Není to kus řádné, vážné ženštiny? — není to osoba, která se milostí naší honosí?“

„To jsem, královský pane!“ ozvala se nyní krčmářka, kteráž si byla rychle v duchu vypočítala, žeby byl zámožný Sekyrka vítaným ženichem — „a nepochopuji, proč se mne člověk hrozí, jemužto jsem vždycky jako svému nejmilejšímu hostu všecku úctu a ochotnou službu prokazovala. Či má něco proti mému chování? — Jak? A co se jeho několik kop grošů týče — krčmářka od „červené lišky“ nepřijde k němu se žebráckou mošnou!“

„*Bene, bene!*“ kýval král hlavou. „Jsem rád, že se při té příležitosti dovídám, kde vlažičku hledati, kdyby jednou v měšci mém sucho nastalo. Na všechen způsob je tento náš milý, s tebou jen žertující měšťan tvým manželem. Zdvihni ho — a dej mu upřímné políbení!“

Paní Dorota nedala se dlouho pobízet. K sladkému smíchu tváře roztáhnuvši shýbla se, pokud jí masité boky dovolovaly, a vzala Sekyrku oběma rukama v půli těla, a jako hračku jej od země pozdvihnuvši, až se mu nohy v povětří houpaly, hlasitě jej políbila.

Hubený kramářík se nezpouzel. Vězeť v rukou krčmářčiných jako v tuhých kleštích, a věděl, že je těžko Václavovým rozmarům se zprotiviti. Neslť tedy mlčky, co se naň pro budoucí léta jako krupobitné mračno valilo.

Král vida toto neobyčejné obejmutí nevěsty a ženicha, smál se plným hrdlem a plnou číši za zdraví obou vyprázdnil. V tom vešli do jízby Jeronym a Kuchynka.

„*Salvete, salvete!*“ vítal král příchozí. „Pojďte, pojďte — můžete býti svědky nejvroucnějšího zasnubování v celém českém království.“

„Inu, za mládence by pan Kuchynka neškodil!“ ušklebila se krčmářka. „A kdybych se směla opovážiti, ráda bych se o družičku postarala, žeby radost byla, na ten párek se podívat.“

„Proč pak ne?“ zasmál se Kuchynka. „Až se budeš *ty* vdávat, matičko — s radostí budu tvým mládencem. Bojím se ale — bojím, že se toho mládenectví nedočkám!“

„Slovo dělá muže!“ zvolala krčmářka masitou dlaň mladíkovi nastavujíc, a Kuchynka všecko za žert maje plácnul dlaní svou; zaklel ale a škrábal se za ušima zvěděv, že je paní Dorota skutečně nevěstou.

Král se rozveselil. Chválil chytrost krčmářčinu a smál se mladíkovi.

„Dobře to umíš — dobře! Hezký ptáček sednul ti na vějičku; i doufám, že ti nebude chtít radost kaziti. *Nyní skoč jen* honem do sklepa — a nenechávej za tak *slavného večera* prázdné nádoby na stole. Jdi! Tvůj

ženich se zatím o družičku postará! Že ne? Hvězdy boží! sedni pak také jednou — šťastný kramáři! Já chci, abys byl vesel — rozumíš? Zasměj se!“

Sekyrka přisedl ke stolu — a nutil se tváře zkroutiti, jen aby to bylo trochu smíchu podobné.

„Tak tak!“ zakýval Václav hlavou. „A nyní povídej, kde víš o nejkrásnější holce, aby se k našemu Kuchynkovi za družičku hodila?“

„Milostivý králi!“ začal Sekyrka bojácně koktati — „já nemám pražádných známostí.“

„Nelži!“ zkřikl Václav pěstí na stůl udeřiv. „Neviděl jsem tě dnes opět — — hvězdy boží!“ zvolal dále, za čelo se pochytiv, jakoby mu byla dobrá napadla. „To by byl kousek pro žvatlavou Prahu, abychom ti Anselmovu holku za družičku vybrali! Co tomu říkáte?“

Jeronym i Kuchynka pokrčili rameny, a nechtíce krále o dobrý rozmar připraviti, netroufali si podivnému navržení jeho odmlouvati.

„Vy jste baby!“ horšil se Václav. „Co ty tomu říkáš, kmotře?“ obrátil se k průvodci svému, kterýž nebyl posud ani ústa otevřel.

„Není krčmářská živnost poctivá?“ řekl tento jaksi kysele. „Či má dcera doktorova před oltářem božím větší cenu, nežli žena poctivého řemesla? — anebo je něco více nežli počestný student Pražských škol, kterýž se neostýchá býti mládencem?“

„To není, není!“ zvolal král s úsměchem. „Anselmovic bude družičkou — a kdyby to pro nic jiného nebylo, nežli abych našemu Jeronymovi radost učinil.“

„Mně?“

„*Taceas, taceas!* Nedělej se svatým! Či myslíš, že neumím dvě a dvě spočítati? Anselm se bude zlobiti — cizí doktoři se budou mračiti — a vy se budete radovati. — Nu, vždyť musím přece spíše s domácí krví držeti, nežli s cizozemskou — že ne?“

Doložil to hlasem nad míru laskavým, a vztáhna ruku podal ji mistrovi.

„Nebes požehnání na tebe, pane královský!“ zvo
tento radostně a vděčně mu podanou ruku tiskna, zdá
se, že ji chtěl k ústům pozvednouti; ale Václav mu
kvapně utrhnul.

„Dej si pokoj, člověče!“ řekl trochu nevrle. „Ne
díš-li, že jsme pohromadě samí *přátelé?* — chceš i
oblizováním na protivné komnaty Vyšehradské pamatovat
Jsem tady dnes, abych se veselil a přátelům svým ně
po vůli učinil. Jeť to poslední večer, kterýž na dlou
čas mezi nelíčenými tvářemi ztráviti hodlám. Zejtra, k
ví, kdo se na mne sladce šklebiti a potají mě hořce pr
klínati bude.“

„Milostivý pane,“ zvolal Kuchynka — „kdož by
směl opovážiti —“

„Mlč, mlč, hochu!“ zakřikl ho Václav. „Šlechet
hněv ti dobře sluší — ale kdybysi byl již tak zkuše
jako náš mistr nebo tuhle kmotr, mlčel bysi také, ja
oni mlčí, vědouce, že Václav pravdu mluví. „Nu, val
val se, masitá krabice!“ zkřikl na krčmářku, kteráž v jed
ruce velkou mísu s pečenou zvěřinou a v druhé notn
konvici s vínem přinášela. „Ztratila jsi radostí všech p
smyslů, že své hosti žízniti necháváš?“

„Rač ubohé děvce prominouti, milostivý pane!“ z
čala se žena co možno hlasem nejpokornějším omlouva
ačkoliv se jí přitom tváře jako tajnou radostí a spok
jeností zářily — „rač prominouti, že se trochu opozdil
chtíc milostivého pána svého dle slabé síly své uctiti —

„— a veškeré čeládce o svých nastávajících vda
kách pověděti — není-li pravda?“ vskočil jí král do ře
zvědavé zraky na mísu upíraje, na nížto zamilované jíd
jeho leželo. „Avšak vidím, že jsem tě nadarmo nenazv
pečlivou Martou — a že jsi omeškání své jak nále
napravila. Nech tady darů svých a vezmi za to s seb
milého ženicha, kterýž bezpochyby žádostí hoří, milost
slovíčko potají s tebou promluviti. A jak jsem řek
vzácný studiosus Kuchynka s pannou Anselmovic bu
mládencem a družičkou! Já nechci, aby se v královst

našem stav nad stav vypínal; přede tváří Boha a světského zástupce jeho jsou všichni stejni — a nechť svět vidí, že nejstarší syn Karla, jejž otcem vlasti nazvali, nejnižšího stavu této vlasti touž měrou si váží, jak stavů vznešených.“

Krčmářka se ženichem odešla — a hosté zůstali samotni. Nějaký čas panovalo ticho. Krále zaměstnávala zvěřina, a ostatní nechtěli mlčení jeho rušiti. Konečně poněkud se nasytiv a dvě, tři číše výborného vína vyprázdniv náhle nůž odložil, a jakoby se byl z myšlének vytrhnul, kteréž ho posud zabavovaly, řekl: „Rád bych věděl, co jednou svět o mně řekne? — — Ne, ne! — nenamáhejte se, držeti mně chvalozpěvy nebo kázaní — doveduť já sobě také říci, co mně vy pověděti chcete. Vímť já, že nebudou moci pochopiti, jak se král český po noci toulával, jak na svém milém Točníku sedal, an zatím páni a rytířové myslili, že je na cestách za hranicemi — anebo jak sprosté ženě přáti, s dvěma, třemi přátely v krčmách hovořiti — brzy opět v prchlivém hněvu ledajakýs kousek vyvesti mohl — — vím, vím, že mě kloub po kloubu rozbírati, roucho, slupinu mou ohledávati budou — ale jádro mé“ — doložil tichým, temným hlasem jako sám pro sebe — „*srdce mé* nechají ležeti, toho se nedotknou, to nevyskoumají.“

Při tom byl hlavu na dlaň položil a hleděl tiše k zemi.

„Neuvrhuj veliký počet upřímných, věrných a vděčných poddaných k oněm zlostníkům, kteří královské Milosti tvé nadužívali, chtíce v zemi nekroceným prostopášnostem uzdu popouštěti,“ jal se Jeronym míruplným hlasem mluviti. „Lid zná syna Karlova, on jej miluje, on v něho důvěřuje — a bude památku jeho vděčně v prsou chovati.“

„Lid?“ opětoval Václav. „Ano — lid náš je dobrý, i myslím, žebych si dovedl stánek v srdci i paměti jeho na věčné časy vystavěti, kdyby nebylo závistníků, kteříž to nejteplejší hnízdo královské, srdce národu, lecjakou

smetí znečisťují. Co jsem kdy v utěšených hodinách užil, skoro jen mezi *lidem* jsem nalezl. Jinak nemám žádného okolo sebe — s kým bych se radoval.“

Zpytavě spočinulo při těchto slovech jiskrné oko průvodčího na králi, a bolestně hořkým úsměvem zpříčily se ústa jeho, nesrozumitelná slova mumlajíce.

„Královský můj dobrodinče!“ jal se Kuchynka ostýchavě, ale srdečným hlasem mluviti; neboť podivná, trudně pronešená slova ze rtů královýchjej bolestně dojala, i myslil, že musí k útěše jeho něco o věrné oddanosti Čechů pronesti; ale průvodčí králův prohlídnuv bezpochyby jeho myšlénky překazil řeč jeho.

„Mlčte, mladý pane!“ řekl ruku na rameno mu položiv. „Panovati a do školy choditi je věc rozdílná, a rozdílných jest k tomu srdcí a myslí, rozdílných lidí potřebí. Královské srdce jinak se rmoutí, jinak se těší, nežli naše sprostácké — s dovolením pana mistra a budoucí vaší slovutnosti. Není-liž pravda, milostivý pane kmotře,“ obrátil se k Václavovi a jal se číši jeho nalévati — „že je tvé srdce nyní radostné? A chce-li z něho přece něco hořkého vystoupati — honem, splákni to, aby to padlo do propasti, odkud se to nikdy více nevrátí.“

„Tys blázen!“ usmál se Václav nedaje se k pití dlouho pobízeti.

„Ale poctivý blázen, je-liž pravda?“ řekl tento; „a poctivým bláznům je dobře věřiti. Protož poslyš radu mou — a nech mrzutosti až do Slezska. Tam ji budeš potřebovati, a třeba by se ti jí pak nedostávalo.“

„Neměj starosti — o tu se *moji věrní* postarají. Žes ale opatrný rádce, měl bych ti něco na památku dáti.“

„Kdo ví, co se nestane. Počkejme jenom, až se rozveselíme.“

„Nu, nepůjde-li to lépe, nežli nyní — tedy se toho *nedočkáš*! Náš mistr sedí tu dnes také, jakoby měl *zejtra disputací* držeti.“

„Zejtra sotva — ale držeti ji budu," odpověděl Jeronym. „Pustil jsem se do veliké, těžké pře, a věda, že mi na dlouhý čas bude zástupce scházeti, nemohu se jakéhosi trudu zbaviti."

„Ale hvězdy boží!" zvolal král. „Ját nepřišel na dnešní noc do Prahy, abych se na škaredé tváře díval. Hvězdy boží! večer se začal tak rozkošně — a najednou hrozí mrzutostí. Co je ti, Jeronyme? Mluv! — Jaký zástupce ti bude scházeti?"

„Tvá královská Milost!" řekl Jeronym — „a já to ponesu tím tíže ji, an se nepřátelé národu tvého radovati budou, že své Čechy bez ochrany a pomoci nechávás."

„Hvězdy boží!" zkřikl král, a krev se mu vrazila do tváří. „Kdo by to směl říci? Jaká jsou to slova?"

„Mistrovská," řekl jeho průvodce; „i byl bych sám již rád, aby se účinku svého neminula — sice tuze častým potřebováním zevšední. I nebylo by věru na škodu, kdyby si je královský pan kmotr, nežli se na cestu vydá, za pravé ucho zaznamenal."

„*Bene, bene, amicissime!*" dal se král do smíchu. „Dobře, že jsi nechal kmotra doma a mistrovskou larvu nastrčil. Já budu míti hroznou úctu před tebou. Co si mám tedy zaznamenati?"

„Že si cizí doktoři myslí: Bez nás nemůže Praha obstáti, bez nás nemůže král Václav obstáti — bez nás nemůže království české obstáti!"

„To je lež! — a já jim dokáži — těm moudrým pánům, že můžeme všickni bez nich obstáti."

„To my, pane, víme, že to dokázati můžeš," jal se Jeronym mluviti; „ale právě proto se také hluboce rmoutíme, že síly a moci své neužíváš, kde se hrdá samolibost opovažuje jich urážeti."

„Ale hvězdy boží!" rozhorlil se král číší právě vyprázdněnou silně o stůl udeřiv — „co pak vlastně chcete? Mluvte — nezlobte mě! Já chci býti vesel!"

„Královská Milosti!" ozval a vzchopil se Kuchyňka na mrknutí Jeronymovo — „dovol, abych nyní já místa

otevřel. Tito dva pánové — a jak se domýšlím, i moji věrní přátelé, zdá se, mají samou uctivostí, z kteréž i snadno lidská bázeň pochází, zdřevěnělé jazyky; ale já, kterýžto jsem té rozkoše, té cti, té milosti užil, že jsem s tebou nejen při jednom stole pil, v jedné světnici notný výtopek dostal, nýbrž i službu samaritanskou člověku prokázal, kterýž, nevím, jestli na pouti do Jericha nebo k „červené lišce“, *inter latrones* upadnul —“

„Dobře, dobře!“ kýval Václav hlavou — „ty budeš mým kazatelem!“

„Já“ — pokračoval mladík — „nemám bázeň, leda jaká z lásky syna k otci, *studiosi erga universitatis tutorem*, věrného Čecha k svému králi vyrůstá — a v této své nebázni prosím tě a žádám: Dej mi hlasy, o něžto se již tak dlouho s Bavory a Sasy i s jinými pronárody hádám!“

„Máš je míti, hochu!“ zvolal král ruku mu podávaje; „máš je míti! S tebou je přece moudrá rozprávka!“

„Nechtěl bysi mi to dáti zase písemně?“ zeptal se Kuchynka ruku králi políbiv.

„Ne, ne!“ zasmál se tento. „Pražské školy nemohou diplomy v krčmě psané schovávati; ale jak jsem řekl — *první moje práce, až se do Čech vrátím, bude porovnání hlasů vašich!* Můžete mi táto slova na mysl uvesti! — Teď ale vesele!“

26.

Dlouho ležel mistr Boček nemocen, ale zachovalá síla a čistota těla jeho, jakož i neunavné ošetřování pečlivé Marie přemohly neduh, kterýž se byl dosti nebezpečně o mladého muže pokoušel. I pozdravil se konečně a sladkým poklidem byla naplněna duše jeho. Podobalť se člověku nově zrozenému — člověku, kterýž *byl svlekl, čím* ho minulost obtěžovala, a k novému *živobytí roucho na* se vzal.

S tichým úsměvem pozoroval něžnou oddanost opatrné dívky, a oko jeho spočinulo na ní s vděčným pohnutím. Byloť mu, jakoby odjakživa byla na jeho nejtajnější přání takto pozor dávala, jakoby mrknutí oka jeho rozuměla, jakoby hlubinu duše jeho pronikla.

Ona mu povídala, co se bylo za nemoci jeho přihodilo — a jemu bylo přitom jako pacholeti, když divůplné báchorky poslouchá. Zpovolna vystupovaly před duši jeho zase obrazy minulých dnů — ale viděly se mu býti jen podobami ranních, lehkých snů. Nezahřívaly již srdce jeho. —

V důvěrném hovoru vyklouzlo jednou Marii také, že jej byla v nemoci Hedvika navštívila; lekla se toho sice, neboť se bála, že mu věci nemilé vyjeviti musí; ale slova byla již ze rtů, a nedala se vzíti nazpět.

„Panna Hedvika u mne?“ divil se Boček s lehkým uzarděním. — „A co tady chtěla?“

„To já nevím,“ odpovídala Marie tichým, nejistým hlasem. „Mně to neřekla — a vy jste nechtěl s ní mluviti.“

„Nechtěl?“

„To jest: vy jste ji neznal, vzácný pane!“ usmála se dívka rozpačitě, chtíc oné příhodě jinou barvu dáti — „protože jste v zanícení smyslů *mne* držel za pannu Hedviku“

„Vás, milá Maří? — a což tomu ona říkala?“

„Tuze radostná nebyla. Mluvila o tajném hlasu přírody a o věcech, kterým já sprostá dobře nerozuměla.“

„O tajném hlasu přírody?“ opakoval Boček sám pro sebe. „Nebudu slova její zkoušeti — snad byla pravdivá — a lépe byla by učinila, kdyby nebyla obor kouzel svých i tady okolo mne rozšířiti chtěla. — Pohoršiti nechci žádného,“ doložil pak hlasitěji. „Poctila-li mne dcera Anselmova návštěvou, budu se jí muset poděkovati; pak snad i zvím, zdali ji chování mé rozhněvalo.“ —

Dávno byl podzimek chladným dechem listí zavál, když Boček poprvé z domu vyšel. Zdáloť se mu na počátku, jakoby se docela v cizím městě nacházel: tak veliká změna byla srdce i hlavu jeho potkala.

Ubíral se k Anselmovi z Frankensteina; ale prsa jeho byla tichá; ničeho se nebál, z ničeho se netěšil. Od Jeronyma a Kuchynky věděl, co se mezi tím časem v záležitostech národních zběhlo, a z toho byl si živý, pevný obraz Anselma, toho nejhorlivějšího zástupce práv cizinských, na mysli utvořil.

Kvašení mezi doktory, žáky a jich přívrženci den po dni zrůstalo.

Česká strana, jsoucí podněcována ohnivým Jeronymem a hodným jeho soubojovníkem Kuchynkou, počínala si již jako na jisto, příští výhru směle hlásajíc a z odpůrců posměch si dělajíc.

Avšak strana cizinců vystupovala se stejnou pevností a odvážlivostí. Tajná jich úmluva dodávala jim síly a zmužilosti, nebáti se ničeho.

Nikdy nebylo mezi studenty tolik veřejných různic a nesvárů, jako za onoho všeobecného jitření.

Ledová zůstávala přitom mysl starého Anselma. Poznávalť, že hraje v Praze hru poslední, a že tedy s chladným rozmyslem na všecko se odvážiti musí, nechce-li prohrati. Avšak zrůstající odpor Čechů, jich denně zmáhající-se naděje a městská pověst poučovaly jej také, že se vítězství k nepřátelům kloní — a tudíž se i den po dni zamračenost, urputnost a neustupnost jeho množila.

Takto přicházel z veřejného hluku v tichou domácnost, a tato mu neposkytovala jako jindy sladké útěchy. Hedvika celý čas téměř ani ústa neotevřela. Zdáloť se, jakoby si byla tuhé pokání uložila, anebo na celý svět zanevřela a s láskou svou v nejtajnější schránku srdce svého se uchýlila. Nelibá chladnost byla se jako děsivé strašidlo mezi otce a dceru vetřela, a nikdo z nich ne*měl dosti* zmužilosti, aby škaredou tuto postavu zažehnal. *Ale neočekávaná* příhoda rozplašila posléze mlhu, ježto

jim byla zraky zastírala, a zlomila okovy, ježto jim byly srdce tísnily.

Blížil se totiž čas adventní — a s ním zrůstal nepokoj kramáře Sekyrky. Udatně byl až posud odporoval žádostem paní Doroty, kteráž naň dle králova určení doléhala, aby se chystal k svatbě: ale procházející čas a domluvy nevěstiny jakož i žertem prohazované výhrůžky Kuchynkovy množily bázeň jeho, tak že se posléz odhodlal, cestu k oltáři nastoupiti, nežli se Václav navrátí. I jal se činiti k tomu přípravy a přibral se také s nevěstou a mládencem do domu Anselma Frankensteinského.

Jakoby sluchu svému nevěřil, hleděl stařec na ženicha, kterýž byl téměř koktavě žádost svou přednesl. Oči jeho se vyboulily, ústa otevřela, a když byl zhluboka dechu popadl, tázal se hněvivě dušeným hlasem:

„Chcete se mnou šašky tropiti?“

„Žádné šašky — Bůh uchovej!“ začala nyní paní Dorota jazykem ohebným „Na slovo a rozkaz milostivého krále našeho stojíme před vzácným pánem, aby dovolil šlechetnou pannu dceru svou doprovoditi nás do chrámu Páně — a sice tuhle s váženým panem studentem, kteréhož Milost královská za mládence zvolila!“

„Ven — ven!“ zkřikl Anselm hlasem strašlivým, a postava jeho se vztýčila, týlo napnulo a ruka se natáhla ke dveřím. „Nešlechetní kejklíři! hanební šaškáři! myslíte, že nám již po hlavách tancovati můžete?“

„*Nequaquam, domine celeberrime!*“ řekl na to Kuchynka. „Vímť, že je vaše hlava učiněná skalina, a že by tedy po ní tancovati nebylo tuze příjemno. Mimo to nestojíme tady z vlastního vnuknutí, alebrž opravdu vedle rozkazu krále, kterýž chce na jevo dáti, že miluje Čechy jako Němce — a že přeje krčmářce nebo kramáři tou měrou jako doktoru.“

„*Apage!*“ zvolal stařec hněvivě očima zajiskřiv a s hroznou ošklivostí od ženy a ženicha jejího se obrátiv. „Pryč, pryč! *puer nequam!* Nechci nic slyšeti — i ne-

slyšel jsem, nežli tvůj posměch a potupu — a nechci nic viděti, nežli tvé vyhnání ze škol!“

„Pojďte, milí přátelé!“ řekl Kuchynka usmívavě k zasnoubeným; „pan doktor není dnes dobrého rozmaru, jakož často jinak býti nemůže u člověka, jenž pořád s učeností zápasí. Přednesemeť mu vůli královu podruhé — však on podle ní učiní!“

„Ne — nikoli!“ zvolal Anselm po dlouhé chvíli trudného zamyšlení, když byl sám v komnatě zůstal. „Nesmrtelný Aeskulape! — nedopouštěj, abych se z tohoto hnusného snu probudil! — Hedvika moje — dcera Anselmova družičkou při vdavkách nepočestné ženy? — Jmeno moje — čest ušlechtilé dívky — vše postaveno na pranýř — dáno v posměch nepřátelům — a to vůlí královskou? — Ha, ha, ha!“ vyrazil ze sebe divokým hněvem a kvapným krokem po komnatě přebíhal. „Přisám Bůh! Václavovi se to podobá! Kulich kulichovi oči nevyklobe!“

V tom vešla do komnaty Hedvika — a on jí vyjevil, co se bylo právě stalo. Mlčky, s hrozným úžasem poslouchala dívka podivné požadování.

„A co jsi ustanovil učiniti?“ jala se konečně s tlukoucím srdcem, vysoko se dmoucíma prsama tázati. — „Vyšleš dítě své na posměch?“

„Nesmrtelný Aeskulape!“ zvolal doktor ruce spráskнuv. „*Filia!* — myslíš ty opravdu, žebych krev svou hltavým psům předhodil? žebych byl tak zaslepený — tak opovržený — abych pověst domu svého takto — — ne, ne! Ani sto Václavů — veškeré království nemůže mě nutiti, abych učinil krok, pro kterýž bych přestal býti Anselmem Frankensteinským!“

„A co hodláš počíti?“

„Opru se! Nesmrtelný Aeskulape! — kdož může doktora Pražských škol donucovati! Smělým čelem se opru — a budu —“

„— *nátisky* české snášeti?“ doložila dívka s okem *plamenným.* „*Budu* viděti, jak se duové moji hořkostí

naplňovati, jak se kroky moje ztěsňovati, jak se na mne ze všech stran nepřátelské tváře šklebiti budou? Nemluv o moudrosti — o dobrém vědomí — o povrhování myslí nehodnou! Jinde kyne ti úcta, oslava přátelství hlavy korunované! — Proč medle neopásáš bedra svá a nesetřeseš prach s obuvi své?“

„*Solatium meum!*“ zvolal stařec u velikém pohnutí k Hedvice přikročiv a na čelo ji políbiv. „Moje dítě! Má krev! — Dobře se tážeš — *optime loquuta es!* Já starý člověk strachoval se té myšlénky, a přece mě jako půlnoční přízrak pronásledovala. Já chtěl již bedra pásati — ale měl jsem odejíti bez tebe?“

„Jak? — a měla by dcera Anselmova dívati se za otcem? — a sama zůstati mezi hejnem vlků?“

„Stojí psáno: I opustí dcera otce svého a matku svou, aby následovala manžela svého,“ řekl starý výrazně a hleděl zpytavě dívce do očí.

„Mlč mlč mi o tom, otče!“ zvolala tato horlivě, náhle vypuklé pobouření citů potlačiti se namáhajíc. „Já se učím zapomínati na vše, co bývalo. Nechtěj předsevzetí moje rušiti.“

Dlouhou chvíli hleděl stařec ve tvář dítěte svého. Zdálť se býti zanešen v minulé, dávno zašlé časy — a podoba matky Hedvičiny postavila se mu před oči.

Ponejprv mlčel v jeho prsou německý doktor a ohlašoval se pouhý otec. Poznávalť i cítil bolest dívčího srdce — a neznaje všechny tajné nitky jeho přijímal odhodlání-se dívky milující za obět lásky dětinské.

Avšak i Hedvika byla se ponořila v hluboké zamyšlení — a dnové minulí plouli okolo ní v celé své čarovné kráse. Nepozorovala ani, že ji byl otec již opustil, aby bez meškání přípravy k rychlému odjezdu učinil.

V tu chvíli vešel mistr Boček.

Tiše, s mírnou, bledou tváří, vyhaslým okem zastavil se u dveří, vida, že si ho Hedvika nevšímá.

Konečně pozdvihla dívka oči — a leknutím vyklouzlo jí lehké zkřiknutí.

„Neděste se, vzácná panno, člověka, kterýž po dnech těžkého zkoušení přichází, aby díky své projevil," jal se mistr tichými slovy mluviti. „Vy jste byla tak dobrotivá, že jste za dnův mého neduhu můj prostinký příbytek svou návštěvou poctila —"

„Ano, byla jsem tak pošetilá, že jsem na přímluvu vaší přepečlivé hospodyně a na pobídku svého srdce příbytek váš navštívila" — ozvala se Hedvika poněkud s hořkostí. Byloť to poprvé, co o této události mluviti mohla, a uražená ženskost s podřimující žárlivostí chtěla také jednou k slovu přijíti. — „Avšak dle toho, co jsem v příbytku vašem spatřila a zaslechla, nenadála jsem se, že byste kdy přišel díky své projevit."

„Co se vám, ušlechtilá panno, pod mou střechou stalo — o tom nemohu mluviti, neboť smyslové moji byli neduživým zápalem zachváceni. Ale dcera staré ženy, kteráž mou skrovnou domácnost obstarává, zmínila se mi —"

„Zmínila se?" vyrazila ze sebe Hedvika s nuceným smíchem. „Ráda věřím. Podobáť se vůbec, že ona panenka všechny tajnosti pana mistra prohlídá, a velikou jeho důvěrnicí jest."

S podivením poslouchal ji Boček. Byloť to poprvé, co ji takto mluviti slyšel. Lekl se zvuku i obsahu slov jejích.

V té chvíli postavila se mu jemná Marie před oči; i hleděl v duchu na ni, a hleděl na Hedviku — na *spanilou* pannu; ale čarovný lesk krásy její nevábil ho jako tichý úsměv jeho pečlivé opatrovnice; Hedvika vidělať se mu býti jako veliká, sluncem ozářená, skvoucí-se planina sněhová; srdce její jako tajná, stinnými hájky a milostným loubím pokrytá sopka. — I zpomněl na časy, kdežto neznal jiné blaženosti, nežli přivinouti se k tomuto srdci — a ledové trnutí projelo oudy jeho.

Zpomněl na vřelou, něžnou, čistou oddanost Mariinu, *a tváře jeho přeletělo* lehké uzardění. Hedvika ale po-

važovala je za zrádnou známku nejistého svědomí — za písmo srdce zpronevěřilého.

„Přeji vám štěstí!“ promluvila s očima planoucíma. „Česká ratolístka bude se mnohem lépe okolo jednoho z oněch sloupů otáčeti, na nichžto práva národu spočívají, nežli by to byla mohla větev učiniti z rodu německého.“

Vášnivě vyrazila tato slova z pobouřených prsou, a nechavši Bočka u dveří státi, kvapně se obrátila k oknu.

Mlčky hleděl na ni mistr hodnou chvíli, až pak mírným hlasem takto promluvil:

„Mnoho — nyní to nejlépe cítím — mnoho se změnilo v onom čase, kdežto mě ruka Všemohoucího na lůžku držela. Na nic nemá člověk hrady své zakládati, co z rukou lidských — co od člověka pochází. Odpusťte, ušlechtilá panno, že jsem přišel slušné díky vzdáti; že jsem ještě jednou práh překročil, kterýž mi byl od vašeho pana otce, a snad i s vaší vůlí zakázán; učinil jsem to, domnívaje se, že to mám z povinnosti činiti. Nenadálť jsem se věru, že budu jako opovržený žebrák toužiti po vzhledu oné dívky, z jejíhož oka druhdy plamen sladké milosti v duši mou padával — kteráž mi líbeznými ústy přisáhala —“

„Mlčte o tom, pane básníku!“ obrátila se k němu rychle Hedvika. „Neroztrhujte oponu, kteráž dny minulé zakrývá — a kteroužto jste vy sám pilnou rukou tkáti pomáhal. Že takto a ne jinak proti sobě stojíme, jste toliko vy příčinou — nikdo jiný! Vy jste nadužíval naší důvěry, vy jste ukonejšel mou lehkověrnost —“

„Dovolte, panno! abych odešel,“ vskočil jí Boček do řeči hlavu nízko ukloniv. „Nechci, abyste se horšila. Jak vidím, nametala mezi nás ruka osudu — anebo svéhlavost, zarputilost lidská tolik překážek, že nám oběma chuti a síly se nedostává, s cesty je skliditi. Zachovej vás milost Nejvyššího, panno šlechetná!“

Dořekl to a hluboko se pokloniv mírně odešel.

Překvapena a poněkud uděšena hleděla za ním Hedvika.

Z počátku nechtěla věřiti, že odchází; když pak ale byl zmizel a oči její nadarmo po něm pátraly, chtěla úzkostně vzkřiknouti; ale náhlá, nikdy nepocítěná, nikdy netušená bolest, žhavé a pronikavé bodnutí u srdce zadrhlo hlas její. Náhle, jakoby ji veškeré životní síly opouštěly, začala se třásti — a sklesla na blízké sedadlo.

Strašně dmula se prsa její — a opět vyvinulo se z nich bolestné zastenání; hrkem vyřinuli se jí — po dlouhých letech poprvé! — proudové slzí, a hlasité štkání ulevilo náramné bolesti její.

Nyní teprva cítila, že miluje Bočka — a viděla, že je pro ni ztracen!

Avšak toto násilné překonání srdce panenského netrvalo dlouho; brzy opět hlásila se přirozená pýcha a oledovatila jemnější pocity.

27.

Libě se usmívaje seděl Boček v tiché komnatě na své oblíbené sesli. U nohou jeho krčila se na nízké stoličce Marie a četla sladkým svým hláskem a s pěknou výřečností Virgilovu Aeneidu latině.

Boček opravoval i vykládal čtená místa — neboť nemohl ještě sám smysly čtením namáhati, a tudíž se takto bavil a spolu poučoval.

Paní Háta seděla opodál a poslouchala s jakousi nábožností slova mistrova.

„Boží požehnání domu vašemu!“ ozval se hlas mužský ve dveřích, a do komnaty vstoupil Kuchynka. „Bůh dej, pane mistře, abyste měl vždy tak učelivých žáků! — Nevytrhujte se ve své prelekci — přicházím jen na skok, a nesu pěknou novinu. Naši nepřátelé prchají — duch praotce Čecha zakabonil čelo — *afflavit et dissipati sunt!* Nelekejte se“ — mluvil dále, poněkud nahnuv *se* mistrovi k uším — „vzácný pan doktor Anselm z Frankensteina *opustil* Prahu.“

„Co pravíte?“ tázal se Boček u velikém podivení.

„*Errupit, evasit* — tentam je!“ řekl Kuchynka. „Příbytek stojí prázdný — noc ukryla pouť jeho.“

„A Hedvika?“

„Mohu vám to bez nebezpečenství říci — ? Zdá se mi, že mohu — a nebe budiž za to velebeno! — Dcera odešla s tatíkem.“

Mnohými slovy začal nyní vypravovati, jak podivných povídek se o tomto náhlém zmizení po městě roznáší.

„A měl byste ty rozumné tváře viděti, jaké přitom dělají! To je otvírání huby — to je sestrkování hlav německých i českých! A žádnému se nevede přitom hůře, nežli mně — a dvěma novým zasnoubencům. My přišli o družičku.“

Jako potokem hrnula se opět slova jeho, jimižto líčil příčinu, proč se byl, dle domnění jeho, Anselm tak náhle a tajně z Prahy odebral.

„Ať si Praha co chce povídá“ — skončil svou povídku — „já bych se o hrdlo založil, že mu krčmářčina svatba poslední ránu dala. A za to bych jmeno Václavovo mezi hvězdy pověsil! Ani byste nevěřil, jaká zlomyslnost teď mezi Němci panuje. Nejhlavnější křikloun je opustil — a vůbec dává se do nich bázeň, že jim žně nad míru hubeně vypadnou.“

„To je všecko dobře, milý Kuchynko!“ řekl Boček, jenž byl vypravování mladíkovo stejnou starostí a trudným zamyšlením poslouchal. „Ale toho se nemohu domysliti, *proč* Anselm Prahu opustil? Vaše příčina zdá se mi býti tuze malá —“

„Ale co — když se to již jednou stalo? Není tu příčina všecko jedno?“

„A což tomu řekne král? Anselm byl jeho miláčkem — a vůbec mi nechce do hlavy, že by mu byl něco předpisoval, co se předpisovati nedá.“

„Když ale přece předepsal! — Hádejte se s králem! Ostatně, pane mistře, nejste mezi námi samojediný, jemuž tato příhoda *hlavu mate*. Jsouť i jiní mezi našinci, kteří

outěk Anselmův za zlé znamení pokládají, a hněvu králova se bojí — a protož vůbec na tom se usnášejí, žeby nejlépe bylo na Václavovi vymoci rozhodnutí, nežli se mu něco k uším donese, anebo aspoň, nežli do Prahy se navrátí. I zdá se mi, že některé z mistrů vyvolí a za ním do Slezska vypraví. Mezi jinými slyšel jsem také vás jmenovati.“

„Jak? — v tomto nezdravém počasí na dalekou cestu?“ ptala se Marie. „Na tu by se nesměl pan mistr pustiti.“

„Však ono se panu mistrovi nic nestane — nebojte se, pečlivá Martičko!“ usmál se mladík. „Ještě nejede — a do té doby bude úplně uzdraven. Či myslíte, že je tak chatrný?“

„Já nemyslím nic, nežli že je pan Kuchynka hrozně prostořeký,“ řekla Marie s lehkým uzarděním k matce se utíkajíc, „a že mu přeji, že přišel o družičku.“

„O *jednu* přišel — to je pravda; ale o *druhé* by věděl,“ odpovídal jinoch za dívkou popocházeje. „Nechtěla byste se u panny Mariánky za mne přimluviti? Ne, ne! — nekoukejte na mne tak nevěřící — myslím to opravdu. Královská Milost ráčila mě udělati mládencem — ale samotnému by se mi stýskalo! Co se *cti* při té celé věci týče — myslím, že se nemusíte, jako dcera německého doktora, za českého studenta a pár lidí styděti, kteří pod zvláštní ochranou krále Václava stojí.“

„I ty věčný Spasiteli!“ sepnula stará Háta kostlivé ruce. „Jaké to divné řízení! Pan Sekyrka tedy skutečně ženichem? Podívej se, holka! — toho jsi se nenadála, že bys na jeho svatbě družičkou býti měla, když tě za manželku žádal.“

„Jakže?“ ozval se Kuchynka. „Za manželku? I totě rozkošná trefa! Toť musíte za družičku — a kdybych měl na kolenou prositi.“

„*Neproste*, neproste!“ zdráhala se dívka. „Ját nevím, *jestli se něco takového* pro mne sprostou dívku hodí —

co by řekla matka — co pan mistr —“ doložila hlasem nejistým.

„Ty si vezmu já na starost!“ usmál se mladík potutelně s dívky na mistra pohlédaje; a nahnuv se k ní pošeptal jí do ucha: „Proto mu nebudete nevěrná!“ —

28.

Šťastně byl Václav přítomností svou v Lužici a Slezsku zvláště nepokojném Budišíně, v Hořelici a ve Vratislavi zase mír a pořádek uvedl. Potom ale nedala mu touha po životě Pražském za hranicemi déle meškati, a ještě před vánocemi navrátil se do Čech.

Obrátil se ke Kutné Hoře, této královské bohaté a jako nevyvážné pokladnici; i zalíbil si ve skvostném životě nesmírnými poklady oplývajících horních nákladníků, hojné šlechty a rázného kovkopectva tak velice, že tam několik týdnů ztráviti se odhodlal.

Hned v prvních dnech jeho meškání v tomto druhém městě království předstoupili před něho poslové Pražských mistrů krve české, a přednesli mu ještě jednou prosbu vysokých škol jmenem celého národa.

Poslové tito byli: Matyáš z Hostúně, Jan Šťáhlavský, Jiří z Běly, Boček z Lepotic, Mikoláš Pražský a Jan Kříž.

Bylo to v příbytku tehdejšího mincmistra, Petra ze Svojšína, na vlaském dvoře, ve skvostné komnatě. Václav seděl u číše plné ohnivého vína, a s přívětivým úsměvem dlouhé řeči a důtklivé prosby Pražských mistrů poslouchal.

„*Nisi fallor*“ — jal se konečně mluviti — „pochopuji, co žádáte; a jestli mě paměť neklame, zdá se mi, že jsem již také v té věci něco učiniti přislíbil.“

„To jsi učinil, milostivý pane!“ ozval se hlas na prahu, a mezi dveřmi objevil se Kuchynka. „Svědkové jsou na blízku.“

„Hvězdy boží!“ zkřikl Václav mladíka poznav. „Vždyť jsem si to myslil, že tu páni mistři sami nejsou — po-

znal jsem to po řeči. Jen dále, hochu, jen dále! Jsi tady samoten?“

„Nejsem, královská Milosti!“ zavrtěl mladík hlavou. „Jako mně, stýskalo se již i jiným. Jsem tady s mistrem Jeronymem a s panem kmotrem!“

A s těmi slovy vkročili všickni tři do komnaty. —

Třetí den na to vraceli se poslové mistrů českých do Prahy, nesouce potvrzení královské, onen pověstný *dekret Kutnohorský* ode dne 17. ledna léta Páně 1409. Tímto dekretem potvrdil Václav „pevně a určitě, aby mistrové národu českého v každé radě, při každém rozhodování, zkoušení, volení a jakémkoli jiném počínání vysokých škol Pražských, *tří* hlasů mívali, a tohoto práva nyní a na věčné časy užívali.“ —

Následek tohoto dekretu je z kroniky české znám. Asi pět tisíc studentů opustilo se svými učiteli Prahu, a založili téhož roku vysoké školy v Lipště. Ale dobré, patřičné právo zůstalo při synech domácích, a brzy květla universita Pražská nevídanou posud učeností, a lesk její vábil opět nových a nových cizinců.

Prkoš Bilinský.

Povídka z dějin domácích.

(Psáno roku 1832.)

1.

Léta Páně 1051 držel se v Praze na knížecím hradě veliký, neobyčejný soud, za oněch časů *cuda* nazvaný. Na zlatoskvělém stolci seděl kníže Břetislav, jakožto cudař čili nejvyšší soudce, a vedle něho leskli se do půl kola vládykové a pánové z celé Pražské župy, jakž je sem byla buď povinnost přivedla, anebo zvědavost přihnala.

U prostřed klenuté síně seděli na malých dubových lavičkách dva muži, a ti byli příčinou dnešního shromáždění tolika znamenitých kmetů a samého knížete.

Jeden z mužů těchto byl asi pětačtyřicetiletý, vysoké postavy, hřmotných oudů a plného zdraví. Oči se mu v zatemnělé tváři koulely jako blesky po temných, bouří obtěžkaných nebesích, hrdě běhajíce po veškerém množství. Vzezření jeho patrně jevilo, že se mezi znamenité pány české počítá; nádherný šat a draze protkávaný pás byly důkazem velikého bohatství. Byl to Prkoš, pán Bilinský.

Asi pět kroků od něho seděl druhý muž — sedmdesátiletý stařec, vlasů šedivých a čela vráskovitého. Hlavy a těla pro stáří již ani narovnati nemohl. Kdykoliv se však poněkud vzchopil a na četné vůkol sebe shromáždění pohlédl, svítila tichá mírnost z očí jeho. Lišil se i šatstvem od souseda svého; dlouhý kabát s volnýma rukávama, i široké nohavice jeho, byly zhotoveny a střihnuty dle obyčeje šlechty nemožné.

Kníže Břetislav i veškerý sbor pánů jevil znamenité účastenství s oběma, a jakmile Pražský cudař povstal, chtěje příčinu dnešního soudu zřetelnými slovy pronesti,

utichnul všechen až dosavade mezi množstvím trvajíc šumot. Na to začal Pražský cudař takto mluviti:

„Nejslavnější kníže a pane náš! — i vy českéh knížetství slavná podporo, stateční pánové a moudří kme tové! — příčina dnešního soudu jest žaloba starého Samo střila z Černých Borů na Prkoše, pána Bilinského.“ — Potom se obrátil k starci u prostřed síně sedícímu, ptal se ho: „Moudrý Samostříle, trváš dosavade při sv stížnosti?“

„Trvám,“ odpověděl stařec; „neboť nemohu práv a statku svého na čas jinak proti nepravostem hájiti.“

„A což způsobilo různice mezi muži, kteříž by měl svorností svou lidu za příklad sloužiti?“ otázal se nyn Břetislav. „Což jest — mluv, hlavo moudrá, co tě prot milému nám Prkoši tak popudilo, že jsi věc ve své žup v pořádek uvesti nemohl a žalobu svou až před nás při nesti musel?“

I vzchopil se šedivý Samostříl, a jednak uctivost před knížetem, jednak aby slova jeho po síni lépe za zněla, stoje počal mluviti:

„Dobře vám známo, Čechové, že neoplývali otcov moji bohatstvím, jakovým se v naší vlasti méně slovutn honosí, než byli jsou moji předkové. Skrovný hrad u pro střed dvou malých vesnic bylo jediné dědictví, ježto jsem po otci nastoupil. I popustil jsem správu a řízení statku svého muži spravedlivému, a vypravil se vedle touhy srdce svého do služby ke dvoru knížecímu i setrval v ní, dokud možno bylo mečem nebo hlavou sloužiti. Jiné rozkoše nepoznal jsem, než laskavosti a přízně otců tvých, slavný Břetislave! Po pokladech netoužil jsem, a střídmost lahodila mi více, než veliké kvasy. Ustavičné meškání při povinnostech bránilo mi zabývati se s přátely; dívky se mi vyhýbaly jako necitnému vojínu — a tak jsem v šedesátém roce věku svého poznal s bolestí, že samoten stojím na daleké zemi, opuštěn v stáří, bez přátel a bez dětí!“

V žalostném pohnutí zamlčel se stařec, a teprva po *chvíli hluboko si* oddechnuv začal horlivěji zase mluviti:

„I zastesklo se mi v síních knížecích. Touha po hradě otcovském a po místech mého jinošství hlasitě se ve mně ozvala. Ustanovil jsem tedy při sobě, že se na hrádek svůj navrátím a mezi lidem svým život dokonám. Lid poddaný mě radostně přivítal, já pak byl mu od té chvíle až podnes otcem pečlivým se sousedy drže stálý mír. — Okršlek můj vztahuje se ku krajině pána Bilinského. Také o jeho přátelství jsem tedy se ucházel doufaje, že u mocného souseda záštity proti všelikým cizím úhonům naleznu. I byl v skutku také dlouhé časy pilen našeho závazku, dle něhož mezi námi nikdy různice vypuknouti neměla. Nyní ale, kdežto by mu uzralé, zkušené stáří tím živěji na mysl uváděti mělo, že utiskování chudých mužů mocného hanobí, kdežto by dle moci své měl býti nás všech ochráncem; nyní pouští neskrocené vášně svoje z uzdy a vlastní rukou počíná tiché blaho okolních dědin rušiti. Zaslepen honbou náruživou pošlapal role moje i lidu mého. Nadarmo jsem žádal náhradu — nadarmo prosili poddaní moji: fenami je dal z hradu svého vyštvati. Mne samého, jenžto jsem přijel, abych mu nepráví představil, s úsměchem odbyl, a celou dědinu zevrub obrátiti vyhrožoval, jestliže ho budu ještě déle obtěžovati. —

„Mnozí z vás mne znáte, statní Čechové, a vy mladší větve stromů šlechetných, a slýchali jste snad o Samostřílovi. Jaromír a Oldřich, slovutní otcové tvoji, mne slyší, slavný Břetislave, že jsem býval prvním, kde meče břinčívaly, a prvním, kde se vítězství zableskло. Tehdáž byla bujará síla v žilách mých, a pěsti se mi netřásly, an jsem zbraně se uchopil! Ale starý, seslablý sokol nemůže uchránit mláďata proti dravému krkavci, a hledá tedy pomoc pod perutí orlovou. Byl bych vznesl věc na Bilinskou cudu; ale nepřítel můj je župan Bilinský! — i vidělo se mi tedy nejmoudřeji utéci se k muži a soudci, kterýž na žádné důstojenství nehledí a jejž při soudu žádná hodnost nemate. K tobě tedy utekl jsem se, Břetislave, a nyní věc k rozhodnutí podávám. Učiň spravedlivost mně i lidu mému.“

Takto dokončil starý Samostříl, a překonán citem a dlouhou řečí opět na sedadlo sklesnul.

„Učiním spravedlivost tobě i lidu tvému, hlavo moudrá,“ potěšil jej kníže. „Velebena buďtež nebesa, že jste mi dala moc potrestati každé násilí. — Prkoši, znáš se k tomu, co ti starý Samostříl za vinu přikládá?“

„Jakého tu třeba vyznání?“ odpověděl Bilinský s hrdým čelem. „Nezapírám, čeho se i knížata dopouštívají, jsouce zachváceni panskou rozkoší. Což na tom záleží, jestli se rolníku jednou žně pokazí? Takové maličkosti nepatří na veřejný soud.“

„Maličkosti?“ rozhorlil se Samostříl. „Maličkosti pravíš, necitelný člověče? Plameny, jimiž celá vesnice popelem lehla, nazýváš maličkostí? Nářek a bídu dvaceti rodin jmenuješ maličkostí? Zničený život lidský slove tobě maličkostí?“

„Cože jsi řekl, Samostříle?“ přetrhl Břetislav rázně řeč starcovu. „Celá vesnice že lehla popelem, a život lidský že byl při tom zničen? Nedej Bůh, aby se takové prostopášnosti po naší zemi bez pokuty páchaly.“

„Ať mi to vražedný palič zapře, nebojí-li se, že ho budou tisícerá ústa ze lži viniti,“ odpověděl stařec na Prkoše ukázav.

„Drž lépe jazyk za zuby, mluvíš-li o Prkoši, vetchá nádobo!“ rozpálil se pán Bilinský, hněvu ani u přítomnosti knížete déle zdržeti se nemoha. „Cokoliv jsem učinil, učinil jsem, abych potrestal nestydatost, s jakovou se lůza rolnická o náhradu pokoušela.“

Jiskrnýma očima pohlížel Břetislav na hrdého pána, kterýž velikou drzostí skutek zlolající omlouvati se osměloval. Krví se mu zalily knížecí tváře, a na čele mu naběhla silná žíla. U velikém očekávání stáli kmetové okolo pána, až zvolal takto hlasem vysokým:

„Nezapíráš tedy, Prkoši Bilinský, křivdu, na cizí dědině spáchanou?“

„*Čin* svůj nezapírám, o křivdě ale nevím,“ řekl ob*žalovaný*.

„Pošlapal jsi tedy role? Zapálil jsi dědinu? Zahubil jsi lidské životy?“

„Ptej se mne raději na skutky, jimiž jsem tvému otci posloužil.“

„Neviň se mi z cesty, hade!“ zahřměl Břetislav, a skočil se stupně, na němžto zlatoskvělý stolec stál. „Věrně v srdci chovám, cokoliv kdo otci mému nebo zemi učinil. Bůh mne ale opustiž v poslední hodině života, kdybych pro takové služby jiné hříchy prominul. Vás všechněch, kmetové shromáždění, ptám se, co zasluhuje, kdož rukou svévolnou na střechu bližního svého oheň nametal a život jeho zmařil? Odpovězte, pánové! Jaký soud vyřkli byste nad zlosynem takovým, byť i z nejšlechetnější krve pocházel?“

Tichost panovala po síni, když přestal kníže mluviti. Mnozí přítomní byli Prkošovi přátelé, mnozí opět z jiných důvodů nechtěli proti tak mocnému pánu se prohlásiti. I rozvažovali na mysli, jaký nález by pronesli, aby oběma stranám i samému knížeti dle žádosti učinili.

„Bojíte se ze rtů vypraviti slovo, jímžto se máte za upřímné vyznavače spravedlnosti prohlásiti?“ jal se opět kníže mluviti, vida, že byl svým vyznáním celé shromáždění do nesnází uvedl. „Slyštež tedy ono slovo z úst knížete svého, kterýž se ničeho nehrozí, má-li spravedlivě učiniti byť i nejmenšímu svého národu. Slovo to je: *Smrt!*“

Leknutí rozhostilo se po tváři šlechticů při vyřknutí knížecím, ačkoliv při známé přísnosti Břetislavově nic jiného očekávati nemohli. Prkošem to trhlo, jakoby se ho byla smrt již dotknula. Levou rukou sáhl po rukověti meče svého a pevně ji zaťal v studený kov; pravicí ale popadl se za prsa, tiskl si žebra, z nichžto mu hřmotným klokotem srdce vyraziti hrozilo. Oči se mu vypoulily jako skleněné koule, stáltě krátkou dobu jako kamenný.

Jediný Samostříl se kvapně vzchopil a k Břetislavu se přiblížil.

„Pane, vezmi své slovo nazpět!“ zvolal hlasem úzkostným kostlivé ruce před knížetem spínaje. „Nepřišel jsem, abysi škůdcovu krev proléval. Jenom o náhradu jsem tě prosil — o náhradu za zkažený statek můj a lidu mého.“

Desaterá přímluva ozvala se na to ze rtů shromážděných pánů, a celý sbor hrnul se k rozhněvanému knížeti. Zatím se však i Prkoš zpamatoval, a jakoby byl s duše těžká pouta setřásl, počal se novou silou proti hrozící záhubě opírati.

„Stůjte!“ zvolal na šlechtice silným hlasem, jakýmž by se jiný člověk na soudní síni nebyl opovážil mluviti. — „Břetislave, pamatuj se, co počínáš! Český pán jsem, a vím, že bude v zemi české ještě moci, kteráž by práva mého zastala.“

„Odbůjníče!“ zahřímal Břetislav po smělých slovech jeho, až se hrůza na celé shromáždění sypala. „Nestydatý, hříšný odbůjníče, jakého chceš práva zastávati? Můžeš vinu svou upříti? Bůh nedej knížetství mému postáti, jestli bych tě na výstrahu všem podobným škůdcům v katovské ruce nevydal, kdyby nebylo přímluvy šlechetného Samostříla. Tentoť jest ale můj pevný, nezrušitelný úsudek — a doufáš-li práva svého jinak hájiti, veškerému národu tebe souditi poručím. Pošlapané rolí trojnásobně nahradíš, a popálené chatrče nejen otcům, ale i synům vedle nich znova vystavíš. K milosti mé pak se nehlas dříve, dokud nerozumnou hrdost neskrotíš, jížto jsi zpurně se opřel proti svému knížeti!“

Po těchto slovech hnal se jako bouřlivý vichr ze soudnice. Na prahu se však ještě zastavil, a obrátiv se volným krokem opět se navracel. Hněv byl z jeho zraků zmizel, zarděná tvář nebyla více obrazem přísného soudce, slova jeho zněla z jemně pohnutého srdce.

„Čechové!“ řekl kníže ruce v pravo i v levo jako na smířenou podávaje. „Jaký to zlý duch počíná mezi vámi koukol nesvornosti roztrušovati? Máme se vespolek *nenáviděti* a hubiti? Pomyslete, jaká příležitost pro sou*sední národy k* válce a utiskování! Dlouho-li bude trvati,

a německá říše nás válkou obtíží. Žádostiva našich pokladů, ráda by i naše práva zlehčila. A není to nepřítel matný, malomohoucí. Krajiny jeho a země poplatné obklopují vlast naši skoro ze tří stran, a pevně jako nerozbitnou zeď museli bychom své sbory spojiti, majíce mu statně odolati. A předce hle, když lid již k zbrani sahá a pod korouhev se staví, trýzní ho vlastní vůdcové, sami sobě zúmyslně odporují, a kníže své k hněvu popouzejí. Srdce mi puká bolestí, že musím trestati muže, jako jsi ty, Prkoši slovutný! Nemějte mi ale za zlé, Čechové, jestli jste se nadáli, že kníže nepravostem poshoví. Bez přísné spravedlnosti neobstojí chrám obecného blaha. Tak smýšlím — a takž i v čas potřeby pro vás vlastní život nasadím! Nechť je tedy schůzka dnešní obnoveným závazkem naší vespolné věrnosti, a tudíž beze vší zášti k domovu se navraťme. — Budiž přátelství mezi námi, Prkoši Bilinský!“ doložil na to s milostí vladařskou. „Učiň, co k zapravení způsobené škody potřeba; vlasti budiž věrným synem a na žalobníka se nehněvej. — Podej mu ruku, moudrý Samostříle!“

„Zde je má obě!“ zvolal radostně starý zástupce chudého lidu, a celým tělem se k Bilinskému přitlačil. „Toto upřímné stisknutí budiž mu důkazem mého udobření a opětného přátelství.“

Hrdý pán nezbraňoval sice, aby ho šedivý kmet za ruce uchopil, dobrovolně mu je ale nepodal. Škaredým okem hleděl pod sebe. Lidumilý Samostříl se však na to neohlížel, a srdečně potěšen jsa, že se mrzutý nesvár tak šťastně ukončil, Břetislavu žehnaje, zkřikl hlasem vysokým:

„Milost boží budiž s tebou, spravedlivý Břetislave!“ A veškerý sbor zvolal jedním hrdlem: „Sláva s tebou na věky!“ —

Prkoš vypravil se toho dne ještě z lidnaté Prahy k domovu. Zasmušilý jel na svém tmavém komoni; obočí škaredě stahoval, a dobou zubami skřípaje ani slova nemluvil. Jenom jednou anebo dvakrát zdálo se [illegible]

níkům, že sám s sebou rozmlouval; bylyť to však pouze jednotlivé, nesrozumitelné zvuky, a jelikož se mu při nich ústa k divokému smíchu šklebila, soudili vesměs, že něco hrozného na mysli přemítá.

2.

Mocný pán po vší krajině okolo řeky Biliny a nejpřednější osoba v župě Bilinské měl jediné dítě, dceru Svatavu. Dívka, jsoucí sedmnáctiletá, rozvíjela se nevýslovnými vnadami. Nevysoká, ušlechtilá však, půvabná plnost krásných oudů, růžové tváře, jiskrný zrak a dlouhé snědé kadeře byly jí okrasou tělesnou. S těmi se pojila však také spanilost duševní; vnadné tílko uzavíralo outlé srdce, ňádra se jí dmula panenskou nevinností, a z oka jí zářila milostná dobrota. Stálať jako anděl smírce po boku otce svého, kdykoliv bezuzdá prchlivost jeho hrozila meze spravedlnosti překročiti. Celá krajina vzývala ji co svou opatrovnici. Prkoš sám ji ošetřoval jako veliký poklad, doufaje skrze ni rod svůj k slávě přivesti.

Najednou však počala Svatava postonávati, a roznemohla se konečně tak, že nemohla z lože povstati. Nadarmo snášely se léky, nadarmo vyvářela se ze sílících bylin zdravodatná šťáva: kořen dívčího života den po dni vadnul, aniž bylo pomoci.

Toho času bral se okolo hradu neznámý jinoch, a pravil se býti žákem slavného lékaře. Jeho vážný pohled, temné, tajuplné oko, tmavý, dlouhý nevídaný oděv a povážlivá slova k tomu přisvědčovaly. Prkoši byla všeliká pomoc vítána; i svěřil tedy cizímu jinochu dceru nemocnou, a nežli se měsíc poznovu naplnil, začala se přičiněním neznámého lékaře dívka síliti.

Od této chvíle až do dne, kdežto se Prkoš dle rozkazu knížecího na soud postaviti musel, uběhlo půl leta. Jinoch zdržoval se ještě na hradě, jsa jednak *vděčností*, jednak ještě mocnějšími okovy opoután.

„Zejtra se vydám zase na cestu!“ řekl stokráte sám k sobě; spatřiv ale Svatavu, opět na své předsevzetí zapomněl. — Bál se snad, aby se dívka poznovu nerozznemohla? Čili se strachoval, že sám zastůně, pakli s Bilinským hradem se rozloučí? — Čeho však směl se neznámý, chudý jinoch nadíti, láskou chtěje pomýšleti na dceru přebohatého pána českého. —

„Zejtra se vydám na cestu,“ řekl k sobě opět, a pevně takto u sebe uzavřev šel, aby Svatavě úmysl svůj vyjevil. Dívka se procházela právě v zahradě.

„Spanilá Svatavo!“ jal se k ní mluviti — ale další slova uvízla mu na jazyku.

„Co bysi rád, milý Tusto?“ ptala se ho dcera Prkošova přívětivě — „Jak? oči se ti kalí slzami? Pro Bůh, co ti schází, můj dobrodinče?“

„Tvé požehnání na další truchlivou cestu života mého!“ odpověděl jinoch, a padnuv před ní na kolena ruku její na plamenná ústa přitiskl. — „Zejtra musím hrad váš opustit!“

„Cože pravíš?“ lekla se dívka a ustrnutím ucouvla. „Tusto, ty bysi nás chtěl opustit?“

„Hříšník musí z ráje prchnouti, dokud ho nezastihne mstitelná ruka Páně,“ odpověděl jinoch, zraky maje k zemi sklopeny. „Já se tady prohřešil, a nesu vinu přetěžce.“

„Ty že jsi tady se prohřešil?“ podivila se dívka.

„Není-li láska k dceři bohatého Prkoše hříšným proviněním?“ řekl Tusta třesoucím-se hlasem. Náhle ale, jakoby mu ze srdce byl těžký kámen spadl, zmizela všecka nesnadnost a se zmáhajícím-se ohněm mluvil dále. Vzchopiltě se při tom ze země a blíže k Svatavě přistoupil. „Miluji tě, Svatavo, miluji tě vroucí, neskonalou milostí! Jako jasná dennice vzešla jsi nade mnou, i musím se tvého světla držeti, nemám-li teď zahynouti v temnostech. Rod můj je rodu tvému roveň, děvo šlechetná; předkové moji jsou slavní, jako praotcové tvoji; já jediný jsem chudý a neznámý. Předce ale doufám — doufejš-li

mi své lásky k potřebné posile, že slovutného jmena získám, a statkem se tobě vyrovnám. Jsem-li ale na omylu, Svatavo — vyslovíš-li nade mnou slovo nemilosti, pak mi odpusť moji vinu — lásku totiž a smělou naději, odpusť mi a zapomeň! Dnes naposledy s tebou rozmlouvám.“

I byltě jinoch v zanícení svém zapomenuv, za jakého úmyslu do zahrady přišel, jen slabě se zdráhající Svatavu k srdci přivinul. Roznícená sladkou milostí, kterouž dávno již v srdci tajila a kteráž nyní jinochovým vyznáním volného průchodu z utísněných prsou dostala, sklonila dívka hlavu milenci na prsa, rámě pak položivši okolo krku jeho nezpouzela se, an ji panensky zapýřenou na horoucí ústa políbil.

V naději a ve snách, jakéž toliko první láska vykouzluje, navrátili se pak oba do hradu. Nezkušená děva doufala, že na přízni otcově požehnání lásky své vyprosí, a důvěrně letěla mu do náručí, když se domů navrátil. Tusta pak hned u první příležité době takto k němu promluvil:

„Pane, vyslechni prosbu lékaře, jemužto jsi častěji odměnu sliboval, ač jí nebyl žádostiv.“

„Co na mně žádáš?“ ptal se Bilinský. „Jeť dobré znamení, že tuto chvíli přicházíš; neboť jsem se právě s tebou na mysli obíral.“

„Se mnou, pane? — Toť věru dobré znamení. Abysi ale neřekl, že se sprostému lékaři smysly pomátly, jenžto na tebe takovou důležitostí doléhá, poslyš, co jsem dosavade nikomu nesvěřil. Jmeno mé jest po Čechách sice ještě neznámo, rod můj si ale prvního místa po knížecím osobí. Jsem z nešťastného kmene Vršovců.“

„Vršovců?“ zvolal Prkoš rázně, a jaksi radostně překvapen na jinocha zraky upřel. Bylo na jevu, že jemu ta zpráva milá.

„Otec můj,“ vypravoval Tusta dále — „jakož ti snad *povědomo, utekl* se před Oldřichem, otcem Břetislava,

do Charvatska, do první domu našeho kolébky, žádného jmění před hněvem mstivého knížete nezachrániv. Jako žebrák pustil se do ciziny. Tam se zasmála naň láska, jížto u dívek českých nebyl ještě pocítil, i polehčila mu těžké břemeno vyhnanství; on je ale ani takto dlouho nésti nemohl. Ohnivý duch jeho upachtiv se marným namáháním o svobodu, klesl do hrobu. Já byl tenkráte sedmiletý. Na smrtelné posteli přikázal otec matce, aby se do Čech utekla, a padnouc knížeti k nohoum o milost pro mne nevinného žádala. Ona však v bázni jsouc, aby snad jedinému dítěti pro budoucnost podobně nebezpečný život nepřipravila, z něhož by manžel sotva vyvázl, v tiché skromnosti mne chovati hodlala.

V okolí našem bydlel stařec, kterýž byl daleko široko v pověsti, že umí léčivé byliny svářeti a těžké neduhy hojiti. Ten si oblíbil čiperné mládí mé, a přijav mne pod střechu svou jako syna, dal mi nahlédnouti v dílnu svou, a odkryl přede mnou mnohé tajemství věčné přírody. Tu mi po desíti letech i matka skonala. Teprva v poslední hodině svěřila mi tajemství rodu mého, davši mi do rukou i písma domu Vršovského, která byl otec šťastně zachoval. Podivno bylo mi při té novině. Nepovědomá dosavade bouře zmocnila se duše mé, a zahánělа mě z krajin, kde jsem se pojednou cizincem býti uviděl. Byla to snad také mladistvá ctižádost, kteráž mě do Čech vábila. Tamť se můžeš postaviti urozeným na bok, myslil jsem, i rozloučil se konečně s lidem, jejž jsem byl až dosavade bratrským nazýval. Jakési teskno přicházelo ale na mne, tím obtížněji, čím blíže jsem k českému pomezí přicházel. Uhnul jsem se tedy k půlnoci, potom k západu, a octnul se v rozhlášených městech říše německé. Tím zrostly i vědomosti moje, a podívání se na svět, pak daleká cesta unavily čili stanovily touhu mou po Čechách. S pevnou důvěrou a duchem usedlejším pozdravil jsem posléze nevídanou vlast. A hle, skoro na prahu uvítal mě chrám hostinský, a vládce jeho, slovutný Prkoš, přátelsky mne choval.“

Takto dokončil Tusta své vypravování. Prkoš chodil mezi řečí jeho rychlým krokem po komnatě, a jenom časem u jinocha se pozastavil, na slova jeho pozor dávaje. Byloť patrno, že se v něm důležitá myšlénka rozmáhá.

„Proč jsi mi to ale dříve nesvěřil?“ zeptal se ho konečně. „Proč jsi tak drahně času mezi námi na zapřenou dlel?“

„Nikdo se neměl jmena mého dověděti, až bych jej byl statečnými skutky oslavil,“ odpověděl jinoch. „Nezdálo se mi nic žádanějšího, nežli výtečnou šlechetností Čechům dokázati, že se ještě zdárná ratolest na velikém štěpu Vršovském zelená. Teď ale, co se mi na tvém hradě jiný, krásnější cíl počínání mému zjevil, teď se tobě svěřuji, a k dosažení cíle svého pomoc u tebe nalezti doufám. Miluji tvou dceru, pane!“

Jako blesk projela tato slova Prkoše. V dlouhém úžasu na něho pohlížel, až pak se dílem jako v hněvu, dílem ve smíchu tázal, jakou náhradu by mu za tak veliký poklad podati mínil?

Tusta, jehož se byla s milostí Svatavinou neobyčejná mužnost zmocnila, odpověděl takto: „Tobě přináším upřímného syna, Svatavě milujícího manžela. K tvému statku připojím pak jmění otce svého, ježto doufám od knížete dostati.“

„Zdali možná, slavný hrdino?“ zasmál se Bilinský úšklebně. „Hodláš to v skutku od knížete obdržeti? Ó moudrý lékaři, jinak-li sobě bohatství nezískáš, tedy se o žebrácké holi do Charvatska navrátíš.“

Po těchto slovech se od jinocha odvrátil a přistoupil k oknu. Široká prsa dmula se mu velikým pohnutím; čelo a tváře hořely mu zanícenou krví; musel si po nich několikráte dlaní přejeti.

Tusta se divil slovům Prkošovým, a tonul na rozpacích, má-li mu odpověděti, čili nic. Tu se Prkoš ale zas obrátil a slovem odhodlaným pravil takto k jinochu:

„Tusto Vršovče, nedoufej, že od knížete čeho dosáhneš. *Přemyslův* rod se nesmíří s rodem tvým. Může-li

ti někdo pomoci, učiní to Prkoš Bilinský. Chtěj se jen věrně rady mé přidržeti.“

„Budu tě otcem nazývati, rada tvá mi bude vítána.“

„Tedy poslyš — pamatuj ale, že nás nikdo neslyší, a že i tenkráte slova moje do prsou jako do tmavého hrobu schovati musíš, pakli se ti nezalíbí.“

„Co jest? mluv upřímně.“

„Jako tvým statným otcům jest i mně vláda Přemyslovců nesnesitelná; musím se jí zbavit.“

„Pane!“

„Cítím sílu do sebe, že bych jako oni mohl na knížecím trůně seděti, kdyby mne slepá náhoda byla z kněžny na svět vyvedla. Proč bych tedy měl před nimi, jako před zlatou modlou klekati, anebo se jich jako ohnivé pece obávati? Proč právě jich? Císař vypověděl válku Břetislavovi a saskému Othardovi nařídil do Čech vtrhnouti. Nežli se to však stane, odřeknu se pána českého a saskému se podrobím.“

„Pane!“ zvolal ještě jednou jinoch s hrůzou rostoucí. Prkoš ale, jeho divení si nevšímaje, mluvil dále:

„Doufám s ním vejíti ve svazek přátelský, a tebe, Tusto, vyvolil jsem k pořízení této věci. Tobě Vršovci musí býti důvěra moje vítána, ježto ti poskytuje příležitosti k pomstě.“

„Nemíchej činy otců mých s podnikáním svým!“ zvolal jinoch. „Stala-li se křivda Vršovcům, živ je nad Čechami přísný Bůh, on klade i skutky knížat na váhu spravedlnosti! Pakli ale provinili moji předkové, zasáhl je zasloužený trest. Nevymlouvám vinu jejich. Ani nejvyšší z národu nesmí na kníže pána svého ruku vztáhnouti — jakož bohužel učinili někteří z krve mé.“

„Alebrž mají se podrobiti pýše a rozmarům, jako slabí beránkové?“

„Všeliké činy odplacuje Bůh, jehožto slovem knížata nám dána jsou,“ odpověděl jinoch s mírnou vážností, a sepjav před Bilinským ruce prosil: „Rozmysli se, pane, upusť, otče! Pro lásku mou k Svatavě tě zaklínám —“

„Zadrž, mravokárný kazateli, a neprohřešuj se pomyšlením na dceru Prkošovu!“ zakřikl ho rozhorlený šlechtic. „Syn musí býti s otcem stejného smýšlení.“

„S hříšníky jsem nebyl nikdy stejného smýšlení,“ vece Tusta.

„Ha, chlapče!“ rozlítil se Bilinský a mladého Vršovce za rameno popadl. „Ty se opovažuješ —“

„Zpátky, muži zaslepený!“ přetrhl mu jinoch ráznym hlasem slovo, a silnou rukou zbavil se jeho pěsti. „Nemysli, že jsou moje ruce toliko na masti a na lékařský nástroj uvyklé; také mečem znají vládnouti; a kdybysi nebyl otec dívky, kterouž miluji —“

„Co bysi tedy, chlapče?“ rozsápal se Bilinský a strhl se stěny meč. „Co bysi, mluv!“

„Nech smrtící zbraň v pošvě, pane! V pobouření smyslů nevíš, co počínáš. Promluvíme spolu, až se utišíš.“

„Ani slova s tebou více, malicherný lékaři! Povětři mezi těmito stěnami se déle pro tebe nehodí. Tu vezmi mzdu za své dílo a táhni k Břetislavovi.“

Přitom hodil plný měšec k nohoum Tustovým.

„Za své dílo, jak praviš, vzal jsem již odplatu sladší, Svatavinu lásku!“ odpověděl jinoch s povzbuzeným hněvem, a zdvihnuv měšec roztrhl jej, peníze pak po komnatě rozházel. — „Tuto mzdu si nech, a za každý plíšek si knížecího zrádce pronajmi. Pamatuj ale, abysi tak mlčelivých, jako já jsem, zjednal, jemuž pro Svatavu na tvé pověsti záleží.“

Rychle na to kráčel z komnaty, a potkal na předsíni Prkošovu dceru.

„Nebesa tě zastřete svým nejjemnějším štítem, dívko srdce mého!“ řekl k ní slovy želuplnými, „musíme se na krátký čas rozloučiti.“

„Věčný Spasiteli!“ ulekla se děva. „Co pak se stalo, drahý příteli?“

„Tvému otci se nechce ve mně zalíbiti zeť. Mám *prý po nějakém* čase o tebe zas prositi.“

„Ó tedy jsi ho nežádal slovy dosti vroucími! Pojď se mnou k němu, pojď; mne láska jinak prositi naučí.“

„Nadarmo bysi, spanilá Svatavo, o srdce otcovské se pokoušela. Mezi mnou a ním leží propast, kterouž toliko délka času vyrovná. Zachovej mi jen věrně srdce své, drahá dívko,“ řekl dále a sevřel milenku do náruče. „Vzpomínej si na píseň o upřímné Zdeňce, kteráž pět let na milence čekala. Já si dříve pro tebe přijdu, rozkoši moje; buď jen stálá ve své milosti!“

„Věčně, věčně, Tusto můj!“ zašeptala dívka bolestně, labutím ramenem jinocha pevně objímajíc. On pak políbiv ji na slzavé oko a na třesoucí-se rty, jemně se z jejích loktů vyvinul a po kamenných schodech na předhradí pospíchal. Dívka ale v úzkosti srdce svého letěla k Bilinskému.

„Otče, co jsi to učinil Tustovi?“

„Nemluv mi nic o tom bylináři!“ utrhl se na ni Bilinský. „Mezi námi není déle žádné jednoty.“

„Otče, já ho miluji!“ řekla dívka, pro bolest však a otcovu prudkost nemohla nic více promluviti.

„To se raději láskou nejsprostšímu sluhovi zavaž, děvo nezdárná!“ obořil se na ni Prkoš. „Tustovou nebudeš nikdy!“

„Já ho miluji!“ zvolala zase dívka, a rukama lomíc otci k nohoum padla. „Já ho miluji více nežli život svůj! Bez něho mi nelze býti na živu.“

„Zahyň tedy, věrná milenko!“ osopil se Prkoš, a kvapným krokem ubíhal z komnaty. Nadarmo se za ním dcera vzchopila, nadarmo po něm náruč rozpínala. Zmizel nelidský.

3.

Mezi tím klusal Tusta z Bilinské krajiny. Trvaje v tichém přemýšlení o budoucnosti, o své lásce a o knížeti, nevšímal si hojných sborů, kteří se k uhájení vlasti ze všech stran ku Praze sjížděli. Mnozí ho sice mezi

sebe přijali, vidouce však jeho zasmušilost, brzo zase odrazili. Němý a jakž se jim zdálo i bojácný host k nim se nehodil, jižto vesele si prozpěvujíce do boje táhli.

Tak se klonil již druhý den ku konci. Tusta jel právě velikým lesem, za nímžto, jak mu praveno bylo, již Pražské vysoké věže spatřiti doufal. Pohnutá jeho mysl byla se poněkud ztišila; jasným okem pohlížel okolo sebe na velikánské duby, mezi nimižto zapadající slunce jako tenká růžová rouška plynula. Kolem se ozýval rozmanitý zpěv lesního ptactva; nad ním se pnula jasná obloha. Pozoroval však, že se blízko něho stále neznámý jezdec drží, koně svého brzo za ním poháněje, brzo před ním zastavuje. I na včerejším noclehu byl ho již mezi ostatními hostmi viděl; zevnitřnost jeho nebyla ale tak půvabná, že by se byl rád s ním seznámil. Byltě muž asi čtyřicetiletý; alespoň se mu dle osmahlých, štětinovými vousy zarostlých a hlubokými brázdami zoraných tváří menší stáří přiřknouti nemohlo. S hranaté lebky visely mu zrzavé vlasy, a poněvadž si je zkrátka nestříhal, byly hrubým, koňským hřívám podobny. Obočí měl takovétéž barvy. Pod ním se mu jiskřily zelené šilhavé oči. Zrostu byl malého; oudů, jak se zdálo, velmi ohebných. Ostatně se na něm nejevil sice onen ráz potměšilosti, jakýž obyčejně na lidech jeho zevnitřnosti pohledáváme: měl však přece na sobě tolik znamenité odpornosti, že ho mohl člověk po prvním spatření mezi tisícem lidstva poznati. Jiná věc, jížto se podivně od jiných lišil, byla řeč a způsob mluvení. Větším dílem zkracoval totiž dlouhé slabiky. Sykavě vyslovoval slova česká, a mezi česká míchal slova jiných nářečí; tak se podobalo jeho rozmlouvání strakatému, z nepravidelných kousků sešitému čalounu.

Cizinec tento držel se druhý den blízko Tusty, a jakkoliv se u samého nebyl ještě zastavil, bylo přece patrno, že by to byl rád učinil. Jeho rozpačitost vzbudila v jinochu podezření. I vidělo se mu býti radno, aby se *před ním bedlivě na* pozoru měl. Nemoha se však déle

za ním po zadu držeti, aby se na cestě až do tmavé noci neomeškal, pobodnul koně svého, a dojel brzo k druhému, kterýžto se již na své klisně byl zastavil a z daleka na Tustu takto volati počal:

„*Ostrogay, caro mio*, pobodni ho, pobodni! Statného máš koníka! *Jechasz do Pragy?*“

„Jedu do Prahy, pakli ti na tom něco záleží,“ odpověděl jinoch zkrátka.

„Nejsi ale Čech, jak slyším,“ řekl na to neznámý jezdec; „slova tvoje jinak znějí, než kdybysi se jako pachole byl ve Vltavě koupával. *Umiesz bracisceszku po polsku?*“

„Čech jsem, a po česku rozprávím,“ odbyl ho zase jinoch, a pohnal koně k čerstvějšímu kroku. Cizinec ale svého také ostruhou polechtal.

„Čech jsi?“ pravil přitom. „Dobře, tedy budeme hovořiti po česku.“

„Jen zvolna, příteli, zvolna. Dříve se mě zeptej, mám-li chuti k hovoření.“

„Proč bys neměl, *kutya lelky?* Není tobě společnost moje líbezná?“

„Mysli si o tom, co mysli, dokud se ti k pravdě nepřiznám.“

„*Si, si*,“ řekl jezdec neznámý zdlouhavě a potutelně se po Tustovi zelenýma očima ohlížel. Potom se najednou rozkřiknul: „*Maladetto!* myslíš, pane, že jsem já *jadowity bękart?* šelma, lupič, vrah?“

„Nevítaný host jsi, myslím!“ odpověděl rázně mladý Vršovec. „Radil bych ti, abysi jel na sto kroků přede mnou.“

„Počkej tedy za mnou!“ zkřikl cizinec, a hbitě z pasu dýku vytáhnuv po Tustovi se jí rozehnal. Ten byl ale na každé jeho pohnutí pilný pozor dával, a vida nyní jeho zlý úmysl uhnul se vražednému bodu, a vytrhnuv meč svůj tak ostře a uměle jím máchnul, že ihned cizinci dýka z pěsti vypadla, a proud krve mu ji pobarvil. Tusta pak jako blesk s koně skočiv meč na prsa mu zasadil.

Vrah začal bolestně křičeti, a ze sedla se vysmeknuv spadl na zemi.

„*Jezuszku! ó mój Jezuszku!* nezabíjej mě,“ začal tento z plného hrdla křičeti, úzkostně při tom nohama třepaje. „*Pardon!* Nezabíjej, pane, svého sluhu! Odpusť mi! *Diavolo* — čert mi kladl osidla!“

S podivením patřil jinoch na muže, jenžto svou bázní na jevo dával, že není lotr vycvičený. Nevěda však, jestli by mu věřiti měl, ostří meče mu ještě na tělo přitlačil a všelikou zbraň zahoditi poručil.

„Nemám zbraně, nežli dýky, kteráž nyní tamto na zemi leží,“ odpověděl jezdec strachy zubama jektaje a jako na důkaz po celém těle se ohmatávaje.

„Víš, vrahu, co jsi zasloužil?“

„Smrt jsem zasloužil,“ řekl přemožený plačtivě. „Nejsem ale vrah, *mój kochany paniaczku!*“

„Tedy vstaň — ale z místa se mi nehýbej, sice tě probodnu,“ řekl jinoch a dýku se země pozdvihl.

Jezdec se pomalu sebral, nemoha však pro třesení kolenou postáti, sedl si na bobek, odepnul kus podlouhlého plátna, jímžto byl v bokách opásán, a začal si ránu svou ovazovati. Potom se připlazil jinochovi k nohoum.

„Bůh ti zaplať, *mój złoty dobrodzieju!*“ řekl zajikavě a políbil škorně jeho. „Duši mou jsi zbavil zoufání.“

Útrpnost jala jinocha nad lítostí podivného muže, na němžto patrně viděti bylo, že mu loupež nebyla řemeslem.

„Vstaň!“ řekl k němu. „Učinil jsi mne sice pánem života svého, a měl bych právo tobě rovnou měrou odplatit; odpustím ti ale, jestli věrně vyznáš, co tě k zavraždění mému pohnulo?“

„Ďábel — zlý duch, *padrone mio benissimo!*“ odpověděl jezdec, a ještě se třesa vstával se země. „Pán mne k tomu najal, s jehožto hradem jsi včera se rozloučil. *Si, si*, pane, nedívej se na mne nevěřící. Mne lehkovážného psa k tomu nabídnul, abych tě zadávil. *Boday się sam udawił!*“

„Bilinský?“ zvolal s hrůzou mladý Vršovec. „Nelží, člověče! Jakby se směl takovým hříchem pokáleti?“

„To nevím; mě ale za tebou poslal.“

„Ha, běda tobě, zrádný Prkoši, budeš-li takto na počaté dráze kráčeti!“ zvolal jinoch, jemuž se rychle o příčině zjednané vraždy zasvítilo. — „Proč ale právě tebe poslal?“ řekl zase k jezdci. „Tebe jsem ani na hradě ani v Bilinském okolí neviděl. Kdo jsi?“

„*Ubogi, opusczony Polak* — jmeno mé je *Czernusz*,“ řekl jezdec hlasem žalostným. „Budu ti ale věrným sluhou, smiluješ-li se.“

„Vstaň a sedni na koně,“ řekl jinoch, a poručil mu, aby svou klisnu k jeho koni přivázal. Potom jel vedle něho s obnaženým mečem.

Sedě počal Polák takto vypravovati:

„Otec můj byl pastuchou nedaleko Krakova. Z mládí jsem užil málo dobrých kousků. Ani s dětmi jsem hráti nesměl. Všecko se mne štítilo. *Maladetto!* smáliť se mi, že se při početí mém šereda s ohyzdou ženila, tak zle jsem se podařil. I otec nakládal se mnou skoro hůře, nežli s psem. Jediná matka, *moia kochana mateńka*, měla mě ráda. Nevím, jestli z útrpnosti nad svou krví, nebo proto, že o mně povídali, že mě polednice přinesla.“

„Bezpochyby jsi se tedy později z otčiny sám vyobcoval, kdež ti netvárnost na překážku byla?“ ptal se Tusta.

„*Si, si!*“ posvědčil Polák. „Či měl jsem poslouchati samé přezdívky? *Abo rogi na mnie widzą?* Či jsem byl horší, nežli pes a kočka? Otec a matka mi byli zemřeli. Proč tedy v Polsku zůstati? Myslil jsem, že se mi v cizině lépe povede. *Mangari! Co się łyso urodzi, łyso zginie.* Na čele prý mi sedí zloděj, z očí mi kouká vrah, na vlasech mi visí kopa zrádců. Nikde mě nechtěli podržet, a kde mne z milosrdenství k hovadské práci najímali, nemohl jsem obstáti. Běhal jsem po celém Polsku, podíval se do Uher, sloužil u Vlachů, v Čechách jsem se držel — nikde nic. *Pan Bóg starý gospodarz*, myslil jsem si. *Pan Bóg stoi przy sprawiedliwym!* nekradl jsem, neloupil

jsem, nešidil jsem — přece nic. *Kto dał zęby, da i chleb do gęby!* — myslil jsem — i modlil jsem se — plakal jsem — přece mne hlad trápíval.“

Ubohému Polákovi zalily se oči. Zamlčel se a s tváří slzu si utíral. Najednou si však vzpomněl, že mu byl Tusta přikázal, aby ruce z roztrhaného pasu nevytahoval. I lekl se tedy, a bojácně na jinocha pohlédnuv ruce rychle zastrčil.

„Nech je venku, příteli,“ řekl jinoch, jímž bylo Polákovo stěžování a šetření rozkazu pohnulo, i zarazil svůj meč do pošvy. „Věřím slovům tvým. Pověz mi jen, jak jsi se k Bilinskému dostal.“

„Zlý duch nikdy nespí,“ odpověděl Černuš. „Před čtrnácti dny byl jsem ještě v službě u Víta z Kraví Hory. Pyšný pán, milovný velikého stáda ovcí, které jsem honil na pastvu. Hlídal jsem je jako lidské duše. Ale na *śniežó nie urosło ziele.* Nejpěknější beran se roznemohl a zcepeněl. Pán se chopil biče a jako psu mi vymrskal. Musel jsem zase do světa Chleba nebylo — hlad mě mořil — *głodnych i mucha powadzi* — vloupal jsem se do cizího statku. *Jaka praca, taka płaca.* Byl jsem chycen. Tu jel okolo pan Bilinský. Navracel se z Prahy. Ten mě vykoupil, a že právě snad šelmu potřeboval, vzal mě s sebou na hrad. Na druhý den si mě dal zavolati, a upamatovav mě, co byl pro mne učinil, službu ode mne požádal. „Vidím na tobě, že jsi se volně již světem prohánĕl,“ řekl ke mně, „a postihl jsem tě při skutku, který tvé zevnitřnosti hanbu nedělá. Budeš-li po mé vůli, do smrti teplý stánek u mne nalezneš.“ — „*Dio mio!*“ zvolám na to, a radostí se mi hlava točila. „Poroučej, pane, se svým sluhou, do ohně pro tebe poběhnu!“ *O boday moia noga tam nie postala!* Navedl mě, abych za tebou, *mój dobrodzieju*, jel a —“

Tu se Polák zamlčel, a sklopiv oči rukou se ohnal, jakoby někoho dýkou probodnouti chtěl.

„*A ty jsi k* tomu přivolil?“ řekl Tusta.

„*Pardon*, musil jsem. *Potrzebie ustawy ustępują.* Zhrozil jsem se arci; pán mi ale teplý stánek přislíbil. Napadl mi ovšem i Bůh; však také na sta jiných, kterým se při zlé mysli dobře vede — a pustil jsem se za tebou.“

„Bodejž se byl nešťastný Prkoš lépe poradil!“ zvolal jinoch. „Co pak se nebál, že ho zradíš?“

„Já? a komu? Byl by světoběžník mohl proti pánu svědčiti? Byl bych sobě tím zasloužil, co mi pán sliboval?“

„Byl bys ale dobré svědomí zachoval.“

„*Ah madre santissima!*“ zvolal Černuš, a hluboce si oddechl. „To mluvíš pravdu, pane! Poprvé, co jsem živ, nechutnala mi večeře, an jsem s tebou včera pod jednou střechou spal. Oka jsem nemohl zamhouřiti. Již jsem se chtěl s nepořízenou do světa pustit, neboť se mně tebe slitovalo. Tu mi nouze přišla na mysl, v níž to jsem se po tolik let vláčel, a jížto jsem se mohl jednou ranou zbaviti. Jel jsem tedy z rána zase za tebou, otálel ale až do večera — nu a ostatní již víš.“

Jinoch se byl však mezi poslední touto řečí zamyslil. Černušovi se zdálo, že se obírá s Bilinským, aspoň o tom svědčila jednotlivá slova, jako jsou: „Licoměrný vrah! Zkáza mu! Nevděčník!“ ježto mu chvilkami ze rtů vyklouzla. Najednou se ale z myšlének probral a Polana zeptal, co by teď hodlal začíti?

„U tebe zůstanu, *mój miłosierny* pane!“ řekl kvapně vděčný Černuš. „Budu ti věrně sloužit, abych napravil, co jsem na svém svědomí pokazil.“

„Nenavrátíš se tedy k Bilinskému?“

„Raději do pekla. Jedu arci na jeho koni, jestli ale, pane, dovolíš —“

Bezpochyby chtěl říci, že si ho za vystálý strach a slušné potrestání Bilinského podrží; podíval se však při tom na Tustu. Ten se ale již opět s důležitější věcí na mysli zanášel. Čekal tedy Polák, až se mu odpověděti zalíbí.

Konečně začal jinoch takto:

„Měl bych té sice s sebou vzíti, a při žalobě na zrádného Prkoše za svědka pohnati. Nechám ale soudu pro důležitější věc, neźli je život můj, a jinou službu ti uložím. Pojedeš napřed na Bilinský hrad."

„A co tam?" lekl se Černuš. „Bez pořízení se nemím navrátit."

„Máš-li tam co prospívati, musíš mne arci zavraždit." Polanem to trhlo.

„Jinak si důvěry nezískáš," mluvil jinoch dále. „Já beztoho od zejtřka stav i jmeno změním, a bývalý člověk ve mné jako zemře. Oznam tedy Bilinskému, že jsi mne zavraždil; a on ti snad potom i při jiném podnikání důvěry dopřeje. Tuším pak, že brzo ještě něco horšího neźli vraždu vyvésti zamýšlí."

„*Ah, Dio mio!* a k tomu bych měl snad pomáhati?" zvolal ouzkostným hlasem Černuš. „*Tak się mie chce, jak kozie do rzeźnika.* Hřích metle neujde."

„Na tebe hřích nepadne," odpověděl Tusta. „Cokoliv na Prkoši nepravého a povinnostem šlechetného muže protivného poznáš, rychle mi oznámíš; budeť to arci snad věc jediná, ale tak hříšná, že se ji vysloviti bojím, abych ho marně nenařknul, pakli ho Bůh mezi tím na lepší cestu již přivésti ráčil. Všeliká tvoje zpráva mé zastihne při zástupech knížecích, bude-li pro *Jaroboje Charvátského.* Buď opatrný, odplata tě nemine. Po skončené válce opět se spatříme."

Černuš uchopil se okraje jinochova kabátu, a políbiv jej na důkaz oddanosti, v službě věrně setrvati přislíbil.

Třetího dne stál již před pánem Bilinským, a okazoval mu zkrvácený šat a čepici, kteréž prý zabitému jinochu odňal. Vědomí, že se poctivé služby drží, dodávalo mu smělosti, a přirozenému rozmaru volně uzdu popustiv neostýchal se Prkoše prositi, aby naň brzkou prací pamatoval. Prkoš mu hodil plný měšec do rukou, a *nenechal ho* dlouho na dílo čekati. Myslilť, že ho prvním *proviněním* již navždy do své moci dostal, a tudíž

mu bez rozpaku i vyvedení jiného díla svěřil, k němuž by se byl jiný ztěžka uvolil. Nebylo sice krvavé, jakéhož se Černuš nejvíce obával, bylo ale takového způsobu, že o pravém cíli své úlohy v temnosti zůstal, a že se mu nezdálo potřebí, aby Jaroboji Chorvátskému hned o ní zprávu dal. Uzavřel čekati, až se mu poněkud vyjasní.

4.

Říšskému císaři zachtělo se pokladů, kterých byl předešlého léta český kníže bojovnou rukou v Polsku vydobyl. Že se však Břetislav požadování tomu protivil a práva k své kořisti pevně zastával, stalo se toto neposlušenství příčinou války, kteroužto císař krajiny české potrestati umínil. Mimo to nalezl ještě jinou záminku, totiž opominutí ročního poplatku, kterým prý knížata česká německé říši od starých časů zavázána byla, kterých ale odváděti Břetislav zanedbal; a tudíž domníval se míti dosti příčin, předsevzetí své v skutek uvésti, a na Češích mocnou rukou dobyti, čeho mu pro zahájení svobody své dobrovolně postoupiti nechtěli. I počal u Řezna stahovati hojné zástupy a táhl s nimi k pomezí, ježto dělí Bavory a Čechy. Taktéž kázal i Othardovi, Saskému knížeti, aby s lidem svým od půlnoční strany do Čech vpadl. Othard poslušen jsa rozkazu svého pána. jakž i poddanému knížeti německému příslušelo, nelenil tedy a počal rychle své Sasy k válečným korouhvím svolávati. Na veliké Drážďanské rovině položili se táborem. Kníže sám jsa přirození udatného, ač jinak hrubého, dlel po celý den v táboře, přihlédaje k dobrému a kvapnému hotovení se. Na třetí den mělo vojsko cestu do Čech nastoupiti.

Bylo to času odpoledního. Othard seděl ve svém stanu při znamenité práci, totiž — při pití. Na veliké, kůží potažené stolici roztahoval masité oudy, levičkou si na břich poklepávaje. V pravici držel naplněnou číši. Tváře se mu leskly barvou čisté mědi. Vedle něho stál

knížecí pisák a číšník, kteréž milostivý pán pro obveselení mysli chvílkami za uši potahoval, z celého hrdla se chechtaje, pakli se ubozí bolestí šklebili.

Tu vešel rytíř do stanu.

„Co dobrého?“ ptá se kníže, a rytíř oznamoval příchod posla z Čech.

„*Gottes Wunder!*“ podivil se Sas. „Co pak se líbí těm neposlušným císařského rozkazu? Dostali již strach?“

„Nevím, veleslavný kníže! Poselství má prý jen tobě svěřiti.“

„Poddávají-li se na milost, blaze jim. Přiveď mi toho posla.“

Rytíř vyšel ze stanu, a za několik okamžení vstoupil do něho Polan Černuš. Měl sice již dosti úpravný šat na sobě, skvostnější než kdy jindy, dokud se ještě světem toulával, protivnou tvářnost jím ale předse nezakryl.

„*Gottes Wunder!* jakého mi to šeredu posílají?“ zvolal Othard, spatřiv českého posla. „Není ohyzdnějších mužů po Čechách? Totě pravá opice!“

„He, he, he! jaký to milostivý žert se mnou, pane, tropíš!“ odpověděl Černuš chybnou němčinou, nedávaje se přezdíváním na rozpaky uvesti, a hluboko před Othardem se uklonil. „Sláva buď s tebou, velemocný kníže! Bilinský pán ti vzkazuje své ponížené služby.“

„Co chce a kdo je tvůj pán Bilinský?“ ptal se kníže, když si byl chřtán notným douškem propláchnul.

„*Excellenza!*“ ušklebil se Prkošův posel, „můj pán rodem i statkem vyrovná se tvým nejvzácnějším hrabatům. *Mangari!* český pán — a německý hrabě vždy jedno!“

„Jedno? a co chce ten tvůj pán?“

„Poroučí se do tvé milosti, a co více tobě *jaśnie oświeconemu panu* věděti potřeba, to ti poví péro jeho.“

„Péro?“ podivil se Sas a oči na posla vyvalil. „*Gottes Wunder!* což pak vaše péra mluví?“

„He, he! tys v milostném rozmaru, můj nejjasnější pane,“ odpověděl Černuš. „Přináším psaný list od pana *Bilinského.*“ — Na to roztrhnul podšívku v huňaté

čepici, vyndal z ní do kotouče svinutou blánku, a sníživ se až na koleno podal ji Othardovi.

Kníže ji vzal a rozvinul. Písmo bylo mu však tajnou pohádkou, a protož ani skoro nevěda, že je dolů hlavou drží, za dlouhou chvíli jen mlčky na list pohlížel. Potom jej ale podal pisákovi, a nastaviv číšníkovi číši k dolití, řekl: „Pověz pisáku, co ty muří nohy znamenají?“

A pisák začal čísti:

„Othardovi, nejslavnějšímu knížeti Saskému, služby své vzkazuje Prkoš, pán Bilinský.“

„Pilně na mysli rozváživ, kterak se před časy mým předkům pod vládou knížat německých blaze vedlo — “

„Stůj!“ zakřikl ho Othard. „Co mi to povídáš o předcích a o knížatech německých?“

„Dovolíš-li *Eccellenza!* tedy ti to povím,“ řekl Černuš. „Z úst pána svého vím, že se předkové jeho Breisakové nazývali, a v krajině Mišenské bydleli.“

Na znamení, že dobře porozuměl, pokynul kníže několikráte hlavou, a pisák četl dále:

„— a zkusiv, kterak my urození v Čechách křivdu trpíme, uzavřel jsem poddati se pod správu spravedlivější. Přijmiž mne tedy, slavný Otharde, pod ochranu svou. Vtrhni se svým lidem do Čech —“

„Ha, ha, ha! to by se bylo i bez tvé prosby stalo!“ zasmál se Sas; „Breisak má hodnou mírku rozumu. Čti dále, pisáku!“

„— já pak zatím, aby žádné podezření nepovstalo, vypravím posla k Českému Břetislavu, a jako bych jemu pomoc chystal, v krajině své hlučné pole seberu; jakmile Ty však pomezí překročíš, k Tobě s ním přirazím. Čeho se jinak ode mne a lidu mého nadíti, a jaké krajiny pomocí mou sobě zavděčiti můžeš, oustně Ti můj posel vyjeví. Přijmi prosbu mou, kterouž sebe i dceru svou i statky —“

„Stůj! Cože pravíš o dceři?“ trhl sebou žen milovný Sas. „Má tvůj pán hezkou dceru?“

„*Ah, Dio mio!*“ zvolal Prkošův posel. „Anděla má, který se za dívku přestrojil. Na mou ohyzdnost mohu se *nayjaśniejszemu* panu zaklíti, že nic krásnějšího neviděl, cokoliveˇk saské zahrady spanilých kvítků zplodily.“

„Myslíš tedy, že je lahodná? že je k pomilování?“

„*Słodka to dziewczyna!*“

„Vyslyšímc tedy prosbu tvého hraběte. Dočti již, dočti — písáku!“

„Jsem u konce,“ odpověděl tento. — „Přijmi prosbu mou, kterouž sebe, dceru svou i statky milosti Tvé podávám.“

5.

Den pátý na to překročili sasští zástupové české hranice. Nepřicházeli však tahem přátelským; smrt a hrůza táhla za nimi. Děˇdiny loupili, a co loupení vzdorovalo, ohněm a mečem plenili. Nářek nebranného lidu se rozléhal po celé krajině. Všecko se utíkalo k Prkoši Bilinskému, kterýžto sbíraje vůkol branný lid, proti nepříteli vesti jej sliboval. Povolával ale pod svou korouhev z velké části lid cizokrajný, a co z domácího bylo, počítalo se k stavu nejsprostšímu, jiné starosti nemajícímu, nežli jakby žaludku a hrdlu pohovil. Takovýmito sbory byl by i při nejlepší vůli nepříteli sotva odolal.

Othard přiraziv po zříceninách a mrtvolách až k řece Bilině, položil se u hradu Prkošova proti českým zástupům a v brzce i hrad opanoval, jakoby to byl jen dům hostinský. I chtěl se dále do krajin pustiti; ale ruka Páně, kteráž nad mocnými i slabými metlu pomsty držívá, postavila mezník jeho zámyslům.

Černuš totiž, uslyšev a uviděv při svém poselství, co Bilinský obmýšlí, a dobře nyní srozuměv, proč Tusta od něho rychlé návěští o každém počínání Prkošově žádal: seznal potřebu, šlechetnému jinochovi brzkou zprávu *dodati.*

„*Bestia maladetta!*“ řekl sám k sobě. „Prkoši, ty jsi šeredný odbojník. S tebou je hřích, a kdo ti slouží, jedná se hříchem. Já se ale hříchu budu varovati!“

A sotva ze saského táboru se navrátiv, tedy dříve ještě, nežli Othard do země vpadl, pospíšil věrný Polan do vesnice, kteráž patřila starému Samostřílovi. Vkročiv do první chýše tázal se obstárlé ženy po muži a po synech.

„Synové táhli ku Praze, a muž je na poli!“ posteskla si matka, nedůvěrně na Černuše hledící. „Bohužel, že jsme tak o samotě zůstali. Celá ves je jako vymřelá. Kdož nás bude v čas nouze brániti?“

„*Maria santissima!*“ odpověděl Černuš nábožně, čelo a prsa křížem znamenaje. „Matka Páně prostírá nad námi veliký plášť, *moja serdulenko!* — Nemohl bych s tatíkem několiv slov promluviti?“

„Není doma — povídám.“

„Učiň tedy, ať se nějaké nohy rozběhnou a domů ho přivedou. Mohl by si hezkých peněz vydělat.“

„Peněz?“ ptala se žena s objasněným zrakem. „I kdož pak by zahodil výdělek!“

A zavolavši sousedova synka, jenžto právě před okny přes kupu sena skákal, poslala ho pro muže. Tento přišel.

„Chtěl bysi tohle vydělati, *mój bratanku?*“ zeptal se ho Polák, a sáhnuv do váčku vytáhl z něho asi deset stříbrných a na dlani je rolníkovi ukázal. „Chtěl bysi, aby se tito holoubkové k tobě přestěhovali?“

„Dají-li se po dobrém zaslouženi, kozlu by se jich nechtělo,“ odpověděl rolník, s chutí se po penězích dívaje. „Co mám učiniti?“

„Pojď se mnou. Dobré a spravedlivé je sice, s čím se ti hodlám svěřiti, miluje to ale tajení a mlčení.“

I vyšli z chatrče.

„Umíš, brachu, povídati pohádky?“ tázal se venku Černuš rolníka.

„Pohádky?“ podivil se rolník. „Mám-li si povídáním

tvé bělouše přivábiti, tedy se jen posaď; budu ti až do večera povídat.“

„Dobře, *mój braciszeczku,* dobře,“ odpověděl Polan. „Dřív ale musíš také ode mne pohádku poslouchati. — Dej si dobrý pozor. — Byl jednou vlk, a ten vlk měl poslouchati lva, protože v jeho doupatech líhal. Lev mu ale zakazoval dáviti nevinné beránky. Tu se mršina vlk rozmrzel a po jiném pánu si zasteskl. A jak si zasteskl, také se ihned poslušnosti odřekl, a medvěda si za pána vyvolil, sebe i vlastní mládě mu podrobiv! Hlupák! A přece se chtěl v sadech bývalého pána váleti. Medvěd mu arci připověděl, že své huňaté bratry sebere a na lva se oboří, kterýž měl právě půtku s hladovým drakem: lev prý ale i draka zahnal i medvěda zadávil — a pak bylo běda mršině vlkovi. — Nu, *mój braciszeczku,* pamatoval si's pohádku?“

„Kdybych to nebyl já s velikou mírou paměti, ďas aby ji v mozku podržel,“ odpověděl rolník. „Totě podivná pohádka.“

„Bylo by mně arci milejší, kdyby se můj vtip otcem zdařilejší myšlénky nazývati směl; což ale na škodu? I tato spomůže. Ať se jen rychle na cestu k Břetislavově vojsku vypravíš.“

„K vojsku? — Kého kozla u vojska?“

„Tam se vyptáš na Jaroboje Charvátského, vyřídíš mu od Černuše pozdravení, a povíš mu pohádku.“

„Jaroboji Charvátskému?“

„*Si, si!*“ posvědčil Černuš. „Musíš ale honem škorně namazat; čím dříve se ke sborům knížecím dostaneš, tím větší bude odplata.“ —

Takto vypravil tedy se vší opatrností věrný Polan posla k Tustovi, doufaje, že mu s prospěchem poslouží. Zatím uplynul sedmý den, aniž jaká zpráva přicházela, že se poselství zdařilo. Na Bilině hospodařil již saský kníže, a při svobodném počínání nepřítelově a při patrně se jevící zradě Bilinského zastesklo se všem dobrým, *kteří se ještě* v jeho zástupech zdržovali, anebo na hradě *a v okolí meškali.* — Jednak jim hrozil trest knížete

Břetislava, jednak je strašila pomsta Bilinského i spojence jeho Otharda. Nejhorší ale dnové nastali ubohé Svatavě. Nebyl se jí sice dosavad otec o svém úmyslu prohlásil, ale přátelské obcování jeho s nepřátely mluvilo dosti zjevně o skutku hanebném. Dívčino šlechetné srdce přitom div nepuklo. Žalost její však ještě vyššího stupně dosáhla, když jí s tváří, v nížto se vítězná spokojenost jevila, oznámil, že se knížeti saskému velice zalíbila.

„Raději smrtelným hříchům, nežli nepříteli!“ zvolala na to dívka prudce. „Já ho nenávidím!“

„On není nás všech nepřítel,“ odpověděl Prkoš krátce.

„Že není, otče? — Tedy by to bylo přece pravda, čeho jsem se dosaváde jako hanebné smrti strachovala? Není to pouhé vítězství, co Sasíka tak rychle do naší krajiny přivedlo? Tys jeho pomocník? Tys jeho přítel, otče?“

„To jsi mohla dávno pochopit,“ odbyl ji otec s tváří zamračenou. „V boji opravdivém nikdo ještě nad Bilinským nezvítězil.“

„O tom jsem věděla, otče, a nevědoma jsouc viny tvé bědovala jsem nad nenadálou nehodou,“ řekla kvapně Svatava. „Radostně bych tě byla však uvítala, kdybysi byl nešťastný z boje se navrátil; teď ale s hrůzou poznávám, že jsi drahé vlasti zrádcem!“

„Nerozumné děvče! co chceš o činech mužských souditi? Kde je zrada v činu mém? Kde je právo, abych toliko Břetislavu poddán býti měl? Učinil jsem ho pánem statku svého a života, že bych se nesměl moci jeho zbaviti?“

„Ó jak tě daleko přivedla již vášeň, hrdý otče! že dívka rozumu slabšího smýšlení tvé vyvracovati musí! Ty jsi uznal Břetislava za pána, neboť je údem národu, a národ veškerý přisílbil mu poslušenství. Ó jak jsi druhdy o povinnostech ku knížatům jinak rozmlouval! Svatým, nerozbitným svazkem jsi je nazýval!“

„Dokud obě strany slibu svého pilny zůstávají!“ řekl zlostně Bilinský. „Mně ale Břetislav křivdu učinil.“

„Břetislav je prchlý, ale spravedlivý,“ počala zase dívka. „Pakli pochybil, toliko jemu národ vinu přiřkne; on sám pak činu svého oželí. Nynís ale vinu na svá bedra uvrhnul. Nyní tebe národ z počtu spravedlivých vyloučí: jmeno tvé — o běda! bude v ošklivosti u mužů šlechetných! Já pak, já, tvé dítě, budu slouti družkou nepravostí tvých, a ponesu znamení kletby na mladistvém čele.“

„Horká zimnice pokouší se o tebe, slabé stvoření! Ale bláznivé toto zdání přestane, až tě Othard na knížecí trůn povyší.“

„Ať mě raději do hrobu poníží!“ zvolala dívka s okem planoucím. „Abych na rukou manžela prolitou krev českou viděla? Duše má trne při tom pomyšlení smrtelnou úzkostí. Nechci ho!“

„Nechceš?“ zapálil se Bilinský. „Ale jiného chceš — ne? Vím dobře, co ti leží na mysli.“

„Leží, otče! na mysli i na srdci mi těžce leží!“ zaplakala dívka. Nenadálá bolest rozložila se jí v citlivých prsou, a zapudivši prudké rozhorlení, vynutila jí z očí veliké slzy. — „K věrné, věčné milosti zaslíbila jsem se Tustovi,“ doložila na to hlasem mírným, „a musím slibu svého šetřiti.“

Prkoš se zamlčel, a popocházel po komnatě u velikém pohnutí. Byltě u sebe pevně uzavřel, že dceru knížeti saskému odevzdá; přece ale měl citelnosti otcovské tolik, že ji volným způsobem k tomu připraviti a všeliké námítky zničiti chtěl.

„Otče, vyslyš prosby dítěte svého!“ počala dívka s rukama sepjatýma prositi. „Opři se hrdé vášni, kteráž tebe i mne do zkázy uvrhnouti hrozí. Chop se zbraně a zažeň nepřítele! Sám se navrať ku knížecí milosti, a mne spoj se šlechetným jinochem!“

„Chceš-li s umrlými svatbu slaviti, přichystej si věnec,“ řekl Prkoš nevrle.

„S umrlými, otče?“ lekla se dívka. „Jak tomu *mám rozuměti*?“

„Jednoduše — jak to slova praví. Tusta je z počtu živých vymazán," odpověděl otec hlasem temným, nemoha se dceři podívati do očí.

„Věčný Spasiteli!" zkřikla Svatava, a mrazivou hrůzou zarazila se-jí krev. I musela se, aby neklesla, stolu držeti. Bleskem se jí zmocnila strašlivá myšlénka.

„Otče, odkud máš tu zprávu?" zvolala třesoucíma se rtoma. „Kdo ho zavraždil?"

„Co se mne ptáš, zaslepená dívko!" rozbouřil se Prkoš. „Byl jsem opatrovníkem jeho kročejů a měřitelem jeho cesty? Dosti na tom, že se více nenavrátí. Ty pak obraz jeho ze srdce vytrhneš!"

Tak dořekl a rychlým krokem odcházel. Zlé svědomí pudilo jej z komnaty.

Nevýslovná úzkost a bolest zmocnila se opuštěné Svatavy. Nemohouc udržeti se na kolenou klesla vedle stolu, a těžkou hlavu opírajíc o necitelné dřevo, s hlasitým pláčem volala k Bohu.

„Ach, kdož mě vyvede z těžkostí?" úpěla slovy vroucími. „Kdož mi poví, kde mám pomoci hledati?"

„Já!" ozval se za ní neznámý hlas mužský.

Zděšena trhla sebou Svatava a obrátila se do zadu. Ve stěně byla otevřena tajná dvířka, jimižto se do temné chodby šlo, a mezi dvířkami stál — Polan Černuš.

„Nelekej se, krásná panenko!" promluvil k dívce; „škaredá jsem sice skořápka, ale dobré je ve mně jádro."

„Kdo jsi?" tázala se Svatava, s podivením i s jakousi bázní na Polana pohlížejíc, an se jí byl tak podivným způsobem okázal.

„*Twój naynizszy sługa*, krásná panenko — pakli mé služby potřebuješ," řekl Černuš, a pokročiv do komnaty, dvířka ve stěně za sebou zavřel. — „Jsemť teprva nedávno ve službě otce tvého, jasná hvězdinko; tyť jsi nepatrného sluhy ještě si nevšimla. On ale krásnou panenku již dávno ctí a děkuje náhodě, že ho krásné panence snad na pomoc poslala."

„Tebe?" podivila se dívka.

„*Si, si,*“ pokynul Černuš. „Neohlížej se na mé šilhavé oči a nehlazené tváře; srdce Černušovo je rovné a upřímné, jakž věrnému sluhovi přísluší. A tobě, *słodka dziewczyno*, jsem povinen i pro někoho jiného sloužiti.“

„Pro koho?“

„He, he, krásná panenko! Nemá krásná panenka — he, he! nemá kochánka?“

Srdce Svatavino počalo hlasitě tlouci. „Máš, máš, růžinko!“ řekl Polan se vší možnou šetrností. „Máš — a s otcem jsi pro něho se neshodla. Nezapírej. Já to slyšel. Spolehni se na mne.“

„Na tebe? Kdo jsi, že se mezi mne a otce postaviti osměluješ? Já tě neznám!“

„Ale já tebe, *dzięka Bogu*, znám, *moja niebieska duszyczko!*“ odpověděl Polan hlasem důvěrným. „Není-li pravda, že tě otcová zráda zabolela? Bolí tě však také ztráta milence? O znám to, znám. *Są takie oczy, co nie spają w nocy.*“

„Víš tedy o mém Tustovi?“ zvolala dívka. „Mluv, člověče, mluv: co mi přinášíš?“

„O Tustovi nic, *złota dziewczyno!* Tusta je —“

„Mrtev?“ zkřikla dívka, vidouc Polana s odpovědí poněkud váhati.

„Není, není!“ řekl Černuš kvapně a přiskočil k Svatavě, jež se náramné slabosti ubrániti nemohla. „*Jesu!* nelekej se, panenko! — *Signoretta*, nebledni! — Tusta — jestli to tvůj Tusta, co zde na hradě jako lékař meškal a potom náhle zmizel — nejmenoval se také Jaroboj Charvátský?“

„Z Charvat byl arci přišlý,“ odpověděla dívka nové naději se oddávajíc. „Znáš ho?“

„Neznám — to jest: znal jsem ho, *si, si*, znám ho,“ řekl Polan, a nevěda jakby se s tím, co mu povědomo bylo, vytasil, rozpačitě si vousy protíral. Pak jí upřímně svěřil, cokoli byl již o ní a o jinochu v hradě zaslechl, i co se bylo mezi ním a Tustou přihodilo. Pověděl také, *jak se mu zdá*, že je Svatavin kochánek a milosrdný

dobrodinec jeho ta sama osoba; prosil ale též, aby ho dívka neprozradila.

Při zprávě o Prkošově návodě Svatava hořce plakala.

„Neplač“ — prosil ji Polan — „neplač, *złota oblubienica!* Milenec je živ a povede tě na svatbu.“

Neustále slzíc vrtěla dívka hlavou. „Na mne čeká jiný ženich,“ řekla temným hlasem. — „Jiný mi svatbu vystrojí.“

„A kdož by ji vystrojil, *maladetto?*“ zvolal soucitem zanícený Polan. „Snad ne Sas? *Bodaj nie zażył!* Což mu český jonák neubrání?“

„A jakž by mu ubránil? Což není vzdálený — a slabý proti moci vítězného nepřítele? Neslyšel jsi vůli otcovu? Nežli by se neštěstí mému zamezilo — dávno bych v hrobě ležela.“

Hlasité štkání přetrhlo ubohé dívce všecku ostatní řeč. Černuš ale, žalostí dívčinou hluboce pohnutý, a jakby pomohl nevěda, začal semotam po komnatě přebíhati a cosi pro sebe mumlati. Pak se najednou zastavil, radostí nad šťastným nápadem se zašklebil, a zpytavým okem na zarmoucenou Svatavu pohlížeje rychlým krokem k ní přistoupil.

„*Mus naylepszy nauczyciel*, krásná růžinko,“ řekl s tváří objasněnou. „Panenka musí z domu prchnouti.“

„Co že praviš?“ ulekla se dívka.

„Co ti prospěch přinese, *moja uboga corko! Si, si,* nelekej se toho. Otec ti hrozí, ženich ti hrozí — utec jim tedy, panenko! Hříchové zde přebývají, bolesti zde přebývají — utec jim tedy, panenko! V zdálí na tebe čeká hoch, dobrý pán, blahý život — a *Dio mio!* kdo by se tu rozmýšlel? Honem k nim! Poslechni mne, *młodzi się od starszych uczą.*“

Ačkoliv se útlocitá dívka neposlušenství hrozila a neslušnost útěku z domu otcovského na mysl si uváděla: předce konečně úzkostí a ošklivostí před Othardovou vášní a neustupnou vůlí otce svého poháněna, v radu Černušovu svolila. Myslila, že se tak velice neprohřeší, an

se neštěstí svého vystříhá. Ano domnívala se, že i otci útékem svým prospěšně poslouží; neboť soudila takto:

„Nad Čechami je živ spravedlivý Bůh; on popřeje české zbrani vítězství. Jakýž ale osud potom otce mého zasáhne? I vrhnu se tedy vítěznému Břetislavu k nohoum, a dříve nevstanu, dokud slza dceřina vinu otcovské zaslepenosti nesmyje.“

Ochotný Černuš ji u víře té posilnil a na cestu se rychle připraviti poradil. Sám pak o dobré koně z Prokošových stájí se postarati přislíbiv tajnou chodbou odešel, kterážto se na několik set kroků pod hradem táhla, a kterouž byl Polan dle obyčeje svého zde onde slídě náhodou nalezl. Brzo se ale opět vrátil, přinášeje selské dívčí šaty, jimiž útlá Svatava panenské údy své k nepoznání zahalila. Netrvaloť dlouho, a s tlukoucím srdcem, třesoucím-se krokem brala se nadřečenou chodbou za spomocným Polanem.

6.

Všickni naši dějepiscové srovnávají se, vypravujíce konec války, kterouž byl císař Jindřich, toho jména Druhý, proti Čechům pozdvihl. Mezi nimi vypravuje *Aeneas Silvius* těmito slovy:

„Císař vtrhnuv s lidem do lesa, kterýž hradí všecku zemi, nalezl cesty dřívím zasekané — neboť tak byl Břetislav učiniti nařídil; protož rozkázal drábům svým, aby cestu vojsku sekerami proklestili a vypravili. Velikou tu práci jízdní měli, nebo dříví bylo náramně veliké, i musili mnoho dubí posekati, než sobě cestu propravili. Pročež vykonavše to dílo a vyšedše z lesa do země, když žádného nikdež nepřítele nespatřovali, ustali, a žízní trápeni, svlekše s sebe odění a zavrhše zbraň, k vodám běželi. V tom Břetislav se svými Čechy ze zálohy vyskočiv a na ně sem tam rozprchlé a neoděné udeřiv, nemalou porážku mezi nimi učinil. Císař uleknuv se nenadálého neštěstí, a pohřešiv velikého počtu ze svého *vojska sotva utečením* život zachoval.“ —

Úplné vítězství bylo tedy s českými sbory. Udatný Břetislav vpletl do věnce slávy své nový, nevadnoucí lupen a rozmnožil dávnověkou pověst svého knížectví.

Krvavá to byla půtka. Překvapení nepřátelé zoufanlivě se bránili. Sám Břetislav, jsa prudkostí boje zachvácen, dral se do nejhustější tísně, a všecko vůkol sebe napořád poráželje padl u veliké života nebezpečenství. Nešťastně byla se totiž brůna jeho do velikých, kmenovitých kořenů zapletla, jimižto se v hornaté krajině vysoké jedle široko daleko roztahovaly. I sklonila se na přední nohy tak nízko, že Břetislav tímto nenadálým pádem ze sedla se vysmeknuv, na zemi se skotil. S hrozným povykem sypali se tu na něho nepřátelští zástupové, a jakkoliv se kníže v těžkém brnění dosti hbitě vzchopil, nemohl se přece ani na kůň vyšvihnouti ani pěšky sobě cestu proklestiti. V tom ale začne vedle něho kříž a křížem přátelský meč sekati; Bavoři se rozstoupili, a mezi ně vrazil jako smrtonosný mstitel jezdec z českých zástupů, a zkřiknuv na knížete, aby se honem na brůnu vymrštil, sám a sám zatím okolo něho bezpečné místo učinil. Šťastně vyhoupnul se Břetislav na svého koně, letěl dále ku předu, kdežto se císařská korouhev na útěku chvěla. Nepřátelé prchli a hrdinský jinoch položil dobytou korouhev Břetislavu k nohoum.

„Jakého jsi rodu, statný jinochu?“ ptal se ho kníže s vladařskou dobrotivostí. „Jaké jest jmeno tvé, mladý hrdino?“

„Jaroboj Charvátský, pane můj!“ odpověděl jinoch v tiché pokoře. „Rod můj jest sice v Čechách dosaváde neznámý — se mnou ale tobě touž měrou poddaný, jako pravý zachovalý rod českých šlechticů.“

„Buď si jak buď! tebou posílá mi velemilý dar. Jsem tvým dlužníkem a po knížecku se ti odměniti slibuji.“

„Knížecí milost je mi slibem nejmilejším, pane můj! V ni se bude na světě opuštěný spolehati.“

„Ta ti budiž pevnou záštitou ve všech potřebách, hrdino šlechetný!“ řekl Břetislav, a jinocha před veške-

rým vojskem k srdci přivinul. Potom sňal přilbu s upocené hlavy a pokleknuv u prostřed vítězných zástupů na zkrvácené bojiště, vyslal hlasitou chválu k mocnému nebes vladaři. A veškeří zástupové padli po něm na kolena svá, prozpěvujíce hlasem vysokým. —

Bitva ta strhla se v okolí Domažlickém. Na celém velikém prostoru, táhnoucím se k bavorským hranicím, odpočívali po bitvě čeští bojovníci, buď kořist mezi sebou dělíce, anebo pokrmů požívajíce. Asi na onom místě, kde nyní zahrada Domažlického kláštera stojí, seděli při mírném kvasu kníže a nejpřednější bojovníků vůdcové. I Jaroboj Charvátský byl mezi nimi. Toho ale obsluhující zbrojnoš náhle zavolal a ze spolku bohatýrského jej odvedl. Nebylo však tomu dlouho, a jinoch se kvapným krokem zase navrátil. Leknutí jevilo se v jeho spěchu, v jeho pohledu a v řeči. Za ním kráčel sprostý rolník.

„Koho pak nám to přivádíš, mladý hrdino?“ tázal se Břetislav s milostným úsměchem. „Pohled hosta tvého je sice míruplný, tvé oko otáčí se ale nepokojně.“

„Nejslavnější Břetislave!“ zvolal Jaroboj, „jsemť ve strachu, aby se i tobě oko hněvem nezapálilo, až poselství tohoto muže poslechneš.“

„A což nám přináší?“ vece na to rázně Břetislav, jehožto vřelá krev dosti malou podpalou se vzejmula.

Rolník opětoval na to veřejně Černušovo vzkázání, a vypravoval jeho pohádku, ještě jednou své opozdění vymlouvaje, jelikož mu těžko bylo, na neznámého téměř Jaroboje Charvátského dříve se doptati. Jaroboj pak doložil, cokoliv potřeba bylo k objasnění neobyčejného, ale důležitého poselství.

S ustrnutím ho poslouchali pánové, slyšíce o hanebné zrádě Bilinského. Břetislav se třásl přenáramným hněvem.

„Vzhůru!“ zvolal pak hlasem bouřlivým, a vztyčil se u prostřed pánů vysoko, jako strašlivý bůh války. „Vzhůru, věrní Čechové! Dnešního vítězství není dosti

k naší slávě. Jiného štíra máme ještě potříti. Rychle ke zbrani, a dříve si nepřejme oddechu, dokud se žíznivá země nenasytí černou krví zrádcovou!“

Takto zvolal a bojovníkům kvapně na cestu hotoviti se rozkázal; sám pak se zástupem sobě nejbližším pustil se jako hrůzoplodné mračno k Bilině.

7.

Svatava a Černuš ujížděli zatím z okolí Bilinského. Bez nehody dostali se z hradu i kolkolem rozlehlými zástupy, a chtěli jeti po celou noc. Obrtlý Polan byl šťastně silných koní se dopídil, a nebylo se tedy báti, že se pro jich unavení z Bilinské krajiny nedostanou. Více jim hrozila dívčina slabota. Pohnutím ducha — bázní totiž, aby prchlivému otci nevčasně do rukou nepadla, z druhé strany pak lítostí, že musela otcovský dům tajně opustiti — nevyspáním a nezvyklostí dlouhé, rychlé jízdě unavila se slabá dívka tak, že se již po půl noci mdlobou sotva na koni držela.

„Sestup s koně, panenko!“ promluvil k ní Černuš. „Tuto máme hustou trávu, já ti v ní lůžko vyhledám. Je to arci tvrdé místo pro tvé útlé tílko, *žal się Bože!* Co však naplat? *Dio mio!* já musel často na holém kamení spávat.“

Přitom skočil s koně a pomáhal třesoucí-se dívce s koně slezati.

„*Madre santissima!*“ zvolal při tom uleknutý — „tyť jsi jako v ohni, ubohá panenko! *O trwoga!* proč se nenarodil otec tvůj na jiném znamení! Toť nesmíme arci již ani kroku dále, dokud si neodpočineš. Boží ruka sahá daleko, snad nás také ochrání.“

Několik velikých dubů stálo u cesty. Pod nimi v husté trávě rozprostřela Svatava své povrchní roucho, ježto jí místo pláště sloužilo, a složila na ně zemdlené oudy své.

„Kdybysi se neštítila, panenko!“ řekl Černuš — ..tedy bych tě přikryl. V teple spíše hodinku podřímáš.“

Přitom svlékl kabát a pokleknuv podle dívky, pozvolna jej na ni položil. Ona pak ráda vidouc, cokoli věrný sluha počínal, chopila se ruky jeho a vděčně mu ji tiskla.

„*Jesuszku! o mój Jesuszku!* což pak to děláš, krásná panenko?“ zvolal Černuš, srdečností dívčinou až k slzám pohnutý. „To by bylo hodné, abysi mi děkovala, ubohá dceruško! Jsemť veliký dlužník tvého kochánka. Bůh ho zachovej! Teď se jen vyspi; *pozydzie dzień, będzie rada weń.*“

Na to se vzchopil a povolil koním uzdu, aby se kolem v bujné trávě napásli; sám se posadil nedaleko dívky. Časem ohlížel se po koních, časem po ubohé Svatavě, časem i po nebi. Jasná, teplá a tichá byla noc; ale podivné myšlénky vzpomínání a jakési tušení honily se v mozku a srdci věrného Polana. Zmítal jím nepokoj. I chtěl se ho posléze sprostiti; skrčiť se do kozelce, tváře ukryl do dlaní a ruce položil na kolena. Takto se brzo k předu, brzo do zadu houpaje, začal temným hlasem v mateřském jazyku písničku zpívati:

„Nač je ti se, ptáčku, jemným
Štěbetáním radovat?
Já jsem zpíval také blaho,
Teď musím jen žalovat.
Nepoletuj v radování,
Když já sedám v bědování.

Mutně, poslyš, voda hučí,
Úpěnlivým jekotem!
Běduji, ach! že mi otec
Rozloučil se s životem;
Smrt ho vedla v kruhy jasné,
K němu jdou mé vzdechy jasné.

Hořem, poslyš, lípa šustí,
Vonné květy odmetá,
Já tu pláči pro matinku,
Na níž kvítko zakvétá;

Ona hledí s výše skvělé
Na můj žal a slzy vřelé.

Ouzkostně tě slyším, ptáčku,
Bolně v bezu štěholat.
Točí se kol divý krahuj?
Či chceš se mnou bědovat?
Vidíš, jak mi srdce puká?
Jak mi slabě, mrtvě ťuká?“ —

Takto zpívaje, ukolíbal sebe i dívku v polovičné spaní. Brzy ale nepokojným snem vytržený opět se probudil. I zdálo se mu, jakoby tiše vanoucí větýrek z dálí k němu dusot koní přinášel. Hbitě se vzchopil a bystře poslouchá. A opět se na koleno sníživ, ucho na zemi položil a poslouchá. V skutku se ozýval po tvrdé půdě temný šumot kvapících jezdců. Jako střela tedy Polan zase vyskočil a chytil koně, po různu se pasoucí. Potom probudil Svatavu ze spaní.

„Honem, honem vstávej, panenko!“ řekl při tom. „Ranní povětří zapáchá nebezpečenstvím.“

A dívka, již dříve do vůle Polanovy zcela odevzdaná, nyní však odpočinutím posilněná, rychle podle sluhových slov se vzchopila, a urovnavši na sobě roucho, Černušovou pomocí na koně se posadila. V malé chvíli ujížděli oba dále.

Na východě počínalo se již denní jasno usmívati. Silněji fičel větřík a donášel tím hlasitěji vzdálený koňský dusot k prchajícím. Šero přecházelo, a zřetelněji mohli jezdcové krajinu okolo sebe rozeznati. Jeli po veliké rovině. V celém okolí nebylo ani stromu ani domu viděti. Zde onde plazilo se toliko nízké roští, ale vzadu na pahorku míhaly se v nejistém světle rozličné postavy. Byliť to jezdcové z Bilinského hradu, za Svatavou a Černušem se ženoucí. Polan tušil v nich ihned zlé pronásledovníky.

„*Ostrogaj*, panenko, *ostrogaj!*“ pobízel Prkošovu dceru. „Ďábel nese za námi své bratránky.“

Nedlouho bylo však pobízení jeho platné.

slabost a nově se zmáhající bázeň příčily se prudkému útěku. Musel tedy Černuš chtěj neb nechtěj se Svatavou jeti krokem volnějším, a takto se mezi nima a jich pronásledovníky cesta každým okamžikem krátila. Nadarmo se věrný Polan ohlížel, kam by se ukryli, anebo kde by ochrany nalezli. Nadarmo! —

Avšak hle! tu se počala náhle také před nimi na veliké pláni tlupa temných stínů míhati! Rychleji nepostihne hladový sokol kořist svou, jakož Černuš vzdálené tyto postavy okem zastihl.

„*Jesu!* podívej se, podívej se, panenko!“ zvolal na Svatavu. „Tamhle přijíždí někdo naproti nám! *Dio mio*, zahynouti chci, nenajdeme-li přátele! *Jen prędko ostrogaj!* Honem, honem!“

I Svatava poznala nyní, že se v dálce jakési podoby míhaly, a srdce jí počalo novou nadějí okřívati. I popoháněla tedy koně svého, co síla stačila. Černuš se držel na krok před ní, jen aby její kůň za druhým pospíchal. A předce bylo marné všecko snažení. Jezdcové za nimi zdáli se míti křídla. Již bylo barvu jejich koní rozeznati — již bylo nepořádek viděti, v jakémž jeden druhého předjížděl, chtěje bezpochyby každý z nich uběhlíků nejdříve dostihnouti. Nadarmo napomínal Černuš k čerstvějšímu kroku; brzo poznal, že zadním jezdcům uprchnouti již nelze, a protož počal naději svou toliko v šťastnou náhodu zakládati, kteráž by snad alespoň Svatavu k jezdcům předním donesla.

„Drž se, panenko! drž se pevně; *jeszcze pan Bóg żyje!*“ zkřikl na Svatavu, a jejího koně silně mrsknuv, k prudkému letu ho přinutil. Sám pak se na zad obrátiv, proti oněm se rozjel, kteří za nimi na perutech větru spěchali. Brzo dojel k prvnímu, kteréhož byl buď nejrychlejší kůň anebo žádost po prchlé dívce na mnoho kroků před ostatní pohnala.

„Stůj!“ zkřikl na něho, meč kvapně z pošvy vytrhnuv. „*Kam* se ženeš, loupežníku? *Kutya lelki*, stůj!“

Jezdec ale, jsa ze sborů Othardových, rodilý Sas, zaklel naň cizím jazykem a divoce po něm dlouhým kopím se rozehnal. Však i Polan byl naň přichystán, a maje koně dobře cvičeného, Sasově ráně se uhnul, a tak obratně mečem nepřítele po zadu v týlo tal, že se s bolestným vykřikem s oře překotil.

Neohlížeje se na mroucího, musel zoufalostí puzený a první šťastnou ranou rozehřátý Polan na jiné tři se připraviti, kteří nyní záhubou hrozíce, k němu se blížili. I chopil se luku, a střela zasáhla prostředního, druzí dva však na něho dopadli. Bylť to lidé z Bilina.

„Ha, ty zrzavý zrádce! Mám tě, cizozemská liško!“ křičel jeden přes druhého, mnohými ranami naň doráželíce, jen aby ho rychle přemohli a pak dále kořist svou pronásledovali. „Přichystej si hřbet, mi ti ho sedřeme do krve!“

Ale ruka boží vedla Polanův meč. Nezkušený boje, předce oběma oděncům dlouhou chvíli odolal a Svatavě času k dalšímu útěku vydobyl. Brzo však shluklo se naň ostatních šest jezdců, a z předu i zadu proboden, svalil se věrný Polan s oře na studenou zemi.

Avšak nadarmo ohlédali se teď vítězní oděncové po Svatavě. Kůň ji byl v prudkém letu až k předním jezdcům zanesl, kteří pak na smrt ubledlou okamžitě mezi sebe přijali. Byl to zástup na počet mnohem silnější, nežli dívčí pronásledovníci, a za ním jevilo se v dálce ještě více podobných sborů. Bilinští pak věděli dobře, že z tamější strany nic přátelského k nim nepřijde, a protož toliko hněvem pro sklamanou kořist nehodu svou proklínajíce, oře své kvapně obrátili a k Biliné zase ujížděli. Věrného Polana, Sasíka i třetího soudruha svého nechali jako neplatné hroudy u prostřed cesty ležeti.

8.

Na Bilině bylo všecko u velikém, strašlivém pobouření. Otci byla dcera uprchla, a divý Prkoš zuřil, při-

povídaje všem záhubu, jestli mu uprchlou nazpět nepřivedou. Saskému knížeti byla oblíbená děva uprchla, a surový Othard bouřil, že se mu kdo na odpor býti opovážil. Nyní se donesla na hrad zpráva, že Břetislav k Bilině táhne, a všickni poznávali, že nastane krutý boj. Othard poroučel svým Sasíkům, Prkoš povzbuzoval své zástupy — a všecko se hotovilo k bitvě.

Břetislav přitáhl se silou, kteráž byla sice vyhrána, ale mnohem skrovnější nežli nepřítelova; neboť celému vojsku nebylo lze postačiti letu knížete, jakýmžto hříšníky soudit pospíchal. Sbory se potkaly a náramný povstal boj. Nečetní, ale věrní knížeti svému, obořili se Čechové na cizozemce a s nimi spojené zrádce s trojnásobným hněvem. Avšak i Othard, sám silou obrovou mezi svými vynikaje, Sasy ohnivě k boji ponoukal; také Prkoš, rozený bojovník, s neohroženou myslí sbory své v nejnebezpečnější místa poháněl. Jako rozkácený tur porážel napořád, co se meči jeho vstříc postavilo; kam se přihnal, musely zástupy Břetislavovy ustupovati. A již již počíná vlastní krajany k útěku plašiti, již již počíná i na druhém křídle Othard české zástupy v nepořádek porážeti; nadarmo se Břetislav a udatní vůdcové jeho nepřátelskému proudu jako ocelové skály opírají: zástupové čeští ustupují, a jsouce jako hejnem smrticích sršní obsypáni, domnívají se, že buďto na útěku anebo v zahubení jistého blaha naleznou.

Tu náhle, jako Bohem v nejhorší době poslaný, potká Prkoše Jaroboj Charvátský.

„Se mnou do boje, ohavný zrádce!“ zvolal jinoch hlasem vysokým, a s rozohnělou tváří, s okem planoucím prosekává si k němu hustým davem cestu. A Bilinský sotva že povědomý hlas uslyšel, a známou tvářnost uviděl, jakoby ho byl z hrobu povstalý duch anebo půlnoční, pekelný úkaz polekal, počal z celého hrdla křičeti a zbraň ze žilnaté, třesoucí se pěsti pouštěti. Vyděšený křičí po něm celý sbor, a ohlížeje se po zmalomocnělém pánu, a *vida ho již lidem* nepřátelským obklíčena, upadá ve

strach a slábne. Jen krátce trvá ještě boj, a pak se dala veškerá družina Bilinského na outěk. Bázeň její sdílí se zástupům ostatním; zmatenost vrazila mezi Sasíky, a strašlivým řváním dalekou krajinu plníce, opouštějí všickni na polo dobyté bojiště a kvapí do dálky. Nadarmo hřímá do nich Othard novou zmužilost. Zachvácen prchajícím množstvím musí konečně sám na zachování života pomýšleti. I opustil tedy zboží, po českých krajinách zloupené, sebral ve spěchu pozůstalé sbory, a v hněvu hrad Bilinský zapáliti rozkázav, přes meze české utíkal.

Po širé krajině rozhostil se tmavý večer. Pronikající hluk bitvy byl umlknul, a v tuhé tmě ležely luhy, stromy a keře. Daleko široko bylo je rozeznati v krvavé záři, která s vysoko plápolajícího hradu na ně se rozlívala.

Pod hradem na prostranné louce odpočívali vítězní bojovníci. U prostřed nich kolem do kola seděli statní vůdcové a hlava všech, udatný Břetislav. Mezi nimi stál s obnaženou hlavou, ruce maje na potupu provazem svázané, Prkoš, pán Bilinský.

Odbýván nad zrádcem veřejný soud.

Tváře maje zamračené, srdce plno zoufalého vzteku, stál tu Bilinský na otázky soudců trvaje v zatvrzelém mlčení. Hlava jeho byla k zemi sklopena; očima divoce koulel a chvílkami z nich žhavé blesky na shromážděné panstvo vypouštěl.

Hněvem kypěla ňádra Břetislavova. I pokynul na místě sebe a shromážděných soudcův, a panoši přivedli ubledlou, klesající děvu.

„Znáš tuto dívku, věrný Prkoši?“ ptal se kníže. „Znáš tohoto muže, ubohá dívko?“

„Otče! drahý, nešťastný otče!“ zkřikla dívka, a s pláčem Bilinskému k nohám se uvrhla.

Prkošem to trhlo.

„Ha, tys tady, nezdárné plémě? — Pryč mi z očí, hanebná poběhlice! A nebo tě vztek můj tak jistě rozšlápne, jakož tě zastihne kletba má!“

Takto soptil Bilinský, a již již nohu vyzdvihoval, chtěje slabou dívku kopnouti; na blízku stojící zbrojnoši jim ale trhli a Svatavu pozdvihli.

„Nabuď zmužilosti a knížeti svému pravdivě odpověz!“ jal se potom k ní Břetislav mluviti. — „Věděla jsi o hříchu otcově?“

Dívka však neustále slzy prolévajíc, vrtěla hlavou; odpovědíti nemohla ani slovem.

„Proč jsi tedy z otcovského domu prchla?“ tázal se opět kníže s vlídnou mírností. „Bála jsi se s provinilcem déle bydleti?“

„Nebála, milostivý kníže — nebála!“ zalkala Svatava před Břetislavem ouzkostí na zemi padnouc. „Neptej se mě na příčinu mého outěku. Zaslepena byla mysl moje — ne pro otce — otce miluji a ctím — otce netíží hřích — odpusť mu, ach odpusť!“

Divoký, vzteklý smích Prkošův zabránil jí dále mluviti. Zapovídal si všelikou přímluvu i odpuštění a opíral se proti svědectví vlastního dítěte.

Kníže pozdvihl dívku a přivinul ji jako dceru k útrpnému srdci. Zatím však musela se mysl jeho na jinou osobu obrátiti. Oděnci přinášeli totiž z březových větví spletená nosítka a na nosítkách věrného Černuše.

„Znáš tohoto muže, nevinný Prkoši?“ tázal se nyní Břetislav rázným hlasem tvrdošijného zatvrzelce.

Bilinský se obrátil a patrně se ulekl. Najednou se ale zase zmuží a Polana znáti nechtěl.

„Že mě neznáš, *bestia!*“ zachraptěl tento s velkou tíží, na nosítkách poněkud se pozdvihnuv. „Zná mě, *mój jaśnie oświecony książe*, zná!“

„Smrt pomátla tomu chlapu paměť,“ odpověděl Prkoš urputně. „To je návod, umluvení. Já pacholka neznám!“

„Znáš mě!“ odpověděl Černuš; „tys můj mistr. *Kruk krukowi oka nie wykluje.* Já nesl tvé psaní Sasovi. Tys ho vybízel, aby přišel a byl pánem tvým; tys ohavný, *pekelný zrádce* —“

„Lháři — navedený, lstivý lháři! ty průvodce nevděčných odběhlic!“ soptil Bilinský. „Jak smíš, plévo, proti mně svědčiti?“

„*Maladetto!*“ rozkřikl se poslední silou slabý Černuš. „Já jsem sluha nízký sice — ale *dzięka Bogu!* věrný sluha. Smrt mi sedí na jazyku, ale *smierć utrapianym pożądana*, a smrt mluví pravdu. Bilinský je zrádce pána svého — a dceru svou chtěl dáti zlému Othardovi — proto se mnou utekla; já ji vedl — já *ubogou oblubienicu*, neboť měla jiného kochánka. Pán ho také zná — mělť jsem ho návodem jeho zavraždit —“

„Utrhači! peklem napáchlá nádobo!“ zařval nenadále Bilinský, a v náramné vzteklosti sebou trhna, přetrhl provazy, a dlouhým skokem řítil se na Polana. Náhle ale, jakoby byl z hrobu povstal, vkročil mezi něho a umírajícího sluhu domněle zavražděný Tusta.

„Ustaň!“ zvolal na Prkoše hlasem strašlivým, a ten se lekl, s hrůzou smrtelnou nazpět se potácel, na všech oudech se třesa, křičel a na zemi klesl.

„Prkoš je vinen!“ volají na to jedním hlasem soudcové, a hříšník zlého svědomí hlas udusiti nemoha, přiznává se k vině své.

Soudcové vyřkli nad nim smrt. Úsudek ten byl oznámen veškerým zástupům, a zástupové věrní opětovali jednosvorným křikem: „Smrt!“

9.

Mezi tím obíral se Tusta s omdlévající Svatavou. Odevzdával ji pečlivosti selských žen, kteréž byly již dříve k službě povolány a na další rozkazy tu čekaly.

Bolestně dmula se prsa jeho, an se díval za ztrápenou milenkou. Tu se náhle vzadu slabým hlasem jmenovati zaslechl. I obrátil se a spatřil za sebou umírajícího Černuše, jejž byli zbrojnoši až k němu donesti museli.

„*O mój złoty dobrodzieju! mój kochany paniaczku!*“ šeptal poraněný zsinalými ústy a pokoušel se, slabé ruce

po jinochu vztáhnouti. — „Podej mi svou milosrdnou ručinku!“

„Můj věrný, ubohý příteli!“ řekl jinoch srdečně pohnutý a přistoupiv k zesinalému sluhovi, podával mu ruce jako na rozloučenou. — „Upřímná duše, proč se musíme takto shledati?“

„Takto je to dobře, *benissime*“ — odpověděl Černuš, a jakoby se ještě zasmáti chtěl, ústa v posledním tažení nakřivil. „Já umírám rád, *môj miłosierny duszko!* Dosloužil jsem — a vysloužil. *Smierć i żona od Boga naznaczona.* Vzpomeň si někdy — na šeredného Polana.“

Tak dořekl a skonal. Lítostí odvrátil se Tusta a nemoha bolem promluviti, pokynul jen zbrojnošům, aby mrtvé tělo k pohřbu odnesli — a nežli se přiblížila půlnoc, valily se na věrného Polana černé studené hroudy.

Tou dobou byl také Prkoš, Bilinský pán, odpraven. Zohavené tělo bylo do Biliny vrženo. —

A Svatava? — Pro citlivou dívku nebylo více žádné útěchy. Břetislav jí kázal sice do knížecího domu svého uvesti, aby se zapudil trud, jenžto hrozil života jejího kořen stráviti: ale nadarmo bylo milostivé jeho snažení; nešťastnou dceru strašila vina padlého otce, a na každé tváři domnívala se čísti ousměšek ze zrádcova dítěte. Toliko v lásce rekovného Tusty kochala se vroucí milostí, avšak i tímto plápolem usychal pramen její bytosti. Ve smrtelné hodině otce svého byla se zapřisáhla, že ruku svou milenci nikdy nepodá a neupoutá k němu dceru z rodu zhanbeného. Vadla květina outlá — až i uvadla.

K čemu navrátil spravedlivý Břetislav Tustovi hodnosti a statky rodu Vršovského? — Outlocitému jinochu zdálo se všecko pouhým zlatoskvoucím pláštíkem, pod nímžto není života a blahosti. Tu pokrýval Svatavin časný hrob. Jenom ve službách pro kníže a pro vlast nalezal zotavení, nalezal sílu pro budoucí osamělý věk — až jej život divokým vírem uchvátil a jmeno jeho na památníkách rodu Vršovského věčnou literou nakreslil.

Slečna Lichnická.

Povídka ze začátku XIV. století.

(Psáno roku 1835.)

1.

Kouzla, čáry — jisté máry.
Staročeské přísloví.

„Nu, nadýmej se, nadýmej! — Je to železo z ďáblova kopce — nadýmej se, měchýři!“

Takto popoháněl kovář Horina pomahače svého, zkřiveného kluka. I stálť kluk celý upocen u začazeného měchu, vší silou trhaje dlouhým, dřevěným tahadlem. A měch se bez ustání pozdvihoval a opět spadal, a ve výhni to skučelo jako ve skalách skuhrání ubohé Meluziny, a z planoucího uhlí široko daleko lítaly jiskry. Horina v jedné ruce dlouhé kleště s novou, žhavou podkovou, a v druhé těžké kladivo, přistoupil ke kovadlině, a v okamžiku začalo se náramné bušení rozléhati utichlou krajinou. Byloť nedaleko do půlnoci.

Kovárna Horinova stála okolo roku 1310 na půl cestě mezi městysem Ronovem a hradem Lichnicí; od obou tedy asi na čtvrt hodiny vzdálena. Praděd Horinův byl jí vystavěl, a dědictvím přecházela od otce na syny, samé kováře. Lid okolní ji nazýval „černou kovárnou“; ne sice hlavně pro špinavost jejích stěn, to její věčně černé roucho: alebrž pro jakousi vnitřní, důležitější příčinu. Roznášela se totiž dosti stará i hlučná pověst, že se přiznávají držitelové „černé kovárny“ k tajnému řádu černokněžníků. Za času duševních mrákot jesti víra taková mezi lidem — a byť i pocházela z nedostatečných pramenů — nejsilnější pohnutkou, učiniti dle starého přísloví z komára velblouda. Rodina Lichnických kovářů nebyla arci prosta vší viny tohoto lidského domnění, a

jest-li jí to jinak k nelibosti bylo, to jediné ji těšiti mohlo, že ji vůbec počítali k *dobrým* černokněžníkům.

Bylo pak toto sídlo znamenité pověsti jen sprosté, nízké stavení, pod chatrnou mnoholetou střechou. Na jednom konci šířkou celého stavení táhla se dílna. Před velikým vchodem přistaveno stálo široké přístřeší pro posezení kovářů po přestálé práci, aneb pro uschování čekajících koní před sluncem a metelicí. Z kovárny chodilo se nazad v jedinou, nehrubě pěknou světnici, a ta i s vedlejší tmavou komorou působila celý druhý oddíl Horinovy majetnosti.

Světla nebeská nebyla ještě otevřela očí svých. Havraní noc ležela po celém okolí. Ani na deset kroků vzdálený byl by v temnostech nerozeznal kovárnu; že v ní ale silným plamenem hořelo, byla nejenom z dálky celá zevnější podoba dílny, ale z blízka i nacházející-se v ní osoby možno rozeznati. V červené zažloutlé záři bylo tu viděti z venku, před vchodem, státi jinocha postavy rytířské, opírajícího se o stěnu, s rukama na prsou založenýma, a v hlubokých myšlenkách tak potopeného, že jej ani rány bušícího kladiva k vyplynutí nevylákaly. Na druhé straně pod přístřeším, na kamenné lávce, seděl stařec, věrný zbrojnoš, a ten se častěji pohledem žalostným obracel po jinochovi. V ruce jeho ležely uzdy dvou silných koní, pokojně tu stojících a čekajících při známém zvuku kovadliny. U vnitř dílny rázně sebou hýbala sukovitá postava Horinova a podle ní míhala se vzhůru dolů osobička pilně tahajícího pomahače. Avšak i jakkoliv rozmanité a půvabné bylo podívání na tyto čtyry osoby, na spanilost panicovu, na trud zbrojnošův, na sílu kovářovu a na tu směšnou mrštnost jeho pomahače: zdálo se předce, že ještě větší rozmanitost a půvabnost sloučena se tu nachází v *jediné* osobě, sedíc na nízké stolíčce v učazeném koutě zrovna u výhně. Byla to Miluše, kovářova matka, stoletá baba, v tmavozeleném přepodivném rouše, na klíně chovající velikého, černého kocoura. Pokojně se na dílo synovo *dívajíc nedbala*, že s kovadliny žhavé trusky okolo ni lítaly.

Cizinci nebylo možno, pohlednouti ponejprv na Miluši a nepodati se při pohledu tom jakési nepochopitelné hrůze. Protivné hnusnosti neměla sice ani postava, ani tvářnost ženy stoleté; ale na této jedním okamžikem spočívala ledová studenost, jakoby celá byla zhotovena z vosku, druhým šklebil se na ní jedovatý ousměch, třetím honila se po ní starému věku přirozená přívětivost, a čtvrtým opět hrála jako pětileté děcko. Obličej její podobal se plátnu, na němžto malíř, cviče se v zobrazování lidských vášní, v každém okamžiku jinou a jinou vyvozuje podobu.

Až dosaváde nebylo mezi těmito pěti osobami hovoru žádného — vyjímaje kovářovy napomínky, kteréž ale jak mile přestaly, již opět jenom rány kladiva zvučely. Nyní však, když Horina jakoby poslední sebrav sílu, náramným udeřením dílo dokončil, vzchopila se stoletá matka, a kocoura opatrně na zemi spustivši, ke kovadlině přistoupila a vzavši hotové čtyry podkovy, cosi mumlajíc, v nevelké, vodou naplněné kadečce je smáčeti se jala. A voda v nádobě buďto že horkým železem, aneb slovy baby té pobouřená, náramně syčeti a stříkati začala, méně více, jak Miluše silněji nebo jemněji mumlala, nebo podkovy potápěla a vytahovala. Toho všeho si však ani kovář, ani pomahač jeho nevšimnul. Onen čelo si zástěrou otíraje k jinochu přistoupil; tento z plného žbánu žízeň zaháněl.

„Nu, jsem hotov, pane rytíři,“ vece Horina. „Dílo se mi nad obyčej dobře dařilo. Tuším, že spokojen budete, pane ženichu!“

„Spokojen?“ opáčil jinoch z myšlenek se ponečkud probíraje. „Spokojen — a dílo ještě nepočato — ještě tak daleko od cíle!“

„O já bych nejraději, abyste se k němu ani nepouštěl, pane rytíři!“ ozval se starý zbrojnoš. „To mi věřte, pane rytíři, že je to hříšná spoléhavost v boží dobrotu.“

Na Lichnici právě hlásník vytruboval jedenáctou hodinu. Zvukové dlouhého rohu umíravě zaznívali hornatou krajinou. — Nevýslovnou jemností zabolelo srdce jinocha.

„Budu-li zejtra poslouchati ostražitého Všebora?“ — Duše jeho zalétala za táhlými hlasy. — S jedenáctým stála podle něho Miluše.

„Bude-li vám líbo, panáčku“ — ozvala se šeplavá její slova — „hotova jsem, dračí krví vás umyti a v ještěřím potu vykoupati.“

„Smrtelné rány, pane rytíři!“ zvolal poděšený zbrojnoš. „Pane rytíři, zacpejte uši — nedejte přístupu těm bohaprázdným námluvám. Nechte slečny, nechte jízdy, čarování —“

„Jak se líbí,“ zašeplala opět babice, k odchodu se otáčejíc. „Nutiti nesmím k štěstí nikoho. Ale pomodlím se za vás, panáčku, a zejtra vám na hrob pěknou kytici zasadím.“

„Sečkej, matko — a ty, daremný tlachale, umlkni!“ rozhněval se jinoch, jemuž bylo, jakoby s pověstnou černokněžkou i blaho jeho odcházelo. „Na spasení duše jsem se zavázal, uvesti Eližbětu v lože manželské; nemát hrdá dívka posměch sobě činiti z mužské slabosti. A je-li s pýchou, ďábelskou tou dcerou ve spolku, vstoupím já ve spolek s tebou, a kdybys byla i ďáblice sama!“

Tmavočerveně zahořela mu tvář a oko zajiskřilo se vášnivým plamenem. Jakoby uchvacujícím proudem obklíčeného vábilo jej to k babizně. Předešlá jeho nemluvná zasmušilost byla zmizela — bujará odvážlivost jím zahrávala. Rychlým krokem, ruku na meč položiv, bral se za ženou, kteráž jej, neustále mumlajíc, dílnou uváděla do tmavé světnice. Kocour veselými skoky hnal se za nimi, otíraje se časem o rytíře, jakoby o starého známého.

„Nebudu já tady lenošiti!“ zkřiknul věrný zbrojnoš a otáčeje uzdu okolo sloupu, na němž spočívalo přístřeší, hotovil se na cestu za pánem. „Jdi si, kam jdi — starý Hanuš půjde všude za Jetřichem z Kralovic.“

„Tenkráte nepůjde,“ odvece lhostejně Horina, a zavolav na kluka pomahače, aby nachytil žbánek z dubového *soudku, nutil* horlivého šedivce k dalšímu posezení.

„Nestav mi své hnáty v cestu!“ rozzlobil se stařec. „Rozčísnu je, že je všemi svými mastěmi neslepíš.“

„Nech česání!“ zasmál se sukovitý kovář. „Čili myslíš, že nemám také mrštnou pravicí? Nech vády, starouši — a pojď, zavdej si.“

„Zavdej ty si z čertovy studánky — mně se z cesty ale uhni, kouzelnické kladivo!“

„Nenapínej, pane Hanuši!“ zkřiknul ještě Horina, leč rozhorlený zbrojnoš mečem již již dotíraje, hnal jej do dílny. I uchvátil zde kovář na spěch dlouhý kus železného prutu, a touto tíží dvacítiliberní začal co tenkou lískovkou tak silně a mrštně před sebou a opět Hanušovi nad hlavou točiti, že se musel stařec jen o vlastní neporušení starati, neřkuli aby byl mohl po kovářovi mečem máchnouti. Kluk pomahač navrátiv se s plným žbánkem, skákal okolo podivných soubojníků jako dovádivá opice, šklebě zuby a volaje: „Hejsa, kdo koho — komu víc!„ A znova rozpálený Hanuš mrštil po něm mečem, vida, že s kovářem ničeho nesvede, kterýž s ním jen jakoby s rozškádleným děckem zahrával. Avšak i mrštný kluk se meči Hanušovu šťastně uhnul, a takž byl ubohý zbrojnoš netasil zbraň pro nic jiného, nežli aby se bez ní všecek rozpálený, unavený, opět ke koni obrátil. I učinil to, na jazyku rozkousav tajné zaklení.

Jinak zatím vedlo se mladému jeho veliteli Jetřichovi z Kralevic. Vkročiv za Miluši z kovárny do světnice, po jednou se kolkolem obklíčena uviděl čirou tmou. Černokněžka uvedla jej asi do prostřed bytu svého, a pak se ho pustivši a slova i kroky zatajivši, za hodnou chvíli ho zde v tuhém očekávání státi nechala. Posléze opět zašeptala stoletá její ústa.

„Jsi-li tu, Lidumilo?“ tázala se jakési neznámé jinochu bytosti — a z nejzadnějšího dílu velké světnice, ba jakoby z mnohem větší dálky i výšky, nežli světnice obnášela, odpověděl přelibostný hlásek, jako vání večerního větérku: „Jsem tady; co jest vůle tvá?“ Nezpytatelné tušení zmocnilo se jinocha? — Bylať to slova

ženská, dotýkající se útrob jeho jako hlas *jediné* na celém oboru světa, po níž toužila duše jeho.

„Stůj mi při ruce na každý rozkaz!“ promluvila opět Miluše k oné neznámé, i jala se potom jinocha tázati: „Jste-li až dosavad pevného úmyslu, oddati se pro šťastné skončení zejtřejší jízdy v radu a pomoc mou?“

„Oddávám se na život i na smrt,“ zněla pevně jinochova odpověď. „Objetí Eližbětino vytknul jsem sobě za cíl svého štěstí.“

Tichý, jako bezděky vyklouzlý povzdech zanesl se v tom k jeho sluchu z místa, kdež byl Miluši odpovídal ženský hlas. Mocněji počalo v něm srdce bouřiti.

„Blahostí duše své dokládám se, konati podle slov tvých!“ odpověděl rozjařený Jetřich, a pravici jako v obyčeji k potvrzení vztáhl v čirou tmu. A pravice jiná, malá a jemná, vřelá pravice ženská, poněkud se třesoucí, vložila se v pravici jeho. Jako blesk projelo toto dotknutí žilami jinochovými. Takto nemohla se dotknouti stoletá Miluše. Přitáhnouti chtěl k sobě neznámou tu přijímatelku slibu svého, ale v tom cítil, že se pod ním rozevírá podlaha, a on pustiv překvapením ženskou pravici, z tmy že padá ve tmu ještě tmavější.

„Jaké to šašky se mnou provádíte!“ zvolal jinoch, a meč vytrhnuv, několikrát se jím ohnal; avšak ocel jen čirou tmou zafičela, a slova na prázdno se odrážela jakoby od silné klenby, do nížto se byl kouzlů chtivý rytíř tak neočekávaným způsobem dostal. Tu najednou začala se kolkolem přelíbezná vůně a tak násilně umdlévající teplota rozlévati, že se smyslové jinochovi jakousi lehkou mdlobou zastřeli a pozvolna opouštějíce pána, na zemi jej sklesnouti nechali. Cítí ještě že mu z pravice meč klesá, že se mu brnění odpíná, že se šat s něho svléká a že veškeré jeho oudy náramné teplo proniká. Podobal se však na oko zemřelému, kterýž vidí i slyší, jakové se kolem něho k pohřbu dějí přípravy, aniž zvolati může: „Nečiňte toho!“

Živěji hýbali se zatím před kovárnou zbrojnoš Hanuš a kovář Horina. Tento jal se přidělávati jednomu z přistojících koní, bujné brůně, nové podkovy, a onen, jakoliv rozmrzelý, posléz předce proudem hovoru zachvácený se svým soubojníkem v rozmluvu se pustil.

„Věru, pane Hanuši," řekl Horina, druhé kopyto ořízнuv, „kdybych já měl na vlasech takové závěje sněhu jako ty, moudřeji bych sobě počínal. Proč bych svému pánu bohaté nevěsty z Lichnice nedopřál."

„Proč? Rytíř Kralovický je vtělená dobrota, je živý mír; ta vaše Eližběta ale? — Bůh nás uchovej! — Srdce ve mně poskočí, když se panstvo na mne zasměje, ale o lidumilý úsměch vaší slečny nestojím."

„Je to pouhý ženský rozmar, co jí za zlé pokládáš. Proč jí nedají panáčkové pokoje? Nechceť se jí žádného. Panenský svůj život bez manželských pout užívati zvolila."

„Měla se tedy uzavříti mezi čtyry ouzké stěny, za mřížované okýnko, a ne kouzelným pohledem másti hlavy počestnému rytířstvu. Nevím, nevím, jaká blaženost se jí z té zejtřejší jízdy urodí."

Takto odmlouvali sobě mužové při kování brůny, netoliko slovy, ale i způsobem je pronášeti od sebe se líšíce, neboť co Hanuš úsudky svoje zjevoval, zdálo se, že Horina s jakýmsi tajným úsměvem, jen aby odmlouval, zbrojnoši se protivil. Okován stál kůň, mužové si podávali žbánek. V tom najednou zaštěknul veliký pes, až dosavad za kovárnou ve tmách ležící — a opět zaštěknul, a silný ohlas rozlehnul se po půlnoční krajině.

Z lesa stranou Ronova, vyploula čirou tmou pochodeň, a pokud světlo její stačilo, pozorovali mužové u dílny zástup jezdců, přímo se beroucích cestou k černé kovárně.

„Ďáblova horo!" zvolal kovář, oči do dálky upínaje, „jací to pozdní nocleháři?" — A na rychlo pomáhači něco pošeptav, načež kluk dílnou do světnice zarejdil, opět po blížících se jezdcích oči otočil. Hanuš ale ne tak vilně

zraku, jako sluchu přičinil. A tvář jeho se jasnila, čím lépe mu bylo hřmot jízdeckého sboru rozeznávati.

„Svatováclavští zpěváci jedou!“ zkřiknul posléze. „Znám já jejich písně. Zdeněk Kralovický jede! — Pojeďte, pojeďte, mladý pane! Jeť vás tu veliká potřeba.“

A nežli se Horina, přepozorliv na zástup jinochů pověstných, mohl nadíti, rychlým krokem zmizel starý zbrojnoš ve tmách, bratrovi pána svého pospíchaje v oustrety. Kovář pak, nevěda na okamžik, má-li se za ním pustiti — ubíhati ho nechal a posléze k svému dílu se obrátil.

Na peruti větru stanuli jezdcové u černé kovárny. Záře hořící pochodně objasňovala více méně šestero mládenců podoby rytířské na pěkných brůnách, a šestero statných oděnců na mohútných vrancích. Pěkně bylo pohlížeti se na postavy mládenců, na jich modrý, aksamítový šat, a na tu zdobnou přílbu z kaleného ocele, na nížto vysoký, bílý chochol vál. S ramenou jim visely bělavé široké pláště, a na prsou se houpaly na zlatých šňůrách libohlasné loutny. Byltě to výbor řádu zpěváckého, aneb jak se sami oudové jeho nejraději jmenovali, řádu sv. Václava, kterýžto již za časů páně Závišových zniku dostávaje, za účel si kladl, písněmi v jazyku mateřském vlastně skládanými, lásku k dobrému a pěknému v národě rozněcovati. Přiznávali se k němu nejvíce schopnostmi nadaní — avšak chudší jinochové stavu panského, ačkoli odmrštěni nebývali synové stavu městského, pakli že jich obzvláštní nadání a duch učinily schopnými tak výtečného cíle, jakož se řád sv. Václavský o svém domýšlel. — Leč podobalť se celý tento soukromý ústav toliko jemné jarní květince, kterážto prvním květem svým mimojdoucího potěšivši, brzy opět anebo ještě pozdním mrazivým dechem, anebo přečasným slunečním pobleskem spražena útlou hlavičku k hrobu ukládá.

Za časů oněch, když Zdeněk z Kralovic takořka náčelníkem se stal zpěváků svatováclavských, byl řád po *veškeré vlasti* v dobré pověsti, takořka v úplném květu

svém, ačkoli se již již nezřídka roztrušovati začínalo, že mimo zpěv, mimo pěstování národního jazyka, také soudního sobě osobuje práva nad tajnými zlosyny. Protož s důvěrou spěchal šedivý Hanuš zpěvákům v oustrety, nemoha ze až dosaváde myšlénky zbaviti, že by k spáse pána svého sloužilo, vyrvati jej násilím z rukou černokněžníků.

Psí štěkot byl utichnul, světlo v dílně uhaslo, uzavřena stála Horinova kovárna před žasnoucím sborem zpěváků. I brůna Jetřichova byla zmizela. Samotná ryzka zbrojnošova uvítala koně cizí hlasitým řehtáním. Omámený stařec zbrojnoš nevěděl, zdali má očím věřiti. Chytil se za hlavu a opět kovárnu ohmatával — avšak ta tu opravdu stála, jako černý náhrobek nad ztraceným pánem.

„O ďábelské řemeslo! o čertovo školometství!“ dal se najednou do hlasitého nářku, a běduje rval si vlasy, a opět u dílny na dvéře potloukal a opět po jezdcích ruce napínal. „Horino, ty pekelný tovaryší — pane rytíři! Jetřichu z Kralovic, ozvete se! Miluše! — O běda mně opuštěnému! — Ale já jsem mu to říkal. Nechte Miluše! — He! otevři uši, ty rarášova matko! — Pane Zdeňku! honem! roztlučte jim tu kouzelnickou boudu!“

Leč pan Zdeněk nedbaje tak horlivě na prosby zbrojnošovy, jakž tento se byl snad nadál, v pilném hovoru trval se svými soudruhy. Na to pak obratně s brůny se smrštiv, k dílně přistoupil. Ostatní zpěváci učinili po něm.

„Ve jmenu spravedlnosti a zpěvných služebníků! Otevři dům svůj kováři, Horino!“ zvolal rytíř Kralovický, a sedmkráte jilcem meče na dvéře uhodil. Nedalo se však u vnitř jiné odpovědi slyšeti, leč temná ozvěna po silných ranách na dvéře. — V starém Hanuši se žalostí a hněvem žíly trhaly.

„Ve jmenu spravedlnosti a zpěvných služebníků! Otevři dům svůj, kováři Horino!“ opětoval rytíř vyzvání i rány svoje — a učinil takto i po třetí, ale nižádné odpovědi nedostalo se mu ani na vyzvání, ani na rány. A mimo nadání vyrazil mnoholetou střechou černý sloup

hustého, smrdutého kouře — po něm se rozjasnilo, a střecha nad kovárnou stála v plném plamenu.

„Pekelné čáry, čáry!“ počal Hanuš z plného hrdla křičeti.

„Jetřich z Kralovic vešel dnes pod tuto střechu!“ volal Zdeněk — a patero oděnců v vrhlo se s ořů — šestému kladli v ruce patero uzd, a silnými ranami rozlítly se dvéře u dílny. Jimi hrne se Zdeněk a Hanuš s ochotnými oděnci, pochodeň majíce v ruce, a jiná větší pochodeň, planoucí střecha, jim z venku ostatního světla okny dodává. Otevřenť jesti vchod z dílny do světnice, i ze světnice v komoru: avšak všude prázdno, nikde nějaké lidské bytosti. Jenom nábytek svědčí, že byly jsou tyto stěny vystaveny k jejich potřebě.

„Krovy se trhají!“ volali zpěváci, kteří byli venku zůstali, a hledající museli se z kovárny vrátit. Jako hladová, nenasitelná potvora sežíral plamen zdetlelý krov, a v několika okamženích stála celá černá kovárna, jakoby hranice narovnané louče, v jednom plápolu. Daleko široko vztahovala se plamenná jeho ramena; náramné horko dýchalo kolem nastávajícího spáleniště; avšak slzy ubohého Hanuše vysušiti nemohlo.

Brzo zase v dálce zazněla píseň zpěváků svatováclavských — zazněla zvukem temným a vážným, jakovým se dobří přátelé k hrobu provázívají.

2.

Nesedej na konika — nespadneš.
Dobrá rada.

Na hradní baště ozývala se pronikavým zvukem trubka hlásníkova, a po městysi touž měrou se rozléhaly rány zvonové. Poděšeně vzchopili se obyvatelé Lichničtí a Ronovští z pokojného spaní; lekavé „hoří, hoří!“ vyhnalo je z tichého lůžka. Sotva jim ale povědíno, že „černá kovárna“ v plamenu stojí, a již ani kroku k hašení *dále neučinivše*, mrzutě se opět ukládali do vychladlých peřin.

„Ďábelské to jen šprýmy!“ pravili někteří. „Horina hnízdo své vyklízí!“ dokládali druzí — a: „Ďas aby již jednou kováře odnesl, aby poctiví lidé byli bez pokušení!“ hubovali jiní.

Na nejvýš ale nevítaný byl náhle povstalý povyk dvěma osobám na bohaté Lichnici. Jedna z nich, silná, vysoká postava mužská, ubíhala, v plášti zahalená, z komnat ženských na pavlan, s něhož tu viděti bylo do pěkné zahrady. Za ním letěla tichým krokem štíhlá postava ženská v lehounkém nočním oděvu, a na pavlaně pojavši muže ještě jedenkráte v horoucí objetí a k rozehřátým ňadrám jej přivinuvši, široký plášť mu s beder sejmula. Lehčeji bylo takto nočnímu hostu s pavlanu po malém, provazovém žebříku sklouznouti v širou zahradu. Postava ženská pak shodivši plášť za ním, ježto tu ve tmách nočních stál nevelmi slušně ustrojen, pozorně zašeptala: „Měj se na pozoru!“ a přičinlivě upínala za ním zraky, až zmizel mezi stromovím. Na to kvapně žebřík provazový opět vytáhnuvši, složila jej, a obrátila se na odchod. Tu před ní, mezi dveřmi, hořící lampu v ruce, stála dívka služebná.

„Co tu hledáš?“ vyjela na ni žena s pavlanu přicházející hlasem i výrazem tak pronikavým, že se lampa v rukou polekané dívky třásti začala.

„Kdo ti dovolil vcházeti do mé ložnice?“ dotírala na ni dále. „Vycházíš na zvědy? Viděla jsi koho?“

„Strašlivý sen vás polekal, milostivá slečno!“ jala se dívka odpovídati, zpamatovavši se přirozenou ducha přítomností po tak nenadálém rozkřiknutí se velitelky. „Celý hrad je pobouřen — a nemýlím-li se, volají, že hoří!“

„Ať si volají! Já se tebe táži, jak jsi přišla do mé ložnice?“

„Dvéře nebyly zavřeny, když mě péče o vás k nim přivedla! Nevěděla jsem, že jest proti vůli vaší, vcházeti do komnaty.“

„O, jen se vyvinuj, podvodnice, jižto jsem z outrpnosti pod střechu přijala. Mluv a vyznej, koho jsi zde hledala — koho jsi zde viděla?“

„Jako že tamto za černými oblaky jasné boží oko na kroky naše hledí — nehledala jsem, neviděla jsem nikoho!“

„Nuže, tedy mi přisahej při jasnosti téhož oka — přisahej mi tuto při ranách ukřižovaného, že jsou pravdivá slova tvá!“ — Tak zvolala dívčí velitelka, a divoce uchvátivši služku za ruku, ložnicí ji takořka vlekla, k malému klekadlu, na němžto, uměle z lípového dřeva vyřezán ukřižovaný spasitel pněl. Stříbrná lampička, avšak jižjiž na shasnutí, stála před křížem; jiná skvostná světloška, temnou záři rozlévajíc, houpala se na trojím pěkném řetízku, v prostřed stropu zavěšeném. Zde před klekadlem trhla pobouřená velitelkyně služkou tak násilně, že dívka sklesnuvši na kolena, okamžikem s jakousi hrůzou na postavu před ní povýšenou pohlížela.

„Přisahej!“ zvolala slečna ještě jednou, a ruka její spěchala po dýce, na stolku ležící. A dívka bez dalšího zdráhání se a strachu pravici pozvednuvši, hotovila se rozkazu učiniti zadost. Hněvivě upírala na ni oko slečna. V prsou jejích stíhaly se nedůvěra s pověrou, a viklaly věrou, jakovou měla pro přísahu zakládati v dívku. Tato pak, obezřelostí nad stav svůj dařena, pochybnost velitelky dobře pozorovala. Na kvap se vzchopivši, odhodlaně před slečnu se postavila.

„A kdo vám za to ručí,“ jala se mluviti, „že nebude přísaha moje křivá, a já že, jestli jsem něco proti vaší i své vůli spatřila, nebudu před světem na vás dokazovati? Mějte si příčinu, líčiti se před ním pýchou a nenávistí k pokolení mužův — aneb opravdu ošklivost před objetím jinocha milence chovejte: ve mně nenaleznete, nežli schvalující suditelku a věrnou služebnici.“

Podivením stála slečna bez pohnutí; tak směle, tak nezahaleně nebyla s ní žádná žena mluvila, co byla matka na věky zamhouřila oči.

„Já mám skutečnou příčinu,“ mluvila služka dále, „*míti* muže věčně v nenávisti; neboť to mi věřte, slečno! *nižádný z nich* není hoden srdce ženského.“

Líbezná to byla píseň uchu slečninu, jakkoliv srdce její nezůstalo prosto mrazivého strnutí. Zhrozilať se, že nalezla v dívce, hluboko pod sebou stojící, skutečně onu sílu, po jakéž sama před světem nadarmo dychtila. Nemohla oučet sobě dáti z pohnutí, v jakovém se k dívce vábena cítila, po týden teprv na hradě pobývající: nemohla mu ale také odolati, a takořka bezděky dívku za ruku chopivši, křečovitě ji stisknula. — Zmáhající se přede dveřmi pokřikování čeledi zabránilo ale všemu dalšímu promluvení.

Avšak byli hlasové tito jen jakoby už poslední ozvěnou povyku, který se byl po hradě ztrhl mezi muži. — Ticho panovalo opět mezi hradbami, jen kročejové anebo temné písně semotam přeczháejících strážníků a jednotlivé zaštěknutí ostražitých psů rušily ten jednotvárný poklid.

„Viděl-lis pak ho?“ tázal se dvacítiletý Vávra, potkav se na hlídce s mrzutým Bozděchem.

„Koho?“ zabručel po spaní toužící zbrojnoš.

„Ohnivého draka — mrzutino! — Kohož jiného než pana Vilíma. Já jsem si ho dobře všimnul; přišel nám rovnou cestou mezi pochodně — a co se mu pod širokým pláštěm bělalo, o krk bych se založil, že to jeho červený aksamitový kabát nebyl.“

„Je tobě něco do toho?“ obořil se naň Bozděch, ve službě pánů Lichnických už sestárlý. „Hleď si raději svých záplatovaných rukávů, a ne šatů, jakých páni na noc obleci sobě libují.“

„Nu, nu! aby tě mými slovy kus neubylo!“ odpověděl srdečný Vávra, a silným svým oštěpem do země bodaje, dále se ubíral. — „To rád věřím panu Vilímovi!“ rozprávěl sám s sebou. „Takového navštěvování bych já byl také milovník — a jaký milovník! Proč bych neupil, kde žbánek přeteká?“

A zatáčeje se za baštu, s jakýmsi potutelným úsměvem začal zpívat známou tenkráte píseň:

„Červené třešně z cizích sadů,
Ach, což vy jste sladké —“

Zpívaltě hlasem temným, až nebylo dálkou zvuku slyšeti.

Tmy prchaly, a s prvním úsvitem, kterýžto se vyvinoval z dalekých hor, prchala také tichost s hradeb Lichnických. Po náhradí, po chodbách i v komnatách potkávalo se čeledi v počtu přehojném. Všickni spěchali k určené práci. Patrno bylo, že se dějí na hradě přípravy ke dni znamenitému.

Slunce se usmálo růžovými lícemi — ve skvělou záři vystoupily nyní Lichnice, a po pravém a levém boku zazelenaly se jí na dalekotáhlých vršinách husté bory. Sloulať Lichnice za časů tehdejších hradem velkým a bohatým. Bašty její pyšně hleděly do rovin, které se pod nimi rozprostíraly až za starobylou Čáslav. Hleděly po okolí hrdě, jako s nich pohlížela panovnice, slečna Eližběta — Eližběta srdce kamenného, jakž ji nazývala národní pověst. Jednak spanilostí svou, jednak i bohatstvím byla známa slečna Lichnická krajům přemnohým; nejhlučněji ale mluvívalo se o ní pro nadobyčejnou její pýchu a nesklonitelné zanevření na pohlaví mužské. Nadarmo byli na ni prosbou i výhrůžkami doléhali přátelé a svatebchtiví ženichové: Eližběta až dosaváde pohrdala všemi.

„Ty sobě ženicha voliti *musíš!*“ rozhorlil se posléze šedivý strýc, Kolda ze Kbele, „ty ocelovou mysli oblomiti *musíš*. Neobdařila tě nebesa správně zrostlým tělem, aniž naplnila krabici hojným bohatstvím, abys doby svoje trávila jako jezevci v lesích našich, kteřížto o samotě zažívají z tuku svého. Žena osladiti má život muži, proto ji sladkou nebe stvořilo.“

A v dívce bouřila se duše při těchto slovech velikým hněvem, a chtěla v hněvu tom odporně odpověděti přepečlivému strýci. A na znamení starcovo vstoupilo na síň šestero paniců, kmenů to rodu nejšlechetnějších, kteří se vespolek ucházeli o milost Eližbětinu.

„Zvol, nemilostivá tetinko!“ zvolal Kolda dále — „*tut* na vybranou máš lásky hodných ženichů. Tu jest *pan Hynek Postupický* —“

„O prosím vás, milý strýče," jala se roznícená dívka odmlouvati, „ušetřte sobě slov a mně poslouchání. Znám já již pány vespolek. Oni praví, že o milost mou dbají, a předce každý spokojiti se hodlá, byť i soudruh ruku mou obdržel? To, věru vroucí láska jest! Avšak ať se jim ji dostane — celé šestero ať třeba oblaží. Zvolím sobě ženicha; leč jako já se vaší domluvě poddávám, poddati se musí také výmínce, kdožkoli zasloužiti hodlá Eližbětu Lichnickou."

„Mluvte, slečno!" zvolali jedním hlasem ženichové. „Ve jmenu veškerého bohatýrstva poddáváme se vaší výmince!"

„Slibujete mi to?"

„Slibujeme!"

Na východě, proti hlavní bráně vysokého hradu, skalina se vypínala z hluboké sluje, kteráž jakoby přírodou schvalně vykopaný příkop se zatáčela kolem paty vrchu, na němž byli předkové, pečlivi o pevné bydlo, vystavěli Lichnici. Skalina tato spojena byla sice s návrším, ježto se v pravo i v levo podle vrchu hradního rozprostíralo jako dvě veliké peruti; vstoupiti však na její temeno nebylo možno, leda pracně lezoucím přes hrbole, ostrá skaliska a bodavé trnčí. A předce na druhý den, k rozkazu Eližbětinu, hned za prvního ranního zábřesku hemžilo se mužských postav na vrcholku skaliny, a jako v nejhlučnějším lomu ozývaly se klíny a dláta pracujících dělníků, jimžto bylo urovnávati temeno skaliny, pnoucí se z hluboké sluje. A lid z okolí přicházel podívat se na tak podivné dílo, a rozličné i podivné o něm začínal rozprávky. Obyvatelé hradu jedni druhých se tázali na příčinu tak marného, jak se podobalo, počínání; leč jedni druhých se tázali nadarmo, a chtěl-li kdo aneb z vlastní moudrosti příčiny té dovtípiti se, aneb činiti, jakoby věděl o důležitém tajemství: pouhou báchorku jiným za pravdu prodával.

„K čemu to nenadálé rozrývání skály, kterou snad ani deset století nehnulo?" tázal se pán ze Kbele veli-

telky na bohaté Lichnici. „Hledáš-li tam ještě větších pokladů? Čili srdce tvoje v ledvinách kamenných uschováno, a nyní ho vydobyti dáváš?“

„Vyčkej času, milý strýče!“ odvece Eližběta s hrdým ousměškem. „Hodlámť já vás přelíbezně překvapiti, a za polovici lesů svých nedala bych veselí, jakéž mi bude z radostného úžasu vašeho vycházeti, až vám zámysl svůj dám na jevo!“

A když se byli pracovití dělníci po celý týden na skalině namáhali, a když bylo hrbolaté týmě ulámáno, a kamení s něho svaleno v hlubokou sluji a trní kolem vypleněno: objevila se rovina na vršku skaliny, velká, co by se pět mužův vedle sebe postavilo, a uhlazená jako nový mlat. Stojícímu na vršku strach bylo, aby ho závrať nezchvátila ve hlubokou mezeru pod příkrou skalinou. A pozvána byla jest svatby žádostivá šlechta na bohatou Lichnici, a shromážděna hojným počtem s dobrými přátely na veliké síni, z nížto se vycházelo na velký pavlan, právě v tu stranu, kdež bylo přes hradby a hlavní bránu viděti na srovnanou skalinu.

„Pan Hynek Postupický,“ dala se tu slečna do řeči, „přislíbil i s přátely svými ve jmenu celého rytířstva, podrobiti se výmince mojí, ježto se uvoluji, zvoliti ze sboru vašeho manžela, kterýž by vykonal, co vůle moje uloží.“

„Uložte! uložte!“ volali jinochové s planoucím po drahé kořisti okem, a mečové jich zazvučeli udeřením statné pravice. — Jakoby lehnký mráček přeletěl úsměv přes dívčinu tvář, zostra upřelo se na okamžik oko její na celé shromáždění, a odhodlaná, krokem rychlým vkročila panna ze síně na pavlan.

„Nuže tedy, ženichové!“ zvolala hlasem vysokým, a slova se kvapně proudila, a tvář temně zahořela. Ruka její napřažená ukazovala na protější skalinu. — „Kdo se z vás pánů, na koni sedě, třikráte kolem otočí na *vršku* této skaliny, ruku i bohatství odměnou dostane *Eližběty Lichnické*.“

Z jasného nebe byl klikatý blesk udeřil v zástup ženichů a jich dobrých přátel. Neočekávaněji nemohla nižádná slova zazvučeti z úst dívčiných.

„Bláhová!“ rozhorlil se starý strýc. „Pomysli, co počínáš!“

„Pánové ať pomyslí, co nyní počíti,“ zakřikla jej Eližběta. „Já již pomyslila i rozmyslila, co hodného uložiti statečnosti jejich. Nevhodno-li jim,“ doložila, ouškleběně se kloníc, „pokoušeti se o bohatou nevěstu, brána hradu mého jest po celý den otevřena — pomodlímť se za jich šťastný návrat k domovu.“

Šumný hovor zahýbal sborem ženichů. Zprudka prolévala se jim krev žilami.

„Staň se!“ zaznělo pevným výrazem odhodlanosti ze rtů popudlivých jinochů, ačkoliv krve chladnější, zanevřevše na ženskou pošetilost, hrad opouštěli s politováním přátel nemoudrých.

A takž tedy neušel outrpnosti také Jetřich z Kralovic, nejhorlivější nápadník slečny kamenného srdce. Rodem a jměním ovšemť že jinoch právo měl dobré, se vší upřímností ucházeti se o milost Eližbětinu, a nadán spanilostí ducha i těla, doufati směl dobrého prospěchu u srdce ženského. Mysl jeho byla ticha, ba na stáří jinošské takřka až nad míru vážná; duše jeho však podobala se outlinkému proutí, lehko sebou pohybujícímu i při nejmenším větru, anebo spíše tiché jezerní hladině, hluboko v útrobu svou pojímající, cokoliv na hladinu padne. Zvláštního ale nástinu byla povaha jeho nabyla vychováním v outlém pacholectví. Svěřen jsa i dětinskou náklonností oddán starému oděnci, kterýž byl za let mužných prošel zemi zaslíbenou v boji pro svatá místa, a co otrok se navzdychal v palčivém Egyptě, s tlukoucím srdcem poslouchával podivné příhody, kteréž byl odčnec buď sám vytrpěl, aneb o nichž byl rozmanitých pověstí nasbíral. Tuť byla řeč o divech, o kouzlech, o tajnostech matky přírody, o poslušnosti duchů, a o všem, cokoliv tehdejší věk s mlékem vkořeňoval v srdce lidská. A takž

povstala ve vzrůstajícím Jetřichovi neskonitelná jakási touha po něčem, co nebylo světa tohoto, a touha tato rostla s jinochem, nechávajíc duši jeho prázdnou rozkoší vezdejších a mysl jeho upínajíc po věcech neznámých a neobyčejných.

Dědičný pán na Červených Janovičkách strojil dceři své hlučnou veselku. Mezi svatebními hostmi nacházeli se také Jetřich z Kralovic a slečna Lichnická. Jediného jen zhlednutí bylo potřebí, a smyslové počínali v jinochu bouřiti, a srdce utíkalo před radou rozumu. V Eližbětě, zdálo se jinochovi, byla se mu zjevila bytost, kteráž mu jediná vysvětliti mohla až dosavadní života pohádku. Ale s lhostejným úsměvem poslouchala prosby jeho. I rozmnožil se od té doby počet marných Eližbětiných ctitelů.

Úloha k dosažení ruky dívčí byla určena, a Jetřich byl nejprvnější, z jehož úst se ozvalo: „Staň se!“ — Den k jízdě určený přicházel. Nevyslovná ouzkost zmocnila se jinocha. Byltě se v zápalu nejhorlivěji prohlásil, že nevěsty dobude; avšak délkou několika dní teprva živěji se mu na oči stavěla nebezpečnost úlohy. Byloť odvážení se na živobytí a na smrt, otočiti se na koni sedě třikrát na nevelkém kamenu, k němuž již i přístup byl obtížný, a pod nímž hloubka jícen otvírala. I tanulyť jinochovi na mysli povídačky starého oděnce, a čím déle se duše jeho s nimi obírala, tím živěji, tím pravdivěji stavěli se mu na oči, aniž více pochybovati mohl, že by se nenacházely na zemi jakési věcí nadpřirozené, jichžto zasvěcený v tajnostech užiti může k svému aneb jiných prospěchu.

Večer přede dnem, kterýž byla Eližběta k vykonání úkolu ustanovila, zastavil Jetřich před Horinovou kovárnou. Skočiv s koně a za ruku pojav kováře, jenžto si již byl k otázce pospíšil: Co by se statečnému pánovi líbilo? — bral se s ním v kovárnu.

„Praví se, žes moudrý muž,“ jal se tuto k němu *mluviti* — „dobře mi rozuměj, Horino! Vímť, že můžeš *pomoci!*“

Pozorně poslouchal kovář, ani oka se švarného jinocha nespouštěje.

„Nevíš-li nic o podkovách," mluvil tento dále, „ježto koně udrží na vrcholku nejvyšších skalin?"

Horina se škrábal za ušima. — „Zeptejme se na to staré matky, pane rytíři," proslovil konečně a vstoupil s hostem do světnice. Mezi černými, lesknoucími se stěnami u malého kahance seděla stoletá Miluše. Podle ní stála — anebo spíše vznášela se nad podlahou jako beztělná postava dívčí. Nebylo možno podívati se na tu hebkost a něžnost lepotvarných oudů — na tu jemnost, z jaké se celé to zjevení-se ducha nadvětrného v těle pozemském na odiv stavělo: nebylo možno, podívati se na ni, a nepřipadnouti myšlenkou na podobu andělův. Zkřiknuvši, pověstné stařeně na prsa vrhla se dívka, an s Horinou Jetřich do světnice vkročil.

„Mám s tebou co promluviti, matko!" dí kovář k staré Miluši, kteráž s dívkou se mazlíc, na klíně ji hejčkala, jakoby malé děcko byla.

I vstalať baba stoletá a tváře dívce pohladivši, uklonila se před mladým rytířem. A obrátila se opět k dívce řkouc: „Neboj se, beruško, nepobudeš tady s vlkem" — a s Horinou vešla do vedlejší komory.

Mlčky stáltě až dosaváde Jetřich Kralovický. Zrakové jeho opírali se nyní na postavu dívčí a upírali se na ni s oblibou. Jako na nejoutlejší jarní poupě růžové bylo dívati se na kovářovu dcerušku. Studem panenským hořely tváře její, a proudové plamene toho rozlévali se i po pěkně sklenuté šíji a po těch jemně se vlnících ňadrách. S okem sklopeným, s dechem zatajeným, sladké jakési trnutí cítíc po celém těle, stála před švarným jinochem, jakoby v pokoře čekala děvečka, až k ní promluví milostivý pán.

„Jestli mě nemýlí světlo kahance," jal se nyní rytíř s přirozenou sobě příjemností mluviti, „viděl jsem již aneb tebe aneb dívku, jejížto matkou rovněž jako tvou byla spanilost."

„Byloť nebe milostivé, že vás v Janovičkách k mé spáse poslalo," zašeptala dívka tak jemně, že se slova její podobala vanotu večerního větérku, houpajícího se po růžovém keři.

„Při tanci na lukách?" ptal se rychle Jetřich, o krok se přiblíživ.

„Bylať jsem právě u kmotry, an se tam slečnina veselka slavila. Doma mne neradi pustí do kola — myslilať kmotra, že mi rozkoš připraví, když mne s sebou mezi tanečnice vezme."

„Moudře aspoň učinila, nenechavši doma celého sboru ozdobu."

Jakoby ohnivý šíp projela žertem laskavým pronešená slova srdce dívčino. Oči se jí zalily — a dvě veliké perle upadly jí s krasné řasy.

„Blaze bylo by pro mne," zašeptala v sladkém pláči, „abych nebyla směla co dcera z „černé kovárny" ani v Janovičkách k veřejnému veselí, anebo aby byl splašený kůň dříve rozšlápnul srdce moje, nežli jste vy, pane rytíři, odvážlivou rukou uchvátil uzdu, a mne již ve mdlobách ležící pod kopytem uchránil před smrtí."

„Aj, což pak na jaro tvé připadla taková nehoda," ptal se outrpně Jetřich, „že bys odlevy nacházela spíše v hrobových tmách, nežli na jasných cestách života?"

A jakž takto jinoch mluvil pohnutý neobyčejnou citlivostí prosté dívky, položil rámě okolo tílka jejího, a druhou rukou ji lehounce za bradu pojav, skloněnou hlavu jí pozvednouti chtěl. Avšak dívka s hlasitým štkáním ruku jeho uchopivši, horoucíma rtoma ji líbala, a rychle se na to z objetí rytířova vymknuvši, před divícím se jinochem za matkou spěchala.

I počínaly se o příhodě této v horké jinochově mysli tvořiti podivné obrazy; leč brzo je opět překazil návrat Milušin a Horinův. — Shodli se na to vespolek, jakby se bylo na zejtří o šťastnou jízdu nejlépe starati. —

Zusmušilé vstávalo jitro z mlhovité kolébky po shoření *černé kovárny*. Slunce nemohlo ani plamennými stře-

lami proniknouti hustošedým jeho závojem, a kde se jednotlivý úsvit prodral, byla jen jakoby krvavá prouha, jakoby prorocké návěští krvavého dne. — Zvědavě vystrkovali okolní obyvatelé hlavy z oken, jaké asi dnes pohody nebe dopřeje slavnosti Lichnické, jednak se mrzíce, an se jitro nesmálo, jednak i hněv boží v tom pozorujíce, an ukrývala zlomyslné na Lichnici počínání neprohledná mlha.

Konečně ale, strhavši se na východě, spadala hustá zákryva po údolích a rovinách, a pobleskové sluneční v úplné záři linuli se po horách a osvěcujíce bohatou Lichnici. Osvěcovali na předhradí houfem shromážděné zbrojnoše, a kolem hradu, kolem zlé skaliny shluklé diváky. Byloť pak na předhradí připraveno lešení a pokryto drahými čalouny pro hosty, kteří by sešli se na podívanou odvážlivé jízdy. Nestálo však na něm živé duše, než Eližběty srdce kamenného a dvou věrně oddaných služek. Na prvním stupni stál muž hrdé vysoké postavy, ve skvostném oděvu, a na něho toliko — ač potajmu — padaly přívětivější pohledy ze zraků slečninych, než jakové zabíhaly ve sbor bohatýrů, sešedších se popatřiti, kdo by se pošetilec oddal na vyplnění určeného úkolu. Mezi nimi lál Kolda ze Kbele na tvrdohlavou dívku. — A ozval se dusot konský, a na bujné brůně, v lehkém, ale úhledném oděvu, hlavu maje přikrytou jen ocelovou přilbicí, objevil se divákům statný jezdec. Mohutnými skoky letěl po dráze do vrchu se pnoucí, až na předhradí zarazil.

„Setrváte-li na svém, Eližběto Lichnická,“ počal tu slovem zvučným, „podati toliko tomu z rytířstva ruku, kdo se třikráte otočí, na koni sedě, na vrcholku uhlazené skaliny?“

„Vůli slečninu jsem již oznámil,“ odpověděl hlasatel; „slečna trvá na svém úmyslu.“

„Vás, pánové, beru za svědky slibu slečnina!“ zvolal opět jezdec, obrátiv se ke sboru shromážděných bohatýrů; a koně pak otočiv, mohutnými skoky letěl s hradního

vrchu v úval, jenžto dělil nevěstino sídlo a rejdiště nadějí puzeného ženicha.

„Pro spasení duše, pane rytíři!“ ozval se tu hlas mezi houfem zbrojnošů. „Pane Jetřichu z Kralovic — slyšte starého Hanuše!“

A vyřítil se šedivec, a prsa i chřtán dosti nadýmaje, i nohy roztahuje hnal se za jezdcem. A mezi rytířstvem strhnul se šumot a povyk, a nejmladší z nich, mládenec panenské podoby, vymrštiv se na kůň, jichž tu několik opodál se drželo: „Bratře, bratře!“ volal a za ním se chtěl pustiti. Leč patrno bylo, že nižádné hnání za jezdcem více neprospěje, a protož se utišil — a s ním se utišilo veškeré množství. — Z dálky jen bylo slyšeti volání věrného Hanuše.

A na hoře, na skalině, mezi hustým smrkovím objevil se nyní Jetřich na koni poněkud uhnaném. I zastavil rytíř, aby si kůň oddechl, a díval se divým okem na předhradí a kolem na četnou zvědavost. Ticho bylo kolem — těsné jakési ticho, kteréž nedalo dívati se na počínání rytířovo jako na veselé hry dovádivých šašků. Nyní se kůň i jezdec opět hnuli — a hlasité vzdychnutí přeletělo zástupy diváků. Krokem obtížným postupoval odvážlivý Jetřich po hřbetě skaliny, brzo padoliny objížděje, brzo přes hrbole brůnu k skoku napínaje. Konečně se octnul u samého rejdiště — avšak tu zahořela duše jeho hněvem. Byloť úkladně s odvážlivým jezdcem jednáno. Se hřbetu skaliny nebylo lze jinak dostati se na kámen uhlazený, k zatočení-se ustanovený, leč posledním nad míru odvážlivým skokem. Šklebila se před ním nepřístupná koním rozsedlina.

„Vraťte se, pane rytíři! Nespolehejte se v kouzla!“ voláno z lesů hlasem věrného Hanuše; avšak jinoch šlechetný nesměl se pro hanbu navrátit, a zahořev poslední, zoufanlivou zmužilostí, a požehnav se znamením kříže, sevřel koně k náramnému skoku, a bleskem zajiskřily podkovy na kamenném rejdišti. Ale hrůza vjela *v bujnou brůnu* nad velikou hlubinou — i počala frkati

a spínati se. Ale Jetřich umělou i silnou vládna rukou, již se byl i při tom spínání jednou otočil — a hřmotné, radostné pokřikování lidstva odráželo se o blízký vrch. Toliko na zadních nohou stála brůna, předními divoce v povětří pracujíc — dlouhé hřívy její vlály větrem jako praporec, a chřípě hltavě chňapaly po větru. Již i podruhé zatočíno — a již i potřetí se zatáčí ve strachu poslušné zvíře, avšak v uhlazený kámen nezachytá se pevně podkova, smekla se brůna a převahu dostavší, překotem letí i s pánem s vysoké skály.

Strašlivý jek diváků proniknul hradem i lesem, a na hřbetě skaliny viděti zbrojnoše, an klesá, jakoby pádem svým uchvátiti mohl drahého pána. Co bezživotná socha z bílého mramoru stála Eližběta Lichnická na pavláně, oběma rukama se křečovitě chytajíc zábradlí. Vysoký, studený pot na čele jí vyvstává, služky jí musejí k podpoře přispěti, aby po stupních nesklesla ve mdloby.

3.

Smutně byl skončil Jetřich Kralovický svou odvážlivou jízdu o nevěstu, o kamennou Eližbětu. Černá hlubina pod příkrou skalou byla jinocha pohltila. — Leknutí a hrůza byly ve sboru bohatýrském, shromážděném tu na podívanou, na okamžik zadrhly všechen výraz žalosti a hněvu. Na to pak i žalost i hněv rozdílným způsobem začaly mezi ním vypukovati.

„Vzhůru!“ zvolal pan Hanuš Postupický, jinoch planoucí — „vzhůru, a jízdou šťastnější odvažme se o nevěstu, a dostavše dívku hrdou v moc, krutou jí pomstu přistrojme!“

„Vzhůru!“ zkřikl jiný. „Vypovězme slečně kamenné boj; i zkusme, zdali zdi její podobny jsou tvrdosti jako srdce její.“

„Požeňme ji k soudu,“ ozval se vráskovitý Boreš z Pukéře. „Ať jí sbor šlechetných rytířů uloží zaslouženou pokutu.“

A tak se přerozmanitě, jednak podle stáří, jednak podle smýšlení rozdílného jevily bohatýrů úsudky. I potkávaly se dosti odporně, a jediní dva muži stáli mezi četným sborem, o něžto jako o pevné skály divoké vlny se odrazivše rozbouřené soudy dále plynuly tokem jediným a tichým. Mužové ti byli: pan Kolda ze Kbele a Zdeněk z Kralovic; a bylo-li na straně strýcově jakéhos podezření strannosti, rozplašila je nestrannost bratra nešťastného Jetřicha. I celý sbor svatováclavský shodnul se posléz v soudu obou mužů věhlasných.

„Nehoden budiž jmena otce svého, nehoden spolku šlechetného, nehoden božího světla, kdokoliv počne další obcování s Eližbětou Lichnickou, zvanou kamenného srdce, i kdokoli vkročí pod střechu její, aby požádal občerstvení nebo noclehu. Život její ať seschne, jmeno její ať zahyne — plod její budiž nepoctivý mezi bohatýry českými.“

Takto vyřkli zpěváci svatováclavští kletbu nad Lichnicí a její velitelkou, a do všech úhlů rozptýlil se sbor pánů, sešlých se k radostnému veselí. Tesklivé ticho rozložilo se kolem hradu. Ve hradě nedůvěřovala si čeleď hlasitě projeviti ni litost ni hanu, a venku rozcházeli se houfové diváků s hrůzou jakousi a tesklivým očekáváním.

Na druhý den, časně ráno, když branný most spustil a nejprvnější se přibral k první hradní bráně, poděsil ho veliký list, trojí dýkou na sloupě upevněný, u kteréhož sloupu zbrojnoši oře uvazovali, pakli že se rytíř mimojedoucí v hradě jenom na plnou číši zastavil. Podoba na brůně jedoucího knížete, po levé i pravé majíc anděla s plamenným mečem, nacházela se svrchu na listě, a pod ní psáno bylo velikým písmem:

„Vilím, hrabě z Liebenthalu, souložník slečny Eližběty Lidmily, propadl veřejnému soudu. I velí se mu do tří dnů nebyti v mezech království našeho Českého, aneb se postaviti do času toho k soudu v Praze. Provaz, meč, dýka i jed budiž mu po přešlých třech dnech na záhubu z kterékoli ruky.“

Byltě pak pan Vilím Němec, s Albrechtem do Čech

přišlý, když se bylo tomuto panu císaři Kutnohorského stříbra zachtělo. Pomáhalť se zástupy rakouskými dobývati bohatého města, až je byli Horníci, zoufanlivě nasypavše do potoka jedu, přinutili k návratu v kraje domácí. Také Vilíma z Liebenthalu byla zachvátila kovkopů pomsta, ačkoli ne s tou krutostí, jakovou mnohý z bratří jeho časný před Horou a kolem Sedlic nalezl hrob. V náramných bolestech vezly jej za zástupy, až na sousední Lichnici dorazili, kdežto vyléčenu býti požádal. Zástupy odtáhly — Vilím samojediný zůstal na českém hradě, nemaje při sobě leda dvé vlastních oděnců.

Ta vysoká postava, ty silné, pěkně tvořené oudy — to veliké, tmavé oko — ta výrazná mluva — tyto vnady mužské, ponejprv na Eližbětu působily mocně, jelikož po nich jakási rouška utrpení a bolesti se rozprostírala, za níž to hrdá mysl slečnina právě něco zajímavějšího nacházela, nežli byla až dosaváde na mužích domácích shledala. Však i duch Eližbětin, i krása tělesná i veliké bohatství cizince neduživého dojaly. Zdraví se navracelo v jeho oudy, avšak s nim nepřicházela i chuť k nastoupení cesty k domovu, a slečna mu na odchod nezpomínala. Jeho pýcha a její nádhernost — srdce obapolně vroucí uzavřela svazek, kterýž arci dívka až dosaváde ráda by byla ukryla, nechtíc objeviti světu slabost, jakž nazývala oud nejsilnější srdce ženského; a pan Vilím, nemaje mimo starožitný rod a pochodící z něho hrdost, co by byl přinesl v oběť, rád se v tajné milkování uvolil, náhradu nacházeje ve snách o krásnější budoucnosti, kdežto co pán a držitel velikých statků světu před oči postaviti se doufal.

V závoj hustý, neprohledný jako černá půlnoc, zakrývali smýšlení svoje, zhledy svoje a slova svoje; ale jakož i noc nejčernější matkou bývá zrady, i závoj hustý trhati se počínal.

Zmizela barva s tváří obou, dech se v nich tajil, an jim doručen list sboru sv. Václava. Hněv a lítost, pomsta hanbení bouřila na brány jich srdcí. Vilím skřípal zuby, v rukou Eližbětiných se list jen třásl.

„Hodláš se dostaviti?“ jala se konečně nejistým slovem Eližběta tázati. „Pojedeš do Prahy?“

„Myslíš snad, že by strach zabraňoval kročejům mým? Čili se opravdu domníváš, spanilá nevěsto, že bych právem byl propadl veřejnému soudu?“ — Takto se ozval tajný milenec, a slova jeho zněla názvukem odvážlivosti a trpké výčitky. Ve tváři jeho rozněcoval se silný plápol.

„Moudřeji,“ mluvil dále, „byla byste arci učinila, slečno, kdybyste buďto veřejně po boku mém, co po boku milencově, vystoupila světu na oči, anebo slovem nemilostným, nenadějným ukázala mi cestu přes pomezí české.“

„Ano, to by se i bylo stalo, pane rytíři, kdybych se byla mohla nadíti, že takováto slova ze rtů vašich uslyším! Jesti to vaše pevnost, vaše zmužilost hrdinská? Čili se opravdu bojíte, že Eližběta Lichnická dosti mocných nemá prostředků, postaviti se činům šíleného sboru na odpor?“

„Leda byste mi před oltářem ruku podala.“

„O jen ven z té temné skrýše, do nížto jste až dosaváde zalízal. Ruka moje — panství moje — to jesti cíl, po němžto míří nenasytné vaše toužení. Jmeno moje, čest moje — a milost moje — aj kdož by těch dbal! O zlá hodino, kdežto jsem zapomenouti mohla, že nejkrásnější kytka mužských ctností jenom zištnost, nevěru a zradu obnáší!“

Takto bouřila dívka hrdá, raněná vypuklou milence nešetrností, a zahořevši hněvem spravedlivým, zabrániti nemohla velikým, horkým slzám, aby se jí nevyproudily po planoucích tvářích. Avšak spanilá byla — vznešená v tomto hněvu bolestném dívka milující, spanilejší a vznešenější, než kdy se touhou rozňatá vinula k srdci rytířovu. A rytíř ucítil mocnost těchto kouzlů, a povstalá v něm kyselost utonula v líbeznosti lásky, an se dívka obrátila, aby z komnaty odešla.

„Eližběto! kouzelnice — můj anděle!“ zvolal Vilím, *a rychle ji* v náruč pochytiv, k srdci ji vinul, slabě se

zdráhající. — „Odpusť mému nesmyslu! Hněv tvůj jesti smrt moje, laskavé oko tvoje život můj.“

I držel ji rukama pevnýma sevřenu, a rtové jeho dosáhli rtů dívčích, a zraků jejích i tváře i krásné šíje, a políbení vroucí jako blesky deštily na lepotvárné tyto články dívky milostné. Zpouzení její splynulo posléze v poddání se libostné, a v brzkém smíření slavili milenci nové vítězství lásky. — Pohněvati se i opět udobřiti, nebylo nic nového mezi milenci ducha hrdého.

I houpala se slečna Eližběta srdce kamenného panu Němci Vilímovi na klíně, a oba pilně rokovali, jakby se dalo nejmoudřeji následkům listu svatováclavských zpěváků vyhnouti.

Třetí den po nešťastné příhodě klonil se ku konci. Odvážlivě se pnoucí bašty Lichnické hořely plamenem slunce zapádajícího za tříhřbeté hory Kaňkovské. Ticho spočívalo po celém okolí, jakoby se příroda k velikému skutku chystala. Jenom po náhradí na bohaté Lichnici zněla veselá hudba; zněla z hlasitých píšťal, trub a houslí, zněla k obveselení čeledi: avšak hudci stáli takořka sami na velikém náhradí, zvukové hlasitých nástrojů zalétali přes hradby v hustý les, a umírajíce tam zaznívali jako píseň pohřební, a čeleď s bojácným pohledem loudala se kolem hudců, a nemohla se ni roztancovati, ni rozveseliti. A ve výklenku vysokého okna stála Eližběta i hněvala se, že nadarmo strojí plesy, aby zahnala bázeň z hradu, ježto se byla do něho přistěhovala s listem svatováclavských zpěváků. —

Po nejvyšších toliko vrcholech táhly se prouhy, jakoby kolem vznešených čel růžové, zlatem protkávané pásky. V dolinách se honili již stínové, a v soumraku večerním chystala se krajina k nočnímu odpočinutí. Ticho bylo vůkol, ticho slavné, ve slavném chrámě přírody. Jen ohlas koňského dusotu rozléhal se rovinou, po nížto se jelo od Čáslavi k Malínu. Byli to tři jezdcové. První z nich, silné tělo v drahém brnění rytířském, sedě na hřmotné ryzce, hlavu maje k prsám skloněnou, v hlubokých

se býti potopen myšlenkách. Ani slova nemluvil a když se mimojdoucí na druhé dva taktéž v hlubokém mlčení za ním jedoucí zbrojnoše podíval, lehko mohl na myšlénku připadnouti, že to za večerních temností z hrobů vzešlí stínové jsou, kdyby nebyl první čas po čase známou tehdáž píseň začínal, v kterouž i temnými hlasy druzí dva přizvukovali.

Takto jedouce ve tmách večerních, dorazili na místo, kdežto se čtveré cesty scházely. Koně začali frkati oznamujíce, že cítí jiných na blízku. A v skutku, sotva se několik kroků temnotou hustou probrali, shledali jezdcové, od Čáslavi jedoucí, že na cestě křížové, na všech čtyrech ramenech po dvou stojí jezdci neznámí.

„Obrať koně svého v levo, Vilíme Liebenthalský!“ ozval se jezdec na cestě stojící, kterou se jelo k Sedleckému klášteru, a ostatní hnuli se z místa svého, koní svých v tutéž obracujíce stranu, a rytíři, z Lichnice příchozímu, cestu zastupujíce.

„Kdož vám dal právo, vyměřovati kroků mých?“ táže se rázně Liebenthalský. „Vyjeli jste pod pláštěm nočních temností na krvavou loupež?“

„Sbor svatého Václava volá!“ zvolalo všech osm jezdců hlasem sjednoceným, rázně zvučícím. Podobalit se hlasové jich hlasům andělův, zovoucích hříšníka k soudu.

„Prosím vás, pane rytíři!“ promluvil zbrojnoš k Vilímovi, blízko k uchu se mu nakloniv — „nezdráhejte se šlapati v šlápěje těch trkavých beranů. Kdybychom i každý z nás jednoho na pravou a opět jednoho na levou vzali, zbudou ještě dva, kteří nám zadky protrkají.“

„Sbor svatého Václava volá!“ zvolalo ještě jednou všech osm jezdců hlasem sjednoceným, vysokým. A ihned začali píseň nápěvu slavného, a zvukové její zalétali daleko po zesnulé krajině, jednak přetrhováni jsouce koňským dusotem, jelikož všech jedenácte jezdců nyní jednou cestou bralo se podle potoku k Sedleckému klášteru.

Štěkání velkých psů začalo se rozléhati okolo roztáhlých zdí klášterních, když se jezdcové k nákladnému

stavení Sedleckých cisterciaků přibližovali. Avšak jeden zpředu na širokohřbetém vraníku se houpající, prsty na rty vloživ, třikráte silně zahvizdnul, načež i ostražití psi na povědomé znamení utichli, časem leda toliko temné vydávajíce kňučení. V klášteře, zdálo se, že již na hosty čekali; neboť jezdcové ani na bránu nezaklepavše, ani nezvolavše, průchod otevřený nalezli. Dutě zaznívala kamenná chodba, když se po ní tolikero koňských kopyt pohybovalo. Na velikém, čtverhraném dvoře slézalo se s koní, a dva silní oděnci meč odepiavše rytíři, odváděli jej v stavení, zbrojnoše jeho zůstavivše péči jezdcův ostatních.

Ve tmách hustých, že ani ruky před očima viděti nebylo, po křivolakých chodbách kráčel Vilím se svými průvodci. Avšak tito zdáli se tu býti velmi povědomi; neboť vedouce rytíře za ruku, bez zastavení dvéře otvírali a zavírali, aniž kde zavadili. Žádný z nich ani slova nemluvil. — Konečně dvéře otevřeli, jimižto se jim proud světla vstříc vyvalil. Vstoupili v sakristii, a skrze ni, prostředkem v tuhé tichosti tu sedících mladších bratrů klášterních, v ozářený, tichý chrám.

Duše Vilímova ztrnula podíváním na toto velikánské stavení, jehožto vzdálenější obrovské podoby jenom v polosvětle se míhaly, jakkoliv na blízko, kolem žasnoucího diváka, ze sta svícnů a svítelnic záře jasná se rozlévala. Po obou stranách před velikým oltářem sedělo dvacet řeholníků; seděli tu v pěkném bílém klášterním rouše, nemluvíce, ani sebou nehýbajíce. U prostřed nich, proti oltáři, kolem stolu modře a bíle potaženého, sedělo devět jinochů v oděvu rytířském, stejném, modré a bílé barvy. Na jich plecech místo mečů visely loutny. Na stole pak ležela dýka, jediná zbraň v celém sboru. I podobalo se veškeré shromáždění spíše přátelskému sejití se veselomyslných soudruhů, hotovících se nyní k líbeznému a míruplnému rokování, nežli sboru mravokárnému, kterýž se neostýchal, rytíře pohániti k soudu. Ani přísnost ani zasmušilost nebylo viděti na těch rozličných tvářích, ba

spíše se na nich ona lhostejnost jevila, která při obřadech, často již konaných, samovolně i ve tvář i v slova lidská vplyne. Jedinou výminkou byla asi osoba, stranou jako již za oltářem sedící, a v tmavý, široký plášť zahalená. Ta jediná okem planoucím brzo řady řeholníků, brzo sedící kolem stolu jinochy probíhala, i opět k sakristii se otáčejíc, nyní na Vilíma pozor svůj obrátila, kteréhož byli oděnci až na stupně dovedli, po nichžto se jako na malý předsínec před veliký oltář přicházelo, a kdežto shromáždění soudcové seděli. Leč ta jediná podoba vážnější nebyla dosti důrazná, aby celý ten líbý dojem byla zničila, jakový se z pohledu na veškeré shromáždění v srdci přistupujícího rytíře byl urodil. Na cestě z hradu Lichnického, po sjetí se s oděnci na křížové cestě, a při chůzi tmavými chodbami klášterními byli mu na mysli obživli obrazové tajných sněmů spravedlnosti, jací za časů tehdejších po německých jeho vlastech hrozným způsobem vládu svou rozkládati začínali. Avšak tuto ani v podzemním, strašlivém klenutí, ani mezi meči a sudlicemi, ani mezi zakuklenci se neshledav, dílem polovic tíže s prsou odhodil a smělosti nabyl, jaková se ovšemť s prudkou jeho přirozeností dobře srovnávala.

Rychlými, takořka smělými — odvážlivými skoky po stupních přeběhnuv, se zpřímeným týlem, s prsoma napnutýma a hlavou pozdviženou naproti jinochům podle stolu se postavil.

„Jaké jest požadování vaše, milí pánové?“ jal se tu slovy ráznými tázati, až to po tichém, vysokém chrámě hlasitě zazvučelo. — Na to za nějakou chvíli zas tuhé mlčení nastoupilo, až pak jinoch u prostřed devíti soudců sedící mírným hlasem odpověděl:

„Nevstupuješ-li ty sám s požadováním v posvátný tento sbor — u konce jsme se vším dalším vyjednávání. Vyřknut již nad tebou sboru sjednoceného soud — a podle toho bude se k tobě chovati.“

„*Zdá* se mi, milí pánové, že si velmi snadnou práci *činíte, pronášeti* soudy nad rytířem, kterýž mimo to ani

v počet bohatýrů českých nepatří. Kdož vám práva udělil, mladíci, scházeti se potajmo, a zatracovati muže počestné?“

„Před obličejem Boha vševědoucího sešel se sbor zpěvců svatováclavských, sešla se s ním řehole nábožná mužů zkušených, aby zamezili nepravostem, počínajícím sežírati zdravé oudy krajů vlastenských. S tváří odhalenou, s čelem odkrytým činíme tu právo Bohem dané — a to-li Vilímovi z Liebenthalu méně platí, nežli právo, udělené moci světskou — čti a nereptej!“

A po slovech těch povstal soudce, Vilímovi nejblíže sedící, a veliký list pergamenový před ním rozvinul.

„Vilím Liebenthalský nedovede sice, tuším, čísti jazykem naším otcovským,“ řekl přitom, „tento podpis ale slove: *Václav Druhý* — pečeť tato jest pečeť královská — a obsah listu jesti zplnomocnění, souditi nad životem a nad smrtí.“

Žhoucíma zrakoma těkal Vilím za prstem soudcovým, jakž mu tento jednotlivé částky objasňoval. „Nade mnou soudí jiný pán!“ zkřiknul posléze. „Ani soudu vašeho, ani soudu krále Václava rytíř německý neuzná!“

„Rytíř německý provinil se mezi námi — na právu krále Václava, i mírně jemu odměříno pokuty, an jej za pomezí vypovídáme, abychom ubránili dalším přestupkům.“

„Jaký jest přestupek můj?!“

I pokynul soudce, a přivedena jest služebná dívka slečny Lichnické.

„Navštěvoval rytíř Vilím z Liebenthalu slečnu Eližbětu Lichnickou času nočního?“ tázal se jí soudce.

„Tělo Páně přijala jsem k potvrzení své žaloby,“ odvece dívka hlasem nebojácným. „Nezapomněl pán zajisté na noc, když hořela černá kovárna.“

A přiveden pak Vávra, zbrojnoš z hradu Lichnického.

„Slyšel jsi rozmluvu rytíře Vilíma a slečny Eližběty, jako dvou se milujících?“ tázal se ho soudce.

„Jestli jinak věc jest zamilovaných — svatou přísahu na to vykonám, že jsem obou nejednou viděl v za-

hradě Lichnické, kdež nejsou loubí tak přehusté, abych byl pana Vilíma i slečnu kamenného srdce nepoznal.“ — Takto odpovídal zbrojnoš. Hněvem i hanbou roznícen, s pěnícími se ústy zakřiknul ho obžalovaný, zapomínaje na posvátné místo.

„Pacholku! mrzká nádobo lsti a oukladu! Ty se opovažuješ, čelo proti čelu, žalovati na pána? A vy, počestní rytířové, vyhlášení soudcové svatováclavští, takovýť máte mezi sebou pořádek, že slovo nevěrného sluhy, slovo pomatené dívky svědčiti může proti rytíři? Z rodu stejného ať se mi žalobník dostaví — směle se mu do očí podívám!“

„Tedy se podívej!“ zazněl na to hlas rázný, ale libozvučný, pochodící ze zadu od velkého oltáře, a postava, až dosaváde tam tiše sedící, vzchopila se a krokem rychlým vstoupila před Liebenthalského. Široký plášť se jí na prsou rozhrnul, a v plné záři kolem hořících světel stál před ním — král Václav.

„Připomeňte sobě kvas na Hoře Kutné, v domě našcho milého Rutharda!“ začal slovem přísným. „Tenkráte vám nebylo s potěšením, pane Vilíme z Liebenthalu, že vás král Václav přepadl. Milost královská šetřila až do dneška pověst Eližběty — jak se pravilo, srdce kamenného — nyní vám ale radí, učiniti taktéž, a rychlým odjezdem ochrániti čest jmena svého i jejího. V sítě jste se zapletli, z níž se vám nikdy nelze k cíli dostati; nebo dokud já vládnu v českých krajinách — na to se vám tuto před boží tváří životem svým dokládám! nebude nikdo Lichnické slečny ženichem, leč by věrně od ní ustanovený úkol vykonal. — Po schůzce jest, milí pánové!“ mluvil dále k sboru shromážděnému se obrátiv. „Děkuji vám ve jmenu ctnosti a blaha lidského, nábožní otcové, že jste ochotně přivolili, svědky býti nestranného výroku. — Obžalovanému staň se podle soudu spravedlivého!“

Nábožná píseň zazněla v chrámě, roznášejíc se délkou a výškou nádherného stavení. Na to hlasové opět umlkali, *okna se zatemňovala*, a hluboké půlnoční ticho rozlehlo

se opět po veškerém stavení klášterním, jakož leželo na okolní krajině. A opět jelo podle potoku, v tu stranu k městu Čáslavi, jedenácte jezdců. Koně, napojeni a nakrmeni jsouce, bujně si odfrkovali, avšak jezdcové se vespolek tiše chovali. Jeloť osm oděncův sboru svatováclavského, doprovázejících Vilíma Liebenthalského a jeho dva zbrojnoše za pomezí království Českého.

4.

Láska květ — zlatý svět.

Po celé krajině mezi nynější Přeloučí a Bohdáncem táhl se hustý, starověký les. Byla tu místa, kam lidská noha ještě nedonikla. Jen na pokrají této věčné hustiny stály uhlířské chatrče, nuzné a špinavé jako jich obyvatelé. Jediná, a sice dávno stavěná ukrývala se v hlubokém lese. Zdálo se, jakoby naschvál byla v temném tom houští postavena, neboť nebylo se žádné strany schodného k ní přístupu, ani té nejmenší dělané stezičky, a kdokoli v ní přebýval, dobře musel býti lesa povědom.

V této chatrči, na měkkém mechovém lůžku, přes něž se bylo čisté prostěradlo a hebká poduška prostřela, ležel jinoch. Ukryt byl zahřívající peřinou a hlavu měl otočenou velikým šátkem. Tak ležel, ani sebou nehýbaje. Přepadlá tvář, vpadlé oko, bledá ústa a po celém obličeji patrné známky silného porouchání těžkou nemoc osvědčovaly. U nohou na nízké stoličce seděla dívka, pozorlivým, ano tesklivým okem stíhajíc každé jinochovo dechnutí. Na spanilé její tváři střídala se útrpnost, naděje a bolest.

„Matinko, matinko! již se pohybuje!“ zvolala najednou polotajeným hlasem, a proud horké krve se jí rozlil po tváři, nahoru až do krásného čela a dolů až na panenská ňádra.

„Což pak jsem to nepovídala?“ odpověděl ženský hlas u okna, maštěným papírem zalepeného. „Dnes, a

právě nyní, máme pátý den a pátou hodinu. Dávej dobrý pozor.“

A po těch slovech se vzchopila stařena, sedící u okna, i brala se ze dveří ven. A veliký černý kocour skočil za ní, a v patách za ní proklouznul z temné světnice.

Jinoch na mechovém lůžku otevřel oči. Jakoby dvě nadějné hvězdy se byly zjevily na obloze jejího štěstí, zaplesala dívka u nohou jeho sedící. Vstala a přistoupila k němu, plna sladké jakési bolesti. — Dlouho, jako člověk v kraji docela neznámém, upíral jinoch slabé zraky na spanilou dívčí postavu, a na celé své chudobné a nepovědomé okolí.

„Kde jsem?“ byla první jeho temná slova. „A kdo jsi ty, postavo spanilá?“

„V rukou upřímných přátel,“ odvece dívka s takovou líbeznosti, že se jinoch, pln sladkého podivu, ještě lépe k ní obrátil. „Buďte bez starosti, a jestli že slabost nějakou na sobě cítíte — matinka mi dala, abyste se posilnil.“ — A mezi tím z malého hrnéčku nakapavši na čistou, dřevěnou lžíci jakési líbě zapáchající tekutiny, jinochovi, an se ani hnutím ani pohledem nezdráhal, do úst ji vlila.

Jemný oheň proniknul žíly jeho. Bylo mu, jakoby zproštěn všech tělesných okovů, všeho skličujícího neduhu, na perutech lehounkého větérku se vznášel k oblakům, kdež se mu jeviti počaly nadvětrné krásnější postavy — a mezi nimi nejkrásnější podoba ostřehující dívky. Slabounké usmání, jakoby jasný sluneční pablesk po smutné podzimní obloze, přelítlo po tváři jeho, oči se mu zavřely a posilňující sen zastřel smysly jeho. S rukama sepjatýma a na prson složenýma, s očima blahostí zaslzenýma stála tu před ním dívka; rtové její šeptali nábožnou modlitbu.

Stará žena, vykročivši z chatrče, bystrým okem otáčeti se začala mezi vysokými červenokorými jedlemi, a *brzo i* žádaného předmětu postihla. Byl to silný, vysoký *muž, kterýž* několik jenom kročejův opodál stoje, napnu-

tým do dálky zrakem lesní hustinu probíhal. Zdálo se, jakoby někoho velmi toužebně očekával. V tom sebou trhnul a hlavu nahnul, jakoby z dálky blížící se kročeje dobře zaslechnouti chtěl. A také se nezmýlil. Silně zahoukuv, hned na to, sotva že se byl ohlas vlastního zkřiknutí utišil, hlas odpovídající zaslechnul.

„Dobře, že přicházejí," ozvala se za ním stará žena, a hned na to hustým křovím se prodírala malá lidská postava, čili spíše postava, kteráž jakoby na mezech mezi člověkem a zvířetem, v temnostech lesních při sklánějícím se dnu, divé jakés šelmě se podobala. Za ní ubíral se jinoch, pomáhaje hustinou osobě ženské; oba zostřily kroků, jak mile spatřili chatrč a před ní čekajícího muže a ženu.

Upřímné, ačkoli krátké vítání bylo na obou stranách. Zdivočilý kluk objímal černého kocoura. Otázka stíhala otázku, odpověď kvapila za odpovědí.

„Plný hrnéček nejjarnější rosy byla bych oželela, kdybych se byla mohla podívati, když pana rytíře v hlubině hledali," promluvila mezi jiným letitá žena.

„Divení to bylo," odpověděl mladík, „i klení a křižování. Štěstí, že se tam ještě starý zbrojnoš nacházel, chtěje pánu poslední poctu učiniti. Ten to celému okolí s hořkým pláčem dokazoval, že si rohatý přišel pro nešťastného rytíře, an se byl zavesti dal černokněžníkem Horinou."

„Co dělá Lidka?" tázala se příchozí dívka a mezi tím, co jí stará odpovídala, poslouchal starý, jaké mu mladík zprávy přinášel. —

Vstoupili do chatrče. V tichém úžasu zastavili se na prahu světnice — čarovný se jim objevil před očima obraz. Slunce se potápělo v zlaté večerní koupeli, z níž lesknoucí se prouhy pronikaly hustou lesinou. Otevřenými dveřmi sprosté chatrče plynuly v dřevěnou, tmavostěnou světnici. V této záři, jakoby v záři blesku pochodícím z krajin rajských, klečela dívka u lože nemocného jinocha. Bylať, jakoby anděl strážný klečel podle milého svěřence.

Modlila se, nepozorujíc v prvním okamžení příchozích, až ji kocour, v podivných skocích okolo ní se otáčeje, z proudu vřelých citů vytrhl. Vzchopila se a spatřivši na prahu své pokrevné, po prstech, krokem lehounkým, spěchala jim v oustrety, dívce přišlé se vrhnouc okolo krku, a hned na to opět k ostatním prosebně ruce vztahujíc, aby spícího neprobudili hlasitým mluvením. Mužové ale i se stařenou vešli do vedlejšího přístěnku, jenž dílem za ložnici, dílem za špižírnu sloužil a tam se u žbánu nahořklého piva a bochníku samožitného chleba do horlivého hovoru pustili.

„Já jsem ti to, matko, neschvaloval," ozval se mrzutě starší z mužů, a jakoby této své mrzutosti ulehčiti hodlal, hodně hluboko do bochníku zajel. „Já jsem tě varoval. Zvadne-li mi Lidmila — tu ti to před Vávrou povídám — do smrti s tebou ani kůrky neschroustnu."

„Je-li možná?" odsekla na to stará matka, a blyskavé své oči naň jaksi jedovatě upřela. — Bylo pomlčení v komoře; jen klapot nože anebo žvýkání zdravých zubů bylo slyšeti.

„Zdárného mám synáčka," spustila pak opět stařena. „Já se mu starám, aby se rod jeho na rytířské lože dostal — a on —! Inu, jsi-li moudřejší, pane Horino, nežli — s pánem Bohem! já naleznu také jinde kůrky i zubů, které ji se mnou schroustají."

„Nu, nu, paní matko! abysi nepřekypěla!" nadhodil Horina, starou hledě uchlácholiti. „Domníváš li se, že ty tvoje lázně a masti tolik zmohou, já se nebudu mračiti, dostane-li se holka za rytířský stůl."

„Dostane, dostane!" mumlala Miluše, hlavou kývajíc a kocourovi srst uhlazujíc. — Horina pak se obrátil k Vávrovi.

„A co dělají zpěváci?"

„Divím se, že tě až dosaváde nevyčuchali," odpověděl Vávra. „Nedělají sice povyku, že se tělo Jetřichovo pod Lichnicí nenašlo; o kabát bych se ale založil, že po *něm* — a při tom i po tobě — zvláště pak ale po *matince slídějí.*"

„Vítr přes naši střechu netáhne," ušklebila se stoletá baba; „ať si slídějí. Zde nás nenajdou, leda by šli sbírat kapradí."

„Teď nás mohou navštívit," odtušil starý kovář. „Za Jetřicha se uschováme, jako za železnou zeď."

A takto hovořili, brzo hlasitěji, brzo temněji, jakž je právě předmět rozhorlil, až je noční houkání sov upamatovalo, že čas jest, uložiti se na odpočinutí. — Také Lidmila, na prsou sestřiných, v blahém spočívala spánku. Milostní snové zajímali ducha jejího, a ponejprv po dlouhém čase rozkvítalo jí na tvářích usmání, an se probudivši rychle ještě jednou celý děj dnešního snění v duchu přeběhla.

Otec, mladý Vávra i stará babice byli se již dříve z druhého kouta takořka vykradli, mužští za příčinou potravy, Miluše po kořínkách za ranního větru se pustivše. I byla dívka milotvárná rychle oděna, a otevřevši čili vysadivši malé okénko, nechala čerstvé povětří temnou příhradou táhnouti. Hleděla ven. Posilňující zápach lesních bylin a stromů plynul na lehkých perutech ranního vzduchu k ní, a učinil, že spěšněji začalo srdce její tlouci. Byloť nábožné pohnutí v mysli její, sladké pohnutí, i spolu bolestně tisnící, až se rozplynulo ve dvou velikých slzách, třpytících se co rosní kapky na pěkných řasách. Bylať ruce sepjala, a odříkavši ranní modlitbu, po prstech, jakoby stín, vtáhla se do světnice, kdež až dosaváde dřímal raněný jinoch. Leč jako se stává, že se rázem ze sna protrhujeme, jakmile se jistá hodina, ano i očekávaná osoba přiblíží, procitnul i nyní jinoch, ačkoli nebylo příchodu dívčího slyšeti. Velké, ale dobrodějné krůpěje potu stály mu na čele, oživující teplo proudilo žilami jeho, ano i slabý zásvit ruměnce bylo mu viděti na tvářích. Oko jeho, mnohem jasnější nežli včera upřelo se utěšeně na dívčí podobu. Jasno proniklo mysl jeho, i pamět mu osvěcovalo. V okamžiku tom stála před ním celá jeho minulost — avšak stála před ním předce jakoby za tenkou rouškou — všecka se mu zdála býti pouhým snem

Jediná toliko postava v takové mlhavé tkanině podobala se podstatě trvající, přešlé z minulých dob v krásnější přítomnost, a postava ta léčila mu rány, jakéž mu způsobila trpkost dnů předešlých. Bylať to postava Lidmily.

„Bůh té pozdrav, dívko spanilá myslná," vece jinoch a tolik síly v sobě cítil, že sebou pohnouti, ano i dívce ruku podati mohl. „Jsi li ty jediná mojí pěstounkou?"

A dívka uzardělá vložila třesoucí se ruku svou v ruku jinochovu, řkouc: „I otec i otcova matka byli jsou pěstovali vás, pane rytíři, an jste nešťastně dokonal jízdu o Lichnickou slečnu."

Poslední slova jí nesnadně z úst vyklouzla, a to tím více, an ji byl rytíř, ruku ji jemně tiskna, až úzko k sobě přitáhnul, a nyní pohřížen v krasách jejích, ani oka z ní nespouštěl. Stálať tu před ním v tmavé plátěné sukničce, kteráž nebyla dosti dlouhá, aby nejoutlejší nožku byla přikryla; od beder pak ji viděti bylo v pěkné čisté košilce, ouzce přiléhající kolem bíle šíje, avšak volné okolo plného ramena, a visuté až k vábícímu loktu. Červený šátek otočen byl okolo krku, i po ňádrech okolo tílka a vzadu zavázán. Stálať tu jako dívka venkovská po domácku, kteráž se nenadála, žeby ji už zastihlo oko vyvoleného.

„Jestli se nemýlím, jsi Horinova dcera?" táže se jí na to rytíř hlasem nad miru vlídným a příjemným.

„Vaše služka, vzácný pane!" zvolala dívka, a hlavu na rychlo sklonivši a oběma rukama pravici jeho pochytivši, horoucími ústy líbati ji počala.

S podivením vyvinoval jinoch pravici svou, i stalo se, že poněkud vzchopil se na měkkém lůžku, a ruka jeho že padla dívce okolo tílka, a ona že ještě úžeji přilnula k němu. Obou tváře dotkly se — i rtové jejich potkali se a ohnivé políbení — tato jiskra čisté milosti! — pronikla jako čarodějný zápal jich žilami.

Pomatená vytrhla se mu Lidmila, a čelo i tvář, i oči a ňádra si ukrývajíc, letěla do vedlejšího přístěnku a blahostí plačíc vrhla se na prsa sestře, kteráž ještě po *včerejší cestě* umdlena spočívala v ranním spánku.

5.

Nestav hlavu proti soudu —
zhyneš v proudu.

„Musejí se veseliti, musejí tancovati — já tomu chci — já to poroučím!“

Takto zvolala Eližběta Lichnická, druhdy kamenného srdce zvaná. Nyní ji tak nenazýval nikdo, leda by si byl chtěl žerty tropiti. Zmizelať pověst o jejím panenství, zmizela vážnost, jakovou k ní druhdy chovalo veškeré okolí.

Jako nakažlivá rána byla se roznesla kletba zpěváků svatováclavských a tížila celou krajinu i veškeré v ní obývající srdce. Lid z nejbližších dědin nedůvěřoval si zraků pozdvihnouti k baštám bohaté Lichnice, a jestliže cizí poutník kroky k hradu zaměřil, varovala jej desaterá ústa: „Nechodiž, poutníče, na Lichnici; spočívať na ní kletba zpěváků.“

I neušla proměna taková slečně, a srdce její zahořelo jednak žalostí — až i touha po mstě sídlo své v něm zvolila. Bylať se s Vilímem v té naději rozloučila, že jej očistěna před soudem královským brzy opět obejme, ačkoli se ani hrdost její ubránit nemohla bázlivého tušení, když jí na mysl připadla přísnost krále Václava.

Dnové prchali — a milenec se nevracel. Uprchli opět, aniž hradu Lichnického byla ta nejmenší zpráva došla o Vilímovi Liebenthalském a jeho dalším osudu. Srdce Eližbětino se zmítalo. Byla si až dosaváde před světem smích vedla z dívčí milosti, ačkoliv jí potajmo dosti veliké i hojné přinášela oběti; svět ji však nyní potrestal, že počínala cítiti ztrátu milence, aniž prudké, jakáž od přirození byla, povedlo se před světem bolest a hněv svůj utajiti.

„Ať je veselo na hradě!“ kázala sluhům, a hudci byli přivedeni, a lid okolní takořka přinucen, dostaviti se k hodům. I přišli ovšem; avšak místo veselých hodovníků stály tu němé sbory s hlavou k zemi sklesenou.

„Musejí se veseliti — musejí tancovati — já tomu chci — já to poroučím!“

Takto se rozhorlila ubohá slečna: avšak nohoum se předce nechtělo do tance, jelikož ve všech uších znělo zpěváků: „Běda!“ a po zdech tu se jim zdálo, že tekou proudy Jetřichovy krve. Kdo byl pána Kralovického znal, miloval jej — a památku jeho slavili i kteří jej byli neznali.

Slavilať, anebo spíše měla po něm památku i slečna Lichnická, a sice: zlé svědomí. Jakoby obluda z vnitřnosti pekel poslaná škádlila ji podoba jeho; zaháněla ji od stolu a vytrhovala ze spaní. Nevěděla hrdá dívka o jiné pomoci, a netoužila po jiné úlevě, leda po náručí Vilímově a horoucích jeho ústech. —

Černá byla noc, černá a tesklivá. Tesklivější tím více, an se těžká mračna, jižjiž na spadnutí, po obloze válela, stvoření pak lidské pod nimi jen v bázlivém očekávání trvalo, co záhubného to bleskuplné lůno na přístřeší jeho, aneb na sady a role vychrlí. Temno a ticho bylo v celém okolí; jenom okna slečny Lichnické jevila tmavou nocí chvátajícím, že ještě nenalezla odpočinutí nádherná velitelkyně. Ozářena skvěla se jako dvě veliké oči nočního přízraku, sedícího na vysoké hoře, a hladově hledícího v tichou a zbožnou krajinu. — Ležela sice Eližběta již na měkkém lůžku, ale právě dnes jí bylo, jakoby noc nejdelší a nejtraplivější měla přečkati. Myslilať na Vilíma, a bujná její krev hořela. I hořelo zahřaté pod ní lůžko. Sen se byl nad ní ještě nesmiloval; bez útěchy, bez pokoje překládala se z místa na místo. — Potutelně pohlížely dvě dívky na sebe a na ubohou velitelkyni, kteráž jim byla kázala, ponocovati v komnatě její. Tu najednou se všechněm zdálo, jakoby hlas nějaký se ozýval, venku pod šírým tmavým nebem, před hradní branou, a jakoby hlas ten volal: „Otevři, Eližběto Lichnická!“ — I ulekly se všecky, a Eližběta na kvap se vzchopivši, *k oknu* spěchala, aby lépe pojala ohlas nenadálého volání, *a přesvědčila* se, zdali ji nemýlí rozohněna mysl. Avšak

volání to opakovalo se, a úzkostné tušení vstoupilo v srdce slečnino.

„Ať se podívá hradní, kdo v tak neobyčejné době hostinského práva u mne hledá, anebo jmenem mým noční poklid ruší!“ poroučela dívkám, a tyto pospíšily si, rozkaz velitelčin vykonati.

„Cizí rolník táže se po vaší milosti,“ přinesly pak zprávu. „Toliko vám prý svěřiti má poselství svoje. A že prý uvěříte slovům jeho, když se podíváte na tento prsten.“

A Eližběta kvapně sáhla po drahém kroužku, a všecka její krev rázem se srazila leknutím k srdci, a opět rázem se jí rozlila po tváři a celém těle, neboť poznala, že to prsten Vilíma, jemuž jej byla v blažené hodině darovala.

„Ať přijde — ať přijde!“ zvolala nyní. „Dávno čekaný jesti to posel, buďsi přicházející se zprávou líbeznou jako pění andělův, buďsi strašlivou jako chechtot pekla.“

Takto zvolala, a hned na to vkročil do ložnice muž, jehož chatrný oděv i zarostlá tvář sprostého sice jevila rolníka, ačkoliv zmužilá postava a smělý pohled spíše muži přislušely v bitvách otužilému.

„Poselství moje toliko slečny Lichnické se týká,“ začal nyní hlasem hřmotným, nehrubě se ohlížeje, že mluví k outlým uším ženským — „a protož bych rád, abych s vámi o samotě mohl promluviti.“

Jakkoliv se Eližběta ztrnutí jakémusi ubrániti nemohla, připomenouc sobě na mysli, že má s mužem neznámým — a jak se podobalo, surovým, v komnatě zůstati samotna, do níž nebyla — mimo jednu — žádná noha mužská vkročila, co tu jako panice počala spávati: předce jí přirozená hrdost i neohroženost nedovolily, před neznámým projeviti bázeň, a pyšně hlavu vztyčivši, dívkám odstoupiti kázala. Rolník za nimi závoru zastrčil.

„Ty jsi tu velmi povědom!“ zvolala Eližběta poněkud popuzena. „Aneb tě pán tvůj dobře s místem seznámil, aneb sám velikou míru smělosti máš.“

„Posílá mne muž, jehož prý tyto stěny dobře znají, a jemuž by k necti sloužilo, kdyby bázlivce byl poslal.

Pozdravení — a ještě snad něco více — přináším od Vilíma z Liebenthalu.“

„To jsem po prsteně poznala. Kde jest? Co počíná? Proč tak dlouhý čas nedává o sobě slyšeti?“

„Proto že by byl pomalu mluviti zapomněl. Škaredě se zasmušila jeho hvězda. Dovežen byl za české pomezí od zbrojnošů sboru václavského — jehož aby Bůh v potřebách zatra — —“

Takto se najednou posel rozkřiknul, opět ale jakoby se zpamatoval, mírněji pokračoval dále.

„Přikazovali mu,“ pravil, „aby se neosměloval přecházeti mezník české koruny. Smálť se v duchu jejich výhrůžkám, neboť duše prahla po prameně, z něhož v Čechách nový jeho život se byl vyproudil; ale silou a množstvím překonán musel se přísahou zavázati, že jednati bude podle vyřknutého soudu.“

„A Vilím přisáhal?“

„Co záleží na slovech!“ usmál se posel. „Třetí den již opět stál na pomezí se sborem věrných pacholků. Noc mu sloužila za zástěru, za nížto se přibrati chtěl opět k Lichnici.“

„A proč se nepřibral?“

„Zrakové prokletých i temnostmi pronikají. Obklopili jej náhle opět sluhové zpěváků — a jenom nočním tmám měl co děkovati, že samojediný prchl Vilím, an byl věrné svoje pod vražedné meče uvedl. Bloudil jako samou pustinou, neboť hvězda, kteráž mu svítiti měla dráhou pozemskou, na vzdálené stála obloze, a nadarmo pod ní ramena rozpínal.“

„A kdež nyní se zdržuje?“ táže se Eližběta se srdcem klopotným, a celá její duše soucitem a touhou hořela.

„Nedbal na výhrůžky šílenců,“ mluví posel dále, a slova jeho vždy většího rázu a ohně nabývají. „Nedbal na dýku a jed, jimiž mu třeštěnci hrozili — neboť jaký *měl* *tráviti* život bez ní, kteráž jest duší jeho bytnosti? *Sám a sám*, an mu poslové se strachem se navraceli,

k nepoznání přistrojen, ve tmách nočních, po lesích se přikradl k Lichnici, a ptá se nyní Eližběty, co jej očekává a co může doufati?“

A při těch slovech strhnul naličené obočí a vousy, shodil nevlastní vlasy, a v chatrném oděvu poznala Eližběta — Vilíma Liebenthalského. Bolest byla v tvářích jeho, a touha mu z očí svítila. Stálť tu s rozpjatýma rukama, i klesla dívka překvapená v jeho objetí.

„Eližběto! vykupitelko z trápení!“ zvolal Vilím, prudce dívku k srdci přivinuv. „Pověz, čeho se smí nadíti duše má?!“

„Všeho se naděj, čeho slíbiti může láska má!“ odpověděla Eližběta, a divou touhou k dávno čekanému muži přilnula.

„Nuže, tedy pojď se mnou!“

„Kam? Co ti napadá?“

„Kam láska volá, kde jistota bydlí. Prchni se mnou do Rakous.“

„Nezapomínej, že s Eližbětou Lichnickou mluvíš!“

„S dívkou mluvím, kteráž se mi celou duši zadati slíbila, a na nížto jedině záleží, abych s ní ušel nátiskům šílenců jako — s manželkou.“

S podivením vytrhla se mu Eližběta z náručí a skoumavě naň zraky upřela.

„Jak to myslíš, Vilíme?“ jala se tázati; a milenec počal horoucími slovy líčiti obtížnosti, jakových jim nastaveno jest na veřejné cestě k oltáři, i počal prositi a domlouvati, aby je kvapným krokem obešli, a zastřeni sedmou svátostí, aby se vysmáli vyhrůžkám neprávě soudícího světa. I počala dívka kloniti se k prosbám milencovým: láska a hrdost v ní sváděly krutý boj, jednak ji k oltáři pudíce, jednak od něho odhánějíce.

„Neotálej, Eližběto! dokavad dnešní noc neskončí panování své. Přejeť nám černé její roucho i zakryje kroky naše! a nežli nad horami kolem Lichnice první sluneční zábřesk zahoří, státi budeme pevně vedle sebe!“

A nečekaje na další svolení, polozmatenou dívku za ruku pojal, a vzav lampu se stolu, s omámenou nevěstou spěchal z komnaty. Dobře povědom hradu brzo stanul přede dveřmi, za nimiž doplněna býti měla míra jeho žádosti.

„Otec Hostivít ještě nespí," pravil tu k Eližbětě; „hořít na stole jeho dosaváde kahanec — i bude míti knihu a kropeničku při ruce, aby vykonal obřad." — A s těmi slovy vstoupil s Eližbětou do komnaty, kteráž byla příbytkem velebného otce, hradního starce. I seděl vážný Hostivít, sedmdesátiletý šedivec, u veliké knihy, na kteréž byl druhdy mezi klášterními zdmi po deset podletí psával, a potápěl ducha svého v doby minulé, o nichž v ní bylo povědíno slovy živými.

„Odlož knihu, otče velebný!" vece k němu Vilím, „a pospěš vyplniti žádost velitelky své. Očekávát, abysi nad ní a nademnou vyřknul požehnání, co nad novými manžely."

„Kdyby vybranější byl šat váš, pane rytíři Liebenthalský," odpověděl vážně stařec — „neboť tuším, že na omylu nejsem, an vás i v tomto oděvu rolnickém poznávám — soudil bych, že od veselého kvasu přicházíte a vínem na smyslech pomaten, že sobě posměch tropíte ze starého muže."

„Nech marných slov, velebníče! a rychle vykonej povinnost svou!"

„Tu vykonám!" vztyčil se poněkud rozhorlený šedivec. „Vímť, že mi ukládá, vystříhati se popouzení k hříchu, a protož vás opouštím!"

I obrátil se, jakoby chtěl odejíti, ale rozvětřený rytíř náhle k němu přiskočiv, a dýku z ňader vytrhna, zahřměl: „Zůstaň, šedivče! anebo hněvu mého se obávej!"

Avšak Hostivít neohrožen, celou tváří se k němu obrátiv, silným hlasem jej odbýval: „Hříchu se obávám a zatracení tvého, zaslepenče! Nevíš v jaký proud se *uvrhuješ a zároveň* zachvacuješ dívku. Upusť ode mne *a nech mne odejíti* v pokoji!"

„Tedy odejdi!“ zařval Liebenthalský, a rukou křečovitou slabého šedivce za prsa uchvátiv, dýku po něm napřáhnul. Avšak pozadu jej pochytila Eližběta, a v náramném zmatku brzo na rozhorleného milence, brzo na velebného otce dotírajíc, množila jen nesnáze.

„Já nesmím přivoliti k žádosti vaší!“ dokládal se stařec. „Ruku i ústa moje víže vyšší moc: zákaz Sedleckého opata a krále Václava!“

Vilím se strašlivě zasmál. — „Ha, ha, ha! Tedy se pánové nadáli, že se láska moje o podobný kročej pokusí!? Nemám tedy proudem plouti, ač stojím na břehu, a okem vysileným, se srdcem zprahlým, do něho se dívám? Avšak ať neplesají nad snadným vítězstvím! Musím svého nebe vydobyti, a kdybych cestu do něho měl svou vlastní krví poznamenati!“

Byloť strašlivo a lítostno, podívati se na zbouřeného muže. Se smrtelnou bledostí a opět planoucím zarděním střídaly se zoufalství a bolest ve tváři jeho. Žíly jeho byly naběhlé, a v rukou to jím trhalo. Hnultě pravicí, a dýka se mu zableskla nad hlavou. I zdálo se, jakoby bod její na cestě zpáteční hledal srdce za cíl svůj, a v náramném leknutí vrhla se mu Eližběta na prsa, ruce její zápasily s rukama jeho. Ostrý ocel projel jí leporostlé rámě, a červený proud vystřiknul na bílý noční oděv. Dýku vypustiti — s hlasitým pláčem zařvati — klesající děvu v lokte zachytnouti a třesoucíma se rtoma krev zastavovati — vše mu se událo jedním okamžikem. Eližběta, leknutím více nežli bolestí, sklesla na dubovou židli, i nechala sebou volně vládnouti, an ji Vilím, šátek si s krku strhnuv, ránu zavazoval, co zatím ulekntý Hostivít ve skříni po léčivém balzámu se sháněl. Nebyla však rána, jakž nyní stařec shledal, nic než protrhnutí povrchní kůže a malé prořínutí masa nad loktem, bez všeho nebezpečenství. Bez starosti jí ruku zavázal, a ona se zatím úplně zpamatovala. Jediný Vilím, ve svém rozjitření všechněch smyslů zbavený, dosaváde před ní klečel nohy jí objímaje a běduje. Děcko bylo se stalo ze stat-

ného muže, nemohoucí se v hořekování svém utišiti. Podobalť se hříšníkovi kajícímu se za zlolající přestupky, a kajícnost jeho nebyla nucena, nýbrž z nejhlubší duše vystupující. Nemohlať se bez pohnutí celého srdce Eliž-běta na něho podívati. Nesmírná byla asi vášeň mužova, kteráž ho bázní, aby světici svou nerozhněval, v takovou lítost uvrhla.

„Odpusť mi, útěcho moje!“ bědoval rytíř — „nemohou se bez poblesku tvé milosti rozkládati života mého kořeny! Neodvracuj tváře své ode mne, aby nebloudila duše moje ve tmách!“

A Eližběta neodvrátila ani tváře, ani srdce od muže, pro jehož náramnou, avšak mužnou bolestí se v ní rozněcovala novým dechem láska i outrpnost. Rychle se vzchopila a uchopivši Vilíma za ruku, zároveň s ním postavila se před Hostivíta. Stála tu v úplné své hrdosti, ne jakoby prosebnice před dobrodějem, alebrž co velitelka před sluhou. A předce slova její znčla tak vlídně a dojemně, že toliko neohroženosti ve službách věrně sestárlého zpovědníka se podařiti mohlo, neposlechnouti hlasu, vábícího k zrušení jeho povinnosti. Bylať se v okamžení tom s celou ženskou důstojností odhodlala, náležeti zúplna muži, v jehož prsou byla rozňala tak zhoubný i blahodárný plamen, a předsevzetí to dodávalo i důrazu i líbeznosti.

Avšak Hostivít pokrčil ramenoma — a nemohl býti slečně po vůli.

Mlčky odvrátila se dívka od něho, a uchopíc se lampy, již Vilím na stůl postavil, druhou rukou milence za sebou táhla, řkouc: „Pojď se mnou, manželi — i bez slova a požehnání úzkostlivého starce! Nikdy více neopustím tebe! — Tuto před obličejem ukřižovaného zavazuji se tobě věrnou býti v žalostech i radostech — polož ruku zároveň se mnou na znamení kříže — a takž ať mě ruka věčného mstitele zachvátí, nesplním-li tobě slib tento, dokavad se nad náma požehnané *ruce* nevznesou.“

Ostáli, ruku v ruce, před hrubým křížem, na

stěně visicím, a v raněný bok spasitelův kladli ruce. Žhavý blesk a silné hromu zarachocení stalo se svědkem jejich smělé přísahy.

Uprchla hodina — a otvírati se začala brána Lichnická. Pod ochranou nočních temností a shlukující se bouře brali se z bohatého hradu velitelka jeho, Eližběta, milenec její, pan Vilím z Liebenthalu, s dvěma nejvěrnějšíma z domácí čeledi a s nejzmužilejší i nejoddanější dívkou služebnou. — Cíl této noční cesty byly rakouské hranice, a za nimi nejprvnější chrám, kdežto milencové slib svůj opětovati chtěli, a nejbližší rytířský statek, kterýž by byli mohli koupiti. Příhodnější doby k útěku a vyváznutí z tenat pěvců svatováclavských nemohli se dočkati jako dnešní noci. Jakoby veškerá krajina byla velký, tmavý hrob, nebylo v ní o životě ani památky. Vlažným dechem jediný vítr se jím cestou opíral, a jednotlivé, těžké kapky je pozdravovaly. Za horami z hluboka hřímalo.

Žádný ani slova nemluvil; ba i koně, jakoby věděli, že kolem ostrooká zrada číhá, potichu se pohybovali noční temností. Jeli takto asi hodinu. Dlouhý les před nimi rozprostíral hustou svoji síť.

„Až nás jenom větvovité jedle zastíní," začal nyní Vilím hovor s patrnou radostí, „odloučí se od nás všecky starostí. Ať si pak slídí svatováclavci po hustinách po zaběhlých jeleních a srnkách."

Eližběta však neodpovídala. Bylať v ní ochladla rozpěněná krev, a jakési tušení — a mohlo by se snad říci, že hlas veškerého světa řízení, se v ní ozýval, předpovídaje, že nedojde s milencem k oltáři. A sotva že chtěla starost svou Vilímovi projeviti, zazněla kolem nich i nad nimi, jelikož jeli hlubokou křovinatou roklí, píseň svatováclavská. I projali zvukové tohoto zpěvu duši Vilímovu, jako slova soudcova, hlásajícího smrt zločinci. Znalť je, an mu byli pokaždé zazněli, kdykoliv se mu nepřátelsky byl vstříc postavil sbor pěvců.

„Ztraceni jsme!" zvolal ztrnulý rytíř, a další slova umřela mu na rtech. A nežli Eližbětě možno bylo, ze-

ptati se na příčinu jeho leknutí, shluknul se okolo nich sbor jezdců, oddělujících jednotlivé noční poutníky od sebe. Ženské bědovaly, mužští klnouce po meči sáhali — avšak čeleď již i v tom zbodaná s koně se kácela, s Vilímem pak uchváceným a ruce nazad svázané majícím uháněli dva jezdcové ku předu.

„Račte koně svého obrátiti k Lichnici," jal se jeden z cizích jezdců mluviti k Eližbětě, sám však již i koně za uzdu uchvátiv, v nadřečenou stranu jej otočil.

Ale nyní se k dívce přirozená hrdost a neohroženost vrátila. — „Kdo smí zastavovati kroků mých?" zvolala skoro s mužskou odhodlaností, na sedle se hněvivě vztýčivši. „Kdo smí odlučovati Eližbětu Lichnickou od muže, jemuž se zaslíbila srdcem?"

„Nemařte slov, vzácná Eližběto Lichnická," odvece jezdec lhostejně. „My vám na to odpovědíti neumíme, vykonávajíce toliko, co nám poručeno bývá. Co se vašeho muže dotýče, jakž jste ho sama pojmenovati sobě oblíbila — buďte, slečno! bez starosti; budete-li ještě zítra míti k němu chuti — s pánem Bohem! — my vám zbraňovati nebudem!"

Za nimi těšil jiný jezdec služku slečninu, jakž mu vážná služba děvče těšiti dovolovala. — „Nebroukej, holubinko," pravil, „neplač, hrdličko! Nežli nás tyto buráci nad naši hlavou až do košile postříkají, ležeti budeš opět v teplé postýlce, a svářeti se ti bude divotvorných bezinek, abysi to leknutí vypotila."

Avšak dříve ještě, nežli před nimi hradby Lichnické z temností vystoupily, hučel již déšť hustými potoky z těžkých oblaků. S polomrtvými ženskými dojeli jezdcové pěvců k Lichnici, a uleknuté čeledi velitelku i služku k dalšímu ošetření odevzdali. Je pak déšť dále zanesl.

Byltě to dávno čekaný, blahodějný déšť. Jakoby po občerstvující lázni probudilo se příští jitro. Nový život pohyboval se, kdežto včera jen zemdlenost se povalovala. Jediná smrt šklebila se na utěšenou, obživlou krajinu. *I byla to smrt* hrozná!

Podle toho samého sloupu, na němžto byl hlásník na bohaté Lichnici kletbu svatováclavského soudu nad Vilímem nalezl — právě podle toho sloupu nalezl na druhý den po nešťastném ujetí z hradu tentýž hlásník pana Vilíma, na sloupu pak opět nový list. I bylať na něm psána slova: „Mocí královskou vyplnil sbor sv. Václava na Vilímem Liebenthalským.“ — A pan Liebenthalský ležel bez hlavy podle sloupu a hlava sražena v potoku krve podle trupu.

6.

Lásku měj co života nejpěknější částku.

Hlasitě se ozývalo ptactvo po Bohdanečských lesinách, radujíc se z krásného letního dne. Parní poblesk slunečních pronikali i hustějšími křovinami, a živěji i jasněji bylo kolem osamělé chyše bývalého kováře Horiny. Ale tentýž život nepocházel toliko od obyvatelů lesních, lepozpěvných opeřenců, nýbrž i z jednání a úst lidských. V těsném kole před chýší, pod širokými větvemi vysokých jedel, pod širým nebem, sedělo devatero pěvců svatováclavských, a ze tří stran kolem chatrného stavení stáli jich oděnci a v zastávání úřadu věrní sluhové. V kole stál Horina, rázně se před soudci zastávaje.

„Suďte se, milí pánové s Jetřichem Kralevickým,“ řekl, „že mu slepá vášeň hledati kázala prostředků, k jakovým se zaslepenost lidská utíká. Já mu učinil dobrodiní, že jsem vyslechl žádost jeho, a matka moje blaze s ním jednala, že tělo jeho učinila svými lázněmi schopným k budoucímu léčení. Rád bych se podíval, co by nyní z něho bylo, kdybychom se my ho nebyli ujali, a podzemním průchodem s ním nebyli prchli, an jste nám v díle překážeti chtěli. Otcové moji dobře učinili, že se jako syslové o dvoji průchod z díry své starali. Hnil by nyní pan Jetřich červům za pokrm, kdežto nyní po zvěři se honí zdráv a pln veselí.“

„Ty jsi však čarodějnými prostředky rozňal v Jetřichovi z Kralovic nehodnou rodu jeho lásku k svému dítěti!“ namítnul mu nyní soudce.

„Suďte se o to s pánem Bohem, milí pánové,“ odtušil kovář. „Dalť on mladíkovi citelné srdce a dítěti mému spanilost těla i líbeznost ducha daroval. I zeptejte se pana rytíře sami, zdali bych lépe byl učinil, kdybych byl pod skalou Lichnickou ve sluji nečíhal, a tělo jeho pod těžkým koněm rozmačkati nechal, nežli že jsem s polomrtvým tajnými roklemi ušel, a dobrými mastičkami potlučené hnáty vyléčil, i s dítětem se obveseliti dovolil.“

Další slova mu překazil šumot mezi oděnci kolem chyše povstalý. Starce mezi nimi nadarmo jiní zdržovali, aby se tiše choval a z místa nehýbal; avšak on silou jinošskou se jim vytrhnuv, komusi v oustrety se dral, jenž z lesa přicházel, a jakž viděti bylo, z lovu se navracel.

Byl to jinoch statný, zdravého vzezření, meč po boku, kopí v rukou a srnku na ramenou.

„O můj drahý pane rytíři,“ zvolal stařec, an se byl k němu dopravil, ruce mu líbati a radostnými slzami smáčeti počal, „můj drahý pane rytíři — ach já šťastná, šedivá hlava — moje staré, věrné oči — ach, jakž ty se radují, že vás opět nalezly!“

„Ty-lis to, Hanuši?“ zvolal Jetřich s nemalým podivem. „Kde jsi se v této samotě vzal? Kdo tobě cestu ukázal? — Kdož jsou mužové —?“

Avšak dříve nežli se doptati mohl, zazněla píseň sv. Václava. Zahořelť jinoch, a rychlejším krokem spěchal k chyši. Starý Hanuš nemohl se dosti na zdravého a celého pána vynadívati. Ostatních mužů zrak spočíval však spíše na druhé osobě, kteráž se byla s Jetřichem z lesů přibrala. Bylatě to dívka spanilá, jarý život vysvítal jí z růžových tváří a z líbezného kolem malinových ústek usmívání; byla to něžná Horinovic Lidmila, před nedávnou *dobou outlinké* poupátko, nyní ale podobu majíc sesilené, *zrostlé lilie*. Láska dechem čarodějným rozhřála kořeny

života jejího, i rozklíčil se život trojnásobní silou. Poněkud bázlivě držela se Jetřicha, v pravici nesouc jeho lučiště, an se krokem čerstvým k chyši rozehnal, uslyšev zvuky zpěvu známého.

A právě když byli pěvci dokončili první oddělení, vkročil mezi ně již oželený soudruh.

„Vítejte mi, bratří, pod zelenou střechou!“ volal, kolem se živě ohlížeje. „Vítejte mi k přátelskému shledání! Avšak tváře vaše nejsou obraz pokoje, a oko hospodáře mého — jehož brzo i sladším jmenem budu jmenovati — ohnivě se po vás otáčí. Co máte mezi sebou? Mluvte, ať mysli nedorozuměním pobouřené utiším.“

„Mluv ty dříve sám, a očisti se, Jetřichu Kralovický,“ jal se bratr jeho Zdeněk řečniti. „V hříšných kouzlech prý si hledal outočiště, an jsi se strojil k jízdě na skalině Lichnické.“

„Zaslepena byla mysl moje,“ odpověděl Jetřich neohroženě, „avšak litoval jsem již v duchu svého přestupku, a za pokání v kapli na otcovském hradě oltář zvelebím. Avšak hřešil jsem toliko oumyslem a spasitelným hospodáře mého podvodem. Matky jeho spravedlivé umění, jakož i jeho vlastní péče a starost této dívky přivedly mne ve stav nynější, kdežto Boha chválím, že mi dal poznati nejkrásnějších zemských rozkoší. Já dívku tuto za manželku oblíbil.“

Řekl tak a Lidmilu, kteráž se bázlivým tušením třásla, k srdci přivinul. — Hodnou chvíli na sebe soudcové pohlíželi mlčky.

„A ty-lis vyvolil býti kovářem, anebo po lesích uhlí páliti, Jetřichu Kralovický?“ ozval se konečně Zdeněk. „Zdali se domníváš, žeby sbor náš připustil, aby větev štěpu šlechetného —“

„Ustaň, bratře!“ zakřikl jej milenec Lidmilin, „a nepodpaluj hněvu svého, aby se můj zároveň nerozžal! Opravdu-li myslíš, že krev z lože rytířského počestnější bývá, nežli z kovářského, požádám Václava, aby slovem svým učinil dívku moji hodnu rytířského souloží.“

„O pane, pane!“ zvolala vyděšená Lidmila a mocně se Jetřichovi z náručí vyvinuvši, k nohoum se mu uvrhla. „Nedopouštěj, aby dívka sprostá byla úskalím, o něžto by se rozrazila přízeň tvoje a přátel tvých! Což na blahu a životě kovářovy dcery záleží? Budiž šťasten, pane můj; — jáť život snadněji propláči, nežli ty bysi jej s přáteli proválčil.“

Takto zvolala dívka, jížto byla upřímná láska síly dodala, miláčka se odřeknouti, aby uchránila mír jeho, a s očima uslzenýma, s hořkým pláčem vrhla se otci zamračenému na prsa.

„O pojď, otče, pojď — zajdi s dítětem svým v osamělou pustinu. Pánové nám odpustí a nechají nás odejíti v pokoji!“

Avšak na odejití nebylo tu svolení milencovo; neboť s odvážným vzhledem pokročiv a dívku opět za ruku pojav, zkřiknul: „A pánové vám odpustí, i když tu pobudete v pokoji. Život můj byl život ztracený, i pochována byla moje památka. Komu přísluší, znova zrozenému na pamět uváděti bývalé závazky? Vyloučím se raději ze spolku rytířského, a mečem dobrodružným nových hodností jinde dobudu. Boží bylo vedení, ježto mi zbloudilému tuto dívku v cestu uvedlo. Na soud královský se odvolávám, jinak-li mníte, že právu nade mnou popustiti nesmím. Naději se, že mne chová ještě Václav v paměti.“

7.

Za hříšnou pýchou se honí smrt!
Stará pravda.

Ale jakž i bolestné bylo rozloučení, když Jetřich Lidmilu opouštěl, přihotoviv se na cestu do Prahy: pouhý stín to byl onoho trápení, v jakovéž Eližběta Lichnická po nešťastné noci upadla. Černí a hnusní obrazové strašili ducha jejího, a dívka jindy hrdá, nyní odlevy nalezti usilujíc, počala se jeviti ukrutnou. Na ní se mstili *činové její*, a veřejný soud. Bez přátel na velikém hradě,

obklopena zakoupenými dušemi, nenalézala útěchy, a jakové jí velebný Hostivít podával, zpěčovala se zděšená mysl přijmouti. Stěny skvostných komnat opětovaly její naříkání a zlořečení — den i noc plnily se jejím zoufalstvím.

„Vzhůru! zítra budou jízdu míti o Lichnickou slečnu! Připravte kvasy — vítaný přijede ženich!“ — A když se osmělila čeleď pochybovati, rozsápala se dívka — čeleď ale bázní činila dle slov velitelkyně. I připravena byla opět skvostná pavlač na předhradí, jako při jízdě pana Jetřicha, i shromáždili se po zdálečí zástupové lidu, neboť podivná pověst o nové jízdě brzo se byla roznesla. A Eližběta druhdy kamenného srdce, vyšperkována u prostřed služek svých vyšla druhého dne na pavlač, i vítala kolem rytíře, jakoby tu v skutku stáli, a s jedovatým úsměvem slibovala podati ruku, kdokoli z nich šťastně úkol dokoná. I laskavě kynula šátkem, neboť viděla, jak drahý Vilím na kůň sedá, a v srdci plesala, an se ponejprv a podruhé šťastně otáčí. Najednou ale strhla náramný křik, a v smrtelných úzkostech počala naň volati: „Braň se muži srdce mého! Jetřich Kralevický žene se na tebe!“ I viděla, jak již již tento pohrobený ženich na milence šťastného se tiskne, až pod ním kůň klesati počíná a rozvětřená chtěla mu Eližběta k pomoci skočiti, a náhlým skokem vrhla sebou s pavlače, dříve než tomu služky zabrániti mohly.

Mrtvou odnesli zšílenou slečnu do hradu.

* * *

Čtyry neděle na to nesli na krásných nosítkách do téhož hradu novou jeho majitelku, slečnu Lidmilu Horinovou, kteréž byl král Václav slavnou svatbu vystrojil, hradem Lichnickým jakožto věnem ji obdařiv, a co živa užívati ho dovoliv. Avšak ne blesk povýšenosti, k nížto jí byla náhoda povznesla, nýbrž radostí se lesknoucí oko Jetřichovo z Kralevic bylo sluncem, kteréž

nový život v jejích žilách rozněcovalo. Nebydleli manželé na nešťastné Lichnici, aniž na hrad hrubě dojížděli; přestalit na milosti královské, a po smrti jejich hrad zase na pokrevní rod Eližbětin připadl.

Pověstná skalina, arci že v jiné podobě, až do dneška se u zřícené Lichnice ukazuje.

Břeněk Švihovský.

Obraz historický z první polovice 15. století.

(Psáno roku 1840.)

1.

Na počátku března, léta Páně 1420, vzešlo chmurné jitro nad starou, věrnou Plzní.

V starobylém radním domě, jehož průčelí na velké náměstí hledělo, seděl u okna v prostranné komnatě zasmušilý stařec, a chvilkami hlavu na prsa skloněnou zvedaje, žádostivě na ulici pohlédal, jakoby někoho odtamtud očekával. Dosaváde tam ale nadarmo pohlížel a nadarmo silné obočí stahoval. Opět hlavu sklonil a lokty po obou stranách o velikou pohodlnou sesli se podepřev, do hlubokých myšlenek zabloudil.

Byla to nevelká sice, ale složitá, rámenatá postava. Šedesáte a několik let bylo jí týl již poněkud sehnulo, čelo dvěma dlouhýma vráskama potáhlo a tváře do sněda osmáhlo. S lebky byly již ovšem vlasy slezly, a co jich zbývalo, zkrátka ostříhané se vyskytovaly; avšak i těch nyní hrubě viděti nebylo, jelikož na lebku kožená čepice podobou nízké přílbice přiléhala, na nížto z předu i v zadu na koštěném knoflíčku ze stejné kože páska upevněna byla, u prosřed jako jazýček vystřihnutá, by pravé, *slepé* oko zakryla. Pod silným, nakřiveným nosem visely s obou stran na vypnutém rtu dlouhé, husté, přičervenalé kníry, brada byla obrostlá, krk obnažen, a ostatek těla přioděn pohodlným šatem slovanským, kterýž ale za tehdejší doby v Čechách jenom ještě u nižší třídy panoval. Osoby stavu urozeného byly od Jana Lucemburského přijaly strakatý, úzký kroj francouzský.

A jakž tu stařec, týl maje poněkud sehnutý, seděl, zdálo se, jakoby tíže celého království a péče veškerého národu na ramenou jeho se pokoušely. Nesl stařec nesmírné břemeno bez pohnutí a bez poklesnutí.

V tom zadrnčely na předsíni ostruhy.

„Ha, to jest on!“ zvolal stařec a rychle se vzchopiv, ke dveřím pokročil. Ty se otevřely, a přes práh vešel muž asi třidcetiletý, vysoký, silný a ušlechtilý v úpravném odění rytířském.

„Vítej mi, Břeňku!“ zvolal stařec, obě ruce po příchozím vztahuje. „Duše má se již bolestně po tobě roztoužila. Co mi neseš?“

„Bůh tě posilň, otče Jene!“ odpověděl příchozí. „Dva listy přináším. Jeden z Kutné Hory —“

„Z Hory?“ podivil se stařec, a oko jeho začalo se jiskřiti. „Věčné blesky! — co pak chce ta zeměryvá čeládka? Oznamuje mi snad počet grošův, kterýžby ráda za mou starou lebku dala? Čili nám chce povědĕti, kolik šachet ještě prázdných má, nežli je přetlučenými hnáty bratří svých naplní? Bůh je zatrať! — Jaký to máš druhý list?“

„Z Tábora — od Chvala Řepického.“

„Aj, vítán mi budiž, posle žádoucí! Honem, co nám oznamuje Chval?“

A na to vlastníma rukama list rozvinuv, začal jej hlasitě čísti.

„Milost Boha všemohoucího račiž býti s námi se všemi. Slovutnému a statečnému správci obce České země, Janovi Žižkovi z Trocnova, Chval Řepický, plnící sluha zákona v božího naději boží.

Posílám k tobě, otče, list tento, abych ti vědomo učinil k radosti, že Tábor náš dle vůle tvé hradí a příkopy obhání, a věrných že tu denně přibývá. Pevnou mám naději, že nám tady stálé útočiště zroste pro všecky, ježto se dosaváde v protivenstvích kolácejí. To je *jediné přání* nám zbývá, bys i ty, otče, mezi námi byl, *jakož bych i* mnohé slovo tobě svěřiti měl, kdybys aneb

sám přijeti, aneb Švihovského k nám vyslati mohl. Mikuláš Husinecký působí mně strachy. Začaloť se minulou středu zase o volení krále jednati, a jen žes ty přijeti nemohl, věc odložena jest, z čehož ovšem Mikuláš nemalé kyselosti okusil. Ale nerad bych, aby se o touž věc po třetí jednalo; milý Pán Bůh sám ví, zda-li by v dobré se obrátila, jako před dvěma lety poctivým Korandou, když tady královských práv nebožtíka Václava proti Mikuláši hájil, aneb jako nyní, an tě Pán Bůh sám churavostí na lůžko porazil, aby se tvůj lepší úmysl s královstvím naším nezmařil, kdyby Husinecký byl povýšen. Učiň, cokoli za dobré uznáš, a tak bude Pán Bůh s námi a svatá jeho milost.“

List v rukou drže, stál Žižka ještě dlouhou chvíli na jednom místě, a bez přetrže na písmo hleděl, ačkoliv je byl přečetl. Břeněk čekal tiše na promluvení.

„Tedy ještě rozumu nenabývá ten pán z Husince?“ jal se konečně stařec, plný myšlenek, pozvolna a jako pro sebe mluviti. „Ještě za bludičkou se honí, kterouž pošetilci královskou korunou nazývají? — Ta by tedy palma vítězná zrostla z krve mučenické? — Ten chtivý Mikuláš! — A moje sny — moje krásné, blahé sny!?“

Hluboké vzdechnutí vydralo se mu při těch slovech z prsou. V zápasu s důležitým učinil stařec několik kroků po komnatě a potom se opět zastavil.

„S jakou těží nám jest v Plzni se udržeti, víš jako já,“ promluvil k Břeňkovi. „Té zdejší čeledi úsvit pravdy působí bolení očí, a Bohuslav Švamberský — Trojice svatá naň nedopusť, abych se s ním na soudě sešel! — ten zástupů svých okolo města napořád rozmnožuje, a v šesti dnech je příměří naše u konce.“

„A kdyby nás i tíseň okolo hradeb neumačkala —“ prohodil Švihovský — „jeť se nám zrady mezi hradbami co strachovati.“

„Dobřes pověděl!“ dosvědčil Žižka. „Podobá se tedy, že bychom s prospěchem učinili, na Tábor se uchýlivše — ačkoli zprávy Chvalovy tak radostné nejsú, jak

jsme snad očekávali. Avšak na Plzni, jako na všech velikých městech, nám předce mnoho záleží. Jinak bychom ústa otevříti mohli, majíce jich ve svém přátelství! Tak jen aby aspoň Horu Bůh osvítiti ráčil — jen ta Zikmundova pokladnice aby k nám připadla: hned poletí menší města za ní a věc dobrá zroste.“

„Nuže tedy přečtěme list, kterýž nám Hora poslala —“

„Nouze nás ovšem věhlasnosti učívá; ale ti pravověrní rudotepci sedí proti nám dosavad v tak velikém prospěchu, že těžko jest se nadíti, aby se dali naší vůli říditi. Musíme ale předce nahlédnouti, jaké noviny nám poslali.“

I rozvinul Břeněk druhý list a začal čísti.

„*Insigni ac celeberrimo* —“

„Cože?“ zkřikl Žižka, okem divoce po papíru mrštiv. „*Insigni ac* — latina? Trojice svatá! — tropí se mnou žerty? Nevědí to celé Čechy, že nenávidím, co latinou sluje?“

„Snad za příčinou, kdyby list do nepravých rukou přišel —“

„Já nemám žádné tajnosti! Skutkové moji vycházejí a rostou před očima všech věrných, a cokoliv se mnou jednati chce strana odporná, díti se musí zjevně, beze všech záclonek. K čemu se mnou mluviti jazykem nepřirozeným? Já nechci nic míti s latinou!“

Prchlivě po těch slovech po komnatě přecházel, až pak se po chvíli opět k Břeňkovi obrátil.

„Měl jsem nepokojné spaní,“ jal se jemně mluviti; „denně zrůstající péče a kvačící na nás nesnáze mi těžké noci působí. Dnes je mysl moje popudliva — nehorši se, bratře! — Kdo pak mi to píše perem latinským?“

Břeněk přečetl podpis: „*Theobaldus, dictus Moravec, pastor fidelis.*“

„*Pastor perfidus!*“ zabručel stařec. „Neumí se *krátce a krásně* podepsati: kněz? — Co pak chce ten *fidelis?*“

A Břeněk jal se čísti list, psaný jazykem latinským, jenž by v češtině zněl asi těmito slovy:

„Kněz Theobaldus jmenem slovutného Mikuláše z Lukova, nejvyššího mincmistra na Horách Kutných —“

„Trojice svatá!“ zkřiknul Jan z Trocnova, a velikým pohnutím vrazila se mu krev do snědých tváří. — „Ten Moravský Mikuláš mincmistrem na Horách? Ta divá pijavka na tom nejsilnějším, nejkrásnějším oudu České země? — Dávno-li pak tomu, co jej byli do Příbrami poslali? Čti pak dále — čti!“

„Kněz Theobaldus,“ četl na to Břeněk, „oznamuje Janu, řečenému Žižka z Trocnova, jakže mincmistr Mikuláš, pamětliv bývalého přátelství, v bodině Bohem osvícené, jej — totiž Jana z Trocnova — srdečně politoval, že v tenata ďábelská upadl, a jakže pro to jich bývalé přátelství žádal, aby se na cestu obrátil, po nížto jediné dojíti lze blaženosti na zemi i na nebi.“

Dále vyobrazoval Theobaldus náramnou zpoustu, do níž bludaři pro temnost rozumu zemi českou uvrhují, a zaklínal Jana pro odplatu nebeskou, jakož i pro trápení pekelné, aby se odřekl památky upálených kacířů, kajicný pak se uvrhnul do lůna pravověřících, kdež jej mincmistr radostně uvítá i k odpuštění všech zpáchaných hříchů před královský trůn uvede. —

Rukama založenýma, s hlavou hluboce skloněnou, stál stařec, i když byl Švihovský dopis již přečetl. Mlčel, a zdravé oko zamhouřiv, ani oudem nepohybuje, podobal se letitému, avšak silnému dubu, nad nímžto černá bouře a sluneční jasno se přehání. Pozvolna začaly se rty jeho pohybovati, až pak myšlénky jeho v tato slova zrostly:

„Známť já tu divokou lebku Mikulášovu; nebylať ona povolnější nežli má — a mnohý boj mezi nima povstával. V obou vznikaly a přecházely krásné sny o šťastné zemi české — a nic nám je nekalilo, nic nás nerozvádělo, nežli světlo pravdy, jemuž dávnoletou rouškou zahalené oko jeho přivyknouti nemohlo. A nyní? — Je-liť kde místa, kde by se pravice naše spojily?“

„Břeňku, synu — bratře!“ zvolal po malé přestávce, a hlavu povznes, jiskrné oko na statného pro věc národní soubojovníka upřel. „Víš-li, co hodlám začíti?“ Já se před boží tváří zaslíbil věrně sloužiti zemi — ne sobě, ani náruživostem svým anebo prospěchu svému; i musímť všelikou hořkost polknouti, kteráž se mi na té cestě namítne. Ty, Břeňku, znáš i mysl mou i srdce mé; ty poznáš, jak těžko mně hněv a pomstu přemáhati jest: ale musím — i budu se o přátelství Hor Kutných ucházeti!“

„Učiň tak, Jene!“ zvolal Břeněk, s radostí pravice starcovy se uchopiv. „Ve službě a s milosti boží dostojno jest, ucházeti se i o přízeň nepřátel našich. Učiň, cokoliv ti rozum pro dobrou a spasitelnou věc podniknouti káže — nechť i pak Švihovského krev kořeny podnikání našeho zavlaží.“

2.

Dvě hodiny před Benešovem, u křížové cesty, stála malá sice i neouhledná krčma; ale z nedostatku jiného přístřeší byla velmi vítána pocestným, kdož do města doraziti nemohli.

Slunce zanikalo za tmavolesé hory, an zástup čtyr jezdců na rovinu dojel, odkud bylo krčmu nejdříve viděti. V náhlém soumraku tonula krajina zdálenější, a teprva když měsíc na jasnou oblohu vyplul, míhali se předmětové v podobě jistější. I vyskytly se také ohně okolo krčmy, tak že stěny a střecha nízkého stavení v podivném dvojsvětlí — stříbrolesklého měsíce totiž a rudého plamene — ze tmy vystouply.

Vůdce jezdců zastavil koně a bystré oko v dálku upjav, bedlivě ke krčmě pohlížel.

„Tam jsou již nocleháři,“ jal se pak mluviti, „a jest jich asi hodná hrstka, že se pod střechu vtěsnati *nemohou. Neboť*, nemýlím-li se, rozdělali ohně na *zápraží, jakoby* chladnou noc pod širým nebem ztráviti

hodlali. Kdo to? — Máme se jim vyhnouti?“ tázal se dále, a když mu nikdo odpověditi si nedůvěřoval, sám zase doložil: „Až posud jeli jsme cestou rovnou — i nebudeme nyní zajíždět. S Bohem dále — a držte jazyk za zuby, ať se pokojně rozejdem!“

Při tom pobodnuv koně, klusem stanul před krčmou. Společníci jeho jeli v patách za ním. Mužové okolo ohňů, zbrojnoši to barvy královské a městští žoldnéři, byli se již vzchopili, a zvědavě na cestu hleděli, odkud k nim klusot koní zalétal.

„Pochváleno budiž jmeno Páně!“ zvolal vůdce jezdců, vida, že se hosté u krčmy pokojně chovají.

„Až na věky věkův!“ odpověděli oděnci jedním hrdlem, a někteří se při tom i pokřižovali.

„Neníliž mezi vámi krčmář, aby mi pověděl, je-li místa pod jeho střechou pro pocestného rytíře a tři zbrojnoše?“

„Dovedou-li zbrojnoši se zbrojnoši v míru přenocovati,“ odpověděl hlas u ohně, „mohlť by snad i náš pán místečka pro pana rytíře zjednati.“

„Kdo je váš pán?“

„Rytíř Hynek Dohalský.“

„Aj, toť se mi nemohlo příznivějšího znamení na cestě vyskytnouti!“ zvolal vůdce radostně. „Hynek Dohalský — rodák Kutnohorský? Vejděte k němu a vyřiďte pozdravení od Břeňka Brozanského?“

Při těch slovech slézal již i s koně. Za několik okamžení objímali se na prahu chatrného stavení dva přátelé, a brzy na to odcházeli z krčmy v tichou krajinu, kdežto bez posluchačů v horlivém hovoru vylévali srdce svá. Oba jsouce zahaleni teplým jízdeckým pláštěm a rozehřáni radostí z nenadálého shledání, nepoznávali, že mrazivý vítr krajinou vál.

„Šest úplných let uběhlo, co jsme si do očí nepohlédli,“ jal se Břeněk mluviti. „Pro dobrý Bůh, Hynku, jak se to dálo, že vazba duší našich tak drahně času *jako ztrhána ležela*?“

„Kdož může ptáti se věčného řízení: Proč tak a nejinak se mnou jsi jednalo?“ odpověděl přítel s vážnou mírností. Ostatně jest příčina, pro nižto se cesty naše rozvětvily, tobě i mně dobře povědoma.“

„Jakže, příteli?“ Naše poslední roztržka před kaplí betlemskou — to mladické nesrozumění pokládáš býti příčinou našeho dlouhého rozloučení.

„Bludné učení, jímžto jste podrývati chtěli svatou víru mou, nemohu mladickým nesrozuměním nazvati — to nemohu! Bloudíš ty snad posavad po cestách kacířských? Já se až po dnes radoval, že jsem tvého jmena mezi hajiteli kalicha neslyšel.“

„Onoť mezi nimi také neznělo“ — odpověděl Břeněk s hořkým poněkud usmáním. „Břeněk Brozanský ukryl se před světem, co byl z Prahy odešel; ale pomnění na tebe zůstalo živo v srdci jeho, a vždy novou silou se množilo, kdykoli mu pověst jmeno tvé k uším donesla.“

„Bůh mě vyvolil za bojovníka víry své, a bez hrdosti mohu říci, že jsem nelenil na svatém bojišti. Pod mou a příznivce mého, pana Konopištského, správou byly to sbory hornické, kteréž u Knína na zběř husitskou vítězně udeřily, a kdyby po mé hlavě bylo šlo, nebyli by Prahu spatřili. Mým vedením ztrestali Kouřím a čeládkou jeho naplnili šachy svatomartinské.“

„Tvým vedením?“ opětoval Břeněk, a oči jeho se jiskřily, a pravice tiskla pod pláštěm rukověť pádného meče. „Přisám Bůh! tys nebyl nadarmo ve školách Pražských a naučil ses dle ceny s krajany jednati. Tys také snad Horu nabídnul, aby kopu grošů za hlavu husitskou a tři ze služebníka božího platila? Tvé jmeno bude veliké po Čechách — a jedeš-li nyní na lov, přeji, abys měšec Kutnohorský hodně oblehčil.“

„Toho bych si také přál, ačkoliv po zemském mamonu netoužím. Nynější cesta má je však služba rytířská ke *cti a bezpečí* ušlechtilé panny. Byltť jsem v Příbrami pro *spanilou dceru Mikuláše* z Lukova, kterouž tam byl po-

někud churavou zůstavil, když se za novým úřadem nejvyššího mincmistra do Hory ubíral.“

Břeněk neodpovídal. Srdce jeho vedlo těžký boj, a myšlénky jeho bloudily již po Hoře i zalétaly do Plzně.

„Co dělá tvoje dívka — čili mám říci: choť?“ zeptal se ho Hynek po malé přestávce.

„Choť?“ usmál se Břeněk. „Myslíš paní smrt?“

„Nemiloval jsi dívku, o nížto jsi jako o hvězdě života svého bájíval?“

„Ah, myslíš ty mou Jitku? Ha, ha — to je veselý příběh, jenom že trochu umrlčinou zavání. Chceš-li mne poslechnouti, odtrhnu záclonu se srdce svého, jakož i ty myšlenek svých přede mnou netajíš. Miloval jsem dívku na hradě sousedském. Diamantovým poutem byla duše moje připoutána k duši její a nižádná moc lidská — tak se mi zdálo — nebyla by mohla tuto vazbu zničiti. Avšak netoliko láskou k dívce, nýbrž i ohněm nového učení, slovem betlemského kazatele, zahořela duše má. Život můj snášel se mezi tichým domovem dívky mé a hlukem veřejných událostí. V duchu viděl jsem dobu, kdežto se vyvinouti měla síla národu českého, i byl jsem hotov, státi při něm v potřebách co věrný syn. A sotva do Prahy pověst přiletěla, že mistra našeho, na vzdor slibu císařskému a listu průvodnímu, v Kostnici uzavřeli, již ihned s odhodlanými přátely jsem za ním odejel. Jakých kroků jsme tam k osvobození Husa učinili a učiniti chtěli — byloby dlouho a snad i nevhod vypravovati. Nejednou prodral jsem se k němu až do vězení, ale mužná odhodlanost jeho zvrátila moje záměry. Spatřil jsem ho na hořící hranici, krvi zalilo se srdce mé, a v oné chvíli složil jsem přísahu věrným zůstati hajitelem památky srdnatého, ale nešťastného učitele. Vrátil jsem se do vlasti. Rozervána byla duše má, a chtěje nabyti úlevného balzamu v bolestech svých, utekl jsem se k andělu lásky své. Ale moudří, o dceřinu blaženost pečliví rodiče postavili se jako děsivá strašidla mezi mne a dívku, žák krvosvědka Kostnického vypovězen byl z hradu, a Jitku

nutili na hocha zapomenouti. Ale děvče bláhové myslilo, že nesmí naň zapomenouti, jelikož před nebeskými hvězdami věrnost bylo slíbilo, a nyní pochopiti nemohlo, proč by nové učení o víře a lásce naší překážku činilo. Myslila na to bláhová — myslila, trápila se — otec jí chtěl potěšení způsobiti, mluvil jí o sňatku s bohatým sousedem; ale v srdci jí bylo trní uvázlo, a nemohla se již usmáti. Přišel den svatební — zoufanlivě vedral jsem se do hradu; ale nevěsta ležela pěkná bílá a studená v postýlce ze šesti prkýnek. Ha, ha — byla to veselá svatba — veselá!“

Hluboko ukryl Břeněk tváří svých do pláště. Mlčky šel vedle něho přítel.

„Tys tedy byl již v Příbrami a nyní se vracíš do Hory?“ jal se pak onen po chvíli přítele tázati. „Jede mincmistrova dcera s vámi?“

„Jede.“

„Aj, toť mi tedy cesta letmo uteče! Pojedu s vámi — nebudu-li překážeti. Jinak se neboj, že očí svých na dívce nechám. Potrhány jsou struny v srdci mém, na nichžto píseň o milosti a lásce znívala.“

„Kam to jedeš přes Horu?“

„Do Hory jedu, příteli, a žehnám šťastné náhodě, že dříve dceru pana Mikuláše z Lukova poznám, nežli před otcem poklonu svou složím.“

„Ty? — A co budeš u mincmistra pohledávati?“

„Nesu mu poselství od soudruha mladších jeho let — od Jana z Trocnova.“

„Od Žižky? — Pro věčný Bůh! co máš ty s tím prznitelem posvátných zákonů jednati?“

„Jan z Trocnova“ — odpověděl Břeněk důrazně — „jehož jsi tak vtipně pokřestil, jest přítel můj.“

„Ha, zrádce!“ zkřikl hněvivě syn Kutnohorský a odskočiv od přítele, sáhl nevědomky po meči.

„Zrádce?“ opětoval Břeněk, a hrdým krokem k němu *přistoupiv*, *pronikavým* okem do tváří mu hleděl. — „*Koho jsem zradil*, pane Dohalský?“

„Tys v nehodném zakuklení, s tváří přátelkou, k srdci mému se přiblížil; ale věrný syn církve nesmí s tebou obcovati!“

„Já jsem veřejně, přede tváří veškerého světa, život a statek svůj pro věc utlačenou odvážil! Já činy své pořádám vedle poznání svého, a jmeno Břeňka Švihovského platí za všelikou ctnost rytířskou po krajinách českých.“

„Co mluvíš o Švihovském?“ podivil se znova Horník; onen ale dělal, jakoby nebyl otázku ani zaslechl.

„Nemůže-li svědomí tvoje se mou obcovati“ — vece dále — „vyrvi všelikou památku přátelství našeho ze srdce svého a z krvavých kořenů jejich uviň si věnců na čelo pravověřící. Anebo chceš ještě více z našeho setkání-se těžiti? — Ejhle, tu před tebou stojí Břeněk Švihovský! — Odložilť jsem po pěstounovi, a přijal jmeno i statky jimižto mě královský můj otec obdařil. Tu stojím nyní před tebou — náčelník strany zneuctěné před světem slabotou i svévolí hlav korunovaných. Pojď a vrhni mě v okovy, Horníku! Obec tvá za sprostou hlavu kopu grošů vyplácí: za mou hlavu, za tu vzešlou z královské krve Václavovy, dá ti snad také královskou odměnu!“

S rostoucí horlivostí a rázností slova dokončiv, obrátil se Břeněk a na odchod se dával. Ani nevědouce byli totiž oba muži na pahorek došli, s něhož na krásné, daleko se táhnoucí údolí viděti bylo. Z jasné, modré oblohy plynula jemná luny záře po krajině, kdežto se hojným počtem vesnice, statky, hrady, pusté háje a prázné lučiny střídaly, nazad ovity jsouce pásem stříbrotoké Vltavy. Ozdobou jarní ovšem krajina tenkrát nevábila; skvěla se ale tak podivnou jasností, že ji bylo jako v čarovném, nadpozemskou září osvětleném stroji viděti.

V hlubokém zamlčení hleděl Břeněk na krajinu, kteráž mu i dle krásy letní povědoma byla, až pak vzdychl: „Krásná jsi ty, země česká!“

„Ba, krásná;“ opáčil po něm trudně Hynek, bez pohnutí oudů v tuhém vnitřním boji stoje, více na mysli

protivnými nápady zanešen, nežli v podledu na krajinu pohřížen, — „Krásná — ale vlastní rod ji rozrývá!“

„My dva o to hádku nepovedeme, obrátil se k němu Švihovský, „jestli vaše nebo naše ruka zemi českou rozrývá, o tom hodlám promluviti s panem mincmistrem. Země naše učiněna jest božím dopuštěním jako průbírnou čistého a nečistého, my pak v ní se dvou stran s tou nadějí stojíme, že zlato ryzí po té straně poplyne, ku které jsme přistoupli.“

„A myslíš ty, že bude mincmistr s tebou o těchto věcech vyjednávati?“

„Jedu k němu za příčinou listu, jímžto nás on sám aneb důvěrník jeho na spasitelnou cestu péčí přátelskou poukazuje a kterýž u sebe jako list průvodní chovám.“

Hynek vrtěl nedůvěrně hlavou. — „Mluví-li Mikuláš z Lukova o porovnání,“ vece, „tedy zamýšlí uvesti vás nazpět v pevnou, blahodatnou kolej povinnosti starých, nepokojnými hlavami zrušených, a skoro bych ti radil, abys do Hory ani nejezdil, není-li mysl tvá schopna zapomenouti na bludné kacířské učení, a —“

„Smýšlení o víře nemá býti překážkou, kde o blaho národu běží!“ skočil mu Břeněk do řeči. „Aneb-li skutečně strana vaše na čest a štěstí Čechův nezpomíná, ježto obojí nad hrobem se kácí? Pak bude ovšem těžko s vámi vyjednávati; ale z úmyslu mého mě předce nic nezradí! Důvěra moje, že věc naše zvítězí, je pevná, jakož byla láska má. Ta mi zůstala věrnou do smrti — a protož i spíše uvěřím, že se hvězda s nebeské opony utrhne, nežli že mé doufání mě zklame.“

„Nerouhej se“ — začal jej Hynek kárati, ale slova další mu na rtech umřela. Právě v tom okamžení letěl před nimi prostorem nebeským plamenný chomáč, jakoby z nadvětrných výšin k zemi hvězda padala.

3.

„Zabte je! — jsou to kacíři! Já je viděl v Plzni, když na klášter nábožných otců františkánů outokem hnali!“

Takto se ozval rázný hlas v zástupu před krčmou, a u prostřed zbrojnošů zjevil se neznámý rolník, jenž byl cestou unaven brzo za Břeňkem ke krčmě přirazil.

„Kacíři — kacíři!“ zaznělo na to ze všech úst, a v rukou se blýskaly meče.

„Co jest? Kdo způsobil ten povyk?“ ptali se rytířové, přicházejíce právě zas ke krčmě.

„Cizí rolník — ten tady!“ odpovídalo několik mužů najednou; avšak rolníka nebylo již nikde viděti. Nadarmo se po něm otáčeli. Byl zmizel mezi hlukem, aniž kdo věděl, kam se byl pod lehkým závojem lunoskvělé noci obrátil.

„Chovejte se mírně!“ jal se Dohalský k zástupu mluviti. „Rytíř tento jede s listem průvodním do Hory k nejvyššímu mincmistrovi, aby se porovnání stalo mezi odpornými stranami království českého, a osvítí-li nebe mysl jeho, zroste veliký prospěch obcím pravověřícím.“

S podivením, nedůvěrou, s utajeným hněvem i chtivostí po zisku obklopil Horský sbor tři soudruhy posla kacířského, drže jich jako u vazbě, an zatím rytířové pod střechu kráčeli.

Rozhodivše teplé pláště na slámu, chystali se oba mladí muži k nočnímu odpočinutí; ale Břeňka spaní dlouho míjelo. Pohnuta byla mysl jeho shledáním přítele, horlivou rozmluvou, zpomínkami na časy minulé a očekáváním dnů budoucích. Živá jeho obraznost uváděla mu na oči všechny osoby, s kterými kdy na jevišti světa hrál a slzel — s kterými se byl miloval a potýkal. A z davu rozmanitých obrazů těchto kynula naň, jako utěšující anděl postava milované dívky. Tváře její kvetly, oko se

lesklo, ústa usmívala; bylo to celé ono útlé, vnadyplné tílko, vroucí, něžné srdce, oddaná, dětinská mysl — bylo to ono drahé, milované a milující kvítko, jež nemilosrdná smrt před časem zchvátila.

Nyní však začaly se mu obrazy před očima v podivných nestálých tvářnostech míhati, a když kohout poprve zazpíval, spustila se lehynká dřímota na zemdlená víčka jeho, otvírajíc před ním báječnou říši snův.

I octnul se na vysoké hoře. Okolo paty vrchu roztáhlého stáli četní zástupové, s plamenným zrakem vzhůru hledíce, kdežto se na vrcholu dva muži k boji hotovili, každý pro své přátely. Zuřivě pohlíželi bojovníci na sebe; zbraň chřestěla v rukou jejich jako hučení bouře, a ramena se již napínala k rozvztekleným ranám. Veliké, teskné očekávání oužilo prsa zástupům — Břeněk chtěl na ně volati a strany odporné rovnati, ale ouzkostí nemohl slova z prsou vyraziti. I vrhnul se mezi bojovníky a chtěl jich mířiti! avšak blesky zraků jejich mu odpovídají, hrozíce záhubou. Pot mu stojí na čele.

Tu se v oblaku sivém panna k zemi snáší — panna milostného pohledu. Růžemi ověnčeno čelo její — Břeněk poznal Jitku svou i volá k ní o pomoc a ruce po ní rozpíná; ale oči její zahořely jako blesky a prolétly mu prsoma. Krev se vyvalila z palčivé rány — on klesá i padá s hory dolů, a tisíceré nohy po něm šlapou.

„Jitko! Jitko!“ oupí Břeněk zoufanlivě — a protrhnul se ze sna.

„Co je ti?“ mluvil k němu přítel, potřásaje jím, aby procitnul. „Divní snové děsí duši tvou.“

Skokem opustil Břeněk lože. Potem zalitá byla tvář jeho. Strašlivý obraz tkvěl mu ještě před očima, i nemohl se ho zbaviti, kamkoli vyděšen po temné, měsícem poloozářené jizbě se otočil.

„Zpamatuj se“, promluvil naň zase Hynek, „abychme *slečnu neprobudili*. Pojď a opět ulehni.“

„Raději do mučírny!“ odpověděl Břeněk zprudka. „Na té slámě roztáhlo peklo sítě své, a chce mě hnusným škádlením o poslední poklad srdce mého, o milostnou památku, oloupiti. Vyspi se tady sám, já se k nebesům uteku.“

S těmi slovy zahalil se do pláště a vtiskna do čela přílbici, z jizby odešel. Za ním otevřely se dvéře u vedlejší ložnice, a v nich zjevila se služka mincmistrovy dcery.

„Volal jste vy, pane rytíři, na šlechetnou slečnu?“

„Odpros velitelku svou,“ odpovídal Hynek, „ve jmenu mém a přítele mého, kterýž pod tuto střechu k večerou jako host přibyl a kterýž ve snu hlasitě o dívce milosti své mluvil. Nechť ale ušlechtilá slečna do jitra v poklidu vytrvá; divý snílek nebude ji déle nepokojovati!“

A v skutku hodlal Břeněk, že se po jitro do krčmy nevrátí. Noc byla krásná. Milionem třepetavých hvězd protkaná pnula se nad zemí tichou nebes opona.

„Byl to výtvor zbouřené obraznosti — anebo jste vy, nebesa, vidění strašlivé na mne seslaly?“ mluvil Břeněk sám k sobě hlasitě. „Je-liž to pokuta, že jsem v pevné důvěře věčná vaše světla za svědky vyzýval? Neměl — nemohl jsem toho učinit? Nedejte mi bázní zajíti! — Duše má se lekla padající hvězdy; ale zuřivý obraz dívky mé zatřásl jejími kořeny. Proč mi tu jedinou, v nížto mě nezklamala víra má — kteráž mi do hrobu zachovala věrnost a milost svou — proč mi tu drahou jako hladovou tygřici uvádíte na oči? Znalť jsem bojovníky na vysoké hoře, ačkoliv jsem jednoho z nich nikdy neviděl — znal jsem starce z Trocnova i divokého mincmistra. A což mezi nimi chtěla Jitka? Zoufati bych musel nedůvěrou v celé pokolení lidské — v lidský rozum, ve svaté zjevení, v nebeskou pomoc, v zdaření touhy naší — kdybych nevěděl, že Jitka v hrobě spočívá.“ —

Rychlými kroky popocházel Břeněk tichou krajinou. Hodiny míjely; on je neslyšel. Ranní vítr točil se chladně okolo krčmy; on to necítil. V duši jeho nebyl ještě vešel mír, a divné tušení ji svíralo. Mysl jeho byla plna divných zámyslů.

I dostal se konečně zas ke krčmě, a zastaviv se na zápraží o stěnu se podepřel, až okolo něho za jitra všecko živo býti začalo. Tu teprva jako ze sna, napořád jej skličujícího, vytržen vešel pod střechu.

Třemi širokými, ač trochu nízkými okny padaly již ranní paprsky do prostranné jizby. Bylo v ní uklizeno, a pohotově stála tu k odjezdu Kutnohorská slečna — spanilá to, štíhlá postava, plna vnad panenských, jež ani pocestné, koží vykládané roucho z černého leskavého aksamitu neutajilo. Stála tu v chatrné krčmě; ale mladé, citlivé srdce byloby se před ní, jako před kněžnou milosti, ve prach sklonilo.

Tu vstoupil Břeněk do dveří. Divým, temným plamenem hořely oči jeho, a když padly na dívku, sršela z nich hrůza. Tváře na muži zdravém zbledly, vlasy se ježily a mráz projel oudy jeho.

„Jitko — Jitko!“ vyklouzlo mu ze rtů zmodralých. „Dějí se zázraky“ — mluvil dále s rostoucím výrazem — „anebo jsem pozbyl smyslů svých? Šálí mě posud strašlivý sen — anebo jsi to skutečně, Jitko má?“

„Zpamatujte se, pane Švihovský!“ promluvil Hynek, vážně k němu přistoupiv, „a neurážejte slečnu pošetilostmi. Ušlechtilá panna tato je dcera nejvyššího mincmistra —“

„A tys podvodný, ďábelský lhář!“ rozlítil se Břeněk. „Jedna jenom na světě Jitka Opočenská — a tu já znám; ta zemřela — a tuto stojí živá — krásná, jako nad chmurnou zemí vzešlá dennice; ale oko její hrozí hněvem, jakož nikdy nečinilo, mimo dnešní noc!“

„Pro milost boží, zbavte mě toho potřeštěnce!“ promluvila nyní slečna k Dohalskému. „Já ho neznám, a řeči jeho leká se duše má.“

„Jitko — Jitko!“ zvolal Břeněk jako smyslů zbavený, a chopil se za hlavu, jakoby chtěl přesvědčení nabyti, že je živ a nespí. — „Není-liž to hlas tvůj, co *mi útěchu* šeptával? Není-liž to tvář tvá, z níž*to mi útěcha svítala*? Jitko!“ zalkal dále, a slze mu vstoupily *do očí*. „*Co* se to s tebou dělo?“

Ale dívka neodpovídala, nýbrž kvapným krokem ho minouc z jizby odešla. Družky spěchaly v patách za ní.

„Vidíš“ — promluvil Hynek s hrdostí vítězného pravověrce — „takto celý život svůj lapáš po stínu, po snech, po klamných podobách, a sobě sám stroje záhubu, věrným přátelům strojíš žalosti. Probuď se z omylu, do něhož tě snůplná noc uvrhla — a přichystej se na cestu.“

S těmi slovy jej o samotě zůstavil.

„Přichystám se na cestu — na dalekou třeba cestu,“ promluvil pak Břeněk po chvíli s duší sklíčenou. „Děj se vůle Páně — já jinak nemohu.“

A za několik okamžení bylo viděti posla Plzeňského s třemi průvodci tryskem uháněti cestou k Hoře Kutné, zanechav daleko za sebou zástup Horských oděncův. Ujížděl před nimi, jakoby ho půlnoční duchové honili.

4.

Mikuláš z Lukova byl muž veliké, skoro ohromné, svalovité postavy. Živá, popudlivá i neustupná mysl jeho jevila se v rychlé chůzi, v hbité řeči, v pohyblivých očích, a ačkoliv byl veliký díl života svého na válečném poli ztrávil, nebyl se ho předc ještě ani padesátý šestý rok chorobou a slabostí dotknul. Zdráv byl dosavad a silen u konání povinností svých, mezi nimiž *pronásledování kacířů* v předu stálo.

S pronikavým pohledem uvítal vyslance Žižkova. Byloť mu již vědomo, že přijel; neboť byl Břeněk dříve kněze Theobalda navštívil, a tento pak bez prodlení s mincmistrem promluvil, aby mu, dle domnění svého, návrat bludných beránků do spasitelného ovčince oznámil.

Bez naděje, malomyslný, s tajným, nevýslovným tušením vešel Břeněk do komnaty k nejvyššímu mincmistru. Že by se mu poselství zdařilo, již nedoufal; avšak pohledem na statného i pověstného hrdinu vztýčila se opět duše *jeho, a veliká* tíseň spadla s ní, jako truska v očist-

ném plamenu. Před tváří nejkrutějšího odpůrce nabyl hajitel kalicha nové i odvážlivé síly.

„Pozdravení upřímné od Jana Trocnovského, druha vašeho, vzácný pane, v bitvách polských i uherských, jakož i přítele v tiché domácnosti," jal se k Mikuláši mluviti — „a spolu i uctivé pozdravení všech bratrů našich."

„Jednooký vám pověděl mnoho o příhodách svých. Nechte nyní Polska a Uherska. Přinášíte-li úplně poslušenství a oddanost v milost královskou — bude brzy po řeči."

„Přicházím na pozvání kněze vašeho, velebného Theobalda, vzácný pane, abychom se o věc ushodli, která by zemi české největšího prospěchu přinesla."

„O té vám již velebný Theobald zřetelně napsal, i byloby na čase, aby ta stará, jednooká lebka rozumu nabyla. Nenatropila již dosti svárů před lety? Na mou svatou víru! — já nevím, kde přísný Václav tolik milosti nabral, že mu jí vždy pro toho míruplacha zbývalo. Za mladých i starých let zpouzel se Žižka proti moci a zákonům."

„Těší mne, že sobě sám na paměť uvádíte, jak Žižka již před nynější dobou všeliké násilí nenáviděl, útiskům se protivil, na sílu osob jednotlivých zanevíral a vůbec k pádu se klonící správu království našeho těžce nesl. Připravoval sebe sám i přátely k časům, kdežto se českou obcí jako mícem hráti mělo — a vím, že i s vámi, vzácný pane, nejednou za tiché noci, v táboře i v komnatě, o těchto věcech rozprávěl. Pozorovalť ze stavu země české, že časové přijdou, kdež bude statečných rukou a moudrých hlav potřebí —"

„Stůj, stůj! Vím, kam bijete. Pěkně jste se úkolu svému ve škole Žižkově nazpaměť naučil; ale já vám pravím, panáčku, že vás mistr obelhal. I já bych byl viděl všechny ty věci přicházeti, jako on, kdyby dle stavu obce naší *byly* musely přijíti; avšak ony byly by nepřišly, kdyby *upálený kacíř* nebyl zlého semena naházel. Bůh jej zatratil, *a synové jeho* půjdou za ním."

Prudkým krokem přecházel při tom mincmistr komnatu.

„Dovolte, abych domluvil, nežli pravdu skoumati a mínění zavrhovati začneme!“ odpověděl Břeněk neohroženě a doličoval na to slovy plamennými, jak již za správy bezdětného Václava smýšlení o budoucím panovníku mezi stavy zemskými děliti se začalo, a jak strachu bylo, aby Zikmund, o Čechy málo dbalý, království ještě u větší nebezpečí neuvedl, nežli v jakém za bratra staršího vězelo. Roztržením církve vyšlo tajné posud smýšlení na jevo, a již roku 1418 byla by strana husitská snad Mikuláše z Husince, přednějšího tehdáž náčelníka Husových stoupenců, za krále prohlásila, kdyby nebyl sám kněz Koranda výmluvností svou volení to překazil a Václava posud živoucího práva i zásluhy obhájil. Zatím ale Václav zemřel, a starostlivé očekávání stran Zikmunda nabylo jistoty.

„Věrolomný, otálivý, nenárodní panovník nchodí se národu českému,“ mluvil Břeněk dále, „v té věci nesmí nás žádný rozdíl víry másti. Co se naší strany týče, slibujeme, že se bez příkoří, bez násilí z vaší strany učiněného, ničeho nestane, co by obecní pokoj zrušilo. Slibujeme —“

V tom se rozlehl divý hluk před blízkým chrámem sv. Jakuba, i valil se jako rozvodněné řeky jekotný proud k Vlaskému dvoru, kdež bylo obydlí nejvyššího mincmistra. — Kacíř byl totiž vrazil do chrámu a vínem rozpálený přistoupil s potupnými slovy až k oltáři. Tam uchvátiv knězi kalich, k nectným ústům jej přiložil. Avšak bylo to víno poslední, jímžto hříšné hrdlo propláknul. Jako lítí uchvátili jej Horníci a napolo ubitého z kostela vlekouce, těžkými ranami na předsíni ho dobili.

Takto vypravoval sluha, jenž mincmistrovi zprávu o této příhodě přinášel.

„Ha, věčná muka!“ rozlítil se mincmistr. „Slyšíte, pane Švihovský? Slibovati a plniti je věc rozdílná. Co jste mi sliboval? Mlčte — neodpovídejte! Bůh mě slyší —

já vás po hlavě do nejhlubší šachty pošlu, abyste si na své sliby dobře zpomněl!“

„Pro milost boží — dovol, otče, ať já s tímto mužem promluvím!“ ozval se v tom za ním líbý známý hlas ženský, a malými, postranními dveřmi vešla do komnaty mincmistrova dcera.

„Spravedlivé nebe — nezbav mě smyslů!“ zvolal Břeněk, hrůzou oběma rukama si tvář zakrývaje, aniž pak v uděšení svém dále slyšel, co otec a dcera spolu mluvili.

S laskavým úsměvem a pohnutým srdcem obejmul Mikuláš dívku a odešel dveřmi, jimiž ona byla do komnaty vkročila. Na to vytrhnul povědomý, nejhlubší útrobu pronikavý hlas Břeňka z tuhého omámení.

„Břeňku!“ promluvila s velikou vážností mincmistrova dcera, „buďte pokoren před jediným Pánem a seberte smyslů svých, pane Švihovský! Já jsem Jitka Opočenská.“

„Mrtva moje Jitka? Panna studená s tím věncem okolo chladného čela?“

„Jsem Jitka dle vůle boží s tím věncem okolo chladného čela.“

„Jitko! Jitko!“ zvolal Břeněk a zachvěl se po celém těle. „Tys na živu a beze mne — já na živu a bez tebe? Pro veliký Bůh, odkryj to strašlivé tajemství — pověz mi, co nás tak dlouhá léta rozlučovalo? Promluv, Jitko má!“

„Smrt moje byla dle vůle Páně jen hluboká, dlouhá mdloba, z nížto pak milostí boží k novému, kajicnému životu procitnuvši, pravou cestu k blahoslavenství jsem nalezla.“

„Veliký Bože! — a já vrhnul plamen do hradu svého, abych oslavil veselou svatbu tvou a opustiv dědinu domácí, vyběhl jsem do hlučného, veřejného života. Jitko — Jitko moje! tys na živu a mne jsi tolik let sebe oplakávati nechala?“

„Život Jitky Opočenské byl ukončen onou smrtelnou mdlobou a cokoliv dnů pozemských jí potom ještě nastalo,

náleželo jiným osobám. Poraženo leželo bez vlády tělo mé, ale milostí boží otevřel se před očima duše mé věk budoucí a v něm tresty zavržencův. I na mne muka věčná čekala, neboť jsem byla srdce obětovala kacíři; ale Bůh učinil milosrdenství s dívkou nevinnou a popřál jí času pokáním na zemi napraviti, co byla na zemi bludného spáchala. Nábožný sluha Páně osvítil mysl mou a strhl roušku s očí mých, otevřených na loži smrtelném, pokynutím věčného Slitovníka, a já slíbila, zachovati se podle učení jeho a k jmenu kacířskému nehlásiti se na světě."

„A tys mohla" — tázal se Břeněk, rostoucím úžasem po všech oudech trna — „tys mohla vytrhnouti kořen lásky své, pro kterou jsi byla umřela? Tys mohla věrnost porušiti, jejížto památka mě na mé dráze posud jako anděl strážce ochvívala?"

„Divotvornou pomocí boží a radou věrných služebníků jeho uzdravila se duše má. Brzy na to utvářil se docela jinak život můj. Přihlásiť se ke mně pravý otec, kterýžto z nábožného slibu patnácte let k dítěti svému hlásiti se nesměl a lidem cizím je zůstaviti musel. Bylať jsem churava po smrti matčině a otce napadala bázeň o život jediného, sotva ročního dítěte. I odhodlal se k slibu těžkému, ale bohumilému, a učistěn byl pramen mého života. Patnácte let nepřivinul otec milovanou dceru k touženému srdci, ale Bůh odplatil trápení jeho; uvedl mu dítě nazpět v náruč otcovskou a učinil jej vyvoleným bojovníkem svaté víry své."

Nyní nastala dlouhá přestávka. Jitka se zamlčela, a Břeněk nemohl se odhodlati k otázce.

„A čeho se tady mám nyní nadíti?" tázal se konečně.

Oko dívčí zahořelo plamenem nábožného nadšení a spočinulo na milovaném druhdy kacíři.

„Věrně pomáhala jsem až posud otci na vinici a na bojišti Páně" — jala se pak mluviti — „a hlas můj neztrácával z milosti boží hlasem volajícího na poušti. Také s vámi promluviti pobádá mě duch a předestříti vám propast, do nížto se bludně uvrhujete. Poslyšte hlasu mého,

rytíři, a svlecte, setřeste okovy, jimiž vás lstivé peklo sklíčilo. Veliké jest boží milosrdenství, a nikdo není z něho vytržen. Navraťte se k přátelům a uveďtež je v kolej starých povinností; církev přijme vás kajicné v lůno milosti své. Učiňte vedle rady mé! Anděl Páně stojí s mečem plamenným, aby zahladil, co zpupného proti vůli věčného Panovníka nalezne. Obraťte se, dokud je času dopřáno; s nejbližším jitrem přikvapí záhuba!“

„Běda — běda mně!“ zaúpěl Břeněk z nejhlubší duše své, oběma dlaněma si tvář zakrývaje, aby smutné sutiny tužeb a přání svých neviděl, ježto se na něho tuto chvíli sypaly.

5.

Byl den zvěstování panny Marie. U Sudoměřic mezi dlouhým lesem a černým rybníkem stáli Žižkovi zástupové.

Když byl roku lonského pomocí Novoměstských Jan z Trocnova Vyšehradu dobyl, uzavřelo se mezi stranou Královskou a Husitskou, kteráž nyní také „Tábory“ jmenovati se začínala, příměří, kteréž mělo trvati do sv. Jiří roku příštího. Královští připověděli, že přijímání pod obojí v Praze překážeti nebudou, a Pražané, postoupivše opět Vyšehradu, slíbili, že budou kostelů i klášterů šetřiti. Ale náčelníci strany kališnické, zdálo se, nedosáhli kvapným poklidem tajnějších zámyslů. Oba Prahu opustili. Žižka se uvázal v hejtmanství Plzeňské, a Husinecký odejel na Tábor; příměří ale začalo se brzo i samými Pražany i lidem na venku — a to zvláště Vaníčkem, Hromadou a Smolínem s rozličnými zástupy — rušiti, jižto za časů pokojných divokým vášním svým dosti učiniti nemohli. Když pak ale na počátku leta 1420 Zikmund do Prahy rozkaz poslal k zahlazení všech Husitů, chopilo se veškerých obranců kalicha vzteklé zoufalství. I na Táboře hotovili se k odporu a boji. Toliko Žižka choval se posud tiše, přátel vyhledávaje, nežli by došlo příměří. Že však Bohuslav Švamberk Plzeň oblehl, a Žižka po

mnohých pokusech platné pomoci nadíti se nemohl, postoupil město královskému hejtmanu za tou výminkou, aby se tam strana pod obojí trpěla, a jemu, Žižkovi totiž, se všemi sbory do Tábora odejíti se dovolilo.

Zástupové jeho byli tehdaž pouhá pěchota. Něco málo koní chovali jen zámožnější ze stavu panského. Pro ženy, děti, movitý statek a špíži táhla s ním nedlouhá řada hrubých, velkých vozů. —

Mlhavé jitro probudilo se v pusté krajině. Ticho bylo mezi zástupy. Nejisté i teskné očekávání bylo se chopilo nejnižšího pacholka u vozu i nejvyššího vůdce na koni. Nikdo nevěděl, co hodina příští přinese; neboť jich byly zprávy došly, že zástupové Horníkův cesty k Táboru silou svou obsadili.

V tom přiletěl Břeněk na zpoceném koni. — S mladým mužem byla se stala hrozná proměna. — Tvář jeho byla bledá — sotva že prudká jízda růžový zásvit po ní rozlila; oči jeho byly vpadlé jako po dlouhém, trapném bdění nebo nočním hýření — a při tom zářila z nich přece divoká dychtivost po boji, jakoby větším ještě seslabnutím nové posily nabyti měl.

„Chystej se k boji, otče!“ zvolal na Žižku; „neb žebychom s houfy našich žen a dětí bez prolití krve prorazili — není pomyšlení. Hornická čeleď postupuje blíže.“

„Bůh ji zatrať i s Mikulášem Divokým!“ zabručel tento mezi zuby. „To je to plnění slibů královských?— to ten jistý průchod na Tábor? Trojice svatá — chraň je pomsty Žižkovy! Já ji držel posud na uzdě; ale až jednou se utrhne — padne hladový tygr do jejich doupat, a krvavá pustina zůstane po jeho šlepějích.“

Na to stařec v trudné zamyšlení upadl. Na mysli jeho tanul strašlivý obraz bitvy domácí, a duše jeho se zachvěla. Avšak tu se i chrám všech jeho nadějí v zlaté záři před ním zablesknul, a shodiv se sebe choulostivý cit politování, stužil a vztyčiv se, kázal k boji se chystati. Bylo to ponejprv, co vozy své jako hradbu před zástupy

spořádal, za nížto odhodlaně chtěl náběhu nepřátelského očekávati.

„Ti královští modláři ještě dokáží“, promluvil k Břeňkovi, „že učiním, proti čemu srdce i hlava má posud se zpouzely. Vaníček i Smolín nemohou i nechtějí se na Táboře srovnati — podávalit mi zástupů svých k zničení moci Husineckého; avšak pošetilí fanatikové nemají posud žádného ušlechtilého, blahodatného záměru, a bez nejvyšší potřeby nijak se v ruce jejich nevydám. Mír, obecní pořádek, zemská správa je jim věc protivná, i tuším dobře, že jich návodem cesta tvá do Hory špatného ovoce přinesla. Rolník u krčmy, třeštěnec v chrámě byly jistě z toho plotu koly — Trojice svatá! svět bych z kořene vyvrátil, kdybych se nadíti měl, že nás i nyní zradou jejich ta Hornická čeládka zaskočila.“

„Modleme se!“ zvolal na to k zástupům, a veškerý lid, mužové i ženy, padli na kolena. S pozdviženýma k nebi rukama stoje u prostřed předříkával kněz Koranda vysokým hlasem modlitbu.

„ — a k tomu nám dopomáhej Bůh dle věčné milosti své. Amen.“ zvolalo konečně veškeré množství, a hluk zbraně rozlehl se na to po lese.

„Ty vezmi Annu mou a pacholíka jejího na starost!“ promluvil nyní Žižka zase k Břeňkovi, kterýž tu mlče stál a vzhůru hleděl, jakoby hledal cestu k branám nebeským. „Rozkoš duše mé založena jest na životě ženy té, a potká-li mě něco lidského, postarej se o ni, jak toho líbezné srdce její zasluhuje.“

„Děkuji ti, otče“, odpovídal Břeněk polohlasitě, „žes mi nejmilejší poklad, sestru svou, odevzdal. Avšak byl bych radši jako štít po boku tvém vytrval. Zdáť se mi, že dnes naposledy meč k ranám povznesu a tudíž bys ty sám sestru i sebe, i věc naši nejlépe zachoval, kdybys —“

„Co kdybych?“

„Slova nechtějí z úst — a přece nevím jiné pomoci. Síla Horníkův je veliká, i byloby krásné klesnouti hrdinsky. Ale což by tvou smrtí obec naše získala? V tobě

zakládá se naděje veškerých přátel; potká-li tebe nehoda v boji dnešním, sesype se v prach, co z prachu sotva vzrostlo. Jiná ruka neudrží nové stavení.“

„A ty mi tedy radíš, abych zanechav lidu věrného, o bezpečí hlavy své se postaral? Trojice svatá — !“

„Nehněvej se, otče! Chceš, abych se veřejně jiných zeptal, co by tobě radili? Známet my pověst tvou, i vímet dobře, že je reku tíže na útěku spasení hledati, nežli v boji zhynouti. Či myslíš —“

„Mlč, mlč! Tamto se leskne zbroj té zeměryvé čeledi. Na ní okus meče svého, jakos na mně jazyka okoušel. S Bohem! — a měj prosbu mou na mysli!“ —

* * *

Krutá byla bitva Sudoměřická. Zrádně obklíčeny a náramnou silou stěsnány, nenašly sbory Žižkovy ochrany za slabou a malou řadou vozů. Rozplašeny, houfem těžkých jezdcův umačkány aneb v blízkých lesích se ukryly, aneb se zbraní v rukou padly.

Veliký dav, hrozná tíseň byla okolo zuřícího Žižky. Slova i příklad jeho povzbuzovaly poslední sílu k odporu; v tom ale padl pod ním kůň, a jej uchvátily pozadu silné ruce, vlekouce ho z bojiště k blízkým lesním skalinám.

„Za mnou, za mnou!“ volal Břeněk z plna hrdla, starce nadarmo se bránícího pevně drže v náručí, a sbor nejudatnějších, nejodvážlivějších mužů chránil jej před nápadem dotíravých nepřátel.

„Tu ho máte — a nyní drahou jeho hlavu chraňte sami!“ zkřikl pak odhodlaný mladík, an se byli k úzké roklině dostali, a pustiv starce, jehož nyní jiné ruce se chopily, nechal všech mimo sebe jíti, a sám nejzazší za sbor se postavil. I přihnal se s lítým houfem sám mincmistr Mikuláš, jako dravý ostříž po kořisti letě.

„Tenkráte vám, pane z Lukova, lov docela se nepovedl!“ uvítal ho Břeněk, a meč, na němžto krev z koně Žižkova chlípěla, zableskl se mu v ruce. „Nejšlechetnější

kořist vám uprchla. Nechte ji — tělo mé je kámen, o nějžto se urazíte!“

Nadarmo dorážel naň Mikuláš — nadarmo sypal se naň houf. Břeněk neustoupil, až pak ranami vysílen, umírající na studenou zemi sklesl.

„Jitko!“ vyklouzlo mu ze rtů, ale nikdo ten povzdech neslyšel. Hřmotně hnali se přes mrtvolu vzteklí vítězové za Žižkou a posledním trupem jeho zástupů; ale tmavý les byl zatím ukryl uprchlé, velkodušnou smrtí Břeňkovou zachované hajitele kalicha. —

„Dílem bohumilým zasvětili jsme dnešní svátek!“ promluvil na to Mikuláš k vítězným zástupům a „Tě Boha chválíme!“ ozvalo se pak z hrdel Kutnohorských na témž místě, kdež byl ráno Koranda k Bohu o vítězství volal.

Poslední doby v Bílé věži.

Obraz z dějin domácích.

(Psáno roku 1340.)

Večer.

Krásný letní den odcházel. Šestnácte hodin byl se na bohatou krajinu Pražskou, jako na vyšpérkovanou nevěstu, milostně usmíval, a maje teď s ní se rozloučiti, ještě jí na památku zlatou roušku daroval, kterouž ona ihned, panensky uzardělá, zastírati se začala. Jako dlouhé, růžemi a rubíny protkané třepení padaly při tom s tiché výsosti paprsky i do skrovného okna Bílé věže, kdežto mezi pevnými stěnami, za hustou mříží, ušlechtilá, mužná postava seděla. Byla to bledá, jenom jiskrnýma očima oživená, tmavými kadeřemi ovinutá a lesknavými vousy obrostlá tvář českého pána, Záviše z Falkensteina.

Mír a statečná odhodlanost jevily se v pohledu muže slavného. Hlava jeho byla poněkud skloněna, plna hlubokých myšlenek. V rukou, složených na klíně, spočívala vzácná loutna.

Z nejtajnější srdce jeho schránky vyvinul se nyní hlasitý povzdech, hlava se povznesla a leskem večerní záře, zplanuly líce jeho. Dlouhou chvíli utkvělo pak oko na plamenné obloze, ústa se pohnula k sladkobolnému úsměvu, v rukou zazněly stříbrné struny a ze rtů zplynula tichá píseň:

„Zlaté nebe, drahý plášti,
Rozepnutý nad vší zemí —
K čemu ty mě vábíš leskem?
Já se tebou neodím!
Neplatné jsi pro mne roucho,
Kříž a křížem rozedrané!

Za mřížemi — za hustými,
Černé pruhy v tobě vidím:
Slzami se oči kalí —
Pruhy ale, černé pruhy,
Žádná slza nesplákne.“

Hlas uvězněného pěvce umlknul, ale oko jeho tkvělo posud na obloze, ježto nyní přicházejícím soumrakem se jasniti a promodrávati začínala. Semotam proskakovaly hvězdy a kynuly Závišovi jako staré, věrné známé. Konečně hořela celá nebes opona paprskováním nesčíslných světů a opět zazněla v Bílé věži tichá píseň:

„Hvězdné nebe, věčná kniho,
Otevřená všemu světu,
K čemu ty mě vábíš leskem?
Já se blaha nedočtu!
Pro mne jsi ty smutné písmo,
Kříž a křížem přetrhané!
Za mřížemi — za hustými,
Černé pruhy v tobě vidím:
Slzami se oči kalí —
Pruhy ale, černé pruhy,
Jenom krev má opláchne!“

Píseň dozněla — bolněji a hlasitěji však, než byla počala, a náhle vzchopil i vztyčil se pěvec, hlavu k nebi povznesa. Oči jeho ve tmách se jiskřily.

„Ostříhej, Bože, zdravých smyslů mých!“ zvolal, vzácnou loutnu odhodiv, jakoby se nástroje smrtícího zbaviti chtěl. — „Mám-li sobě sám pohřební písně zpívati? Nic — nikoli! Slunce moje musí Čechy ještě zahřívati a jmeno Závišovo ještě jako chvalozpěv o vlasti zaznívati!“

V tom zachřestěl před vězením svazek hrubých klíčů, železem kované dvéře se otevřely a do klenby vešla, týl na prahu nízko sehnuvši, veliká, panská postava. Na hlavě měla sprostý klobouk a dlouhým jízdeckým pláštěm ukrývala bohaté roucho. Za ní vešel strážník s planoucí pochodní.

„*Zavěs* pochodeň do kruhu a počkej venku!“ řekl *k němu vladyka* příchozí. Na to se obrátil k zasnoucímu

Záviši, a obě ruce proti němu vztáhnuv, zvolal srdečně: „Pozdrav tě Bůh, příteli!“

„Hvězdy nebeské!“ zkřikl tento radostně překvapen a hbitě ku pozdnímu hostu přikročiv, dychtivě mu do tváří nahlédl. — „Tys to, Mutino můj? Pro živý Bůh! — překotil se Vyšehrad? Vyhynuli nepřátelé moji? Mluv, co tě přivádí do Závišova skvělého paláce?“

„Měl jsem arci dříve přijíti —“

„Měl jsi, měl, Mutino můj! Po dvou dlouhých letech první to věrná tvář! O mluv, co dělá ten vrtký svět? V jaké roucho oblékají českou zemi? Co tropí na královském hradě — a přede vším tu ovlažující rosu na prahnoucí prsa má! — jak se vede mé Jutě? — to pověz nejdříve! — jak se vede drahé choti mé a mému dítěti? Hle, slza se leskne v oku Závišově — i nestydím se za ni a nedám ji za nejskvělejší perlu z Václavovy koruny — velikou tíží padne však také jednou tato vřelá krůpěj na váhu, až se budu se synem choti své rovnati! Že mě svobody zbavil, křivě na soud pohnal, nespravedlivě statky pobrati hrozil — toho všeho nechytí se pamět moje, a tuhé, nepanské vězení toto budu za pouhý sen považovati; že mě ale dvě dlouhá léta nadarmo po objetí manželky mé toužiti nechal a nelidsky o pohled dítěte mého oloupil: za to budu na něm — jakože věčný mstitel nad námi! — velikou náhradu žádati!“

„Ještě tu hlavu staré plameny rozněcují a v těch prsou bývalé vášně se stíhají!“ promluvil Mutina Kostomlatský tichým povzdechem, když byl s velikou outrpností dlouhý výlev Závišových citů vyslechl. — „Upokoj se, příteli! Těžké bezpráví a veliká křivda potkaly tebe — žalostně to víme; nechť ale nyní rouška zapomenutí řadu oněch smutných dnů zakryje, a jakž i prsa tvá hořkostí překypují, poslechni s mírnou myslí rady věrného přítele. Zítra budeš opět státi na soudě — vím to, a proto jsem přijel do Prahy — Záviši! učiň vedle žádosti královy a postup hrady, kteréž na tobě žádají.“

„Ha, podvádivý sluchu! Mutino — je-li mo[illegible]

K tomu ty mně radíš — ty mého života věrná ratolest? Proto bych byl tedy rozkoš dvou krásných jar oželel a v puchu mrzkého vězení duši svou k vytrvání ocelil, abych nyní podle skřeku lidí skákal, jenžto se třásávali, když kročila noha má?“

„Cítím to, cítím, co v tobě plamenem šlehá; avšak Václav je králem a pánem tvým — vyplníš tedy rozkaz *královský*.“

„A je-li nespravedlivý —?“

„I nad králi je soudce — nad zemí je nebe, a za nespravedlivostí králů chodí pokuta, věčná mstitelka, jako za nepravostí lidu poddaného.“

„Pro živý Bůh!“ divil se Záviš, ruce spínaje. „Mutino! kdes nabyl tohoto chladného mudrctví?“

„Nebyli jsme dosti dlouho ohněm a vlnami hnáni, aby se vyčistil zrak a vychladla prsa naše?“ tázal se Mutina poněkud hořlivě, příteli vroucně ruku tiskna. „Poslyš rady mé! Čili raději věku svého sílu mezi pustými zdmi zmaříš? Zbislav ze Třebouně ještě nezapomněl, že jsi ho sehnal s purkrabství, a dokud jakož podkomoří myšlenky své uším královským našeptává, není naděje, že se pře tvá k prospěchu tvému ukončí. Aneb je tobě na tom dosti, že se někdy Pražan pod Bílou věží zastavuje a písně tvoje poslouchá? Velebívali rozum tvůj a pověst v tobě umění čarodějné hledávala; poslední dvě léta neměl jsi ale z obou nic —“

„Mlč — mlč! ty na místě mém nebyl bys mohl jinak jednati! Čili jsem měl před lebkami, jež vítr nadul a kteréž hračkou rozmaru mého bývaly, pokorně šíji skloniti a říci: Ejhle, tu jsem! — naložte se mnou, jak se panáčkům líbí! — Hvězdy nebeské! Jaké právo mají bez výplaty požadovati věci zastavené? Kde jest oněch 50.000 hřiven stříbra, jež Otakar Kunhutě zápisně přislíbil? Nemá-li synáček a dědic jeho chuť, placením spravedlivých dluhů *královské* poklady stenčovati, nechť mě v držení statků *ponechá, kteréž* mi po matce jeho zůstaly — anebo ať

otce z hrobu vyvolá, aby slib svůj zapravil. Já nedám práva nebo dědictví Kunhutina a svého syna ztenčovati!“

„Nedáš?“ opakoval Mutina jemným hlasem a v navlhlém oku jeho jevila se nejsrdečnější outrpnost. — „Ubohý příteli! Hvězda tvoje zmizela z oblohy nebeské, a správcové království našeho neohlédají se již po lesku jejím. Čili nevíš opravdu, jak Václav nad hrady po Kunhutě rozhodl? Již lonského roku upsal je Bedřichovi, markrabí Míšenskému —“

„Nebe a země! Co praviš, Mutino? Mé hrady — což je má Václav již v moci své?“

„Ještě nemá. Přátelé tvoji brání je posud zmužile proti útokům sborů královských, avšak na dlouho nebudou moci odporovati. Václav utekl se o radu a pomoc k starému císaři, kterýž ovšem za časů posledních tobě nepřál, a návodem jeho pevně uzavřino stůj co stůj statky po Kunhutě, jakož k pokladům královským patřičné, z rukou tobě vyrvati.

„Nuže tedy ať se o ně pokusí!“ zvolal Záviš hlasitě, a zanícen přirozenou pýchou, jakož i vědomím o slávě a moci rodu svého, čelo pansky pozdvihl. Byloť, jakoby proudem rostoucího a se všech stran se hrnoucího nebezpečenství i odhodlanost jeho se množila. — „Ať se o ně pokusí! Mne mohou okovy stížiti, mají-li ještě smělosť — z rukou Závišových mohou zbraň vymknouti; ale ještě jsou živi bratří uvězněného, udatný Vok a tvrdolebý Vítek, i Jindřich Rožmberský — ještě stojí a kvete Růže na povětří českém, byť i nejskvělejší korunu její byli v temné vězení povrhli — ještě je živ Hynek z Dubé, Jaroslav Sternberg i Mutina Kostomlatský, a ti nedají Záviši klesnouti!“

„To nedají!“ odpovídal Mutina s tichou ale srdečnou povážlivostí. „Ozbrojilit již také velikých zástupů a pozdvihli pole proti Václavu — i král uherský hotoví se, vtrhnouti do Čech s rukou pomocnou; ale k jakému konci přivede nás válka domácí? Mám-li mluviti o ranách, ježto se po všech oudech vlasti naší teprva nedávno zacelily?

Mám-li se bolestně i srdce tvého dotknouti a ptáti se: Záviši, chceš býti příčinou nového krveprolití? Jest vražděním národu, z jehož lůna jsi pošel — jest popel domů, pláč a nahota lidu českého onen sloup nebetyčný, na němžto jsi upevniti chtěl jmena svého věnce? Záviši, Záviši! pamatuj na bitvu moravskou a krvavé její ovoce!“

„Ustaň, ustaň!“ úpěl v nejhlubších útrobách pohnutý vězeň, a obrátiv se od přítele, sklesl podle stěny na kamenné sedadlo, oběma dlaněma si tváře a oči zastíraje, jakoby strašných podob viděti nechtěl, ježto se upamatováním na něho jako z půlnočních hrobů šklebily. — „Živtě Bůh!“ mluvil po chvíli temným zvukem dále, „nepráve činíš, Mutino, že prstem nešetrným záclonu s nešťastných dnů života mého odhrnuješ! Dosti dlouho trýznil mě nemilosrdně hlodavý červ zlého svědomí, a v krvi se topilo srdce mé, než po těžkém pokání k břehu pokoje a míru dobředlo. Ano — vinou stížil jsem duši svou; ale cokoliv člověk učiniti může pro národ, učinil jsem potom na smíření zrady své. Moje ruka a jmeno potřely po všech krajích sápavé loupežníky! Mnou zakvetl veřejný pořádek! Já pojistil všelikou majetnost upevněnými zákony! Mými poklady živilo se vzácné umění — strojily se rytířské hry — Mutino, mám-li se před tebou honositi! Živtě Bůh!“ zvolal dále, v zanícení svém hrdě se povznesa. „Tu pýchu musí mně přítel — musí mně celý svět i u vězení prominouti, myslícímu, že mne národ velebil! Čili mám toto svědomí teď, jako onošené, vetché roucho s beder svrhnouti? Mám se bohatství odříci a s ním i Závišovu slávu jako otřenou hračku pohoditi? Nic — nikoli! Statky moje jsou díl, ba základ pověsti mé — jich se neodřeknu na věky!“

„Ale což ti nezbude hojnost na statcích vlastních, když i hrady po Kunhutě postoupíš?“ tázal se Mutina důrazně. „Domnívá se Vítkovec býti žebrákem při pokladech rodu svého, při oddanosti lidu svého, při lásce přátel — v náručí milostné choti s nevinným dítětem — ?“

„*Nemluv* o choti mé — mlč, libohlasý, dotíravý

rádce! Nedotýkej se paměti mé s této strany, aby nezplanula všepožíravým, nepřístupným plamenem. V náruči mé Juty! — Živtě Bůh! právě ta andělská žena váže a poutá mě v Bílé věži! Čili bych měl k ní odtud přistoupiti řkoucí: Odpusť, choti drahá, rozená z krve královské — Záviš nemůže splniti, co přislíbil. Pramen chlouby jeho vyschnul — peruti vysokolétavých zámyslů jeho spadaly; již s ním nevyletíš nad výsost obyčejného českého vladyky. — Země a nebe! nežli bych statků po Kunhutě postoupil, raději ať nepřátelé moji palčivou touhu svou v krvi mé uhasí!“

„To neučiní, je-li spravedlnost při králích a láska s moudrostí při tobě!“ ozval se na to líbezný hlas u dveří, a do vězení vešla outlá ženská postava. Zahalena byla sice rouchem stavu sprostého, ale z pod bělavé loktušky vysvítala ušlechtilá spanilost knížecí. Tiché hoře polétalo jako lehký mráček po milostné tváři — nyní je ale sladký úsměv krásných ustek a blahé záření modrých očí jako sluneční poblesk zaháněl.

„Hvězdy nebeské!“ zkřikl, sprásknuv ruce nad hlavou Záviš po celém těle trnoucí. „Jeliž to mámení rozpálelených, v nehodné vazbě chorajících smyslů mých? Čilis to v skutku, Juto má?“

„Záviši!“ ozvala se žena příchozí hlasem nejvřelejší touhy, a vrhnuvši se na prsa uvězněného, s vášnivou prudkostí k němu se vinula.

„Juto! Juto!“ plesal manžel překvapený, a prahnoucí rtové jeho hledali medových úst milostné manželky — a s horoucím líbáním pomísily se ponejprv po dvou smutných letech obou radostné slzy.

Překvapením a blahostí nenacházel ještě jazyk Závišův žádoucích slov.

„Manželi, nenech mě déle o samotě stýskati!“ promluvila s tichou, srdce pronikavou prosbou Juta. „Odloupni tvrdou neustupnost, jížto jsi opancéřil mysl svou, a dej přístupu k srdci radám upřímným. Popusť hrady královské — nevězni se déle z vlastní vůle — nečiň zavinu

z manželky své vdovu, z dítěte svého sirotka. Bohatstvím vládne a hojností oplývá Záviš Vítkovec i bez věna vdovy královské, a co by snad nenasytné, dalekoběžné toužení tvoje na statcích nenalezalo, doplní hojnou měrou láska má a úsměv dítěte tvého!“

V tom vešel přes práh do kamenné klenby starý zbrojnoš, nesa v loktech dvouleté spící pachole.

„Tuto pohledni synu svému do tváře“, mluvila choť Závišova dále, „a spatři v nich pramen rozkoší, kterých si za žádné světské statky nezjednáš!“

Kvapným krokem přistoupil Záviš k šedivému zbrojnoši, a pojav dítě z rukou jeho, vinul je k srdci svému, líbaje čelo i tvář jeho. — Ticho nastalo mezi pevnými stěnami Bílé věže, rušené jenom temným paprskováním planoucí pochodně nebo hlasitým povzdechem uvězněného.

„Lidé, lidé!“ jal se konečně tento mluviti, když byl nejprudší nával citův jeho zase v mírnější meze ustoupil. — „Co chcete ze mne učiniti? Mám-liž jako choulostivé děcko radostí plakati — anebo nad osudem svým zuby skřípati? V jakém to zakuklení — jakou cestou musela se's ty, dcero královská, k srdci přikrasti, k němužto jsi upoutána nejsvětějším právem? Nebe a země! Václav mi dal velmi opatrných strážníků, že jsi dříve do náručí mého vklouznouti nemohla!“

„Václav to neučinil z vlastního pohnutí“, odpovídala Juta. „Srdce jeho je dobré; ale nepřátelé tvoji obklopili je tak silnými hradbami, že nebylo možno přístupu k němu nalezti. Dnes teprva poštěstilo se mi v tomto rouchu, s dítětem na rukou, padnouti mu k nohám —“

„A prositi za milost, abys několik okamžení u manžela stráviti směla?“ tázal se Záviš s velikou hořkostí.

„Ano, prositi za manžela!“ opětovala choť jeho s plamennou hrdostí. „Budeť on zejtra opět státi na soudě — a milost králova mu přijde vstříc; on se jí s mužnou *odhodlaností* ukloní, a povolí —“

„*Nic* — nikoli!“ zvolal Záviš s vypukající prudkostí — „*toho* neočekávej —“

„On povolí —“ vmísila se mu choť do řeči a vroucně se k němu tulic, prosebně před ním bělostné ruce spínala. „On se rozpomene nad svou manželkou, nad svým dítětem — sám nad sebou — navrátí se v život, kdež po něm láska touží, a kdež mu znovu chrám blahosti bran svých otevře. O viď, že se již ode mne svéhlavě neodloučíš?“ prosila dále u velikém pohnutí, a oběma rukama skoro křečovitě k srdci ho tisknouc, v hlasitý pláč vypukla. „Ty mě nesmíš nechati o samotě jako vadnoucí květinu na poušti — anebo jsi pohřbil všechnu milost k Jutě své!“

„Nepohřbil, Juto má — nepohřbil!“ ujišťoval ji Záviš hlasitě a se srdcem tlukoucím, třesoucí se rty sklánějе k lícím jejím, aby s nich proud slzí ulíbal. „Tys nerozbitná kotvice života mého — tebe se nespustím! Okaž mi jen cestu z těchto skálopevných stěn — já ji nastoupím. Pomoz mi k útěku — choti — Mutino, jaká myšlenka to ve mně zableskla? — pomoz mi ujíti, prchnouti z této nehodné vazby — na všecko se odvážím, jen abych se pokořiti nemusel po vůli hladových nepřátel!“

Horečně planuly při tom líce jeho, a slova padala jako šípy z plného toulu. Oběma rukama držel přítele v objetí.

„Upokoj se na mysli zbouřené“, promluvil tento s laskavou vážností a s oním vřelým soucitem, s nímžto byl celý manželů hovor poslouchal. „Nebudu zde o poctivosti podobných kroků slova rozkládati; věz ale, že synové naši, můj Hynek a tvůj Jan, u krále v zástavě zůstati by museli, abych s tebou nic zradného nevyvedl, a —“

„Nuže tedy mluvte — raďte, — určete sami, co učiniti mám!“ zkřikl Záviš od přítele zprudka se odtrhnuv. „Smyslové moji jsou rozptýleni — mějte mě za děcko na vodítkách a dojděte se mnou k nějakému konci!“

„Postup zejtra statky královské!“ prosila Juta jedním hrdlem s Mutinou, a šedivý zbrojnoš blížil se s pacholátkem, kteréž nevědomky po otci ručinky napínati začalo. Byla to tichá, ale nejsilnější prosba k srdci otcovskému.

„Nuže tedy —“ zvolal Záviš u víru pobouřených, sobě odporných citů — mezi panskou hrdostí, manželskou láskou a chutí k novému, činůplnému životu — „nuže tedy učiním podle žádosti vaší!“

Zvolal — a plesající choť prudce k prsům přivinul.

N o c.

„Hoj, hoj, kupte! Pěkné zboží — tenké plátno — pevné škorně!“

Hlasité volání — podivný křik, smích a váda — rozléhalo se po ulicích města Hradiště, jako hučení vln okolo mořských břehů. Houfy rolníkův, tlupy měšťanek, zde onde panská čeleď z okolních hradů tiskli a míhali se mezi prkennými a plátěnými boudami prodavačů. Nad branou vlál praporec královský — po ulicích bylo viděti bířice s královskými oděnci na znamení a pro výstrahu, aby se nerušilo právo výročního trhu.

Tu — hle, děsivý pohled! Kotouč tmavého, těžkého dýmu vyvalil se ze střech u prostřed města, a za ním vyšlehnul sloup divých plamenů. Hrůza rozlítla se po veselých sborech kupců a diváků — prodavači trnou, blednou — smyslů zbaveni metají zboží na zem — ženy lomíce rukama pozdvihují vřeskot srdce pronikavý — koně se plaší, skoty hučí — nastává útěk, zácpa, násilí, padání — strašlivý pohled!

A v hrůzoplném zmatku, nastojte! vyřítí se z tajných doupat hejno loupeživé čeládky, jako roj hladových vlků a škohrtavých krkavců.

„Běda!“ úpí Hradiště. „To jsou kati hrdých Vítkovců! To je pomsta zpupných pánů!“

„Hoj, hoj! Veselý trh! Dejte nebožátka, dejte!“ chechtají se oděnci. — „Prodejte krev i zlato!“

Ani statku, ani života není šetřino! Čeleď se vzteká — a tropíc nelidské žerty nenachází odporu. Město v jednom *plamenu! A na* bráně stojí sám Vítek Rožmberk, mocný *Vítkovec, jenž* byl před časem nedávným Hradiště králi

postoupil — stojí tam nyní s jiskřícíma očima, a uchvátiv královský praporec, zlomil jej a vrhnul dolů.

„Chraň si, Otakare, to město věrné!“ směje se při tom divoce. „Přijď ale brzo, nežli ti sutiny jeho poví, *že se nedají Vítkovci lidem tvým dráždíti!*“

* * *

V jarní ozdobě skvěla se zahrada nádhery milovného Otakara. Z tisíce libovonných květů vanul kolem sladký zápach, a na lehýnkých větvičkách houpalo se peřesté množství opeřených zpěvců.

Pod krůvkem tmavozeleného loubí seděla spanilá Kunhuta, mladá, ohnivá královská choť Otakarova. U nohou jejích klečel nejkrásnější panic na dvoře královském, bohatý, ostrovtipný, medoústý Záviš z Falkensteina, nazván Rožmberský, hlava mocných Vítkovců.

Umělou rukou probíral čacký milostník panských ženštin struny po drahé loutně, a Kunhuta zpívala. Slavík v blízkém keři umlknul a poslouchal milostnou píseň spanilé pěvkyně.

V tom přichází Otakar. I vzchopí se Kunhuta a letí mu vstříc.

„*Odpusť Vítkovcům!*“ prosí v nevinném pohnutí srdce útrpného, a lichotně zraků svých k choti pozvedla. „Nevypovídej žádného z království! Záviš tě prosí ve jmenu bratří svých — já tě prosím ve jmenu statného Záviše!“

Plamenně spočinulo Otakarovo oko na pověstném Vítkovci, jenžto se nízko přede tváří královskou uklonil.

„Přibližuješ se i k branám domáciho ráje mého, ty hladký, svodný pokušiteli?“ otevřela se posléze vážným hlasem ústa králova. „Hleď, abych tě již nikdy na cestách svých nepotkal! Jdi a oznam bratřím, že *jest Otakar jediný pán ve svém království*, a jeho vůle že se musí plniti.“

Řekl a pojav žasnoucí choť za ruku, rychlým krokem odešel.

Hněvem překypěla prsa Závišovi. Dlouho hleděl za králem. — „Jediný pán?“ promluvil konečně v slovech polotajných. „Myslíš opravdu, že by žádný jiný v Čechách veleti nedovedl, nežli ty, veliký potomku Stadického rolníka? Před časem a s velikou odvážlivostí osekáváš pevné kmeny kol svého trůnu — hleď, aby se bez jejich podpory nezvrátil!“

* * *

V průvodu skučivé vichřice, žhavého blesku a lomcující bouře sletěla půlnoc k ustrašené zemi.

Na veliké síni hradu Krumlovského stál dlouhý, stříbrnými číšemi posetý stůl — kolem stolu seděly rozehřáté tváře, ohnivé zraky a lající ústa Vítkovců, pánů Rožmberských, Hradeckých, Lomnických, Příbenických i Pelhřimovských — a nejpřednější mezi nimi Záviš Falkensteinský, nejstarší syn Budivoje Skalického, pána na Krumlově.

Skučivě úpěla Meluzina okolo vysokých, silou světel zářících oken, a potřásala jimi, jakoby je proraziti a zradný hovor na síni přeslechnouti chtěla.

„Zkáza Otakaru!“ zkřikl nyní Záviš, plnou číši k ústům zdvihaje.

„Zkáza Otakaru!“ zvučelo to ze všech hrdel po síni, a v každé ruce zablýskla se číše.

„Jakože poslední tuto číši na půdě české vyprázdním,“ mluvil Záviš dále — „tak jistě uvidíme pokoření nepřítele svého! Má-li podle vůle Otakarovy síla Vítkovců v Čechách klesnouti, a synové mocné Růže bedra opásati k pouti z dědin otcovských: zůstane po jich odchodu v zemi české černá propast — Otakarův hrob! Zdráv budiž Rudolf! On bude práva českých pánů svědomitěji a moudřeji šetřiti — a Otakar nechť si pak dřevěných mužíků proti síle jeho do pole postaví!“

* * *

Hlučno jest u Vídně po císařském táboře. V lesklé zbrani stojí vojsko Rudolfovo a spojenců jeho, říšských knížat. U prostřed, na vysokém trůně, sedí bývalý hrabě Habsburský, nyní věhlasný vůdce a ředitel německé říše.

Dle obyčeje svého v lesku stříbra a zlata, se skvostným komonstvem, přichází nejbohatší mezi přítomnými hlavami korunovanými — král český, Přemysl Otakar Jediný! Stížen klatbou závistné Říše a zarmoucen světskou nevděčností — stísněn silou nepřátel venkovských a opuštěn zradou pánů domácích, nemohl šlechetný, královský tento hrdina zbytky vojska svého císařským, dle počtu pětkráte silnějším sborům na jistou vraždu vydati; žádal o příměří, podal pravici k míru, a dnes měl před Rudolfem se pokořiti a dědičné své království od něho za léno přijmouti.

Přichází veliký rek, velebený bojovník pro víru, pověstný podmanitel pruských pohanů. Vznešená postava jeho jest oděna tichým smutkem — z lásky a péče o národ svůj potlačenou hrdostí. Přichází. Kloní před Rudolfem kolena, a nepřátelé kolem plesají! Mezi nimi Čechové Vítkovici a Riesenburkové.

Ale v houfě odpadlých od krále svého pánův stojí s tajným hořem — hlava Záviš. Prsa dmou se hněvem a lítostí; vidíť on cizích nepřátel posměšné vítězství nad králem *Českým*.

„Nebe a země!“ mluví v duchu sám k sobě, očima ohnivýma kolem střílejе. „*Proto-li jsem zrušil věrnost k utiskovateli panských práv* — proto-li domácí válku roznítil, *abych slavnou korunu Čechův spatřil poníženu před národy*, jichžto zrakové ještě slepnou leskem jejím? Živtě Bůh! Otakar a Čechy nebyli u mne jedna osoba. *Hanbu Českou* nechtěl jsem ze setby své skliditi — a přece, mohlo-li ze semena odbojství a nevěry něco jiného vzejíti? — Záviši! Záviši! to není věnec oslavy, o němžto snívala mladistvá duše tvá! — Ubohá Kunhuto!“

* * *

Smutné hrany zvoní Praha. — Hlasité štkání zalétá daleko za brány její. *Otakar se loučí s městem svým!*

Všech *právem* nabytých zemí, Rakous, Korutan i Štyrska, byl obětoval k zachování míru a pro bezpečí národu českého — avšak dosavad stál jako hrozivý obr na cestách nepřátel svých, a ti jej podkopávali, nedbajíce, jestli je těžkým pádem svým podrtí. I povstal tedy ještě jednou — ještě jednou vztyčil se lev a zařval a zajiskřil očima na houf hladových vlků. Sebralť poslední sílu Čechů a Moravanů, připojiv k ní nepatrnou pomoc Slezanů. —

Bolestné tušení klíčí velikou duši královskou. Skoumavým zrakem počítá věrné, ale nevelké sbory, postavené na poli Moravském, rovná je k síle nepřátel svých — a hluboký povzdech uklouzl mu z prsou hrdinských. Ale pevný jest úmysl jeho, bojovati poslední boj o *svou a Čechů slávu* — boj o život a smrt. — Nábožná tichost leží jeho táborem. Poslední noc před bitvou rozvěsila nad ním tisíce svých věčně planoucích lamp.

Mezi houfy císařskými panoval hluk. Veselé písně zněly okolo nočních ohňů, a teprva pozdní hodinou rozložila se mohutná těla bojovníků k odpočinutí, ale duše jejich obírala se živými sny o zejtřejším vítězství.

Jediný člověk — a to *Čech* — nenalezá po straně Otakarových nepřátel toužebně hledaného poklidu. Popochází ještě stanem svým — a srdce jeho tone ve vlnách pobouřené lítosti. Jesti to Záviš Vítkovec. Vyhostěn jest posud rod jeho z Čech — on sám toulá se ještě cizinou, a přece ho vroucí láska vábí k dědinám otcovským! Oslava jmena českého byla touhou jeho, a blaženost národu byla modlitbou jeho — nyní ale strojila se pohroma jmenu českému, nyní se chystal hrob blaženosti jeho. Viděl Záviš tu náramnou sílu, kteráž i zoufanlivý odpor věrných pozůstatků a *bývalého* vojska českého zničiti musila.

„*Nic* — nikoli!“ promluvil sám k sobě. „Tak nemá *klesnouti ten* blyštící sloup slávy české — tak nemá

shasnouti to slunce mezi knížaty! Ještě jest čas — ještě ho mohu zachovati! Přijme-li mne na milost, opustím Rudolfa; postavím se na úsvitě s lidem svým po boku hrdiny českého a vylámu hryz jedovaté, tajně se plazící zradě, nežli se zejtra k němu přiblíží. — Jestli ale prosbu Závišovu oslyší —?“

Rozohněná obraznost uvedla mu nyní před oči stav země české, v jakýž upadnouti mohla zkazou Otakarovou — a těsné, bolestné vzdechnutí uklouzlo z ňader jeho. Tu vešel posel do stanu.

„Nesceš milost Otakarovu?“ ptá se ho Záviš se srdcem zbouřeným. — Posel zasmušiv tvář neodpovídá. — „Nic?“ táže se opět Záviš. „A mluvil jsi o mé lítosti — o jeho nebezpečí — o pomoci mé na zejtří — o tajném nepříteli v zástupech jeho — mluvil jsi?“

„Mluvil“, odvece posel temně — „a dlouho mě Otakar poslouchal. Ale osud ho již uchvátil k jisté oběti, a zamotán v síti jeho řekl mi rek nešťastný: Odejdi! Otakar se nespolehne na zradu a také se jí nezhrozí.“

„Běda!“ úpěl vyhostěný pán Český, kterýž měl na zejtří meč svůj barviti krví českou. Svědomí jej odsuzovalo.

* * *

Pátek — den sv. Rufa — den 26tý měsíce srpna 1278 — den to nešťastný v dějinách národu českého! Onť hleděl na krvavý pád velikého Otakara a nezahalil se nocí černou! — Moravské pole vssálo do sebe hrdinskou krev kleslého krále, a utrpení, utiskování osiřelých zemí vzešlo z toho drahého semene.

Nade trůnem Přemyslovým a vůkol nad lidem, kterýž ukrývaje se ve stínu jeho, úzkostně ke dnům budoucím pohlédal — nad dědictvím královského sirotka, sedmiletého Václava, měl ochrannou ruku držeti strýc jeho, markrabě Otto Dlouhý. Ale krvavým písmem zůstala v paměti české vepsána řada dnů poručnictví jeho — brani-

borské vlády. Mor a bída porážely tisícerou střelou vyzáblé oběti do hrobu. Po horách a lesích ukrýval se rolník před cizími lupiči — chatrč jeho strávil plamen — na poli páchla krev — stodoly čněly k nebesům jako duté hrobky nad bývalou hojností — matka vraždila dítě z krutého hladu.

Hlava utiskovaného národu, mladý panovník, kvílí s matkou ve vazbě na vysoké Bezdězi. Hořem je sklíčeno srdce vdovy královské; potokové slzí tekou po ztrápených lících. —

Bezdězi! proč se nerozpadnou stěny tvé? — Jest zimní noc. Jasnou září polívá luna pevné hradby, a hrobové ticho leží v lůně jejich. Tu vrzne branka — na ztepilou brůnu sedá ubledlá Kunhuta; strážník ji pouští na Mělník, i můžeť slibu jejímu věřiti, an tu matka jediného syna v zástavě nechává.

Ale pod vysokou Bezdězí čeká sbor českých rytířů, a v čele jejich Záviš z Falkensteina.

„Vítej nám, hvězdo nadějná!“ pozdravují teď ženu rtové známí s pokorou i srdečností. „Udatná ramena čekají na příchod a rozkaz tvůj! Morava ti podá útočiště. Zatřesou se Braniboři. Pomsta brousí meč!“

„A co syn můj?“ slzí Kunhuta.

„Svatá jest hlava panovníkova! Neopováží se dravá loupež ruku na ni vztáhnouti.“

* * *

Jasná duha, ten svědek boží, přepnula Prahu od půlnoci k polednímu, a líbezné proroctví rozlítlo se po kraji, že dědic království českého šťastně se navrátí.

Jarem ozdobila se opět země. V nejkrásnějším rouchu kvetoucích stromů a peřestého kvítí skvělo se okolí Pražské. Tisíce nadějných, radostných tváří hemžilo se po drahách. Po pěti letech nehodného zajetí vrací se Otakarův syn ze Žitavské tvrze, kamž ho byly hříšné ruce *po útěku matky* zavezly, nehledíce na vladařskou svatost.

Velikými sliby, silou českého stříbra, musel národ vykoupiti krále svého — i jásá nyní, vida dvanáctileté pachole s usměvavou tváří vedle biskupa, mezi davem panstva, kráčeti v dům otcovský. *Hospodine pomiluj ny!* rozléhá se po všech končinách.

Avšak ejhle! — kdo to stojí na prahu královského sídla? — Žena s tváří bojácnou, s tlukoucím srdcem. Vznešená, vnadyplná postava s dvouletým, milostným dětátkem na rukou. Oko její spočívá na nádherném stavení jako na věcech známých, drahně oplakaných.

U vnitř hradu, ve skvostné komnatě, stojí mladý Václav s listem v ruce. — „*Drahé dítě!*“ — čte z něho hlasem třesoucím — „*odpusť ženě, kteráž tě pod srdcem nosila, a v srdci nositi nikdy nepřestala.*“ — „Kde jest — kde jest matka má?“ zvolal na to. „Proč nekvapí obejmout syna svého?“

A s radostným pláčem vrhá se mu k srdci vznešená, vnadyplná postava — vdova Otakarova! „Nemějž paměti pro křehkost matčinu“, prosí; „slabá byla choť velikého otce tvého, ale o blaho syna svého vždy pečliva. Odpusť jí, a přijmiž dítě její za bratra!“

„Budiž bratrem mým!“ zvolal Václav s vlhkýma, radostí se skvoucíma očima, Kunhutino dítě líbaje.

„Odpusť také manželu mému!“ prosila ještě vdova královská.

„Odpusť pane!“ ozval se v tom i jiný libozvučný hlas, a k nohám Václavovým sklonila se ušlechtilá postava pověstného Záviše.

„*Budiž otcem mým*“, sehnul se k němu král srdečně pohnutý; „budiž *nejprvnější vedle mne v království mém!*“

* * *

S četným komonstvem táhne řada českých pánů, nejvznešenějších to úředníků krále Václava — Ojíř Lomnický, Hroznata z Husic, Hynek z Dubé, Vítek Rožmberský,

a v předu všech jich přítel, nejvyšší hofmistr, Záviš Vítkovec.

„To je ten vševěda“ — šeptají mimojdoucí rolníci — „to je ten černokněžník! On čte ve hvězdách a hledí do vnitřnosti země. Královnu omámil a popudil k lásce tajným nápojem. Tělu jeho neuškodí ani meč, ani šíp — proto se může snadno v boj s lítými vrahy pouštěti.“

„Nepomlouvejte!“ káral je mírumilovný, zkušený šedivec. „Čili nevíte, že tisícerá ústa o blahočinění Závišově povídají? Jeť on podivný, ale dobrý a moudrý pán — a země česká pokvete, dokud on vedle trůnu jejího státi bude!“

Neslyšíť sice Záviš tato slova, znáť ale již dávno pověst svou — a nyní jede v hlubokých myšlenkách. — „Všeho jsi nabyl“, mluví v duchu sám k sobě, „o čem ohnivý duch tvůj někdy sníval — slávy, statků, přátel — královnu jsi uvedl na lože manželské — král je hračkou rukou tvých — jediný skok ti zbývá, a seděl bys na stolici Přemyslovců — — pryč, pryč, pokušiteli!“ ulekl se náhle myšlenek svých a pobodnul koně, aby je rychlejší jízdou jako setřásl — „nebudu již hráti o čest a svědomí!“

„Veliký jsi ty muž“ — začal opět po nějaké chvíli s hořkostí, „veliký jsi, Záviši — jenom že do bran českého města nesmíš, kde bývalý tvůj příznivec, pozorný Rudolf meška! Nyní tam plesají — choť i syn a přátelé — a ty nesmíš jich hostům věřiti! Polovici pokladů svých postoupí ti Růže, opatrný plavče po vlnách říšských — nebudou ti na škodu; jen se zasměj, ukaž tváři líbeznou! — Ty vráskuješ to přísné čelo? Nevěříš mně? — Oh!“

„S Bohem — pánové!“ zvolal pak najednou hlasitě na své soudruhy a uhnul se i s čeledí svou do blízkého dvora. Ostatní pánové vjeli do Chebu, kdežto král Václav dle dávné úmluvy s velikým hlukem zasnoubení slavil s Jitkou, dcerou císařovou, u přítomnosti matky své a nevěstina otce.

* * *

„*Miserere ei Domine!*“ neslo se v temných, hlubokých hlaholech po vysokém sklepení chrámovém. Záře nesčíslných světel rozlévala se po velikém oltáři a padala dolů na stříbrnou rakev, před níž král český na kolenou plakal. Za ním stál nejvyšší hofmistr jeho s bohatým pláštíkem tváři ukrývaje, zastíral slzu, kanoucí na drahý, vyšívaný límec. Oko jeho, ve sloup obrácené, tkvělo na rakvi a loučilo se na věky s pramenem a štítem výsosti své po Čechách.

„Kunhuta tlela v rakvi — s ní zapadlo Závišovo slunce. Nepříznivci jasnosti a velikosti jeho obsypali ho nyní jako noční výrové, strhnouce pronikavý křik okolo uší králových, a muži pověstnému nezbylo nic jiného, nežli rozloučiti se s Prahou, odejíti na hrady a býti při mále svým vlastním králem.

Tu stojí nyní slavné Růže ratolest — Záviš v domě otcovském! Oči jeho polétají z oken nádherné tvrze po kvetoucí krajině, a srdce jeho plní se sladkým toužením.

„Strojte se!“ velí na to zvučným hlasem čeledi. „Dosti dlouho stůně pod mou střechou vdovství; pojedeme na panské námluvy! Raduj se, Jene — přivedu ti matku“ — líbá pak syna po Kunhutě — „a neboj se, že ti na statcích ubude. *Co ti matka zůstavila, co ti bratr na stolci královském před šlechetnými svědky potvrdil*, to ti věrně zachovám, k tomu i nových, mocných přátel namluvím. Sešelť jsem já toliko na čas s oblohy království našeho, neboť jsem nechtěl, aby se mračením čela mého zasmušovala; ale vyskytnu se na ní opět, a jako nevídaná posud kometa zhrozím nepřátel svých, že se dají na útěk!“

Tiše, s usměvavou tváří hledělo na něho spanilé pachole, nechápajíc tajný smysl slov otcových; ale bratří a přátelé Závišovi plesali, poznavše úmysl muže velemocného, a pověst, ta bleskokřídlá, nahnuvši ucho k tajným rozmluvám nespokojených pánů, začala jinocha na trůně Přemyslově děsiti, jakoby mu překocení hrozilo.

* * *

Tancem a zpěvem veselí se při radostných hodech města i hrady bohatého Záviše, a v sídlo jeho, v pevný Fürstenberg, sváží se na velikých vozích, cokoliv může potěšiti srdce člověka, a v rozkošech zatopiti smysly jeho. Konají se královské přípravy ku křtinám, a lid hrnoucí-se k nevídanému divadlu, diví se, vrtí hlavou, křižuje se a přeje dobrého konce. —

Pozdravená spočívala na bohatém lůžku Juta, sestra Ladislava, krále uherského — pána Záviše z Falkensteina druhá choť. Zdravé nemluvně dřímalo vedle šťastné matky. Oči její pásly se s nevýslovnou blahostí na nejdražším klenotě ze všech pokladů jejích, a duše její poletovala dílem po krásných obrazech budoucnosti, dílem si zahrávala s podobou milovaného manžela.

On ale, potěšený otec, byl zajel do Prahy, aby pozval krále na křtiny a o kmotrovskou službu jej požádal. Jiní poslové byli se k Ladislavu do Uher a k Jindřichovi, knížeti slezskému, do Vratislavi rozlítli. —

S dvornou pokorou klečí teď pověstný Vítkovec před mladou královnou, mluví slova líbezná, prosí o milost královského navštívení, a na důkaz hluboké své úcty podává jí roušku nevídané, kouzelné krásy. Ale mladá panovnice poslouchá slova muže rozhlášeného s bázní nezkušené dívky, a majíc drahé roucho přijmouti; utrhne ruku bělostnou a trnoucí zvolá: „Pryč ode mne! Duše má se děsí kouzla!“

Vzchopí se Záviš — užasnut hledí na bojácnou hrdličku, a úsměv přelítne tvář jeho. Pokloní se a odchází. Ale na prahu mu hrozí devět mečů.

„Ve jmenu krále“ — předstoupí Zbislav Třebounský, nynější Václavův důvěrník, „tys vězeň můj!“

„Jsem!“ zvolá Záviš planoucích zraků, „jestliže ochromla pravice má!“ — Avšak síla najatých vrahů, spiklých odpůrců, zničila hrdinské rány jeho, a odvlekla ho v tuhé vězení. Před králem poklonila se pak nepříze*ň ochotná*, lichometně řkoucí: „*Tebe chtěl zradně hří-*

šník v domě svém zkaziti — sám ale padl v nastražený hrob.“ —

Ubohá Juto! — Nešťastné křtiny!

J i t r o

Skvělé i temné obrazy života míhaly se před zrakem pověstného vězně v Bílé věži, když jej byli choť a přítel po večerní návštěvě opět opustili. Duše jeho vřela očekáváním dne příštího i zpomenutím na dny minulé. — Uvrhnulť se na chatrné lože — ale spánek neusedl si na oči jeho, a pobouřená krev překonávala vše zemdlení.

Kohout začínal již svou denní píseň — chladný ranní větřík dral se omříženým oknem do kamenné klenby: tu teprva opadával vířící proud v ňadreh Závišových, a tichá dřímota zastřela zraky jeho. Avšak pestré, živé obrazy nepřestávaly i ve snách poletovati před očima jeho.

Viděl se na Krumlově. Byla noc — divá to noc, jako před lety, když tu s bratřími na zkázu Otakarovu hodoval. Hodovalo se tu opět. V jasné síni seděli Vok a Vítek s ostatními syny domu Rožmberského, i Hynek z Dubé a Mutina Kostomlatský — a na prvním místě hrál si Jan, synek Závišův, s lesknavou číší. Byla to číše — i nebyla opět, zdála se býti královskou korunou. Od vysokých stěn odrážel se hlasitý hovor. Rozohněni byli smyslové hodovníků. — Záviš stál opodál v hlubokém výklenku vysokého okna. Nikdo ho neviděl. Ucho jeho ssálo podivnou směsici hlučného rokování, a oko jeho, v síni pobloudivši po roznícených postavách, zalétalo oknem do temného kraje, jakoby pozor dávalo, zdali venku pod rouchem černé noci zrada nečíhá.

„A mohu se na to do hrobu položiti“ — otevřel nyní Hynek Dubský moudrá ústa — „nepodá-li se Záviš po vůli soudců svých, budou jej od hradu k hradu voditi, a hroziti nám smrtí jeho, jestli je nevydáme v moc jejich. Takto zní rada i rozkaz Rudolfův!“

„A já se jim na Hluboké vysměji!“ vztyčil se Vítek, hlavou vínem obtěžkanou toče — „já se jim z Hluboké

nehnu! Smrtí Závišovou chtějí nám hroziti? Mikolášské strašáky! Ať se opováží! — Starého ďábla! — tak nízko v prachu ještě neležíme!“

„O tvou lebku, to vím, ztroskotal by se i skalnatý úmysl — posvědčil mu bratr Vok; „ale Záviš je veliký trn v pazourech českého lva, a lékařové jeho budou posléz všecko okoušeti, aby ho píchání zbavili. Vítr zamet ty nešťastné hrady, pro něž ten blázen v Bílé věži naše další pokroky zdržuje! Že jsme chtěli Václava o křtinách postrašiti, o tom nemají žádných důkazů; pouhá pověst Růži nezlomí; a kdyby Janova dědictví nebylo, mohl již dávno Záviš na čerstvém povětří o mstě přemýšleti!“

„Já se jim z Hluboké nehnu a rohy na ně vystrčím!“ ozval se mezi to zase Vít, a postava jeho zdála se nabývati podoby zuřivého tura.

„Nejmoudřeji by byl[illegible], promluvil s mužným povážením Mutina, „kdybychom jej přemluvili, aby hrady popustil. Z pohrůžky mohla by se státi pravda — a má-li Záviš statky Kunhutiny stůj co stůj vydati, necht je vydá bez veřejného zahanbení a nebezpečenství.“

„Já se z Hluboké nehnu!“ zaklínal se Vít, pěstí na prsa si potloukaje. — „Já se nebojím strašidel!“

„Nám arci jen o to běží, aby se Záviš pod korouhev naši postavil, a jmeno jeho aby kouzelnou mocí věc naši oživovalo“, přejal řeč Vok Vítkovec, nedbaje na hrození bratrovo. „Jenom s ním na svobodu, a pak i bez Landskronu dovede dům Vítkovců a přátel jeho —“

„Všecko dovede!“ křičel Vít — „i bez Police; měšec Vítkoviců je studně dosti hluboká, a našemu Jeníkovi bude koruna i bez dědictví paní Kunhuty dobře slušeti.“

Po těch slovech pozvedl synka Závišova na stůl, vzal mu z rukou číši a vtiskl mu ji pevně na zlaté kadeře. Tvář jeho zářila při tom jako rudě vycházející měsíc v úplňku. Pachole bolestně zkřiklo — číše na bílém čílku hořela jako koruna posetá rubíny, pod ní ale vyproudila se po růžových tvářích rychlým tokem skvělá krev. *Z plného hrdla* zkřikli hodovníci kolem radostně: „Zdráv

buď!“ — Záviš ale řítil se mezi ně, aby jim vyrval drahou kořist — dítě své. —

Jasný úsměv krásného jitra pozdravil uvězněného, kdyžto ulekán z děsivého sna se protrhnul. Skokem vzchopil se z nuzného lože, a zraky jeho upřely se jako nevidoucí na prázdnou kamennou stěnu, jakoby ještě bludný omam smyslů hledaly.

„Bože, nedopouštěj!“ zvolal pak z hlubiny srdce svého, ruce před očima pevně sepna. „Neuveď nás v pokušení!“ A když na to těžkým povzdechem tesknosti své odlehčiv, oči opět odkryl, stál tu na prahu, při otevřených dveřích, král Václav, jinoch vážné, ale ušlechtilé, kvetoucí postavy, za ruku drže devítiletého Jana, syna Záviše a Kunhuty.

„Otče!“ zvolal pachoš hlasem radostným — a jako šíp proniklo Záviše to dávno neslýchané slovo. Nevěda v tom okamžení, co se s ním od včerejška děje, stál tu překvapený otec jako u vytržení — brzo na své dítě, brzo na krále zraky své upíraje, až pak najednou, s klopotným srdcem, k dítěti svému přiskočiv, zprudka je v náruč sevřel. Potom u víru citů radostných králi k nohám se skloniv, zvolal: „O můj dobrotivý pane!“

„Tím chci býti“ — odpovídal Václav srdečně pohnut, an tu slavného druhdy muže, nyní vězením ubledlého a v prachu sníženého před sebou spatřil — „tím chci býti, Záviši — Bůh mě slyší! a protož k tobě přicházím. Cokoliv se mezi námi událo, zastřeme rouškou zapomenutí — jakož jsem slíbil choti tvé. Ty však — ty také učiníš, nač doléhati musí péče moje o důchody zemské — jakož mi radí císařský můj tchán.“

„Učiním — učiním!“ zvolal Záviš, v duchu se již již s milým Janem na své statky zanášeje a s drahou Jutou se objímaje.

„Spanilá choť tvá zjevila mi, na čem se ustanovila mysl tvoje“, promluvil opět král. „Abys pak seznal radost mou ze skončení neštastného soudu — abys viděl, že jsem zacpal ústa pověsti, kteráž tě svatozrádcem a vra-

hem mým učiniti chtěla — abys uvěřil, že bych si přál, aby mezi náma zase všecko bylo, jakož bývalo: proto jsem syna tvého pod svou střechou, u srdce svého dnes v noci podržel, proto jej nyní jakož přímluvce a svědka této hodiny přivádím — protož ti pravici na smíření podávám.“

„Václave — Václave — synu — pane můj! odpusť muži, jejž nebe nad hlavy prázdné povýšilo — odpusť mu již dobrotivě, jestli se někdy hrdě k výši tvé vypínal! V srdci jeho trůnil jsi vždy v nepoškvrněné skvělosti a zářil jako obraz věčného Panovníka na zemi!“ zvolal Záviš proudem citů rozjitřených unešen, a líbal ruku královu. Potom se rychle vzchopil. „Živtě Bůh! já měl dosti velikých příčin tebe milovati, — i miloval jsem tě; a prohřešil-li jsem se někdy proti této svaté povinnosti, bylo to z lidské křehkosti — z hrdé nepřízně, žes u výsosti své pro Čechy více činiti mohl, nežli já! Ale tak jako že toto své dítě miluji a nyní líbám“, mluvil rozníceň dále, pacholíka k srdci pozdvihna — „takž i tebe —“

Slova mu plynula ze rtů živou, ohnivou výmluvností, náhle se ale jich sladkozvuký proud opět zarazil. Vtiskaje totiž ústa svá pacholeti na tvář, na oči, na čelo. spatřil Záviš tmavočervený, krví zalitý pruh, jenžto se dítěti kolem celého čela otáčel.

„Co se ti stalo?“ tázal se otec po malé přestávce, v divném tušení nemoha oči s pruhu pustiti.

„Strýc Vít hrál s ním na krále — tak jsem alespoň vyrozuměl z dětských řečí jeho“, odpověděl místo Jana Václav. Úsměv přeletěl mu při tom přes líce, a oko jeho, ačkoli bez výčitky, spočinulo zpytavě na otčímu.

„To se ti stalo večer u kvasu!“ zkřikl Záviš. „Strýc Vít vtiskl ti čiši na hlavu, jakoby na ni korunu sázel!?“

„Arci, otče!“ řekl pacholík. „On mě na rukou vynesl mermomocí z matčiny komnaty, a já musel s pány *u stolu* seděti — byl tam také pan Mutina, i Dubský — *a strýc mi nalíval* a dával pochoutky.“

Ale otec neslyšel nelíčené žvatlání synovo. Hleděl

sic na dítě očima upřenýma, i zdálo se, jakoby každé slovo z mladých ústek uloviti chtěl: ale duše jeho byla z pevných stěn Bílé věže odletěla, a vznášela se opět na tvrzi Krumlovské. Celý dnešní sen opakoval se mu na mysli.

Hádě nedůvěry, sotva vypuzené, zasyčelo zase v ňadrech mladistvého Václava. — „Neptám se, Záviši“, promluvil — „odkud a jak jsi vědomosti o hodech přátel svých nabyl, ani proč je tak hlučně slavili! S otevřeným srdcem vstoupil jsem k bývalému rádci, příteli a otci svému, i chovám ještě tu víru v prsou svých — že opětné shledání naše na soudnici královské bude počátek společného snažení našeho o blaženost národu českého.“

„To bude — zajisté — živtě Bůh!“ zvolal Záviš v neobyčejném nadšení. „*Přátelům i nepřátelům svým dokáži, jak se národ milovati má!* Možná sice, že vůli a skutek můj žádná strana nepozná; pak ale ty aspoň, pane, uveď si na mysl tuto hodinu, a věř, že byla čistá, nebeským ohněm naplněna duše tvého Záviše. Mým dětem“ — mluvil dále u velikém pohnutí, syna svého vřele k prsům tiskna — „mým dětem a choti mé zůstaň vždy milostivým pánem — jakkoliv i osud s otcem jich naloží! — Měj se dobře — dobře, synu můj! toto políbení pro tebe — to dones matce — toto bratříčkovi — miluj oba, a budiž matky poslušen! S lehčím srdcem — bohdá! — se opět spatříme.“

„To doufám také“, promluvil nyní Václav, na rozloučenou Záviši ruku podávaje. „V několika hodinách rozplyne se mračno, od dvou let nepříznivě mezi námi stojící, a v jasném lesku důvěry budeme si tváří v tvář hleděti.“

„Hvězdy nebeské!“ zvolal Záviš, an mezi pevnými stěnami opět samoten zůstal. „Já nejsem bojácný — nejsem pověrečný — což ale mám o snu svém souditi? Daly jste mi nahlédnouti do knihy dnů příštích, vy mocnosti nebeské, aby krvavých písmen zděsila se duše má — a ty listy násilně vytrhnouc, před časem ukončila počet roků svých? — *Jenom tedy na svobodu se* [illegible] —

Živtě Bůh! — Ty znáš dobře Záviše, statný bratře můj, věrný Vítkovče! Není ještě z prsou jeho vymýtěna ctižádost, není v nich udušena jiskra pomsty — ňádra jeho jsou plna chytlavého chmýření, a jedním dechem, jedním zavanutím škádlivého ďábla znítí se veškera útroba jeho zhoubným plamenem. — A také ty, Mutino můj? V rouchu přítele nejsrdečnějšího stál jsi přede mnou, svodnou sladkostí maloval tiché štěstí na hradě domácím — chystaje při tom pravici, jížto bys mě do zbouřeného proudu uvrhnul? — A já bych *tebe* měl obětovati, drahé dítě mé? Tvými slzami, tvou krví měl bych ovlažovati proklatou setbu zhrdlé Růže a jejích vrstevníků? Nic — nikoli! Ty na mne nebudeš naříkati — já tě sám, krví *svou*, všeho žalu zbavím!“

Překonán proudem citů a myšlenek uvrhnul se nyní Záviš na kamenné sedadlo. Ještě jednou oživily se mu v mysli všechny sny, touhy, snažení a skutky života jeho.

„*Před časem postavil mě osud na zemi*“, jal se tiše, s bolestným výrazem mluviti, „*a věk nynější nestačil duchu mému.* Mnozí mi nerozuměli — mnozí o mně křivě soudili — mnozí mě vynášeli nad hvězdy. — A byla-liž v tom vůle má? Byl jsem *já sám* onou hvězdou, okolo nížto se otáčelo moje snaženství? Živtě Bůh! — onen lesk vlastní slávy, ten mámivý sen nezkušeného mládí, zmizel záhy před mýma očima, a v jasnu čistějším, blahodějnějším zjevily se u konce snažení mého *vlast a národ můj!* Krví bředl jsem arci, s trýznícím svědomím zápasil nežli jsem přistál u břehů pravého poznání — a nyní, dostoupiv pevné země, opět bych se do proudu vrhati a kolem kvetoucí stromy podrývati měl? Stůj zdráva vlasti má! Zpomínej na manžela, Juto má, a poučuj děti mé, aby památku otce požehnávaly!“

„Beze mne jsou mrtvými ratolestmi synové Vítkoviců“ — zvolal pak s nadpozemským zápalem, a oko jeho svítilo tušením blahé věčnosti — „mnou chtějí nabyti *ducha!* Ale Záviš se nahrál již dosti s hříšnou myšlenkou — a za ten skutek neskutečný stíhá ho teď pomsta! —

Nevydá se on již do nebezpečí — ukončí běh svůj bez nové zrady, bez nových úkladů. Diviti se bude sice věk nynější — křivý soud bude snad jmeno mé zatracovati: ale věkové příští nade mnou spravedlivě rozhodnou! Chraňte si hrady mé, bratří a přátelé! — Či nebudete chrániti, an vám smrtí mou pohrozí? — Ty se z Hluboké nehneš, není-li pravda, tvrdohlavý Víte? *Nehni se — a lebka moje padne na českou půdu — a krev moje navlaží kořeny míru a blaha jejího!*“ —

Za malou chvíli na to byl veden k soudu.

Na začátku měsíce září procházelo se množství vzácných Pražanů po krásném Jelením Příkopu. Několik se jich zastavilo dole pod Bílou věží, obstoupivše starého pocestného zpěváka, kterýž tady svou nejnovější píseň srdce posluchačů pohnouti a nějaký dárek získati chtěl. Hrálť při tom chvílkami na malé, jemnozvuké housle a zpíval po krátkých přestávkách takto:

Máčí vdova bílý šátek,
Slzami ho máčí —
Drahých perlí rozesívá;
Líbá na něm temné skvrny,
Manželovu krev!

Spoutaného těžkým kovem
vedou muže pověstného
Zpěvavého čaroděje,
Slavíka to z Bílé věže:
Pana Záviše!

Opadává pěkná růže,
Vítr v bledých listech hraje,
Rozmetá je po kraji!

„Postup hrady po královně!“
Velí z Prahy rozkaz přísný.
„Nepostoupím statku svého!“
Vrtí hlavou Záviš hrdý.

„Ajta, muži na těch hradech,
Otvírejte rychle brány.
Sice padne Záviš katem!“
Zatřásly se pěkné hrady,

Otevřely pevné brány —
Záviš zaplakal.

Na skalině, pod oblaky,
Škaredí se mocná tvrze,
Šedá Hluboká!“

„Postup hrady po královně!“
Velí z Prahy rozkaz nový.
„Nepostoupím statku svého!“
Vrtí hlavou Záviš mutný.

„Ajta, ruce na té skále,
Otvírejte černou bránu,
Sice padne Záviš katem.“

Na skalině, vedlé věže,
Vypne čelo smědý Vítek,
Silná větev mocné Růže,
Vyšklebí své bílé zuby.

„Ajta, páni! co se bojí?
Vítek skálu nepostoupí,
Strašidel se nebojí!
Záviše vy nezhubíte,
Mocnou Růži nezlomíte!“

Pod Hlubokou, na palouce,
Na zeleném čalouně,
Klečí pěvec z Bílé věže,
Kolem stojí řada mečů,
Nabroušených v panské Praze;
Mezi nimi červená se
Katanovo roucho —
Červená se, rozlétá se,
Obnažuje rameno.

Pod Hlubokou, na palouce,
Modlí se pan Záviš;
Na skalině, pod oblaky,
Číhá bratr Vítek.

Zkřikne Vítek — mračná zastře
Číhajících zraků!
Pod hradem se blýskla ocel —
Záviš tone v krvi!

„Ubohý! — A kdy se to stalo?“ tázala se po krátké pomlčení mezi posluchači panna s uslzenýma očima.

„Dne 24. srpna léta Páně 1290“, řekl zpěvák.

OBSAH.

et Kutnohorský. Povídka z dějin domácích 1
š Bilinský. Povídka z dějin domácích 169
ia Lichnická. Povídka ze začátku XVI. století . . . 217
ěk Švihovský. Historická povídka 273
ední doby v Bílé věži. Historická povídka 301

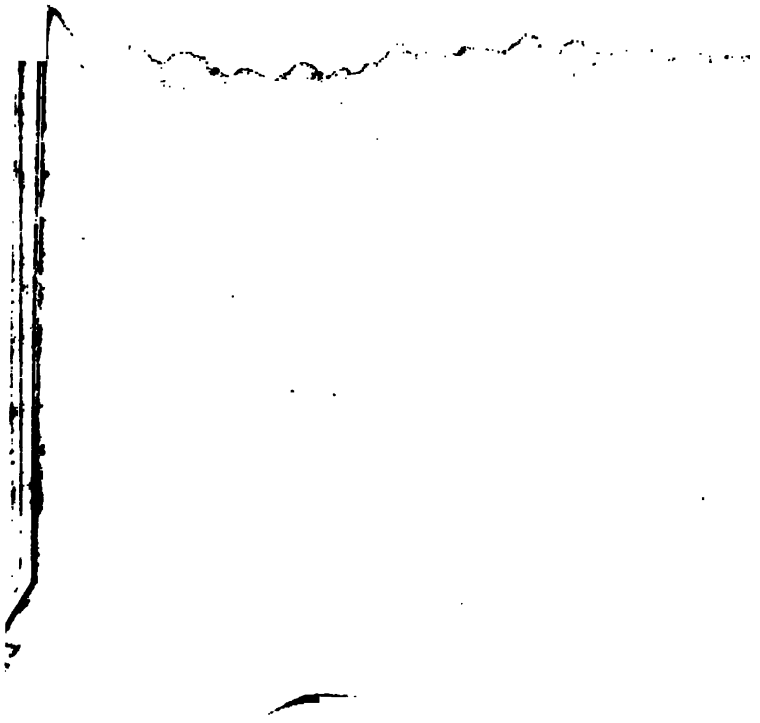

Stanford University Libraries
Stanford, California
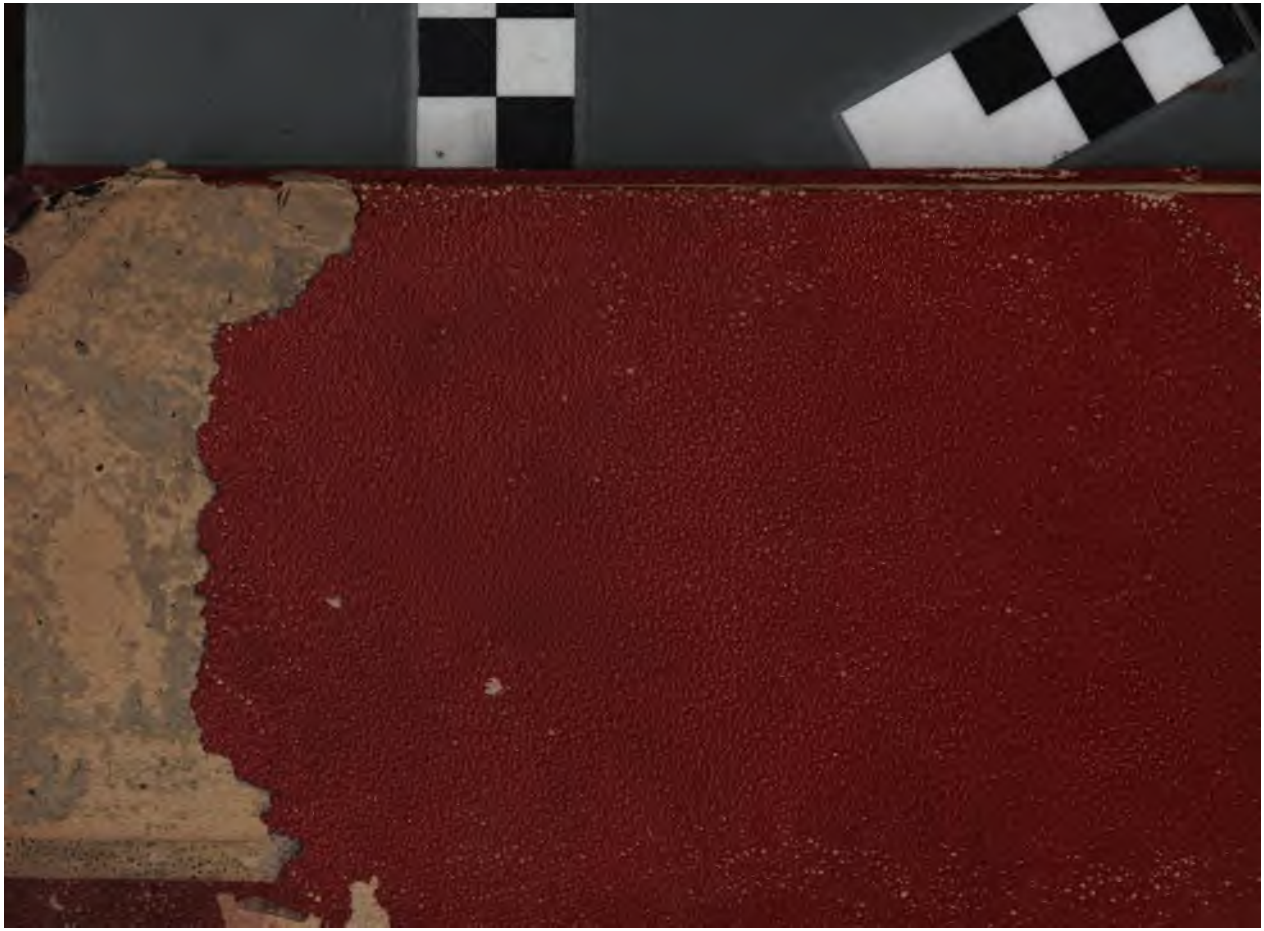
Return this book on or before date due.